

పీఠ

(ప్ర) మదాంధ్ర మహాభారతంబున గల

ద్రోణ పర్వము

(జంగంకథ)

రచయిత:

అడిగోపుల వెంకటరంగకవి

కృతిభర్త:

చప్పడి పున్నయ్యచౌదరి

పుల్చిగ్రామం

ఒంగోలు తా.నూ.కా.

(గుంటూరు జిల్లా.)

1956

వేల రెండు రూపాయలు.

ప్రథమముద్రణ
1000 ప్రతులు

ACCNO

5965

శ్రీ దుష్కుణనామ సంవత్సర
అశ్వయుజ ౧౯౫౬

సర్వసామ్యములు
కృతిభర్తవి.

ACC NO
5965.

కృతిభర్త:

చప్పిడి పున్నయ్య చౌదరి గారు

3161
1915

శ్రీ రస్తు

విజయోస్తు

శ్రీ శారదాంబాయైనమః

శ్రీ ద్రోణ పర్వము

జంగంకథ

శ్రీగంగాధర పుల్పిపురివరా । శ్రీతజనమందారా ।
భోగీభూషణా పూజితచరణా । పురిహరభవతరణా ।
నాగాసురమద భంగశుభాంగా । నగసుత వామాంగా ।
ఆగమవందిత సకలమరనుత । యభవభువనవిహితా ।
దివ్యవేషముని మానసతోషా । దేవసుజనపోషా ।
అవ్యయశివభవశరధి తూణయన । లాక్షభక్తరక్షా ।
మోక్షాన్విత భువనైకరక్షసం । పూజితమునిపక్షా ।
దాక్షాయణిహృద్వనజపతంగా । దనుజాన్వయభంగా ।
సర్వభువనముల మూర్తి త్రయమున । చాకుచుండువీశా ।
నిర్వికార ఘనకలుష విదూరా । నిటలనయనరారా ।
యిందుధరా వృషభేంద్ర గమన వి । శ్వేతశైలవాసా ।
ముందుగ నీపద నీరేజములకు । మ్రొక్కి వినుతిజేసి ।
సృష్టిస్థితికర్తల నామనమున । చింతన మొనరించీ ।
అష్టదిక్పతుల నాహృదయంబున । నభిమతులొనరించీ ।
పాలుపుగ శ్రీ గణనాథుని చరణాం । భోరుహములు దలచీ ।
చలిమల సుతరమ భారతిదేవుల । సన్నుతు లొనరించీ ।

ఆదిమహాకవి వాల్మీకుని నా । యాత్మను గొనియాడి ।
 వేదవిదుండగు వ్యాసమునీంద్రుని । వినుతుల నొనరించీ ।
 కాళిదాస కవిరాట్టుల నాహృ । త్కమలంబుననిల్చి
 చాలగతిక్కన పోతనాదికవి । చంద్రుల ప్రార్థించీ ।
 సారగుణుడు కంకటివోబయ కవి । చాలగనుతి యిచ్చి ।
 కోరిక కార్యమహుడి రాజ మ । న్నారు కవిని దలచీ ।
 సద్గుణుండు కాండూరి కులాంబుధి । చంద్రుండన బరగూ ।
 మద్గురుండు శ్రీసింగర దేశికు । మానసమున నిల్చి ।
 శ్రీకరమగు ధరనుల్చిపురీశా । నీకంకితముగనూ ।
 ప్రాకటముగ నొకకథ రచించెద । భవహర యెట్లనినా ।
 సకలసంపదల కాలమన । జాలు నుల్చిపూసీ ।
 సుకముగ మనుచాతుర్వర్ణములలో । జూడనేటి యనగా ।
 పరగ కమ్మకుల పుంగవుండు కొర । పాల గోత్రజండా ।
 అరయగ చప్పిడి వంశాంబుధి కమ । లారి యనగమించీ ।
 పాలుపుగ లింగయనామ ధేయుడను । పుణ్యుడు జనియించి ।
 అలరుచు లక్ష్మీనరసమాంబయను । యతివను బెండ్లాడి ।
 అంచితముగ చంచయ్యచౌదరిని । గంచె నామెయందూ ।
 యెంచగ భూతదయార్ద్రపరుడు భూ । తేశునిభక్తుండూ ।
 పున్నమాంబయను నుత్తమకన్యను । పాలుపుగ పెండ్లాడి ।
 అన్నశినాన సయంమబడసెతా । పున్నయశేషయలా ।
 అందుజ్యేష్ఠుడౌ పున్నయచౌదరి । హరుపదభక్తుండూ ।
 పొందుగ పున్నమ యనుకన్యనుతా । పాలుపుగవరియించే ।
 ఆ సత్పుణ్యుడు సద్ధులకోరి క । లను దీర్చెడిఘనుడూ ।
 వాసవాదినుతుడౌ పరమేశుని । నానగొల్చువాడూ ।
 అలరారుచు సతడొక్కనాడు న । న్నాదరమున బిలిచీ ।
 విలసితమగు శ్రీ భారతమందున । వెలయుపర్వములలో ।
 సలలితమగు శ్రీ ద్రోణపర్వము । జంగముకథగాగా ।
 పాలుపుగ నాకంకితముగ వ్రాయగ । బూనుమనుచుబలికి ।

చందన తాంబూలాది వస్త్రముల | సరసమతిని నొసగీ |
 అందినేను రచియింపగ బూనితి | నమలమానసమునా |
 అడిగోవుల వంశార్థవమున విధు | డనగజన్మమందీ |
 కడలిశయను హితుభక్తుండనువేం | కట రంగాఖ్యుడనూ |
 పరమపవిత్రుండొ శ్రీ ద్రోణుని | పర్వంబంతయునూ |
 పరశివు కంకితముగ రచియించెద | ధరిజంగముకథగా |
 మానితముగ సుకవీందులకెల్లను | మనవిజేతునయ్యా |
 దీనియందు యేతప్పులున్నగని | దిద్దుణామ్యలారా |
 ధర నా చంద్రార్కముగా నీ చరి | తము నిల్పుముయభవా |
 కరమగుదుగ నీకృతిభర్తనుయే | కాలంబులయందూ |
 శిరిసంపద లొసగియు బ్రోచును శం | కరుడేవేళలనూ |
 సరసనాయురారోగ్యము లిచ్చియు | చాకుచుండుగాక ||

న చ న ము —

అని యిష్టదేవతా వందనంబును సంస్కృతాంధ్ర కవిస్తోత్రంబును
 కృతిభర్త వంశప్రస్తావనంబును గావించి నేనాచార్యుని శ్రీమదాంధ్రా
 మహాభారతంబున ద్రోణపర్వంబునకు కథాక్రమం బెట్టిదనిన ||

కథా ప్రారంభము

జనమే జయహోకనాహోలగమున । తనపరివారముతో
మునులు మంత్రి సామంతులు భటజన । ములతో గొలుపుండ్రి
మానవనాథుడునై శంపాయన । మానికిట్టులనియే ।
మానిరాయ భీష్ముడుననిబడు డె । ల్లను వివరించితివీ
తదుపరియేమి యొనర్చెనో దెల్పుము । తపసిరాయయనినా
హృదయోత్సాహంబున జనమేజయ । విభునకిట్టులనియే
నరవర భీష్ముడు శరత్సంబున । నొరిగిన కథనెల్లా
విని ధృతరాష్ట్రుడు మనమున బొగలుచు । కనుల నీరునింపి
సమరవిజయ కాంక్షకు రణభూమికి । సంజయునంపియునూ
అమరన దీనుతుమరణంబునకై । యంతరాత్మలో నా
పనివి పనివి దుఃఖించి సుయోధను । ప్రల్లదమును దలచి
చెప్పిన బుద్ధులు వినక మూఁఖుడై । చేటుదెచ్చె వాడూ
తల్లియైన గాంధారిదెల్పూ । ధర్మము వినడాదే
యిందిర నాథుడు సంధికివచ్చియు । వివిధగతుల దెల్ప
విదురాదులు దెల్పిన విజ్ఞానము । వినక నింత దెచ్చే
యీ కురువంశము గూర్చుగ బుట్టెనో । యీ దుర్యోధనుడూ
అనుచునిటుల చింతాభర స్వాంతం । డై యుండగ నవుడూ
కురుక్షేత్రమునకు జనిన సంజయుడు । కొన్ని దినంబులకూ
సాత్యవతేయుని వరప్రభావమున । సంగరంబులో నా
పుభయ బలంబులగల విశేషములు । నొప్పుగ గ్రహించి
ఒక్కనాటినిశి వెడలి సంజయుం । డక్కరి పురిజేరి
అంతఃపురమున ధృతరాష్ట్రునికడ । కతివేగమె జనియూ
ఉచితరీతిగనినంత భూవిభం । డుల్లము ఝల్లనగా
మనమునకెటు దోచక సంజయునిం । దన చేరువనిల్చి
ఆదరించి యిట్లనియె సంజయున । కా ధృతరాష్ట్రుండు

వ చ న ము —

సంజయా సంగరభూమినుండి వచ్చితివిగదా అచ్చట నమర
నధీనందను గోల్పడిన పిమ్మట కారవులెవ్వరి ప్రాపున పోరుసాగించిరో
దెల్పుమన ధృతరాష్ట్రునికా సంజయుం డిట్లనియె॥

(శీర్షన) కాంభోదరాగం [అటతాళం]

యేమని వచియింతును | యిందుకులోత్తమ
రామరామా యంతటి | రణమెన్నడుగన నైతిని యే॥
దేవనదినందనుడు | దివిభావము నొందగనె
భావముల నడలుచును | పాండవులు కారవులు యే॥
అతనికడ కొచ్చుటయు | నచ్చటి విశేషములు
క్షితిపాలకనీతో మును | జెప్పియుంటినిగద యే॥
అవుడు శరతల్పగతు | డైరా గంగాత్మజుడు
నెపమెన్నక నీతనయుల | కెంతో హితపూదెల్పెను యే॥
ఆపుణ్యుని భోధ విస | డాయె సుయోధనుడు
పాపమతియకాట ని | ప్పాటువాటిల్లెగద ॥యే॥
పొలుపుమీరా చప్పిడి | పున్నయాఖ్యునేలిన |
పులిచీపురిశ్వరుడు | నుమావరుసాక్షిగ ॥యే॥

వ చ న ము —

అంతదుర్యోధనుండు రోషసంరక్తనయనుండై అచ్చట వీట్లొని
వెడలి పోయిన,

గీ॥ నాటివేకువ నేను యిచ్చోటు నుండి
వెడలి కారవ శిబిరము కేగినంత
నీకొమా రులు సమరంపు నిశ్చయంబు
సేనలకు హెచ్చరించి రశేషముగను.

ర గ డ

నిస్సౌకాదివరంబులు మ్రోయగ ! నిఖలసేనలెల్లా
 వారణాది చతురంగ బలముతో । వచ్చిమూగియుండి
 సకలబలము సన్నద్ధులగుచువడి సమరమునకు నడువా
 భీష్ముడు లేమికి వగచివగచి నతి । భీతినిసైన్యములూ
 కన్నులనీరిడి యెవ్వరు దిక్కని । కలవరపడుచుండా
 సకలరాజవకు లందఱు నీసుతు । సమ్ముఖమునజేరి
 కర్ణుడు రాదగదా సుయోధనా । కయ్యమునకు నేడూ
 భర్త లేమిసతి బ్రతుకయ్యెను మన । పాలితాతలేమీ
 గోపాలక వర్ణము రహితంబౌ । గోమందలరీతి
 పైరులేని ధరచాట్టుననుండెను । బలములెల్ల నేడూ
 సింగహీనమా శైలగుహంతర । చెలువునుండెబలమూ
 భీష్మరహితమా సర్వసైన్యములు । బెదరిచూచుచుండే
 తన నాథుని దిగ్మింగువృకావళి । తనను జూర్చుకొనగా
 దిక్కులేక నలుదిక్కులజూచెడి । యక్కురంగమటులా
 యేమిదోచకను జూచుచుండిరో । సామజపురిపాలా
 మన సేనలు యిరీతి నుండగా । గని పాండవ బలమూ
 వారివారి శౌర్యోదేకంబుల । భేరులు మ్రోయుచునూ
 వచ్చుచుండగా మనవారలుగని హెచ్చు తాపములతో
 గుములుగట్టి మన సేనలొక్కటిగ । గోడుజెందుచుండీ॥

ప చ న ము —

మరియు సర్వసేన లొక్కటియై కేకలు వేయుచుండి రెట్లనిన
 (కీ ర్త న) యెరుకుల కాంభోది [ఆట]

గావా । రావా కర్ణా కర్ణా

దేవప్రతు డాలమున బడనిట । దిక్కులేమిని సర్వసేనలు
 భావముల బెగడొందు చుండిరి । సాంశ్రవులుపై బడగవచ్చే గ

దీనులా । మైతిమిరాధా తనయా ది॥
 మానధనుడగు భీష్ముడాలము । లోననిల్చిన పది దినంబులు
 మానితిని సమంబు సేయుట । మానదగదికలెమ్మరమ్మా గావ॥
 భూరీ । విక్రమమూలాతోడా భూ॥
 భోగీ ఫణాననినాదములతో । భోగిగొల్పుచు జలధిబాంగెడి ।
 తీరునను సమరమున తొచ్చిరి । వేరె యెవరున్నారు కర్ణా గా॥
 ధరనుశ్రీ । పుచ్చిపురిని వెలసీ ధ॥
 సరిసచప్పిడి పున్నయాభ్యా । చౌదరిని రక్షించు శంకరు
 కరుణని సుమంతయును లేక యే । కష్టముల పాలైతిమయ్యో గా॥

న చ న ము —

అని కొరవ్రూసును తక్కటి జనపతులకన్లుపైనానను బలుకుచుండి
 రాతని తెంంగునీకు విన్నవించవిని యుంటిపది యెయ్యది యంటేని
 భీష్ముండు॥

ర గ డ

కన్లుని యర్ధరథుండని బలికిన కనివి రాధసుతుడూ
 కొవంబున భీష్మునకిట్లనెనీ । కొడుకులు వినుచుండా
 అర్ధరథుండని నిందగొనునర్చితి । నమరనదీ తనయా
 నీపునమరమున నిలుచునంతకును । నిల్లు బట్టననుచూ
 శపథ మొనర్చిన కథ వినియుంటివి । నృపవర యిదివరకూ
 అట్టికన్లుపై నాశజనించియు । నఖిలబలము లెల్లా
 గావుకావుమని యరచుచుండిరో । కొరవరాజేంద్రా
 అని సంజయుడిటు దెల్పినవినియపు । డాంబికేయుడనియే
 సంజయుమననే నలునా కన్లుని । సమరమునకు బిలువా
 వచ్చిగా చెనారాజును బలముల । వసుధీశులనెల్లా
 అనియడిగిన కృతరాష్ట్ర మహీవతి । కాసంజయుడనియే
 ప్రజల రోదనమువిని కన్లుడునం । బరమున వెడలియునూ
 వచ్చినగని దుర్యోధనుండుతానచ్చె । రు వండుచునూ
 అభినందించిన సర్కనందనుడు । నవనీశులగాంచి

సత్యనీతి ధర్మములు నెరిగిన । శంతనాత్మజుండూ
 అత్రప్రీత్య శౌర్యంబులు భీష్ముని । యందుగలవునుమ్మా
 అట్టి మహాత్ముండని లోగూలెని । కెట్టిగతియు గలదో
 అనుచు విన్నవదనుండై కన్నుల । నశ్రులు జారగనూ
 యేడ్వగమరి సకలావనీశ్వరులు । నేడుట గనుగొనియూ
 తన్నుదాను శాంతించుకకర్ణుడు । తగసిట్టుల బలికే
 కలవరమందకుడింక మీరునే । గాచెద బలములనూ
 సలిపెదసమరము నర్జునుకడకును । నిలిపెద తృటిలోనా
 పాండవులన నాకెంతమాత్రమీ । భండనంబులోనా
 సాత్యకిమొదలగు వీరులందరి । సమయజేతువినుడి
 రాజ్యరిమను యెటులైనను మనకురు । రాజునకర్పితూ
 తేకున్నను నర్జును చెజచ్చియు । నాకము జేరెదనూ
 అనియిటు బల్కుచు కర్ణుడు తనరథ । మచటికి దెప్పించి
 ఆరోహకు డైభీష్ముని సన్నిధి । కలివేగమె జనియూ
 శరతల్పంబై యున్నమహాత్ముని । చరణంబుల బడియూ
 కనుల భాష్పములు జలజలరాలగ । కరములు ముకుళించి
 ఘోరముగా దుఃఖించుచు నిట్లనె । నారాధాత్మజుడూ ॥

వ చ న ము —

కనులు మానుకొని శరతల్పంబున శయించి యున్న భీష్మున
 కిట్లని విన్నవించె॥

(కీర్తన) ముఖారి [ఆట]

వచ్చితిని రాధేయుడనుకను । విచ్చిచూడు మహాత్ముడయ్యో
 ధీవరా ॥ భారత భూవరా ॥ వ ॥

దేవవ్రతని నిట్లనర్చిన । యావిధాతను నేమనగనే
 నేర్తునూ ॥ వగపెటులోర్తునూ ॥ వ ॥

పాపనంబగు నీదుయమృతపు । పలుకులను నన్నాదరించుము ॥
 శ్రీకరా ॥ వరమ దయాకరా ॥ వ ॥

భండనంబున దండిమగడౌ । పాఠ్యకోల్లల మాన్పనెవ్వడు
లేడుగా । నేనలజూడగా ॥ వ॥

ధరనుచప్పిసిపున్నయాఁబుని । కరుణనేలేడి హయనికృపసుం
జైననూ॥ లేకిటులాయెనూ ॥

వ చ న ము: —

అని పెక్కులాడి కర్ణుండు భీష్ముని పదంబులకు దండ వ్రణామం
బాచరించి మరియు నిట్లనియె ॥

ర గ డ

దేవా నేనొక మనవి జేసెదను । దేవసదీ తనయా
ఆ విజయుని నేనొక్కండనె తగు । దస్త్రనిద్యచేతా
గెలువగలను నీవంపించినయా । కలనిలోనవానీ
అస విని గాంగేయుండాకర్ణున । కనియె నిట్టులనుచూ
ఆ సుయోధనుండెట్టి బాంధవుడౌ । యట్టివాడవీవూ
బంధుకోటులకు నక్కురునాధుని । పాటివాడవీవూ
శాపున నరపతి రాజ్యభారమును । కర్ణా నీయదిగా
వలచి సర్వరాజన్యలగూడుక । కలనికిజనివేగా
సర్వశార్యభారంబు వహించియు । సమరములోనిలిచి
కొరవరాజుకు విజయము గూర్చుము । కర్ణా పొమ్మనినా
సంతసమందుచు సూతనందనుడు । శంతన నందనునీ
చరణంబులు తనశిరమున సోకగ । సాష్టాంగమొనర్చి
లచ్చట వెడలి రథారూఢుండై । యతివేగమొ వచ్చి
తమ సైన్యంబుల మనములగలిగిన । దైన్యంబులు వాపీ
కలనిలోననృపులాది బలంబుల । కలయగనుంగొనియా
కురునాధుండుప్పొంగగ రథకరి । హరి బృందంబులతో
దర్పము మెరయభటాళితోడరా । ధాతృజుండువెడలా
హేమరథంబున నీ యణశ్వంబులు । వేదిశాధ్యజమునూ
భాసురమగుబంధుర కవచంబును । బాగుగధరియించి
తోనున్నుడెవచ్చెడి ద్రోణుని । తెరగల్గను గాంచి ।

భూపతులును కురువీరులబాగడిరి । పూర్ణప్రమోదమాలా
అట్టితరిని నీ యగ్రనందనుం । డరదముదోలించి
కర్ణరథంబును జేరబోయిమది । కాతుకంబుతోడా ।
రాధేయా నీ వలన గదా మన । రాణువంతనేడూ
అనదతనము వీడెను నాధత్వము । నమరెనిప్పటికిని
గాన మనమునికగావింపగదగు । కార్యంబెయ్యదియో
వచియింపుము నీ వన విని కౌరవ । వల్లభుడిట్లనియే ॥

వ చ న ము—

కురువరా బహుజనరక్షకులైన రాజులు సద్భుద్ధులు గావున
వారలలో నెవ్వరినైన నీవు నిర్ణయించుము నేవినియెదనన విని దుర్యో
ధనుండిట్లనియే ॥

ర గ డ

రాధాత్మజ మనవక్షంబునగల । రాణువనంతయునూ
నాయకుడై తన బాహులమాటున । నడిపె సైన్యములనూ
అట్టి వీరుడౌ గంగానందను । డనిలోపదినాభూ
ఘోరరణంబొనరించి తుదకు తను । జేరె నమరపురికి
సేనకర్ణుడెవడోనిక మీదట । జెప్పమరాధేయా
అని యడిగిన గాంధారేయునకా । యర్కసుతుండనియే
మన యోధులనసమర్థతగల్గిన । మనుజుపతియు గలడా
గావున ద్రోణుని సేనాపతిగా । గావింపుము రాజా
అన విని దుర్యోధనుడు మనంబున । కాహ్లాదంబుననూ
ఘోంధరి రాజుల గూర్చుక తాళర । గురునన్నిధికిగీ
సవినయంబుగా భక్తితో నిట్లనె । సాగిలి మ్రొక్కియు నూ

వ చ న ము—

మరియు దుర్యోధనుండు ద్రోణాచార్యునకు వినయవిధేయుండై
యిట్లని విన్నవించె ॥

(కీర్తన || ధన్యానీ || ఆదితాళము ||

కరుణింపుమా | శరగురువర్యాసుధైర్య || క ||
 పరమపావనానీ | ప్రాపుగోరినాము
 దురమునాసేనకూ | దొరవై మమ్మేలవయ్య || క ||
 ప్రాయము కల్మయు | భద్రశీలముల
 సాయాకాసంపదల్ | నీ యందెగలిగి యుండె || క ||
 నీదుమహిమసొంపు | నీదుయస్త్రపెంపు
 సాదువైన భీష్మా | చావ్యుడూ మునుదెల్పెనాకు || క ||
 ధరనునుల్చిపురి | ధామడౌగౌరీశు
 కరుణలేక నిట్టి | కాలము సమకూరెనేడు || క ||

వ చ న ము—

గావున మహాత్మా మాసేనల కథితేతవై మమ్ముల గాపాడుమని
 ప్రార్థింప నయ్యందరగలయంగనుంగొని యాచార్యుండిట్లనియె ||

రగడ

వేదములన్ వేదాంగములను మరి | నెరుగుదు కొంతైనా
 యింతవానిగా నను దలచియు మీ | రిచ్చోటికి వచ్చి
 ననుప్రార్థించిన వెనుదీయుదునే | నరవర యీ వేళ
 నీ బలంబులకు నన్నధిపునిగా | నియమించుమురాజా
 పట్టముగట్టుము నీ సేనకునధి | పతి నై నడిపెదనూ
 అనవినిసంతోషాంతరంగుడై | యధిపా నీ కొడుకూ
 కనకకలశముల పావనజలములు | కడువడి దెప్పించి
 మంగళోపకరణంబులచేతను | శృంగారించియునూ
 పుణ్యాహవాచనములొనర్చిరి | భూసురపరులెల్లా
 వందిజనంబులు స్తోత్రంబులునా | నందంబునజేయా
 నకల రాజవరులనుయోధుడు | సంతసములబొంగి
 శరగురునకు పట్టాభిషేకమును | జరిపించినయంతా

రథికులుశంఖంబులు పూరించిన | రయమున భటులెల్లా
 భేరిపణనవాద్యాదితూర్యములు | భోరున మ్రోయగనూ
 కారనయోధులకును నాయకుడై | కలశసంభవుండూ
 రాధేయూది కుమారివర్గముల | రయమున జేకొనియూ
 పాండుకుమారబలంబులపై జని | భారద్వాజుండూ
 శస్త్రాస్త్రంబుల ప్రాథమచేతను | చతురంగంబులనూ
 నేలకుగోలకుదెచ్చి గూల్చెనా | నిజస్థైర్యంబులనూ
 సురలునుతింపగ విహరించెనుయా | దురమునశరగురుడూ
 శిఖవరికొనియడవిని దహించెడి | చెలువునకలశజూడూ
 సేనలెల్ల సమయించి తుదకుత | తేనానాయకుడూ
 అగ్నిమండి చల్లారిన తెరగున | నా మహనీయుండూ
 ద్రుపదనందనులు సంతసింపగా | ద్రుంగసమరముననూ
 అప్పుడు దృష్టద్యుమ్నుడు దక్కగ | సఖలసేనలపుడూ
 ద్రోణాచార్యుడు దెగుటగనుంగొని | దుఃఖంబులముగ్ధే ||
 సంక్షోభించెను సర్వభూతములు | సామజపురిపాలా ||

క చ న మ—

అనినవిని యాంబికేయుండు హృదయంబుజెదర వదనంబు వెల్లనై
 మగుడ నివ్వెరగంది కొండాకసేపు నిశ్చేష్టితుండై యుండి గద్గద వికల
 కంఠుండగుచు సంజయుతో నిట్లనియె ||

(కీర్తన) ముఖారి [అటకాశం]

అనిగూలినాడా | ద్రోణాచార్యు ||డ||
 అనిగూలినాణాన | ధ్వునుడువగతురచేత
 యనఘనిశరదాడి | కిని నెవ్వరోర్పిరా ||య||
 అట్టివీరుని ద్రుపద | పట్టి దృష్టద్యుమ్ను
 డెట్టులగొట్టెనో | నేడైరవిడనాడి ||య||
 చావమువిరిగెనో | సారథిదెగియెనో

యేపగిదిరధ్యము । విలకునొరగెనొగాని ॥య॥
 కేతుస్యందనములిం । కేరీతిబడియెనో
 ధాతకుసరిబోల్చ । దగునుయాగమమున ॥య॥
 అరయచప్పిడిపున । యాఖ్యుని నేలిన
 ధరనుల్చిపురిచంద్ర । ధరుకరుణలేమిని ॥య॥

వ చ న ము—

ధృతరాష్ట్రుండు పొగలిపొగలి శోకించుచు మరియు నిట్లనియె ॥

గీ॥ విల్లుబట్టెడువారెల్ల । వెరపుగరచి

పోవనేలవైన ద్రోణుని । భుజమునిలువ

రించిపాంచాలనందను । బంచిపాథు

డిట్లుజేయించెగాకొరు । జేలచాల.

వ చ న ము—

అని మరియు నిట్లనియె

ర గ డ

పామును గ్రమ్మినచీమలగమియట్లు । పాండవసైన్యములూ
 జుట్టుముట్టియాద్రోణునిగూల్చెను । యెట్టులనగవచ్చూ
 యికమనవారలకెవ్వరుదిక్కో । యెరుగరాదుసూతా
 అనిపఱురీతులమాటలాడుచును । యాలోననృపుడూ
 కొంతదెప్పిరిలి తనువణంకుచును । యంతరంగమదరా
 సంజయుతోనిట్లనుచుండెనుయా । సామజపురవరుడూ
 తూరువుగిరిపైనుండివచ్చియా । తోయజాపుకరణి
 వచ్చుధర్మజునిగని మనసేనలు । రిచ్చవడరెయపుడూ
 అట్టిసమయమునధర్మజునెదిరెడి । యవనీశులుగలరే
 మదసింధురతొయనగవచ్చునా । మూరుతనందనునీ
 గాండీపము శరజాలంబులుగొని । కవ్వడువచ్చిననూ
 మార్కొనువారలులేరైరేమో । మనబలములలోనా
 శరపరంపరలు ద్రోణురథముపై । బఠపించెడివేళ

అట్టి కిరీటిని మాన్పింపగనొక । డైవపేడదేమో
యెవ్వడుదెరలెనో తిరుగక నెవ్వడు । నెదిరించెనో చెవుమా
బిరుదుమగండ్లై యెవ్వడుగూలెనో । భీభత్సునిచేతా
శరగురు నెవ్వరుగావకుండిరా । సమరావనిలోనా
కుంభజండు బడినంత నె సర్వము । గూలెనిక్కముగనూ
ధర్మపుత్రు భాగ్యంబేమనిమది । దలచవచ్చునూతా
తండ్రిగూలు సమయంబుననశ్వ । ధామలేడదేమో
యేదిశబోరుచు నుండెనో యాతడు । నెరుగడుగాబోలూ
అశ్వధామ యటుండిన ద్రోణుం । డడగకుండునెమో
అని పలువిధముల పనివిపనివియా । యవనీశుండవుడూ

ప చ న ము—

తన కొడుకులు గెలువరను నిరాశం జేసి
ఆ॥ సామ్రాజ్యం పడిన । సుదతులక్రందన
రవముతోడసత్వ । రముగనెత్తి
యా నృపాలునెజ్జ । యందిడి మొపున
శిశిరవిధులుసేయ । సేదదేరి ।

ప చ న ము—

మరియు నా సీనుండై కురువిభుండు సంజయునకిట్లనియె ॥

ర గ డ

హరినరు లిరువురు రథిసారథులై । నట్టిరథోత్తమమూ
ఆరథమొందును సిద్ధమనోరథ । మగుటకు సందియమే
కవలు సమరరంగంబున మగటిమి । గలుగు వీరవరులూ
సత్యపరాక్రమ సీలుండగుయా । సాత్యకినసదుండే
పాంచాలోత్తముడు త్రహజుడును । బాహుబలులునుమ్మా
ధృష్టకేతు డతివీరుడు రణమున । ధీరోదాత్తుండూ
అమరనదీసుతు కొరకై బుట్టిన । యలశిఖండినసదే
అభిమాన్యునిగన రెండవరుద్రుం । డనగసందియంబే

యాదవకులుడగుచేతి తానుగన । నతి పరాక్రముండూ
 ద్రాపది నందనులందరిజేయులు । దనరగ కేకయులూ
 నేపురగననొక వెయిరధికులకు । నెనయబోల్పవచ్చూ
 పరగయు యుత్సుండన సామాన్యడె । బహుళమత్సరుండూ
 ద్రోణవధకు బన్నించిన దృష్ట । ద్యుమ్ను నెన్నదరమే
 ఘోరమూర్తియై ట్టి ఘటోత్కచు । వేరె జెప్పనేలా
 హరి యాశ్రయమున వచ్చిన యాదవ । వరులు తక్కువోనే
 భీమగదాధరుడైన భీమునా । భీమపరాక్రమమూ
 చెప్పట కలవియె వినుము సంజయా । సేనలగావగనూ
 ధర్మదేవతాత్మజుడైనట్టియ । ధర్మరహితుడతడూ
 సత్యశీలశౌచాది ధర్మమాల । సరిగ నడుచువాడూ
 అట్టి ధర్మజని గెలువ దేవతుల । కైన నలవిగాదూ
 యిందీవరశ్యాముని యనుగ్రహము । బొందియున్నవారూ
 ఆ పాండవులను గెలువగ సాధ్యమే । నవనినెవరికైనా
 ద్రోణుడు సంగర మెట్లులొనరించెనొ । దోర్బలముననతడూ
 యెవ్వరెవ్వరిని బలిమిని గొట్టిరొ । యెరుగబలుకుమయ్యా

క చ స ము—

అని యడుగుచున్న ధృతరాష్ట్రునికా సంజయుండిట్లనియె ॥

(కీర్తన) ముఖారి [అట] (యదియేమన్యాయమో)

వినుమా: కౌంవరాజా । వినిపించెద ॥ వినులార్థి కల్పభూజా॥
 వినుము కౌరవ భూపద్రోణుడు । మనబలంబుల కాధిపత్యము
 గనిమనంబున మోదముననీ । తనయుగని నిట్లనియె సతడూ ॥వి॥
 శంతన నందనునీ । యనంతర । మంత్రో ధైర్యమునూ నీ
 మంతనము నందెంతో వేడుక । నెంతగా బూజించితివి నను
 సంతసంబున విరమింపంగెద । జనవరానివు గోరుమెదియనే ॥వి॥
 తల్పవ్రత యెఱులున్నదో । యటులే గాక
 తప్పించా ధాతావశేమా

యిలను నుల్చిపురీశుడౌ శ్రీ । విశ్వనాథుని కరుణసేవిధి
గలుగునో మనపైన దెలియగ । వలనుపడునాకురువిభోయసేవి ।

వ చ స మ—

వరమిచ్చెదగోరు మనవిని శకుని కర్ణ దుశ్శారనులతో నాలో
చించి దుర్యోధనుండా ద్రోణాచార్యున కిట్లనియె ॥

ర గ డ

వరము గోరెదను శరగురువర్యా । వాత్సల్యంబుననూ
పరమపవిత్రా గోరునదేమన । పాండవాగ్రసుతునీ
భండనంబులో ప్రాణము లోడుత । బట్టినాడు కడకూ
గొనివచ్చియు నా కొప్పగించుటయె । గురువరవరమనినా
లని యిటుగోరిన ద్రోణాచార్యుం । డధిపుమోముగాంచి
ఆయుధిష్ఠిరుని దెగజూడకని । ట్లాజిబట్టుకొనియూ
రమ్మని దెల్పితివా పాండవులను । రణములోనగెల్చి
సగపాలీయగదలచితివేమో । సరగదెల్పుమయ్యా
యివుడు ధర్మజుని బట్టితెచ్చినను । యేమి సేయగలవో
నీదు నిశ్చయము దెల్పుచునినవిని । యా దుర్యోధనుడూ
పొంగిపొరలుచును తన మానసమున । బుట్టిన కార్యమునూ
శరగురునకు తక్కిన రాజులకును । నెరిగింపగదలచీ
అందరు వినుచుండగ నిట్లనియెను । నవనీ నాథుండా
కయ్యంబున ధర్మజుడేగటార్చిన । కవ్వడు కోపించీ
కౌరవులను సంతంబొనరించును । గావున మనమనిలో
పాండవులందరి గూల్చు పెరింగియు । పద్మాక్షుండొకడే
కాంతేయులు లేకుండిన గానీ । కౌరవులను గూల్చి
సర్వ రాజ్యమును కుంతికైనదా । సమర్పించగలడూ
గావున ప్రాణంబులతో ధర్మజు । గట్టి తెచ్చిమనమూ
వానిచేత జూదం బాడించియు । వనులకు బంపించీ
సర్వరాజ్య మాచంద్రస్తాయిగ । చక్కగ పాలింతు
ననవిని యాశ్రమగుండావరమున । కతియేహ్యముబొందీ

కొరవేశ్వరా ధర్మజుబట్టెద । గాని యొకటి గలదూ
 పార్థుండట్టయు జొచ్చిన ధర్మజు । బట్టగ నాకగునే
 నేనొకడననేలను సురలందరు । బూని గెల్వగలరా
 ఆతడు లేకుండిన ధర్మాత్మజు । నాద్రుపద్ధాత్మజులా
 నేలకుగోలకు దెచ్చి ధర్మజుని । నేను బట్టగలనూ
 అనుటయు విని నీతనయు లందరును । యతి బాలిశులగుటా
 ధర్మనందనుడుజిక్కునటంచుచు । దలచి రాజరాజు
 సర్వసేవలకు దెలియునట్టులను । చాటింపగ బంపా
 వినిసేవలునకలాపనీశులను । వివిధవాద్యములనూ
 మ్రోయించినను బలమంతయు న । మ్రోదంబులబొంగే
 ఆ పుద్యమంతయు బారులవల । ననువిని ధర్మజుడూ
 తమ్ములకందరికిని వినిపించియు । ధనంజయునిజూచీ
 అనుచు ద్రోణుని ప్రతిన వింటివే । యది యసాధ్యమయ్యూ
 దానిబొంకుసేయంగ వలయునెలు । లైనపార్థమరియూ
 సావ్యసాచియడ జొచ్చినవట్టుట । సాధ్యముగాదదియూ
 ప్రతినజేసి ద్రోణాచార్యుండా । ప్రతి నెలు మాన్వెదవో
 గావున ననునేవేళను గాయక । గాచియుండ వలయూ
 నేనుండెడి చోటను నీవెప్పుడు । నిలిచి యుండవలయూ
 కొరవపతి కోరిక నటవిధలము । గావింపగ వలయూ

క చ న ము —

అని ధర్మజుండు బలుకుచున్న విని పార్థుం డగ్రజున కిట్లనియె

(కీర్తన) కహాస [అదితాళం]

అన్నా భయమందనేలా । యలద్రోణా ప్రతినవిని నీ
 కన్నాకుగాగ నిన్నూ । గాపాడా పార్థుడుండా అ॥
 గురుసీపధి యించుటయును । నరనాథా నీవు నొవ్వ
 పరికింపా నొక్కరూప । దురమూనా విడుతునే నిను అ॥

క్షోణీ వల్లభనేనూ । ప్రాణమూలాతో నుండా
 స్థానానకైన వశమూ । జననాథా నిన్ను బట్టి అ॥
 మాశక్తి దెలియక దు । రాశాను ధార్తరాష్ట్రులు
 లేశామైనాను దలప । రేమీ మూర్ఖమొగాని అ॥
 మూడూలోకాము లొక్క । మొత్తామూలై వచ్చిన
 చూడాగలుగుదురే నన్ను । రేడాయడలూన నేల అ॥
 చప్పిడి పున్నయాఖ్యా । చౌదరి నేలుచుండిన
 యప్పరమేశు కరుణ । దప్పదు జయము మనకు అ॥

వ చ న ము —

అనినవిని యుధిష్ఠిరుండు సంతృప్తాంత రంగుండై శంఖభేరి మృదం
 గాది మంగళతూర్య స్వనంబులు జెలంగ సకల సైన్య సమేతంబుగా
 వెడలి నడచి మొగంబున చిరునవ్వుల యక్రాంచ వ్యూహంబమర్చె
 నంద్రగ భాగంబున॥

ర గ డ

అర్జునుండు శ్వేతాశ్వంబులు తన । యరదమునకు బూన్చి
 కపికేతన మమరించిన కాంతులు । గ్రమ్మె నాల్గు దిశలా
 రెండవ మూర్తాండుండోయన గను । నిండె కిరణ సమితి
 వారి నరులును రధిసారధులై యా । యరదమధిష్ఠింపా
 పగతుర గుండెలు ఝల్లనంగ బల్ । భయముగూరి యుండే
 అరదముకేల నను ధృష్టద్యుమ్నుని । యరదము బరిపింపా
 మరియు భీమపాంచాలాదులు నభి । మన్య ప్రశ్నతులెల్లా
 దండనాయకులు పరివారంబులు । దగనయ్యెయ్యడలా
 నిలిపి యుధిష్ఠిరు డమోహరమున । నిలిచె ధీమడగుచూ
 అంతకుమున్నక్కడ మనవారలు । నతికాతుకములతో
 సమరకుతూహల జనితోద్యములై । శకటవ్యూహమునూ
 బన్నిరి దర్పమెలర్పగమనబల । మన్నిదిశలనిండే
 అందువలవటను సింధురాజుతో । నమరే వికర్ణంధూ

చటులహయంబులతో నక్కనలను || సౌబలుండునిలిచే
 దాపటకృతవర్ణాది బలముతో | తగుదుశ్శాసనుడూ
 అతనికి బాపై తత్పార్వంబుల | యవనమహిశ్వరుడూ
 నడుమ ద్విగర్తయు మద్రేసుడుశిబి | నాయకులందరునూ
 కుంభసంభవుని వెనువెంటనుయా | కురు భూపాలుండా
 కరితురంగ సంఘముతో ముందుగ | కర్ణుడుదాత్తుండై
 నిలిచినంత పెర్యసైన్యము లెల్లను | నిలిచిరచ్చటచట
 ఆ రాధేయుని దర్పిద్ధతిగని | యఖిల సేనలెల్లా
 పరమానందంబుల ననుచుండిరి | పాండునందనులనూ
 బాహుశక్తినినొంచగలడు యీ | భాను నందనుండా
 ఆని యబ్బుచు కేకలు నిడుచుండిరి | యఖిలసైన్యములునూ
 అటులుండగ గురుడుగ్రతేజుడై | యరదమునడువగనూ
 గగనతలంబున మేఘములేకయె | కండలురక్తమునూ
 నెమ్ములుగురిసెను మొత్తములై నొ | కుమ్మడిగానచట
 సైన్యంబులపై గ్రద్దలాడెనట | జంబుకములుగూసే
 నలుదిక్కుల తారాగణమెల్లను | జలజలమని వ్రాలే
 అట్టిమహోత్సాహంబులకును భయ | మందకౌరవులూ
 శంఖభేరినినదంబులు జేయుచు | జనిరి సమరమునకూ
 అదిగనిపాండవబలములు నడిచిరి | యారణభూమికిసీ

క చ న ము—

ఇట్లుభయబలంబులు యుద్ధసన్నద్ధులై యున్న శిరి నచ్చట
 (కీర్తిస) చిల్లిరి [ఆదితాళం]

నరుడారాధేయుడు సరి | గరభూమినిరధికులగుచు
 దురముననొండొరులుబెనగు | తోరపుచూపుల నిలిచిరి ||న||
 యిరువాగులసేనలు సరి | బరములతో నేడైరలన్
 కరితురంగబృందముతో | గదిసిరి నొకరొకరువడిగ ||న||
 పలువిధ వాద్యములు మ్రోయ | పరివా | రముసిహనాద

ములుజేయుచు సింజనిమో | తలు సల్పుచు నుండిరపుడు ||న||

అప్పుడుసమరావనిపెను | జప్పుడెక్కువైజలంగె

చప్పిడిపున్నయనేడి | స్మరహరుమనముల దలచుచు ||న||

న చ న ము—

మరియు నుభయసేనలు మార్కొననున్న సమయంబున ద్రోణా
చార్యుండు దితార్కతేజుండై వెలుగుచు కనకరథకాంతు లన్నిదిశల
బర్హసర్వసేనా సమేతుండై సమరావనికిం జనినంత

ర గ డ

మనసేనలు దర్పంబుల మార్కొను | టనుగని యర్జునుడూ

తొలుతను దాకిని వారి సైన్యములు | దోర్బలమునదాకా

వినువీధిని నిర్జరబృందంబులు | వేట్కచూచు చుండ

ఉభయ బలంబుల పాదపరాగము | నుష్పరమి ననిండా

పోకుచుండి రిరివాగులుమార్కొని | భూరిపౌరుషములూ

కరితురంగరథభటసంఘంబులు | దొరగుచుండెమరియూ

వివిధసేన లద్భుతముగ బోరెడి | వేళశోణితంబూ

గ్రమ్మగబూచిన తంగెడులోయన | కయ్యంబుననిలువా

గురుడంతట చెలరేగి రధంబును | బిరబిరదోలింపి

కొరవి ద్రిష్టచందంబున వగతుర | గుండె లవియునటులూ

దిరుగుచు పెక్కురధంబులు గూల్చుచు | కరితురంగంబులనూ

భటజనులను నాయకులను ద్రుంచుచు | భారద్వాజుండు

యెటుజూచిన ద్రోణాచార్యునిరథ | మే మెరయుచునుండే

తన నెదిరించెడి వీరుడు లేకయె | ననిసేయుచునుండ

అప్పుడు పాండవబలముల జూడగ | నలవిగాక యుండే

గురుశరదాడిని దెగిసయోధులును | గుఱ్ఱపు ధశములనూ

శితఘత్రంబులు చామరంబులును | సింధుర తండములూ

అరవరలై పడియున్న స్వందనము | లనని నిండియుండే

రక్తమేనులై పారుచుండగా | రణక్షితి నెల్లడలా

భూతజాలములు ఫలలము మేసవుచు । పొంగుచునుండగనూ
 ఆసమయంబున ద్రోణాచార్యుని । యద్భుత వేగమునా
 దేరిచూడ రాక్షండ్ల నెవ్వరికి । కౌరవకులనాథా
 అదిగని ధర్మజుడు రవడించి ధృ । పృథ్వీముని నకునీ
 వీక్షించియు కుంభజువారింపగ । వేగనియోగింపా
 ద్రుపద రాజనందనుడగు ధృష్ట । ద్యుముడు కోపమునా
 చతురంగంబులతోడ వెడలి శర । చాపధతుండగుచూ
 జవమున జనిశస్త్రాస్త్రంబుల నా । చార్యుని బొదువగనూ
 రభసంబున పార్థుడు తనబలముల । రయమును బురికొల్పా
 జనియాసేనల ధృష్టద్యుముని । స్వందనంబు గడిచీ
 అత్యుగ్రంబుగ జుట్టుముట్టగా । నాచార్యుండపుడూ
 ఉన్నట్లుని రీతిగచెలరేగియు । నోహరి సాహరిగా
 పాండవసేన గలంచుచుండనా । భారద్వాజునిపై
 అప్పుడు ధృష్టద్యుముడు కన్నుల । నిప్పులు గురియుచునూ
 నిశితాస్త్రంబులు శరగురుమేనను । నింపిధిరుండగుచూ
 ద్రోణునిసేనగలంచు చుండెనా । ద్రుపదనందినుండూ
 అంతటద్రోణుడు పదిబాణంబులు । నతనిమేనవేయా
 అడలకనన్నిటి మరలించుచుతా । సతిధీరుండగుచూ
 కరితురగాళిని రథకేతనముల । నరుకుచుండునంతా
 సౌబలుడతికుపితుండై వచ్చియు । సహదేవునిదాకీ
 నిశితచయంబుల సారధిద్రుంచియు । విరధునిగావింపా
 సహదేవుడు విరధుండైగదగొని । శకునిపైననడరీ
 సేనలపైవిసరిన యాబలములు । చెదిరిబారుచుండే
 అదిగని శల్యుడు నవ్వుచు నకుని । గదిసినొవ్వనేయా
 ఆతనికేతనమాత పత్రమును । నవనీడొల్లనేసీ
 సారధిద్రుంచియు విరధుజేయగా ॥ జన మద్రేకుండూ
 యిట్లాపైస్వయం లొకరినొకరితో । విడిబడిపోరగనూ
 తురగంబులు కేతనములు రథములు । శరచాపంబులునూ

కరులుసారథులు దొరలు నాయకులు । నొరగుచుండెధరనూ
 కనుగొన ఘోరంబై యుండెను యని । కరిపురి పరిపాలా
 అంత ధృష్టద్యముడు నుశర్మమే । నమ్ములనొంచిననూ
 అతండాతడు జత్రుదేశమును । నడలగొట్టినంతా
 మత్స్యపాలుడాకర్ణుని దాకియు । మార్గణములువైవా
 ఆరాధాతృజాడాతని బలముల । నారసముల ముంపా
 పౌరపు డభిమన్యుని మార్కొనియును । బాణంబులు నింపా
 ఆసాభద్రుడు గినిసి మార్గణము । లద్భుతముగవేయా
 రథకేతనసిత ఛత్రంబుల సా । రథుల గూల్చుచు డా
 గనిసైంధవుడు కృపాణపాణియై । మనమునకుత్పించీ
 అరదమునుండియు డిగ్గనురికి వజ । నడలించుటగనియా
 అభిమన్యుడు రోషంబునురికియు । నతని సేనగూల్చు
 సైంధవుడొక భల్లంబునగొట్టిన । సౌభద్రుండపుడూ
 అతని సేనలను నతనిని వడి భ । ల్లంబులు ముంచిననూ
 సింధుపురీశుడు బెడరి పారమన । సేనలు బెగడొందే
 పాండవబలము నార్చిరెంతయొన । పారవారముగనూ
 క చ న ము: —

అయ్యవసరంబున పాండవ బలంబులు సౌభద్రునిం బొగడు
 నెలుంగులు సింహనాదంబులు నింగిముట్ట నభిమన్యున కుల్లాసంబును
 నీకొడుకులకు రోసంబును జనియింపనతనిం బరివేష్టించిన నవ్విజ
 యంబు సైరింపక నీ కొడుకు లతనిపై పటుశరంబులు గురియ నీ
 కుమార సంతతికి సంతసంబుగా శల్కుండుగవగొని యభిమన్యున కభి
 ముఖుండై గవీసెననిన విని ధృతరాష్ట్రుండా సంజయున కిట్లనియె॥

(కీర్తన) జేగడ ఆదితాళం [తఱునాబాల్]

వినిపింపుమా సంజయా । నమరగాధ ॥వి॥

వినిపింపుపాండవ । వీరులు కౌరవులు

ననికీదార్కొనియెట్లు । నడిచిరో యవలను ॥వి॥

యెవరెవ్వారెట్లు । నేపూన బెనగిరో
 వివరించు మానేడు । వీరారణమూలోన ॥వి॥
 వినియుంటి నిప్పుటి । కిని జరుగు సమరాము
 తనివీసనదూనాకు । వినవాలె హేవ్యము ॥వి॥
 నరనందన మద్ర । నాధులకయ్యము
 తెరగెల్ల వివరింపు । తేటతెల్లముగాగ ॥వి॥
 అరయచప్పిడి పున్న । యాఖ్యచౌదరినేలు
 హరుని సత్కరుణమున । యందెటులున్నదో ॥వి॥

క చ న ము—

యివ్వధంబున నడుగుచున్న ధృతరాష్ట్రునికు సంజయుం డిట్లనియె
 (కంఠార్థము)

మనుజేశశసూతు డీల్లుట । గని మద్రవిభుండు రోషకలితుండై సా
 ధనములకు మేటియకాగద । గొనివచ్చెడు శల్యుగాంచీ ।
 కోయానియారోచ్చ
 భీషణకారుడౌచు నెదిర్చి । జనవరయూతని । సైన్యములనుదూరి
 వెనుకముందుగాన । కనుగొల్బుచుండెను ॥కో॥

క చ న ము—

అభిమన్యుండా మద్రనాథు సైన్యంబుల గలంచుచున్నంత

ర గ డ

గని భీముడురాద్రాకృతితోడుత । గదచేతంగ'నియూ
 అతిరయమున వెడలియు సౌధద్రుని । కడ్డముగా జనియూ
 వీరావేశుండై గదద్రిప్పుచు । ఘోరావనిలోనా
 కాలాంతకుడోయన నిల్చిననా । కరువలినందునునీ
 శల్యుడు మార్కొనెబలములార్వగను । సమరావనిలోనా
 పోరిరి శల్యసమీరనందనులు । భూరిరోషములనూ
 గదలవ్రేటులను చిత్రవిచిత్రము । గా విహరించుచునూ

గదా ప్రహరణంబులదత్తనువుల | గాయంబులనుండి
 శోణితధారలుగురియుచుండగా | శూరులువిడవకనూ
 తనువులయూసలువీడిగదలచే | దర్పంబులబోరా
 తనువులుజెదరియు కండలు రక్తము | ధరణిదోరగుచుండా
 యిరువురుతరుచుగబోరిపోరి స | త్వరనుస్పృహలుదప్పి
 పడిరాయిర్వురు సంగరభూమిని | పడినవారిగాంచి
 కృతవర్మడువచ్చియు మద్రేశుని | గృచ్చిపట్టియైత్రీ
 సమరములోనుండక దొలగించుక | జనినయంత్రోనా
 భీముడుదెలివందియుధీరుండై | బిగ్గరవీ చియునూ
 గదపారించుచు నిలిచియుండెనట | గంభీరోన్నతుడై
 యుండునంతసేకొడుకులు మనముల | యోర్యనిరోపములా
 శస్త్రాస్త్రంబులువేయుచు బొదివిన | సక్రోధంబుననూ
 కవలగూఱుకొని కౌరవబలముల | గదిసినారసములా
 గొట్టుచుచీకాకొనరించుచుమరి | కోయనియూర్చుచునూ
 సకలబలంబులపాయగొట్టగా | సమసిరికొందరునూ
 అట్టితరిని నవరాష్ట్రంబగుటయు | నాసేనలలోనా
 సకలవాద్యములు మ్రోయుచుండగా | సమయంబునగురుడూ
 పాండవసేనా సంరంభమునకు | బలములుదెరలుటయూ
 గని కోపావేశుండైబలు వి | క్రమమునకుంభజుడూ
 వెరవునజనుసేనల నదలించుచు | వెనుమరలించియునూ
 తూణీరముబిగియించివేటకవిలు | బాణంబులుబూనీ
 నారిమ్రోసితత్సారధిగనుగొని | యతనికిట్టులనియే
 వచనము—

మరియుశరగురుండిట్లునియే॥

(కీర్తన ॥ ఆరభి ॥ ఆది ॥

కంటివేసారధి | కౌరవసేనల ॥కం॥

మెటనంటి పాండవులుదరుముటయు ॥కం॥

కంటునూనిధర్మజుడు రధికుడై | యంటివచ్చెనుద్దండతయాతని
 పెంటవచ్చుచతురంగబలంబుల | కంటకశరముల | గర్వంబణచెద||గం||
 చలముమెరయభీముడుసాంచాలురు
 సాత్యకియును మత్సాధినాధుడును
 తలవగవారల | తనయులొక్కమొగి
 కలనికీజనలెఖసేయువాడనె ||గం||
 నరుడుజాపధరుడైవచ్చిన నా
 వెరపు బాహుబలముజూపుటరుదౌ
 నరయగనుల్చి పురీశుడైన శం
 కరుడొచ్చిన భయమందు వాడనే ||గం||

వ చ న ము—

(ద్రోణాచార్యుం డిట్లనుచున్నవిని నూతుండు

ర గ డ

ఆచార్యుండొడిస వాక్యంబుల | కాత్మబొంగిమరియూ
 సారధికడుధీరుండైవేగమె | తేరుబరిపినంతా
 గనిధర్మజుడెదిరించి మార్కొనిన | గనితత్వేనికులూ
 గని యుధిష్ఠిరుని తేరుగడిచియట | కయ్యమునకు జొరగా
 శరగురుడుద్ధరలీలసేసలను | దరిమిగొట్టిమరియూ
 మార్గణములుగంధించిగొట్టెనా | మనుజాధిపుమేనా
 దాకినంతధర్మజుడు కోపమున | తచ్చరములుద్రుంచీ
 తోన నెశస్త్రాస్త్రంబులముంచిన | ద్రోణాచార్యుండూ
 ఒక్కభల్లమునధర్మజుచావం | బొయ్యననరికిమునూ
 ఆత్మలోనగుంకల్పముచేతను | నతనిబట్టగదియూ
 ధర్మనందనునిచక్రరక్షకులు | ధైర్యసాహసములూ
 కడలికిచెలియలికట్టతెరంగున | గడగినిలువరించీ
 శితశరములుశరగురుని వక్షమున | చెచ్చెరగీలింపా

పాంచాలవరుశ్లాఘింబిరియా । పాండవ బలమెల్లా
 ఆవృడు యాహ్నునింగిముట్టనా । యవనీసుకుడంతా
 కనలునసుకుమారుని కాంచనపుం । ఖంబులచేగొట్టి
 తరిమివేసి వీరావేశంబున । ధర్మజనింగదియా
 అదిగనిపాండవ యోధులొక్కమొగి । నద్భుతరోషములా
 వెడలి ధర్మజని ముందుకజొచ్చియు । విశిఖపరంపరలా
 జట్టుముట్టగా ద్రోణాచార్యుం । డట్టహాసమునూ
 బలములపై చెలరేగియు నకులుని । భాణవంచకమునా
 నృక్కించియు సహదేవుని నేడిట । చొక్కగొట్టిమరియూ
 నవనారసముల మత్స్యధీశుని । నడరించియువేగా
 సాత్యకినేపును మాయించెనునట । సప్తసాయకములా
 మార్గణత్రయముల ద్రావదేయులను । మరలించియునపుడూ
 వింశీతిరముల నుత్తమాజని । హృదయచలముమాన్చి
 పదిరెండమ్ముల పాండవాగ్రజని । బడల్బుడగనేసి
 వెంటశిఖండిని నిరునారమ్ముల । నేసిగలంచుచునూ
 మరియుదారసిలు రధికులనెల్లను । మర్దించుచుగురుడూ
 వాలికతూపులు ధర్మజుమేనను । దూలించుచునున్నా
 గనియుగంధరుండడ్డపడిననా । జననాథునిజూచీ
 నవ్వుచు బైశాని నొకనారసమున । నతని డొల్లనేయా
 అట్టి తరినికేకయపాంచాలురు । నతని జ్ఞాతులైనా
 సింహసేనుడా వ్యాఘ్రుదత్తుడును । చెలగు తక్కుబలమూ
 బాహుబలంబుల శస్త్రాచార్యుని । వైగ్రమ్మినయంతా
 వ్యాఘ్రుదత్తుడాసింహసేనులతి । శీఘ్రంబునగదిసి
 శాతశరంబులగొట్టి నంతనా । శరగురుండుగినిసి
 లోచనముల గెంపొడవగదిసియా । లోన శౌరవులకూ
 చిత్తమురంజిల వ్యాఘ్రుదత్తసింహ । సేనుల నిర్వురనూ
 కుండలములతో రెండుశరంబులు । గూలనేసె ధరనూ
 తక్కుటిరధికుల యోధుల నెల్లర । జిక్కువడగజేసి

పురుషవరేణ్యుడు గర్వోదేకం । బున ధర్మజు బొదివీ
నట్టుటకై మంకించుచున్నమన । బలములుగనుగొనియూ

న చ న ము—

మనసేనలు సమరంబు జాలించి నిలిచి గుంపులుగట్టి వకరితో
నొకరు జెప్పకొను చుండిరెట్లనిన॥

(కీర్తన) మోహన [చాపుతాళం].

అల్లదె గనుడి ధర్మజుండు పట్టుబడియె ॥న॥
పుల్లము రంజిల్ల గురుం । డల్లన తన స్వందనమును
చల్లగదోలుచు యూవిభు । జూడనేగుచున్నవాడు ॥అ॥
యింతయేల సాయకగురు । డిప్పుడుబట్టి యిచ్చెనేని
పంతము నెరవేరెననుచు । పరుగిడడే తండ్రి కడకు ॥అ॥
మరలనేమి జేయునోయా । మానవేగు నీ కురుపతి
వెరువక పదిరెండేడులు । దగుముసేమొ కానలకును॥
యిలను నుల్పిపురిని వెలయు । యిందుధరుని కరుణయెటుల
గలుగునో యీకురువతిపై । తెలియరాదు హేమ్యంబును ॥అ॥

న చ న ము—

సైన్యంబు లిట్లనుకొనుచు సంగ్రహమాయ త్తచిత్తులై యున్నంత॥

ర గ డ

అవ్వదురధకాంతులు నల్లిశలను । సంబరమునగప్ప
గాండిన కసికేతనకాంతులు । కనులకుభ్రమగొల్ప
బాణజ్వాలలు నభముగవ్వుగా । పాండవమధ్యమాడూ
సింజినిటంకారముజేసినది । క్షింధురములు నొరగే
దర్శోజ్వలుడైవచ్చి యుద్ధునుడు । దాకెనుశరగురునీ
కుంభజుదాకిన యంతలోనగని । కురుపతిపైసైన్యములూ
ద్రోణచార్యులకునుబాసటయై । దోతెంచిరివేగా

వచ్చిన సేనలు జాట్లు ముట్టవి | వ్యచ్చుడకోపమునా
 గాండీనధ్వనిదిక్కులునిండగ | కడువడ్డిమోయించీ
 అవ్వీరుడు ఘోరాకాశంజై | సఖిలశస్త్రసమితి
 పగరసైన్యములపైబరపించియు | బడల్పడగగొట్టా
 శిరములు బగిలియు షేదోమాంసము | చిందిపడుచునుండా
 వంకంజైనమరావనినిండిన ఫల్గునుండు విశకా
 పక్కలుచెక్కులుడొక్కలు సరికెను | పగరసైన్యములనూ
 కొందరి నెమ్ములు చూర్ణంబగునటు | గొట్టచుండెనరుడూ
 అప్పుడేదులైబారెర కత్తమా | యవనితలంబెల్లా
 యెవరికైన గనరాదా ఘోరము | యిభపులిపరిపాలా
 అట్టిసమయమున భానుడు గ్రంథిని | సంధకారమయ్యే
 యెదిరిబలంబులు తమబలంబులని | నెకుగరాకయున్నా
 గని దుర్యోధనద్రోణాచార్యులు | కయ్యముజాలించీ
 సేనల దివియించిన శిబిరములకు | జేరబోవుచున్నా
 ఫిగుడైపార్థుడు జయతూర్వంబులు | సేనలమోయించీ
 నిడియించిన తమసేనలెల్ల తమ | విడిదలకుంజని
 రెండుదెరంగులవారు శిబిరముల | నుండెకారవేశా
 పాండవులారాతిరి సంతసములనుండిరి భూపాలా

క చ న ము—

ఆనాటిరాత్రినంతయు యథోచిత వ్యూహములనుండి రాత్రిచనిన
 మరుసటిదిన నూర్యోదయంబున నుభయబలంబులు నేవునంగదవీరణ
 సన్నాహంబుల బయలుదేరుచున్న సమయంబున లజ్జావిషాదంబులు
 మనఃబునం దోప ద్రోణుండు దుర్యోధనున కిట్లనియె||

(కీర్తన) శకుప్తిరాగం [అటతాళం]

జనవరమునుసీతో | జెప్పగ లేదే ||జ||

అనిలోనరుడుండునపు | డాధర్మజుజ్జుడని ||జ||

పాండవాగ్రనందను | బట్టుటకు నర్జునుడు

భండనములోనలే । కుండినను సాధ్యమగు ॥జ॥
నరుడులేనట్టి తరి । సురలడ్డమువచ్చినను
దుర్గమున యుధిష్టిరుని । తరిమి పట్టెదనని ॥జ॥

క చ న ము—

మరియు ద్రోణాచార్యుండా దుర్యోధనున కిట్లనియె॥

ర గ డ

యిదియునుగాక మరియొక్కటి దెల్పెద । వినుమురాజరాజా
నరుడులేని చోవేపుమార్కొన । దురమున గూల్చెదనూ
పాండవాగ్రజుడు నని వెన్నిచ్చియు ! బారకుండెనేనీ
నాచే జిక్కినటంచు దలంచుము । నరవర యీవేళ
అది కాకుండిన బారజొచ్చినను । యిదియు కొంతమేలూ
అనియిటు శరగురుడాడుచున్న విని । యాసుశర్మవేగా
తోందరపాటున లేచి బల్కెయా । దుర్యోధనుతోడా
మనుజనాధనరుడెప్పుడు మమ్మవ । మానించుచు నుండా
ఆతనిపై మాకెప్పుడు కోపం । బగ్గలమోరాజా
మానసమందున యాతని మార్కొన । బూనియుదుమెపుడూ
బాసయిచ్చితిని నర్జునుబోరగ । పార్థివ వరతనయూ
ఆజ్ఞయొసంగిన సమరంబుననే । నర్జునుతో గదిసీ
యిచ్చటపోరున బాపికొంచునే । నచ్చటికేగదనూ
అని త్రిగర్తపతి బల్కుచుండగా । నాతని సోదరులూ
అందర మొకమొత్తముగా బోరెద । మనుచు వెడలిసంతా
పదివేపురు దొరలెల్ల గడంగిరి । బంధుసహితముగనూ
అఖిల దేశనాయకులు రథోత్తము । లందరు గడగియునూ
పంతము లాడుచు నుబ్బునబొంగిరి । యంతరంగములనూ
అర్జును ననిలో జంపకున్న మే । మందరమొక్కటనూ
గోవధ మొనరించిన పాతకమున । బోవువారమునుచూ
శపథంబులు గావించి రణమునకు । సంసిద్ధత నున్నా

సంశస్త్రకులు ననేకబలంబులు । సమరమునకు వెడలా
కురుపతి యానందంబున నుండగ । శరధనుర్గురుండా
సన్నతశీలుడు గరుడవ్యాహము । సమకట్టియు నతడూ
దానికి ముందుగ చంచువుగాగను । బూని నిలిచియుండా
కురుపతి తనతిమ్ములతో గూడుక । శిరముగాగనిలిచే
కడువడి కృపకృతవర్మ లివ్వరును । కన్నులుగా నిలిచే
కేరళ సింహళదేశాధీశులు । కేకయనృపవరులూ
కంఠముగా నిలిచిరి వారందరు । కడుధీరత్వములూ
భూరిశ్రవణాస్థిక శల్యులతి । భూరివ్రతాపములూ
వలసలి పక్షముగాగ నిలిచిరతి । చలములు బూనియునూ
అశ్వధామ సుదక్షణులూదిగ । నటదాపటనిల్చే
మాగధయంబివ్వక కాళింగులు । మరివెన్ను ననిలిచే
సర్వసేనసహితండ్లై కల్లుడు । గర్వోదేకమునూ
పృచ్ఛంబుగనిలిచినగని తక్కిన । పృథివీపతులెల్లా
అచ్చటచ్చటను నిలిచినంతగని । యాచార్యుండపుడూ
సంతోషంబుననుండునప్పు డట । సకలకౌరవులునూ
పౌరుషములసమరావని నిలిచిన । భగదత్తుండపుడూ
గజారూఢుడై మధ్యభాగమున । కయ్యమునకు నిలిచే
క చ న ము—

ఇట్లుభగదత్తుండు గజారూఢుడై మధ్యప్రదేశంబున నుడయా
చలంబున వెలుంగుభానుండునుంబోలె దేజరిల్లుచుండెనంత నక్కడ
ద్రిగర్తాదులు పాండవసేన దక్షిణదిక్కున కుంజనినవ్యసాచింగని సమ
రంబునకు దొలంగ బిలుచుచున్న ద్రిగర్తాదులంగని పాండవమధ్య
ముం డన్న కిట్లనియె ॥

కీర్తన ॥ మధ్యమావతి ॥ అట ॥ (తమ్మలూరా)

జాగరూకతతోడ మెలగుము । సమరమందున నగ్రజా
అగమాదివిదుండుశరగురు । డమితశౌర్యవ్రతాపుడూ

॥జా॥

అలత్రిగర్తాధిపుడు నాతని | యనుజులందరుగూడియూ
కలసికిని సనురమ్మటంచును | బిలుచుచుండిరి ధర్మజా
పగరబిలిచిన నేమియంగని | వాని తెరువుననుండగా
మగతనంబేరాజులకు నిల | మార్కొనగ శలవొసగుమా
సరసచప్పిడి పున్నయాళ్ళా | చాదరిని రక్షించెడి
హరునికృపమనపైనయుండగ | వెరపువలదిక ధర్మజా
క చ న ము—

||జా||

||జా||

||జా||

అట్లునుం డివ్విధంబున బలుకుటవిని ధర్మజుండతని కిట్లనియె||

ర గ డ

చాపాచార్యుని బలశౌర్యంబులు | సాహససంపదయూ
మనమెరింగియున్నాముగదా యా | మాన్యుని పూనికనూ
యేవిధి నైనను బొంకుసేయవలె | నేమియుపాయంబో
తలవోయుము కార్యంబెయ్యదియో | ధనంజయూ యనినా
అన్నాభయపడవలదు గురునకై | యది యెట్లంటే నీ
పిలిచినరణమున కేగకుండుటను | బీదనినముగాదా
లోకముమెచ్చగ నరివధకై నే | నేకరధస్తుడనై
బోయెడనిట పాంచాలనందనుడు | భూరిపరాక్రముడూ
సత్యజిత్తునిను రక్షణసేయగ | జాలినధీరుండూ
యీతడుండు సంతకు సమరంబున | వెరపు జెందవలదూ
పగతురచే నీతడు బడసేనియు | బాండవాగ్రతనయా
కయ్యమందు నిలువక జనవలయును | కడు వేగంబుననూ
అని దెల్పిన విని సంతసింపగా | నమచ్చేశర సుతుడూ
అగ్రజునకు కడు భక్తి మ్రొక్కగా | ధర్మజు డపుడూ
ఆశీర్వాదము జేసినంత తా | నతి సంతోషమునా
అన్నయూనతిని గైకొని పగ వా | రున్న యెడకు జనియే
అర్జునుండు ధర్మాత్మజు విడిచియు | నట త్రి గర్తబలమూ
చేరబోయినంత నె యిచ్చట మన | సేనలుగనియుచ్చే

అది యంతయు దెలునుక కాంతేయుం । డాతుర భావమునా
 ధృష్టద్యుమ్నుని గని యిట్లనియెను । ధీరవరానేడూ
 గరుడ వ్యూహము బన్నుక నిలిచిరి । కారవ్రలీవేళ
 అందుకు సమముగ కుండ లార్థ వ్యూ । హంబన్నమయ్యా
 విని ద్రుపదాత్మజ డట్లొనర్చగా । వివిధ బలముగనియూ
 గాఢతరంబగు సన్నాహంబుల । కయ్యమునకు గదిసీ
 శంఖభేరికాహళ తూర్యంబులు । సరభసమున మోయా
 వుభయబలంబులు మార్కొన దలచిన । యుద్దేకము గాంచీ
 కాంతేయగ్రజ డా ద్రుపదాత్మజ । గనుగొని యిట్లనియే
 పాంచాలాత్మజ గురుల స్రతాపము । బాగుగ గాంచితిరే
 గావున నాతనిచేత జిక్కకను । గాపాడగవలయూ
 శరవేగంబున నాతని మగటిమి । సమయింపగ వలయూ
 శమననందనుం డిట్లు బల్కుగా । సత్వజతుండనియే

వ చ స ము-

ధర్మనందనా భయంబు జెందవలదు నే దెల్పునది వినుమని
 యిట్లనియే

(శ్రీరాగం) [అదితాళం]

ధర్మనందనా ! దెల్పెద వినుమయ్యా ॥ధ॥

నిర్మలాత్మనీ । ధర్మమే గాపాడగలదు ॥ధ॥

శరగుకుండు నిను । జేరవచ్చినను । ధరణీవరనే జిక్కనిత్తునే
 నరుడు జెప్పిపోయినట్టి మాటలు । మరతుననుచు నెంచజోకుమది॥ధ॥

నిన్నుగదియు సంతశక్తిగలదే । నీరజారి వంశోత్తమయతనికి
 నన్ను గెలువ బాలునె ద్రోణుండని । నామాటలు సమ్ముమునిక్క
 మ్ముగ ॥ధ॥

యింతయేల చప్పిడి పున్నయ్య క । సంత శిరుల నొసగి బ్రోచుగౌరీ
 కాంతుని కృపని మేనగల్గయే । చింతలేదు నినుమంతయైన ॥ధ॥

వ చ న ము—

ఇట్లు సత్యజిత్తు ధర్మజునకు ధైర్యంబు గరపుచున్న విని ధృష్ట
ద్యుమ్నుండు

ర గ డ

సారావతవర్ణాశ్వంబులుగల | తేజబూన్పుకొనిమూ
లతిరధుడగు ధృష్టద్యుమ్నుండపు | డాగ్రహమున గడిసి
వడయుడు ద్రోణాచార్యున కెదురుగ | నడచుచుండుటయునూ
ధృష్టద్యుమ్నుని దరిశనమునను య | తిష్టంబని దలచి
వానిమోముగాంచుటకు విన్ననై | భారద్యాజుండు
ఆతని దిక్కునజూడజాలకను | నచ్చటగ్రేడించి
సాంచాలసైన్యంబుల జొచ్చియు | పరనశ్శుచు జూచి
శరపరంపరల బలములనెల్లను | నురుమాడుచునుండా
అచ్చటనరుడు ద్రిగర్తలంబుల | నతిశయమిక్కిలించి
ఆకలిగానుకేసరి హరిణంబుల | మూకజొచ్చి నటురా
సంశప్తకబలములపైజొచ్చియు | సవ్యసాచి యపుడూ
కోసంబున రెండేసి నాయకము | వేపునసంధింపా
కంజాక్షునితో నిట్లనిబల్కెను | గంటివె యెదువర్యా
ఆత్రిగర్తవిటసర్థి చంద్రవ్యూ | హంబు బన్నుకొనియూ
మోహరించియున్నారా బలములు | ముందువెనక గనకా
వీరుకొవ్వీ సమరమునకురమ్మని | వేడిరి నన్నకటా
అనుచు సేనలను గదియనడచి నరు | డద్భుతవేగమునా
దేవదత్తమును బూరించిన నా | దివ్యనినాదంబూ
భువియాకాశముసిండి దిక్కులను | భోకొలుపునంతా
ఆనినదమువిని పగర బలంబులు | మానసముల నదరీ
గుండెలుజేదరియు మూర్ఖులగురియు | కొంతదడవునకునూ
ఆరవమణగిన మూర్ఖుడేరియు | నాసంశప్తకులూ
ఒకరినొకరు బురికొల్పుకబలములు | నొక్కపెట్టునడచి
పట్టుగతిశరములు బరగించి ననా | ఫల్గునుండుగని యూ

దవ్యులనుండిన సంశప్తకులను । తరిమి తరిమి గదిసీ
 పదియునైదువేల్చిధములవారిని । కదనంబునగూల్చు
 లేక్కినబలములు పెలుచనీడరి యా । ధనంజయునిదాకీ
 ఒక్కొక్కరు పదిపదిబాణంబుల । చొక్కించిన యంతా
 అర్జునుండు మూడేసిశరంబుల । నందరి సృక్కింపా
 సంశప్తకులైదేసి శరంబులు । సంధించిననరుడూ
 కోవంబున రెండేసి సాయకము । వేపునసంధింపా
 అట్టితరిని సుబాహుండనువా । డట్టహాసముననూ
 పార్థుకీటముపై శితశరములు । పదిబరిపినయంతా
 నరుడనేక శరములు వారలపై । బరగించిన యపుడూ
 అలసుశర్మసురధాదులు బాసట । యైన దుదాకిననూ
 గురికిరీటి వారలకేతనములు । ఖండించియు మరియూ
 ఆ సుధన్వహయచాపశరంబుల । నవని డొల్లనేసీ
 దివ్యశరంబుల నాతని శిరమును । తీవ్రత ఖండించి
 ఆరదంబుల గమికురికి రెండు వే । ల రదంబుల గూల్చి
 పగరబలంబులు గుంపులు గ । ట్టుక బారజొచ్చి వారూ
 కురువతి సైన్యంబుల కడకేగిరి । వెరపు జెందివారూ
 సేనలు భయమున బరులిడుటయు గని । చిత్తంబున నడలి
 అత్తరి బోవలదని సుశర్మ వెలు । గెత్తి కేకలిడుచూ
 క వ న ము—

అంత నాత్రిగర్వాధీశ్వరుండు భయ భ్రాంతులై గుంపులుగట్టి పోవు
 చున్న సేనలం గని యిట్లనియే

ముఖారి రాగం [అటతాళం] (వలదుకా)

వెరపుజెందగా । నేల సైనికులారా
 దురమునను పౌరుషములను దిగ । ద్రోచిపోవుట రాజధర్మమే ॥ వె॥
 నరునికోల్తలా । నెరుగారే యెన్నడూ
 మరచితిరె కురువిభునితోనా । డరసిపల్కిన పంతములనూ ॥ వె॥
 మరలిపోయిన । మనకూ బ్రతుకుగలదే

స్థిరులమై మనతనువులను న | ద్వింపవలదే కయ్యమందున || ౩౬ ||

పులిచిపురమునా | వెలయుశంకరు కరుణా

గలిగియుండినమనకు భయమే | వలను గలుగదు కలనికింతా || ౩౭ ||

వ చ న ము —

(తిగర్తాధీశ్వరుం డిట్లనుచున్న విని సైన్యంబులు మరలివచ్చి నారా
యణ గోపాలురెక్కడెక్కడయని వారింగూడిన గని పార్థుండా నారా
యణున కిట్లనియె||

ర గ డ

పంకజనాభ తిగర్తల తనువుల | ప్రాణములుండగనూ
రాకయుందురే సమరమునకు వీ | రా వేశంబులనూ
వారలనివ్వుడు నురుమాడియు పో | వలదెగానలోలా
మనరథచుట్టు బోవగనిమ్మివ్వుడు | మాధవయనినంతా
నరుని వీక్షణం బెక్కడనుండి నొ | నక్కడికా రథమూ
రధికావళిపైదరుముచుండెనా | రాజీవాత్ముండా
ఆలోననగని నారాయణ గో | పాలురు కోపమునా
అందరిొక్కమొత్తములై జాపము | లందుకొనియువేగా
నరనరాయణు లిరువురితనువుల నానాస్త్రము లేయా
గని ఫల్గునుడట దేవగత్తమును | కడువడి బూరించీ
బ్రహ్మదత్తమైనట్టి మహాస్త్రము | ప్రయోగించినంతా
ఆముహిమను సంశ్లప్తక బలములు | నని గూలుచునుండా
తక్కిన బలములు నర్జునుపైవడి | తరిమి కొట్టచుండా
అట్టహాసమున విజృంభించియు | నా తిగర్తబలమూ
నుకుమాడుచునుండగ సంశ్లప్తకు | లురువడి మొత్తములై
పార్థులేరి పై జట్టుముట్టి రతి | బాహుగర్వములనూ
వాహనంబులను కపి కేతనమును | వారిజాత్ము తనవూ
నిండగశరములు గ్రుచ్చి నార్జునులను | నింగి ముట్టజేసీ
హరినరులకు జేయార్పకుండగను | నందరు మూగియునూ
పెరయిగలు ముసరిన చందంబున | హరినరులను జట్ట

అప్పుడు సంశప్తక సైన్యంబులు | నాహవంబులోనా
 అర్జునుడా హరిగానకుండుటకు | నాహాకారములూ
 మడిసిరి తేగిరా కృష్ణులర్చురని | మగ్గిరనుచువారూ
 సంతోషంబున సింహనాదములు | సల్పుచుండునంతా
 భేరిపటహ ధక్కాతూర్యంబులు | భోరునమోయగనూ
 అట్టిసమయమున పార్థవిగానక | సంబుజోదరుండు
 యేమైతివో ప్రాణాననుంటివో | యిందాత్మజసీమా
 నీజాడచుగనరాకున్నది యిపుడె | జాడరిగితివో
 విజయా సీవెచటున్నవాడవో | వెలుగుజూపుమరుచూ
 కేకలువేసిన హరివాక్యములను | క్రీడిగ్రహించియునూ
 వాతూలహతిచదల మేఘములు | బాయుచందనూననూ
 అనిలాస్త్రాబువ సంశప్తకబల | మడలగొట్టినంతా
 నలుదిశలకు బారెచు సైన్యంబులు | నానావిధగతులూ
 అంతట కృష్ణుడు మెచ్చుచుండగని || యర్జునుండునడిగా
 సేనలపైబడి శస్త్రాస్త్రంబుల | శిరముల నురములనూ
 కరచరణంబులు నరుకుచుండె నా | కదనభూమి బడగా
 కరితురగంబుల యోధులరథముల | దొరగజేయుచుండు
 ఘోరభంగియై గనుపించెను రణ | ధారుణి నెల్లెడలా
 యీవిధివగతుర గూల్చికూల్చి యా | బావయుమరదియునూ
 స్థిరులైయుండగ నచ్చట ధర్మజు | సేనలెల్లదలకా
 ద్రోణాచార్యుడు దుర్ముఖుండు కడు | దోర్బలమున గదిసి
 అలశృష్టద్యుమ్నునిపై దలవడి | రద్భుతసాహసులై
 అంతకారవులు పాంచాలాదులు | నగ్గలికలగదిసి
 పోరుచుండిరతి బంధురంబుగా | భూపతిమెచ్చగనూ
 యిరువాగుల చతురంగబలంబులు | విడుకబోరగనూ
 పదఘట్టనలను లేచు ధూళియం | బరమున గప్పగనూ
 పుథయసైన్యములు నొకరినొకరు బలో | నుద్దండశబోరా
 శరవేటుల బడు కరితండంబులు | తురగసమూహములూ

రథచయములు భటసందోహంబులు । రణభూమిని బడియే
యివ్వీధి చతురసగంబులు దెగుటయు । నెరిగి శరగురుండు
సేనల కుందల కడచి యుగ్రుడై । శీఘ్రమే జనుదెంచి
తరిమి ధర్మజుని గదిసినంత నా । తడు కుపితాత్ముడై
శరనికరంబుల గొట్టినంత గని । గురుడు కోపముననూ
వాలిక తూపులు బరిసినంత పాం । చాల సుతుడు గనియూ

వ చ స ము—

అంత ద్రుపదాత్మజుండగు సత్యజిత్తు రోషావేశుండై ద్రోణాచార్యున కిట్లనియె

(మధ్యమావతి) ఆటతాళం [యదియేమన్యా]

నిలు నిలు నిలు నిలుమా । ద్రోణాచార్య ॥ని॥
నిలు నిలు నిలుమింక । నే వచ్చుచున్నాడ । కలనిలొ ధర్మజుని గదిసి
పట్టగ దలచి
చలము చేపలు రీతులను ని । టలుగులను సమయించుచుంటివి
దెలియవో నే సత్యజిత్తును । దొలగవలదిక దుర్బలుడనై ॥ని॥
నరుడిట లేడనియూ । నీ శపథము । నెరవేర్పవలచినావో
పెరయాసలేలను । విరమించుకొను మీవు
కురుపతికి నొసగిన । వరముసాగుటకల్ల
దురములో నొంటరిగ ధర్మజు । డరయు నాచే జిక్కినని మది
పరమ సంతోషా నివృత్తుడనై । బట్టనగునా నేను గలుగగ ॥ని॥
శరగురునను కొంటివో । నీ చూట్కికీ । పెరీవచూలసిదోచెనో
ధరనునుల్చి పురిని సు । స్థిరమూగ వెలసియు
అరయచప్పిడిపున్న । యాఖ్య చౌదరినేలు
హరుని సత్కృతగలుగ మాకే । వెరపు గలుగదు ధర్మజుని నే
తెరపునను జిక్కించుకొన నీ । యరదమును నిటుబరపుచుంటివి ॥ని॥

వ చ స ము—

యిట్లా సత్యజిత్తు బీరంబులాడుట విని చాపాచార్యుండు

ర గ డ

సత్యజిత్తు బీరములాడుట విని । సాయక గురువరుడూ
 క్రోధమానసుండై తన కరమున । కోడండము బూనీ
 సింజని టంకార ధ్వని జేసేయు । శితసాయకములనూ
 ధీరుండై సంధించి విడువనవి । తీవ్రముగాజనియూ
 సత్యజిత్తుధనువల్లన నరికిన । సమరధరణి బడియె
 చాపమురెండగుటను మరియొక ఘన । చాపముగైకొనియూ
 కూరభల్లముల ద్రోణాచార్యుని । గొట్టెముప్పదింటా
 అంతవృకుండను పాంచాలాత్మజు । డతనికి దోడ్పడియూ
 అరువదిశరములు గొట్టినంతగని । శరకోవిడుడవుడూ
 అపుడాకుంభజు డాగ్రహమునవ్వకు । నవనిడొల్లనేసీ
 సత్యజిత్తు సారధిని హయంబుల । సమరభూమిగూర్చి
 అతనిచేతిధనువల్లన ద్రుంచియు । క్షితినిబడవైవా
 ఆవీరుండుననేకవిండ్లుగొన । నన్నిటిద్రుంచియునూ
 అర్థచంద్రబాణంబు నమస్తక । మవనిడొల్లనే యా
 గురుకొల్లలకోర్పక ధర్మాత్మజు । డరదమువాహమూలా
 మరలించుక జనుచుండగగని శర । గరుడట వేనుకొనియూ
 తరుముచుండగని పాండవసేనలు । శరగురుమార్కొనియూ
 బలములపైజొరబారి దూది తి । ట్టలనునగ్నిబాకీ
 మ్రగ్గించెడిగతి పాండవసేనల । మ్రగజేయుచున్నా
 రక్తమేరులైబారుచుండెనా । రణమున భూపాలా
 అప్పుడు ధర్మజుబట్టకొనగ గురు । డప్పళించు వేళా
 గనుగొనివసుధానుండు శిఖండియు । గలరా జన్మలునూ
 మార్కొనివారైదైదు శరము లా । మాన్యునిపైకేయా
 క్షత్రధర్మసాత్యకు లిరువరు బల్ । సాహసములగదిసీ
 నూటయిర్వదమ్ముల పదిశరముల । నొప్పించిన యంతా
 అయ్యుధిష్ఠిరుడు మరలి ధృష్టద్యు । మ్నాదులతోగలిసీ
 పదిరెండలుగుల నొప్పించిన నా । భారద్వాజుండూ
 కన్నులనగ్నికణంబులు వాలగ । కాంతేయునిజూచీ

వెంటనె పాండవవీరులందరా । వీరునిగవియుగనూ
 అలిగిద్రోణుడౌధికవసులపై । చలమున ధుమికియునూ
 కూరశరంబున వసుధానుని రణ । ధారుణివిడగూల్చే
 తక్కురధికులను సితసాయకముల । నొక్కగొట్టినంతా
 గని కాంతేయు స రథమును మరల్చుక । జనియె కలసీదొలగి
 ధర్మజుగని ధృష్టమృత్నూదులు । దలగించనిరి ననికీ
 అని దెల్పిరవిని సంహారాన్నియె । డై ధృతరాష్ట్రుండా
 సంజయు ద్రోణాచార్యుడు చేర్చిన । సాహసమున కెవడూ
 సైరించడివీరుడు లేడయ్యెనే । సమరభూమిలోనా
 అనియడిగిన వైచిత్రవీర్యునకు । నాసంజయుడనియే

వ చ న ము: —

కురువరా కలంగిన కాంతేయు సేనాగనుంగొని కలకల నవ్వుచు
 నీకొడుకా కర్ణునితో నిట్లనియే

(అర్జునాగమ) ఆటకాళం [సారథి]

కంటివా । కయ్యంబు తెరగిట । కన్నులార ॥గం॥
 కంటివా రాధాత్మజాయా । కంటకులు కాంతేయు బలములు
 జంటజంటలు గూడి బారెడ । రొంటియై జనుచుండె కొందరు ॥గం॥
 ఘనుడు ద్రోణుని శరపరంపర । కడిమికిని నోర్యగ జాలక
 అనిల వేగంబునకు గూలిన । వనము తీరున గూలె సేవలు ॥గం॥
 అదియె గనుమా భీమసేను । డరదమున నేకాంగియై బర్
 మదమునను తమవారెవ్వరు । సదయున లేకున్న వాడదే ॥గం॥
 కురుబలంబులు నొక్కపై స । యరమునకు నత్యుగ్రభంగిని
 తరుముటను గని వాయుజుండదే ! వెరపునను బరతెంచుచుండుట ॥గం॥
 కయ్యమున నాచార్యుంకోల్తల । కడిమి కోర్యగ లేక ధర్మజు
 డియ్యడను రాజ్యంబుపై భ్రమ । వీడి బరువిచుచుండె నాతని
 ధరను నుల్చి పురీశుడౌ శం । కరుని కరుణు ధరణి రాజ్యము
 సిరియు మాకు లభించ గలదా । పిరికి వందలు పాండవులగతి ॥గం॥

క చ న ము—

యివ్యధంబున దెల్పుచున్న దుర్యోధను వాక్యంబులు విని కర్ణుం
డిట్లనియె

ర గ డ

కురువర భీముడు వెరపు జెందునను | కొంటివేమొగానీ
అరిభయంకరుం డద్భుతకాయుం | డమిత పరాక్రముడూ
తనువున ప్రాణములుండగ నోర్చునె | మనజయంబతండా
పాండునందనులు విక్రమ శాలురు | బాహుబలులునుమ్మా
కయ్యమానకు వెనుదీయువారలే | కాంతేయులు మున్నూ
నీచే బడు పాల్లన్నియు మరువగ | నేర్తురే పాండవులూ
అనదల తీరున నెంతవేమొ నీ | మనమున కురుభూపా
గావువారలు యోధుల దోడ్కొని | కరువలినదనునీ
మాన్నిడుకొని ద్రోణాచార్యునిపై | మూగక యుండుదురే
గావున మనమీచాసాచార్యుని | గాపాడగవలయు
లేకుండిన మనమోడుట నిశ్చయ | మోకురుభూపాలా
యేమోమాటము లేక జెప్పితిని | యిది నిక్కమురాబా
అని యిటు కర్ణుడు దుర్యోధనునకు | వినిపించెడి వేళ
అంచవర్ణ వాయముల బూన్చిన రథ | ముందున ధర్మజుడూ
యిందుని భాశ్వంబులు బూన్చినరథ | ముందున వాయుజుడూ
చిలకవర్ణతురంగములు బూన్చిన | తేనెవనకులుండా
మేఘవర్ణహరులను బూన్చిన రథ | మెక్కి మాద్రీ సుతుడూ
వెడలిరి తమ తమ శిడములు మెరయగ | వీరావేశములా
పాంచాలమాతాస్యది సాత్యకుల | బరువడి దోడ్కొనియూ
సాయకగురుపై మార్కొనిరందరు | సామజపురిపాలా

క చ న ము —

భూపరా యిదియునుంగాక॥

పాండురాజు కుమారుల | బలములెల్ల
గట్టెనె జంబుదంబులు | గవ్వకరణి

కుంభజానిజాట్టు ముట్టిన | కురువరేణ్య
మనబలంబుల దృష్టికి | మరుగుపడిన

వ చ న ము—

ఇట్లాయోధవీరులెల్లమూగిన ఆచార్యుండు గానరామికి గురుండు
దెగియనని మనసైన్యంబులు దిగులొంది యున్నయడ|

ర గ డ

కురువరసీకొడు కతిమోదంబున | నరదమెక్కి గడగీ
సేనలకుండేయివీచి బిలిచి త | తేన ముందు నిలిచి
ధీరుండైబలముల బురికొల్పియు | తీవ్రత నడిపించి
వాయునందనుని మార్కొనినంత నె | వారకసాత్యకిని
దాకెను గృతవర్మయు నిట్లందరు | దాకె నొకరినొకరూ
తలపడి కయ్యమొనర్చుచుండెనది | దలవనలవిగాదూ
అప్పుడు ద్రోణుని బరిమార్చెదమని | యలపాండవ బలమూ
కుంభజాగాపాడగ వలెనని మన | కురుబలంబులెల్లా
యిట్లీరువాగులు దలపడిరవుడు | నిభపురిపరిపాలా
ఉక్కుమిగిలి నొకరొకరి రధంబులు | చెక్కలు జేయుచునూ
కేతనములు నిలగూల్పుచు తురగ | వ్రాతము నకుకుచునూ
సామజముల ధరణ్ణునేయుచును | సారథులనుగూల్చి
ఛత్రచామరంబులు పొడిజేయుచు | చాపంబులు విరిచి
కత్తళంబులనుజించి తనువులను | నెత్తురులు దీసివేసి
సంగ్రామము ఘోరంబొగన్పడ | సోదరులనువారూ
అప్పటికిని మహాకర్మ మహాకర్మ | యువనీళ వినుమా
అని దెల్పిన సంజయనితోడ కురు | జనవిభు డిట్లనియె
ఆచ్చట సంకప్తకబలములు నె | క్షైరొ దెల్పుమనినా
దేవా తదుపరి వినిపించెదనిట | తెరగును వినుమయ్యా
పాండవబలములు కొరవరాజును | బడ్డబ్బడగజేయూ
నొచ్చినంతగని యంగాధీశ్వరు | దెచ్చుకొరవమునకు

తనగజమును భీమునిపైదోలియు । తత్కాండంబులదే
 నొప్పించినగని వాయునందనుడు । నుగ్రాకారుండై
 దంతినిగూలగనేసిన యాతడు । ధరణిఁగొరిగినంతా
 వానిశిరంబొకకోలచు నరికిన । వ్రాలె రణస్తలిని
 అతనిపాటుగని భగదత్తుడు తా । నాగ్రహమున వెడలి
 కడువేగంబున సుప్రతీకమును । గజము నెక్కియతడూ
 మారుతాత్మజునిదెరకు గొల్పవది । మదమెలరారగనూ
 కనులకెంపుగదురగ శ్రవణంబులు । గ్రక్కుననక్కించీ
 ఘోరకారముజేయుచు తుండముపై । కెత్తి యాగ్రహమునా
 కాలుదండమోమున తుండమును । గగనంబునకెత్తి
 అతియూగ్రహమున ఘింకరించుచును । నవనీస్తలిగదలా
 పదఘట్టనజేయుచు రాద్రంబున । పవనజుపైధుముకా
 ధర్మరాజుసేవలు గని మనముల । తల్లడమందుచునూ
 చంపె చంపె సామజము భీమునని । సగకేకవేయూ
 ఆలకించి ధర్మజుడు మనంబున । యాతురతనుననియె
 క చ న ము—

మరియు సేనలంగని ధర్మనందనుం డిట్లనియె॥

కీర్తన ॥ మోహన ॥ ఆది ॥ (సర్వమంగళ)

సైనికులారా యుపేక్షసేయగా । సమయంబిదియూ

క చ న ము—

ఇట్లు ధర్మజుండు సేనల హెచ్చరించి మరియు॥

ర గ డ

సేనలబురికొల్పియు భగదత్తుని । సిలుగులగప్పిననూ
 భగదత్తుండొక శూలంబున నా । పాండవబలములనూ
 చెదరగొట్టి సామజమును దోలగ । మదమున చెలరేగి
 గజముల తురగంబుల భటకొటుల । కడువడిజంపుచునూ

అరదంబుల సారధుల కేతనము । అవనిగూల్చుచుండ
గనిదశార్ణభూరమణు డుగ్గుడై । గజరాజము నెక్కి
పెడలినుప్రతీకమూపై దరిమిన । కడువడియా గజమూ
అతిరోషంబున మార్కొనినంతనె । నాదంతిద్వయమూ
రెక్కలుగలశైలంబుల భాతిని । నిక్కి బోరుచుండ
భగదత్తుని సామజము దశార్ణవ । పతిగజమునుబట్టి
తుండము తుండంబును పెనవేసి । య ఖండబిలంబుననూ
ఆతని గజమును సుప్రతీక మపు । డవని గూలనేయా
భగదత్తుండాతని జంపెను న ప్తక । దోషరమునూ
అంత పాండవేయుల బలములపై । దంతినిగొలుప
సేనలడలుచుండగ గని సాత్యకి । నేనుగ కడ్డంబై
సూరవరుడు నారసమున గొట్టిన । సుప్రతీకమపుడూ
కనుగొన వెట్టిగజేసి జిట్టుమని । కడువడి సాత్యకిపై
గదిసి తుండమున యరదము బట్టియు । గగనంబునకెత్తి
విసరివైచినంతనే సాత్యకి వే । వివిధ చిత్రగతుల
అనువుల దెప్పించుక ధుమికెను తా । నవనికి మెల్లగనూ
సుప్రతీకమపు డల్లన సేనల । జొచ్చిక లాచుచుండే
సాత్యతి యపుడు తురంగ సారధుల । చక్కజేసుకొనియూ
రథమునెక్కి వచ్చుట గని భీముడు । రయమున మార్కొనినా
దంతిరోషమున తుండము జాచియు । ధర్మజు సైన్యములా
తురగ వ్రాతంబుల భటకొటుల । ధరగూల్చుచు నుండా
గని సుపర్వుడడ్డము జని గరిచే । ననిగూలినయంతా
ఆ సుపర్వుపాటెరిగి రోషమున । నా సౌభద్రుండా
ద్రావదేయులును ధృష్టకేతుచేతి । తా నుడుమొదలైనా
వీరులు దలపడి గజరాజముపై । కూరశరములేయా
దంతియమిత కోపంబున వారల । దరిమి పదంబులచే
మర్థించుచు సారధు లశ్వంబుల । మరియు శతాంగములా

నురుమాడుచు నుండగ సౌభద్రుడు । పెరపు సుంతలేకా
యిభము నెదుర్కొని బలునారసములు । నింపినంతలోనా
భగదత్తుడుగని గరిబుతి కొల్చిన । పాండవ బలములలో
రధికవరులు ధైర్యంబులు విడిచియు । నధిక భయాతురులై
బారగజొచ్చి రటంచు దెల్ప విని । కారవనాధుండూ
సంతోషంబున మన ముప్పొంగుచు । సంజయు కిట్లనియె
వ చ న ము—

నూతనందనా నీవలన విను వార్తలకు నా మనంబు దృష్టి జెంద
కున్నది గాన తదుపరి నెట్లయ్యెనో దెబ్బుచునుటయు సంజయుండు
కురువరా భగదత్తుని సుప్రతీకంబు విజ్రంభించి పాండవసేనల దరుము
టయు వారు భయంబున బారుటయు నచ్చట సంశ్చక్త బలంబుల
జోరుచున్న పార్థుండు గని హరికిట్లనియె

(కేదారగౌళ) అటాశము [యిదిగోరమా]

గనుమా దేవకి నందనా । ధర్మజుసేన ॥గ॥

గనుమాభగదత్తుడేన్లను సేనపై జోలి

మన వారి నందరి । మ్రగ్గజేయుచు నుండె

కనుల కావరమునను తనబల । మెదిరి బలమును దలవకనుబల్

సునిసితాస్త్ర చయంబు గప్పియు । శూరవరుడై గలచెబలముల ॥గ॥

మనమేగవలయుజుమ్మా । అచోటికి మనతేరుబోవనిమ్మా

మనమేగవలయు థ । ర్మజుడెట్టులుండెనొ

గనవాలె భగదత్తు ॥ కరిజేయుకొల్లల

కును నెదిర్చెడి వీరులెవరని । మనమునకు బాడకట్టుచున్నది

వనజనాభా నీవునేనటు । జనకనిల్చిన జత్తురందరు

దురమానా కాంతేయుడూ । భరమైనంత వేరపుజెందెనో భీముడూ

అరయ నాహృదయమునా । కనుమానమొదలెను

సరసిజోదరమనము । సత్కరజనవలె

భరనునుల్చి పురిశుడై స । త్కరుణ చప్పిడిపున్నయాఖ్యుని

నిరతమునుపోషించు శంకరు । స్మరణజేయుచునుండు భయదుల ॥గ॥

వ చ న ము—

అర్జునుండిట్లు దెల్పవిని వనజోదరుండా రథంబు మరలించుతరి
సంశప్తక బలంబులు వెనుదగిలి యార్చి శస్త్రాస్త్రాబుల చతుర్దశ
సహస్రరథిక ముఖ్యులు జుట్టుముట్టినగని యేమిసేయువాడ నచ్చట
బిలంబులగావ జనుచున్న నిచ్చట సంశప్తకుల నెదిరించనలసె నేడ్చి
సేయువాడనని దలంచి వితర్కించుకొని సంశప్తకవధను చింతంబుగా
నిశ్చయించి మరలి॥

ర గ డ

గాండివగుణధ్వని యొనరించి యు । ఖండలనందనుడూ
భూరికోపుడై దేవదత్తమును । బూరించియు వడిగా
సంసప్తకసేనల కఠినంబగు । సరచయంబు బరపీ
కేతనసమితియు ఛత్రచామర । వ్రాతంబులు గూల్చి
రథముల రథికుల భటబృందంబుల । పృథివిలో నేసి
దంతితురంగ వ్రజముల గూల్చుచు । ధనుశరములు ద్రుంచి
ముసలముద్గరంబుల తను త్రాణం । బులను చూరుజేసి
యోధవరుల కరచరణ శిరము లతి । క్రోధంబున నరికీ
మకుటంబులు కేయూరహారములు । శకలంబులు జేసి
మందరనగమా జలధిం దిరిగెడి । చందంబున నరుడూ
సేన మధ్యమున రథమును ద్రిప్పుచు । చెలగి నరుకుచుండా
ఘోరంబైచూపరులకు గన్పడే । యా రణక్షితిలోనా
అట్టినమయమున సర్వభూతములు । నర్జునుగొనియాడా
ఆ రణక్షోభముగాంచి శౌరి యు । తాహమానసుండై
హరితనకరమా పార్థునిమూపున । నప్పళించిమెచ్చే
అదిగని పరవశుడై యర్జును డి । ట్లనియె శౌరితోడా
వాసుదేవరథమును మరలింపుము । యా సమరము కడకూ
అనవిని రథమును వేమరలించిన । యంత సుశర్ముండా

అమెడ ననుజలగూడి పార్థ పా । ధౌయని యరచుచునూ
 పోవదగునె నే బిలుచుచుండగా । పోరాటము విడిచి
 మరలించక శ్రీహరిని గనుంగొన । నరున కిట్టులనియే
 మరలించెద రథమానుశర్మబల । మంత బడల్పడగా
 గొట్టుమనిన విని యర్జునుండు బల్ । దిట్టచరంబులచే
 ఆత్రిగర్తపతి చావదండములు । నవనిగూలవేసీ
 రధ్యులు సారథి కేతనముల । రణభూమిని గూల్చి
 అతని సోదరుల కాలుని పురమున । కంపించియు మరలీ
 బలునారసముల గొట్టి సుశర్మను । నిలమూర్చును ద్రోసి
 మగిడి పోవనమకట్టి యర్జునుడు । మాధవుతో ననియె
 దేవామన సేనల వీక్షించుము । తెలియగ రాకుండే
 కోలాహల మధ్వుతముగ దోచెను । ధూళిగ్రమ్మెనభిమా
 భగదత్తుని శుండాలము సేనల । పై నెగుచుచునుండే
 దంతి గదియ దోలుము రథమనగనే । దామోడరుడపుడూ
 అతివేగంబున స్వేతాశ్వంబుల । నటకుబరపినంతా
 పార్థుడు మనసేనలపై నమ్ములు । బరపిగలంచుచునూ
 దేవతత్త ముష్వడు బూరించిన । దిశలు నిండెరవమూ
 బలములెల్ల భయకంపితులైయట । దొలగిబారుచుండా
 నుప్రతీకమతి రాద్రంబున నరు । జూచి వచ్చుచుండా
 ఛండాంశుండోయనగ గిరిటి య । ఖండరోషముననూ
 దంతికడ్డమై వచ్చి నిలచెనో । ధరణీశా వినుమా
 అని దెల్పిన విని సంజయుకిట్లనే । నాధృతరాష్ట్రాండా
 క చ న ము—

అంత కురువల్లభుండు సంజయున కిట్లనియే

(కందార్థము)

యీవిధి నడ్డము జొచ్చియు

నా వివ్వచ్చుండు భీష్ । కా టోపమునన్

యే విధి దంతిం బోరెనా

నేవిధి భగదత్తు నొంచె । నేడైర నతడూ
దేవవతిత తనయుడానాడూ

భావజవైరిచే । బడయు మహాస్త్రియు
చేవధియించెనొ । జెప్పుమా భగదత్తు । నేడైర నతడూ

వ చ న ము—

ధృతరాష్ట్రం డడుగుచున్నవిని సంజయుం డిట్లనియె

(కీర్తన) బేగడ ఆదితాళం [తఱనా]

వినుమా కౌరవేశ్వరా ! విన్నమితు ॥వి॥

వినుమా భగదత్తు న । ర్జునుడు గూల్చినగాధ ॥వి॥

మునుభగదత్తు డ । మోఘ శతావళిని

నిలిచినంతకొవ । తరుడై సవ్యసాచి ॥వి॥

కరమున గాండివ । ధరుడై యల్లననవ్వి

కరిభగదత్తుల । శరపంక్తిముంచెను ॥వి॥

వ చ న ము—

యివ్విధంబున దెబ్బచు తదుపరి భగదత్తాసునుల యుద్ధక్రమంబు
వినుమని యిట్లనియె

ర గ డ

భగదత్తుడు వైచిన సాయకముల । పార్థుడు ఖండించీ

ధృతరా నారసముల భగదత్తుని । ధీరనారసములొ

చొక్కగొట్టగా దంతికర్ణములు । నిక్కించియు వడిగా

భద్రకుంజరము రాద్రంబున నా । పార్థుని పై ధుమికీ

ఘోరకారము చేయుచు తుండముపై ॥ కెత్తి సాహసమునా

యెదురులేక నరుతేరు చుట్టుబల్ । నేడైర దిరుగుచునూ

చీకాళొనరించుచునుండగ నా । శ్రీకృష్ణుడు సరుడూ

తెగియె దెగియెనని పాండవ సేనలు । వగను బొగలుచుండా

సుద్రవీకమా విజయు రధంబుచు । జాట్రి తిరుగుచుండా

హరగనివెరపున దేరు మరల్పగ ! నా సామజమపుడూ
 అతిరయమున జని సైన్యంబుల నురు । మాడుచుండునంతా
 శౌరినేమి యన జాలక నాకరి । తెరపు జూచి చూచీ
 జౌడుగరచి జోనిమ్ము రథంబని । హరికిదెల్పినంతా
 హరులను గరటికి సమ్ముఖంబుగా । మరలించిన గనియా
 భగదత్తుడు శరసందోహములా । నగధరుపైవేయా
 నరుడదిగనియు గ్రాస్త్రచయంబుల । నతని శరంబులనూ
 భగ్నమొనర్చియు సాయకపంక్తుల । భగదత్తునివేయా
 ప్రాజ్ఞోతిషపతి పదియునాలు గం । బకములు నైచిననూ
 యింద్రనందనుండా నా రసముల । నిలను గూలవేసి
 సింధురకవచం బొక్కోలచే । చీల్చివైచినంతా
 భగదత్తుండొక శక్తిని దానవ । భంజనుపై నైవా
 నడుమనె దానిని ముత్తినియులుగా । నరికి పార్థుడపుడూ
 ఆతపత్రమును దునిమిన కిసుకను । నా భగదత్తుండూ
 నరునికిరీటము ఘనతోమరమున । నలియగొట్టినంతా
 అతని శౌర్యమును మెచ్చుచుగినుకను । యంతరాత్మబౌడమీ
 వివ్వచ్చుడు సప్తవిశిఖములా । వీరుమేనానేయా
 దీప్తులడరు సంకుశమును ప్రాజ్ఞోతి । తిషపతి చీనందీ
 అభిమంత్రించి నిజాంకుశమును వే । నర్జునిపై విడువా
 అతిభయంకరంబై భువివియును । నప్పించునటులా
 దిక్కులుఘూర్ణిల రాద్రాశ్యమై । దివిరివచ్చుచుండా
 కమవేక్షణుడా వచ్చుశక్తి క । డ్డముగా నిల్చిననూ
 మంటలు గ్రక్కుచువచ్చి శక్తియా । మాధవునక్షమునా
 అంబుజముల మాలికయోయనునటు । లమరి వెలుగుచుండా
 కనుగొని పార్థుండాహతితో ని । ట్లనియె దేవదేవా

వ చ న ము—

అని మరియు విజయుండా హరికిట్లనియె॥

(బిల్వరిరాగం) [అదితాశం]

తగునా యిదిసీకు | ధర్మమా కంజాక్షా
 నగధరా నన్నింత | నగుబాటు సేయుట ||త||
 పగతుడిట గనుచుండగా నన్ | పరునిగా భావించిననిలో
 మగటిమిని లేనట్టి హీనుని | పగిది ననుజూచితివి దేవా ||త||
 తేరికి కూరిమి | సారధివైయుండి
 పోరికడ్డముగాగ | బూనుదు రే సారధులు
 నీరజోదరమేలకో యా | కూరశక్తికి నడ్డమైతివి
 కారణంబెరుగంగ రాదీ | కయ్యమున చులకనగజూచుట ||త||
 సర్వసమర్థుడవు | సారధ్యమెటులైన
 నిర్వహించెదనని నే | నెరసమ్మి యుంటిని
 సర్వనుయడౌ నుల్చిపురిశ్రీ | శంకరుని మిత్రుండవైయీ
 యుర్విచప్పిడి పున్నయాఖ్యుని | నొప్పుగా పోషించువాడవు ||త||
 ర చ న ము —

ఇట్లాడుచున్న గిరిటింగని శ్రీకృష్ణుండు మరియు||

ర గ డ

సంగతెరుంగక తామసించితివి | సవ్యసాచివినుమా
 తొల్లియోగనిద్రను నేనుండగ | తోరపువేడుకనూ
 కోరికతో భూదేవివచ్చినను | కూరిమిపార్థింపా
 కరుణారస భరితుడనై యామెకు | వరమొసంగినాడా
 ఆవరమున సరకుండను తనయుం | డా వెలదికి గలుగా
 వైష్ణవాస్త్రమతనికి లభించెను | వసుధదేవి కతనా
 ఆయస్త్రముభగదత్తాయ త్తం | బైయుండెను పార్థా
 దానిభరింపగ నాకుదప్ప తది | తరులకు సాధ్యంబే
 అనుచు శాంతవచనంబుల నర్జును | ననుసయించిమరియూ
 పరమసాధనము వృధయగుటను యీ | భగదత్తుండిపుడూ

వెరవుజెందియున్నాడుగాన నీ । వీ కూరునివేగా
 వీని తండ్రినేజంపిన తీరున । వీని జంపుమనినా
 హరివాక్యములాలించి ధనంజయు । డిద్దుతతోషమునా
 గాండీవగుణమున సారించియు । ఖండనారసమునా
 గొట్టినపవియద్రుని దాకినగతి । నట్టేశరము జనియూ
 ఫాలభాగమున దాకినంతనా । భగదత్తునిగజమూ
 కొమ్ములూతగా గొని రణధారుణి । కొరిగినంతలోనా
 అర్ధచంద్రశరమున భగదత్తుని । మూర్ధము దెగవేయూ
 దంతిభగదత్తుని బరిమార్చియు । ధర్మజసోదరుడూ
 తన నెదిరించెడివారలు లేకను । యనిని దిరుగుచుండ
 గని శకునియు నాతనితమ్ములు సతి । కావరమున పెడలీ
 నకుపైదాకిన గాంధారేశ్వరు । ననుజులలో నొకడూ
 వృషకుండనువా డెదిరించినగని । వివ్వచ్చుండతనీ
 రధరథ్యంబుల నూతకేతు ఛ । త్రముల చామరములూ
 సరికినంతివాడటుజని తమ్ముని । యరదంబెక్కియునూ
 జనినయంత గాంధారవీరు లతి । శౌర్యోన్నతులగుచూ
 ఐదుశతంబుల రథికులమార్కొన । నందరసమయించి
 యేకరథస్థుల నిరువురికంతము । వేడ్తెరఖండింపా
 శకునిగనుంగొని క్రోధమూర్తియై । సవ్యసాచిగడినీ
 మాయజాలకుండగుట నెన్నియో । మాయలుగల్పించి
 అద్భుతముగ నలుదిక్కుల మేఘము । లావరింపజేసి
 తరువులు పాపాణాయుధంబులను । తరుచుగ గురిపించి
 తిమిరము నలుదిక్కుల నిండించిన । దివిజనందనుండూ
 అన్నింటిని తగుతగు శరములచే । హతమొనరించియునూ
 అల్లననగి యిట్లనియె శకునితో । నుల్లము రంజిలగా
 మాయలన్ని యానాటి జూదమున । పోయెగాక మానూ
 అనుచు దివ్యసాయకములగొట్టిన । నచటనిలువలేకా

మరలి చనియెరరివారు నవ్వనీ । మరదిరాజరాజు
 శకుని వెరపుగొని జనినవ్యకోదర । సాత్యకు లిర్వును
 సరుసకుదోడై నిరుపార్శ్వంబుల । నడువగ పార్థుండా
 కురుపతి ద్రోణాచార్యుడున్నయడ । కునుయరదము బరపా
 భయకంపితులై మనసేనలు శర । గురుని మరుగుజొచ్చే
 ఆకురు పాండవ బలములు గలిసిరి । యా ద్రోణుని మేనా
 అదిగని కౌరవబలములు మార్కొని । ర చార్యునిగూడీ
 ఆతరి నుభయబలంబులుబోరిరి । యద్భుతరోషములా
 అట్టుల బోరుచునుండగ ద్రోణుం । డరిబలముల దరిమే
 గురుడెటుదరిమిన దృష్టద్యుమ్నుడు । దరిమెనతని దిశకూ
 భారద్వాజుడు ద్రుపదనందనుడు । బోరుచుండునంతా
 కౌరవపతి కౌంతేయగ్రజు లతి । కౌతుకములబోరా
 ఘోరంబై గనరాకయుండెరణ । ధారుణికురుభూపా
 న చ న ము—

యిచ్చట ఘోరసమరంబు జరుగుచున్నంత దక్షణదిశనుండి సంత
 ప్రకులు నారాయణ గోపాలబలంబులం గూడుకొనివచ్చి యిట్లనిరి.

కాంభోజి [ఆదిత్యం] (వోరిసికిది)

యెడిరాయెటబోయె నర్జునుడూ । కనుపించడదేమో ॥యే॥

యెడిరాయెటదాగె గాన । రాడు మేముసమరమున నోడితిమని

విడిచివచ్చె ॥యే॥

మానధనుడనిచేరు కొందరురా । జగమెల్ల నాశని ॥మాన॥

దానవాంతకు డాతనికి దో । డైనగాని సమరమునకు బూనిరాక

దొలగిచనియె ॥యే॥

భాండవము దహించినాడటరా । బాలేందుధరునితో భండనమున

జయించినాడటరా

పాండుసృపతికి నందనుడై । పాండవమధ్యముడని బహునామముల

చిరుదు గలవా ॥దే॥

వ చ న ము—

సంశస్తకబలంబులు కేకలువేయుచుండ విని కృష్ణార్జునులు దక్షుణ
భాగంబునకుం జనిన యంత నిచ్చట కౌరవబలంబు లగ్గలికం గదిసి
కోల్తులుజేయ పాండవబలంబులు చెవరిబారుచున్నంత భీమసేనుం
డదల్చి మార్కొని॥

ర గ డ

వచ్చెడి బాహ్నికు నిలుమని శరముల । రిచ్చవడగగొట్టా
కురుపతి యశ్వధామ కర్ణశర । గురుడు మొదలుగాగా
వీరవరులు భీమునిపై క్రూరపు । నారసములు గప్ప
కౌరవులందరికన్ని రూపులై । బోరుచుండునంతా
పెక్కుబలంబులు నొక్కవృక్కోదరు । సృక్కించుటజూచీ
ధర్మజుండు సేనల బురికొల్పిన । దర్పంబుల పెడలీ
మాద్రుకుమారులు సాత్యకాది సౌ । భద్రులు భీమునకూ
బాసటయై దుర్యోధనాదులను । పైబడి తరుముటయూ
అప్పుడు భయబలములకు ఘోరమా । నాహవంబుజెల్లె
అనరాహ్లాదై నంతలోన నో । యవనీశా వినుమా
దొమ్మికయ్య మొనరించి దుగ్గులై । దోర్బలమునవారూ
గలిసి సాయక జ్వాలలచేతను । గరులగూర్చుకొనుచూ
క్రూరనారసంబుల హయరాజిని । ధారుణిగూర్చుచునూ
రథచయంబులను వాలిక తూపుల । రయమున గూర్చుచునూ
భటకోటుల నిరువాగుల శరముల । పాలుజేయుచుండే
అతిఘోరంబై గనుపట్టెను రణ । క్షితి నలుదిక్కులనూ
సంకులసమరము జరుగుచుండగా । సమయము వీక్షించీ
కడురోసా వేశుండై ద్రోణుని । గదిసి దరుముచుండా
ధృష్టద్యుమ్నుం డిదిరమయంబని । తేరుమరల్చుకొనీ
గనుగొని నమ్మొన రధికులెల్ల నా । ఘనునకు దోడగుచూ
ద్రుపదాత్మజువై గ్రమ్మినంతనా । ద్రోణాచార్యుండా

చెలరేగియు కాంతేయ బలంబుల | నలుగుల గూల్చుచునూ
 తురగంబుల కేతనముల రథములు | దొరగజేసి మరియూ
 సారథులను సామజ బృందంబుల | సమయించుచు వేగా
 భటకోటుల రథికుల నురుమాడుచు | భారద్వాజుండా
 నేలకు గోలకు దెచ్చుచుండగా | నేడైరలను నుడిగి
 పాండవబలములు చీకాకొనును | పలుదిక్కుల బారా
 సంశయక సేవల మద్దించియు | సవ్యసాచి మరలీ
 అరదము దోలుక రథ స్తోదేకత | నతి రయమున వచ్చి
 కురుసేనల జొచ్చినగని భీముడు | నరునకు దోల్పుడియూ
 నురుమాడుచునుండగ నాచార్యుడు | త్వరిత గతిని వచ్చి
 కూరశరంబుల భీమాష్టునులను | గొట్టు చుండునంతా
 అతిరోషంబున సాయక జ్వాలలు | నెత్తిని మేన నింపి
 ద్రోణుని నుల్లాసంబుచు మాన్చియు | తోడనె బలములనూ
 శిలుగుల నెత్తురు వెల్లి దేలగా | జేసి సైన్యములూ
 భరియింపగ రాకను నేటుజోవగ | తెరువుగాన కవుడూ
 అందరొక్క మొత్తములై భయమున | నడలుచు నిట్లనిరి

వ చ న ము —

మరియు కౌరవ బలంబులు భీమాష్టునుల కోల్తల కోర్వం జాలక
 కష్టవి కడకేగి పెద్ద యెలుంగున కేకలు వేయుచుండి రెట్లనిన

(కమాచి రాగం) ఆదితాళం [జేబులోహమ్మ]

కావగరావే | కర్ణా | కర్ణ || కా||

కావరావె కమలాప్త తనయమే | మీ వివ్వచ్చుని హింసలకోర్వము
 || కా||

వెక్కనమాయే | యీతని నెదిరించూ | దిక్కులేదాయె

అక్కట నరుడి చాపాచార్యుని | చొక్కగొట్టి బల్ | చిక్కుల బెట్టె
 || కా||

యోగుగమూ మేమూ । యేనాడు యింత । భరము దోచూర

ణమూ

భరను నుల్చి పురవరుడా శ్రీ శం । కరుని కరుణ లే కిటు లభియించె

॥గా॥

వ చ న ము —

ఇట్లా సేనలెల్ల మొరబెట్టుచుండ విని కర్ణుండు

ర గ డ

ఓడి పారితన వెనుకం దాగిన । యోధుల వీక్షించి
సాహసుడై నిలువిలుమని సేనల । నాహవమున నిల్చి
వోడకు డని ధైర్యంబున కర్ణుం । డురురోషాయుతుడై
అమరేంద్రుని నందనుపై మార్కొని । యాగ్నేయాస్త్రమునూ
వైచినంత గని వారుణాస్త్రమున । వారింబియువేగా
వాలిక తూపులు గురియునంతలో । వాయుజసాత్యకులూ
దృష్టద్యుమ్నుడు మొదలగు మువ్వకు । ధీరమానసులురై
శరత్రయము రాధాతృజుమేనను । బరపినంతలోనా
నరుడుబరపు ఛండాస్త్రచయంబుల । నడుమనె మరలించి
నవ్వుచు నమ్మవ్వర చాపంబుల । నరికినంతవారూ
మూడుశక్తి సాధనమలువైచిన । మురియుచునవిగూల్చి
పొంగుచు నార్చినగని వివ్వచ్చుడు । భూరిరోషముననూ
సప్తసాయకములా కర్ణునిపై । సంధించిన యంతా
ఆపినునితల మిగిలీవచ్చుటను । నాతని సోదకులా
మువ్వరిశిరములు ద్రుంచె మూడు శర । ములచే పాథుంహూ
అదిగని భీముడు రథముడిగ్గి వే । నచటికి వచ్చియునూ
బలుగదచే కర్ణునిసైన్యంబుల । పదివేపుర జంపి
మరలిపోయి రథమెక్కిధనువుగొని । మార్గణములు బరపి
రాధాతృజ్ఞు సం గంబులతురగ । వ్రాతమునొప్పించి
ఆలోన సంచాలసుతుండును । నలశైవ్యుండు

మేరుజాపములుగొని యాకన్డని । సారథి సృక్కించీ
 ఆతనిచాపము విరుగ నేయుటయు । లా కురుపతిగనియూ
 ద్రోణసైంధవాదులతో వచ్చియు । దోట్టుడి రణముననూ
 పగరసంక్రమమున మునుగకుండ గా । పాడిరి రవిసుతునీ
 అట్లుండగ నిరువాగుల బలములు । నగ్గలి కలగదీసి
 ధీరత బోరుచునుండు వేళనో । వారణపురిపాలా
 సవ్యసాచి కోల్తలకు నోర్వగా । జాలక కురుబలమూ
 బారుచున్నగని ద్రోణాచార్యుం । డా రధికులకనియె
 భానుండస్త్రాదికి జనినంతనే । పాండవ బలమెల్లా
 దివియించిరి మనసేనల నెల్లను । దివియించగ వలయూ
 దివియించుచుండని నాజ్ఞయొసంగిన । దివియించిరి బలమూ
 యిట్లు లుభయ సేనలు శిబిరంబుల । కేగిరి కురురాజా
 వ చ న ము: —

ఇట్లుభయసైన్యంబులు శిబిరంబులకేగి వారివారి విడిదల నివసించి
 యున్నంత మన శిబిరంబుల కౌరవానీకంబు లెల్ల మనంబుల పరిపరి
 విధంబుల దలంచుచుండి రెట్లనిన॥

(గీ) ప్రతిస యొసరించు ద్రోణుని । ప్రతిసభంగ
 మయ్యె పార్థసరాక్రమ । మతిశయించె
 నాతనికి దోడుగావచ్చు । నంబుజాక్షు
 కరుణగొనియాడ దరమె నె । వ్వరికి నైన॥

వ చ న ము: —

ఇట్లూకురుసైన్యంబులు విన్నవడనులైయుండి యారాత్రిగడిపి సంతవేగు
 టయుమూడవదివస సూర్యోదయంబున కయ్యంబును నెడలునప్పుడు
 విషాదమానసుండై నీతనూజుండెల్ల వారువిన ద్రోణాచార్యునకిట్లనియె

(చక్రవాకం) [రూపకం]

శరగురువర నాకోరిన । పరిమొసంగి నాడవపుడు
 దురమునందు ధర్మరాజు । తెరపు నేగజాలవైతి

సరయగ నాతని బట్టక | కురువర దెచ్చెదనంటివి
 పెరయాసను నుంటిని నీ | పెద్దరికంబెల్ల దెలిసె
 వెరచినాడవో పాండవ | వీరులగని మనములోన
 శరవేగము దప్పెనేమొ | ధరణీసుర ముదిమివలన
 నరుపై విశ్వాసమున్ | సరవరునిం బట్టటకై
 జొరవైతివి నీలోనక | మరుగెల్లను గ్రహియించితి ||శ||
 గురుడవనుచు శరవిద్యల | గరపిన నెరదాతవనుచు
 నెరసమ్మితి నా మనమున | సరియకానే కవట వృత్తి
 ధరలో నుల్చి పురంబున | స్థిరుడై నివసించి భక్త
 వరులను బోషించు గిరిజ | వరుని కరుణరాదేమొ ||శ||

వ చ న ము—

దుర్యోధనుం డిట్లనిన విని శరగురుండ ప్రీతుండయ్యును కటకటం
 బడక సతనితో నిట్లనెయె

ర గ డ

దుర్యోధనమును దెల్పు లేదెరణ | కార్యక్రమం బెల్లా
 ఆర్యసమ్మతము నరుని విక్రమము | సంబుజాక్షు మహిమా
 నీవు యెరింగి యెరింగియు నన్నిట | నిండసేయదగునే
 ధర్మజుండు కయ్యమున కొచ్చుతరి | తమ్ము డద్భుతుండూ
 రాజీ వాక్కుండతనికి దోడుగ | వారె పెక్కుమార్లు
 గాన నేటి రణమెట్లాన రింతునో | గనుగొనుమో యధిపా
 గావున పాధుని దొలగ దోలుకొని | పోవువారి నిపుడూ
 యెవరినైన బంపుము సుయోధనా | యేడైరజనువానీ
 ధీరుడు ద్రోణాచార్యుడు నవ్వుచు | దెలుపుచుండునంతా
 విని సంశయక బలము లెల్ల కురు | విభున కిట్టులనియే
 మేము డక్క నొకలా వివ్వచ్చుని | మించి యోర్యగలరా
 అనుచు వారలేగియు నరునింగని | ననికి బిల్చినంతా
 రాద్ర స్ఫూర్తింజని కిరిటియా | రణమునకుం జొచ్చి

దివ్యాస్త్రబలుల సంశ్చస్తకులను । తివిరినేయుచుండా
 సమరము ఘోరంబై జెల్లెను యా । సమముంబున నచటా
 యిచ్చట కౌరవ బలములలో బల్ । హెచ్చు రోషముననూ
 భారద్వాజుడు పద్మవ్యూహము । బన్ని నంతలోనా
 ధర్మజు నానతి నభిమన్యుడు ప । ద్మవ్యూహంబపుడూ
 భేదించుటకై జొచ్చి పెక్కు భూ । నాథుల సమయించీ
 వీరవిక్రమంబున కురుసేనల । బారి సమరిసమరీ
 అట్టి సంకులంబున జిక్కియు నెటు । నగజాలకతడూ
 సమసినంత గని పాండవబలములు । తమతమ హృదయములా
 చలములుడిగి తమతమ నిలయములకు । జనరికౌరవేశా
 అనుచుసంజయుండిట్లుల దెల్పగ । వినిధృతరాష్ట్రండు
 సంజయనాటి దివంబున కయ్యపు । సఃణిదెల్పిమని నా
 జనమే జయునకు వైశంపాయన । మునిదెల్పిన కథనూ
 వినిపించెదనో గజపురిపాలా । వినుమని యిట్లనియె

ప చ న ము—

కురువంశోత్తమా నీమనుమండగు నభిమన్యుండు పద్మవ్యూహం
 బున నొక్కండు పలురచేతంజిక్కి పోజాలక నచ్చట సమసెనని
 దెల్పినవిని ధృతరాష్ట్రండు వగలంబాగులుచు నిట్లనియె

(మఖారి) ఆటాశేమ [శరణభరత]

కూళవైకురుబలము లొక్కట । గూడి పద్మవ్యూహమున నభి
 మన్యునీ । సద్గుణ ధన్యునీ ||కూ||
 కటకటా యెటుజంపిరో యు । క్కటిక మిసుమంతయుదలంపక
 బాలునీ । విక్రమ సీలునీ ||కూ||
 వంటరిగ సమరమున జొచ్చిన । వానినుత్తమతేజు నుత్తల
 పెట్టిరో । యెట్లుల గొట్టిరో ||కూ||
 పురుషసింహుని పాటు విననా । బుద్ధిగలగె చెలిం చెహృదయము
 నూతుడా । నుగుణసమేతుడా ||కూ||

దండి శూరులు ద్రోణకర్ణులు । ధర్మమరయక పార్థతనయుని
 గూల్చిరో । ధీరత నిల్చిరో ॥ కూ॥
 షీతినిచప్పిడి పున్నయను రక్షించుగంగాధనుని కృపలే
 దాయెనూ । యేమి సేయనూ ॥ కూ॥

ప చ న ము

అనుటయు సమ్మానవపతికి సూతనూనుం డిట్లనియె

ర గ డ

భారద్వాజుడు పద్మవ్యూహము । బన్నెడిసమయమునా
 నరవరులందరు సద్గదశములుగ । సమరెయండిరధిపా
 రాజకుమారులు కేసరములుగా । తేజమలర నిలిచే
 దుశ్శాసనకర్ణాది సేనలను । దోర్బలమున గూఢీ
 మధ్యకర్ణికగ నిలిచియుండెనట । మన దుర్యోధనుడూ
 వలయాశారంబైన భేద్యమై । వరలుచుంట జేసి
 అది చక్రవ్యూహంబున నొప్పెను । నట్టిమొగ్గరమునా
 అతి దర్పంబున ముందు నిలిచెనా । యాచార్యుండపుడూ
 వలయు నెడల సైంధవ గురు పుత్రులు । నలకృపశకునులునూ
 భూరిశ్రవ కృతవర్మ శల్యులును । భూపానీ సుతులూ
 మనుమలు మొదలగు వారు రక్త మా ! ల్యానూ లేపనములూ
 మణిమయహార కిరీటాదులు స । మృతమున ధరియించి
 మోహరమున నిలిచిన గని పాండవ । ముఖ్య వీరులెల్లా
 గదిసి నడిచిరా భీమ సాత్యకులు । కడుమోదంబుననూ
 కుంతిభోజులూ ధృష్టద్యుమ్నులు । సంతసమున నడువా
 డ్మత్రవర్ములు ను దృష్ట కేతుడును । డ్మత్ర ధర్ములంతా
 నడుచుచుండ నకులుడు సహదేవుడు । నలశిఖండిమరియూ
 ద్రాపదేయ కేక య విరాట యు । ధామన్యులు పడిగా
 ద్రువద ఖటోత్తచ స్పంజయబలిములు । దోర్బలముననడువా
 సమర్థులై యందరు ద్రోణ । చార్ముని దలపడినా

నవ్వుచు చోణుడు వాడిశగంబుల | నలియగొట్టుచున్నా
చాపాచార్యుని కోల్తల కోర్వక | నా పాండవ బలమూ
వెక్కసమందుచు దిరుగుడుబడుచును | వేరపుజెంది మరియూ
వెల్లదనంబున పాండవాగ్రజం | డేమిదోచ కపుడూ
పూరకుండిమరి కొంతదడవునకు | శూరాగ్రణియైనా
కర్ణికార కేతుస్సీతుండును | కవ్వడి నందనుడూ
అభిమన్యుంగని వీడుదక్కనూ | లట్టి పూహమిపుడూ
భేధింపగజాలుదురేయని తన | హృదయంబున దలచీ
సౌఖ్యద్రుని మోమపుడు గనుంగొని | శమనాత్మజు డనియె

ప చ న ము—

మరియు ధర్మజుండా యభిమన్యున కిట్లనియె

(కాంభోజి) ||ఆట||

యీ యొడ్డు భేదింప | మేమెవ్వరమునేర | మేమిసేయుదు బాలకా
మీ యయ్య సీవునూ | మీ మేనమామయు
కాయజుడును దక్క | గలరే పద్మపూహ
మీయడను భేదింపవరులకు | నెట్లు సాధ్యంబగునుపుత్రా
తోయజాక్షాత్తునులువచ్చియు | హేయముగజూచెదరుమనలను||యీ||
సీలాపుశౌర్యములా | నెరవి పద్మపూహ
మేలాగునైనా భే | దించి మామనముల
చాలబ్రయ మొనరింప జేయుము | సమరమునజొచ్చి యుకుమారా
శూలధరుడొనుల్చి పురిపరి | పాలుడొగొరిశుడలచుచు ||యీ||

ప చ న ము—

ధర్మజుండ డుగుచున్నవిని యభిమన్యుండిట్లనియె ||

ర గ డ

యీ పద్మపూహము భేదించెడి | నెల్లమార్గములనూ
సర్వమర్మముల బోధించెను నా | జనకు డమిత దయనూ

వ్యూహముజొచ్చియు తెరపినేయగా । నోర్తుసాహసుడనై
 పగరజించిఁచెడాడెద నేనా । పగరమూకలెల్లా
 నన్నుజుట్టుముట్టియు శరమాలచే । నలయించుచునున్నా
 మరలివచ్చుమాశ్లము విననైతిని । మజ్జనకుని వలనా
 ఐనను వ్యూహముజొచ్చెడి నేర్పును । నరయుచుండు మధిపా
 అనియిటు ధీరుండైపల్కిన వచ । నంబు లాలకించీ
 అభిమన్యునకిట్లని దెల్పెను ధ । రాత్మజుండు వేగా
 తెరపిగొనుచు మొగ్గరమును జొచ్చిన । తరిమేమందరమూ
 నీవెనువెంట నె జొత్తు మందరము । నియతాత్మలమగుచూ
 అరమరలేకను మొగ్గరంబు జొర । నర మొసగుము పుత్రా
 ఆధరాత్మజుడిటు దెల్పగవిని । యావృకోదరుండా
 సౌభద్రామొగ్గరము జించుమో । నరగ మున్ను కొంతా
 అదిగని నేనును పార్వతుండు మొద । లైనవారలంతా
 అచ్చటచ్చటను నిలిచి పద్మవ్యూహంబు జించగలమూ
 అనవిని యభిమన్యుండా భీముని । యాననంబు గనియూ
 యిచ్చమెరయ ద్రోణుడు ననుగని మది । మెచ్చునటులజొచ్చి
 అమొగ్గరమును జొచ్చినగని ధర్మజుడు గారవింపా
 కన్నతల్లిదండ్రుల కానండము । గలుగజేతునయ్యా
 బాలుండా కురుబలముదోలెనని । ప్రజలు నుతింపగనూ
 మామనా పరాక్రమశ్శాస్త్రము విని । మానధనుండనగా
 కౌరవేంద్రునకు దెప్పురమగునటు । కడిమిజూపగలనూ
 అని దెల్పినవిని ధర్మనందనుం । డాహ్లాదంబుననూ
 నాయన యభిమన్యా నీకీర్తియు । నమిత బలంబిలనూ
 వర్ధనమొందెనునని దీవించిన । పార్థతనయుడపుడూ
 సంతసవార్ధిని నోలలాడి తన । సారథి కిట్లనియె
 మనయరదము ద్రోణానీకముపై । మరలించుమటన్నా
 వినిసుమిత్రుడను సారథియర్జును । తనయున కిట్లనియె

పసిబాబుండపు ద్రోణాచార్య | ప్రముఖసైన్యపతులూ
 ప్రాథమిక సేవకులు గలరు వారిలో | సార్థతనూజాతా
 యెన్నడిట్టి సమరంబులజొచ్చియు | నెరుగనిబాలుడవు
 సమరంబున నీచేతను వారలు | జచ్చువారుగారూ
 రణకర్మశులతి ధీరులు కౌరవ | రాజబలములనినా
 పుల్లమలర సవ్యుచు సౌభద్రుం | డల్లన నిట్లనియె
 నిర్జరపతితన సేనతోడ న | నైదిరించినగానీ
 కృష్ణాష్టమలిక్ష్మరు వచ్చియునన్ | గినిసి నెదుర్కొనినా
 అట్టివారిసందరిని జయించెడ | నాహవమున గనుమా
 శరగురు నాతిని సైన్యంబులనే | సరకుసేయ నెపుడూ
 అటులబలికి సారధివాక్యంబుల | నాలకించకతడూ

ప చ న ము—

సారధి యనుమానించుచున్న యతనికి నభిమన్యుం డిట్లనియె

శేషస్థిరాగం [ఆది] (పచ్చిరి)

సారధి | సకల సద్గుణ వార్జిధీ
 సారధియక సందేహంబేలను | తేరుదోలుమా ధీరులజేరా ||సా||
 చూడుమా అనుమానము దిగ | నాడుమా
 పోడిమిమూరగ పోనిమ్మ రదము | నేడివ్రూహము జాడనుబట్టి ||సా||
 యేలనూ | యింతాటి వెరపి | డేలనూ
 చాలునింక కురు | సైన్యంబులపై దోలు ముల్చిపురి శూలిసాక్షిగా
 ||సా||

ప చ న ము—

ఇట్లునుచున్న సారధి యనుమానించుచు రథంబుదోలుచున్న గనుం
 గొని ద్రోణాచార్య ప్రముఖయోధులు నొండొరులకుం దలమిగిలి
 యేచి నెదుర్కొని పెలుచ నిలిచిన సంకులసమరంబయ్యె నట్టియెడ

ర గ డ

మెరుపుమెరయు చందంబున మెరసెడి | యరద మధిష్ఠించి
 కర్ణి కార కేతువు నలుదిక్కుల | కాంతిపెలుగుచుండా
 నెడలి కుంభజుని శాతశరంబుల | నడలగొట్టి యతడూ
 మోహరంబు నడలించియు పద్మ | ఘృహము భేదించి
 జొచ్చి సుభద్రాత్మజుడు రాద్రస | నూర్చితుడైయందూ
 శరధిని దిరిగెడి మందరనగమన | దిరుగుచు నాతండా
 కాననంబునం జరియించెడి తీ | వ్రానలంబుభాతీ
 కాలవక్త్రసంహార మొనర్చెడి | శూలితెరంగుననూ
 కేళీలీలల మెలగుచునరుసుతు | జాలములో మరియూ
 లమ్మోహరమును బాడిజేయుచు రూ | పమ్ములుమార్చుచునూ
 వీరవరుడు సౌభద్రుడు రణమున | విహరించుచునపుడూ
 నానావిధ నారాచ వ్రాతముల | నేనుగుగుంపులనూ
 జొల్లజేయుచును దేవలహయముల | దోర్బలమున నరికి
 కల్బలములజంపుచు గేతువులను | కడువడి విరచుచునూ
 రథ్యంబుల నురుమాడుచు సూతుల | ప్రాణంబులు గొనుచూ
 చావంబుల విరచుచు మైమరువుల | నేవునజించుచునూ
 చేతులునరుకుచు తలలుద్రుంచుచు | చిరుముచు నెమ్ములనూ
 కండలుజెక్కుచు గుండెలు దరుగుచు | కడురోహవశుడై
 మొగ్గరమెల్లను చిక్కుబరచి తా | నగ్గలికనురేగి
 సేనలపైవడి దరుముచుండగా | సేనలువెరగందీ
 విచ్చలవిడి భయమున నలుదిక్కుల | కేగుచుండునంతా
 గని దుర్యోధనుడతిరోషుండై | కవ్వడినందనునీ
 తరిమికవిసె పేరాకలిగొను కే | నరి యుండెడి గుహకూ
 కరియరిగెడి చందంబున నీకొడు | కరిగి గదిసిదానీ
 శరములచే నొప్పింపగ దలచిన | శరగురుండు గనియూ
 సేనాధిపులకు చేయివీచి యెలు | గెత్తి పిలిచి పిలిచి
 వారలకిట్లనె సౌభద్రునితో | పోరుభరంబయ్యె

ధరణీవల్లభునకు దోడ్త మీ । రరుగుం డడ్డముగా
 మీబలశౌర్యపరాక్రమములచే । మెరయుడతని మోలా
 అని వారలకును హెచ్చరించి గురు । డరద మతని దెనకూ
 బరవుచున్న గురుసుత కృతవర్మలు । పరగ రాధనుతుడూ
 సోమదత్త శలశకుని పొరవుడు । నామదేశ్యరుడూ
 నృపసేనుడు కౌరవవతి మొదలగు । వీరులంత గడగీ
 అతిబలాఘ్య లొకమొగి దుర్యోధను । కడ్డముగాజనియూ
 పైబడి వచ్చెడి కౌరవమూకల । పార్థసుతుండవుడూ
 తేళ్ళగవిం గను బెబ్బలి తెరగున । లేచి సాయకములా
 ఛండగతిని సేనల నురుమాడుచు । నుండబలములెల్లా
 వెరపుజెంది నలుదిక్కుల బారగ । వివ్వచ్చుని కొడుకూ
 పేర్చియార్చినం గని యాచార్యుడు । బిగ్గర జనుదెంచి
 వ చ న ము—

తమ సేనలకు చేయివీచి యిట్లనియె

శేఖరి ॥ అది ॥ (పాఃపోవ)

తగునే పారిపోవ పార్థ । తనయుని గనియూ
 నగుబాటాగాన యిట్లు । నలుదిక్కులకు బార
 నగరే సరివారలు

॥త॥

కురుపతి కీయెడ సమరము । భరమైదోచే
 నొరుడడ్డముగాగ మీరు । శరపరంపరలచే
 సౌభద్రు బోరక

॥త॥

మీశౌర్యము । మీతేజము మీ ప్రతాపమున
 మీశూరత్వము మెరయగ । నాశౌరి యిట్లుని
 నలుదిశల గ్రమ్మక

॥త॥

ధరనునుల్చి పురవరమున । స్థిరముగ వెలసీ
 అరయ చప్పిడి పున్నయ చా । దరిని రక్షించెడి
 గౌరీసు సాక్షిగ

॥త॥

ప చ న ము—

ద్రోణుం డిట్లు సేనలకుం దెల్పుచు దనయరదం బద్దెస మొగంబు
జేసి బురిగొల్పిన

ర గ డ

గురునుతుండు గృపుడును కృతవర్మల । గూడి శరగురుండు
వెడలి పార్థనందనుని నెదుర్కొన । వీరావేశములా
అందరు యాదివిన గని యభిమన్యుం । డన్ని మార్గణములా
ఖండించుచు తత్సైనిక తనువుల । దండిశరంబులచే
నలయించుచుతా బోయచుండగని । నరనాథుం డవుడూ
చేయివీచుటయు మనవారలు న । ట్లాయుధ ధరులగుచూ
గడగినంత సౌభద్రుండేవియు । కడలిబొంగు రీతి
యేడైరపైబడి తరుముచుండగను । నేమిదోచ కపు డూ
కౌరవపతి భూరి శ్రవకృపులును , గడగిరోషములనూ
అంబకత్రయమున గొట్టిరవ్వడా । యభినున్మనిమేనా
ఆచార్యుడు వదియేడు బాణముల । నతని గొట్టినంత
అలవివింశతియు నిరువది శరముల । నలయించిన మరియూ
అశ్వద్ధామయు బృహద్భులుండును । నైదు నెన్నిదిటనూ
శల్యుడూ శరముల గృతవర్మయు । నప్తనారసములా
రెండు విశిఖముల సౌబలుండు వం । డెండు దొమ్మిదియనూ
దుశ్శారన దుస్సహులిర్వురు నతి । దోర్బలమున వేయూ
అప్పు డందరిం గని సౌభద్రుం । డత్యాగ్రహుడగుచూ
అందరిమేనుల మూడుమూడు బా । ణంబులు గ్రుచ్చియునూ
అంత నశ్మకుండనువా డడరిన । నతని గూలనేసే
అశ్మకుండు వడినంత బలంబులు । నతి భీతాత్మకులై
బారుచున్న సైన్యముల దిక్కులకు । బారసీక నిలీపి
పురిగొల్పుక యాచార్యునితో నీ । పుత్రులుకొందరునూ
ఉగ్రులగుచు శస్త్రాస్త్రంబులచే । నొప్పించిన యంతా
గని కిడినందనుడు రోషమున । కాలాంతకు రీతి

అందరి తనువులు నానాస్త్రంబుల । నతివేగమెగొట్టి
 నెత్తురులను జొత్తిల్లగ జేసియు । నత్తరి కర్ణునిపై
 గవిసి కంకటముదూరి శరీరము । గాడిబాతునటులా
 క్రూరంబగునా రాచంబులచే । గొట్టనతడు సృక్కి
 భూపాలా నీతనయుల వెనుకకు । బోయిన సృపవకుటా
 నురుమాడుచునుండగ గని శల్యుడు । నుద్భృత వేగమునా
 పరువడివచ్చియు దాకినంత గవి । ఫల్గునాత్మజుండూ
 మోమునక్రోధం బడరగ శల్యుని । మూర్ఛబడగ గొట్టి
 ఆర్చినంత మనసైన్యములెల్లను । నల్లడలకు బారా
 ద్రోణుడు బలముల జెదరనీయకను । దోడ్పడి నిల్వగనూ
 అంబరమున నిర్జ్వరవిద్యాధను । లద్భుతముగ బొగడె
 అప్పుడుదేవ నినాదము లెంతయు । నుష్పరమున నిండే

వ చ న ము :-

సంజయుండిట్లు దెల్పిన విని ధృతరాష్ట్రుని డబ్బురపడి నూతున
 కిట్లయె

శ్రీరాగం — ఆదితాళం

యేమీ యనవచ్చు సంజయా । సౌభద్రుని శౌర్యం ॥బే॥
 యేమందును నరనందను వినినే । సామాన్యుండని దలచితిగాని ।
 భూమీశులనెల్లర నీ యనిలో । తా మడియించెనటంటివి చోద్యం॥బే॥
 అట్టి వీరబాలునిపై మార్కొను ! నట్టి సాహసాత్ములు లేరైరొకొ ।
 అట్టి పద్మహృదయంబున నొక్కం డెట్టుల నందరిగొట్టె బలుండై ॥యే॥
 యిప్పుడు తెగవరియై యొక్కండీచొప్పున బలముల సమయించుటకును ।
 చప్పిడి వున్న యచాదరి నేలిన । యప్పురమేశుని కృపగాకుండిన ॥యే॥

వ చ న ము —

అట్టి మహావీరుండైన యభిమన్యు నెట్లుదాకిరొ దెల్పుమనిన ధృత
 రాష్ట్రునికు సంజయుం డిట్లనియె.

ర గ డ

శల్య పాటుగని యతని సోదరుడు | చయ్యన మార్కొనియూ |
 పదిబాణంబుల గొట్టినంత నా | ఫల్గునాత్మజుండూ |
 కోపతామ్ర నయనుండై కరమున | కోదండముబూనీ |
 దివ్యశరంబుల శల్య సోదరుని | తేరిహయంబులనూ |
 నూతు కేతనంబుల ధరగూల్చియు | నాతిని జాపమునూ
 ధరగూల్చియు నొక కూరాస్త్రంబును | బరువడి సఁధించి
 వాని బాహులను నరికి రయంబున | బూని తేరుగూల్చి
 రాజవకులు గనుచుండగ వాని శి | రంబు డొల్లనేయా
 ద్రోణ కృపాశ్వధామలు మొదలగు | తోడి యోధవరులూ
 నొండొరులను బేర్వేర బిలుచుకొని | దండిసైన్యములతో
 రథములు గజములు నశ్వభటులతో | రయమున జనుదెంచి
 అట్టహాసమున సౌభద్రునిపై | జుట్టుముట్టినంతా
 ఆతడు లాఘవ లక్ష్మశుద్ధియును | నతి ధృఢమును మెరయూ
 అంచితముగ కృష్ణార్జునులును గా | వించెడి నేర్పుననూ
 కురువీరులు విన కోదండము గుణ | ఘోషము గావించి
 కఠినతరంబగు నారసచయముల | కడువడి బరగింపా
 సర్వసైన్యములు గూలుచుండిరా | సమరంబున ననినా
 అనియిటుదెల్పిన విని ధృతరాష్ట్రుం | డాత్మయందు నడచి
 సంజయ శ్రోధముతో మనసేనల | సమయించుచునున్నా
 నా మనుమని స్థితి నటుపై గనుగొన | నేమయ్యెనొ చెపుమా
 అని యిటు లడిగిన సంజయుండు ని | ట్లనె ధృతరాష్ట్రునికూ
 జననాథా విరిగిన మనసేనల | గని యభిమన్యుండూ
 పోనీయక నడ్డముగా తన రథ | మూని వేగనడిచి
 కొరవిడివ్వు తెరగున కురుబలముల | గూడముట్టి పొదివీ
 పీనుగపెంటలుగాగ సైన్యముల | పూని నరుకుచున్నా
 యక్కిరీటి తనయుని గని శర గురు | డాశ్చర్యంబుననూ

దరహాసితాననుడై ద్రోణుం డా । కురుపతి వినునటులా
 పలుకవలయునను తలపున గృపునితో । బలికె నిట్టు లనుచూ
 అన్నదమ్ములు తండ్రులు మామలు । నఖిలభృత్యులెల్లా
 సంతసార్థవంబున దేలగ నిటు । సవ్యసాచి సుతుడూ
 కరుల హయంబుల దేరులు నుగ్గుగ । గావించెను నొకడూ
 వాని జయించ నసాధ్యంబని నా । మానసమున దోచే
 అన విని దుర్యోధనుడు దీనవద । నంబున నుండియునూ
 సోమదత్త శల్యాదులు మొదలగు । భూమిశుల గనియూ
 మానవనాయకులారా వినుమని । మరియు నిట్టులనియె.

ప చ న ము—

కర్ణ సౌబల సోమదత్త శల్యాది వీరులంగని దుర్యోధనుండిట్లనియె॥

నవరోజురాగం — చతురశ్రగతి

వీరులారా వింటిరే యీ । భారద్వాజుని పలుకులు
 కూరుడైనా పార్థసుతుని । కొనియాడుచు నున్నాడు ॥వీ॥
 శరములు బట్టెడి వారికి । గురుడు గదా యీ ముదుకడు
 వెరవరియై పసిబాలుని । శరకోల్తల కోర్వడయ్యె ॥వీ॥
 యీయన సంకల్పము గన । వేరుగ దోచెను నామది
 కీయడ నా సవ్యసాచి । కెంతయొ మేల్జేయ దలచె ॥వీ॥
 పులిచి పురాధీశుడైన । నుమవరు దయ యెటులున్నదో
 తెలియదాయె నీ దురమున । చలము విడిచె శరగురుండు ॥వీ॥

ప చ న ము—

దుర్యోధనుం డివ్విధంబున దెల్పుచు గురుం డుపేక్షించి యున్న
 వాడు గాన మీరందఱు గడంగి యాసౌభద్రునిం బోనీక జుట్టుముట్టుం
 డనిన విని యంద డా సౌభద్రుం బొందువ బోవ వారల వారినిచి
 దుశ్శాసనుం డిట్లనియె.

ర గ థ

భానుని బట్టెడి రాహు చందమున । బహువడివే జనియూ
 ఒక్కండ నె బరిమార్తు జూడడి । యక్కిరీటి సుతునీ

యీశుష్టుడు మృతిబొందుట గనగనె । యీ కృష్ణార్జునులూ
 వెంటనే జత్తురు శోకభరంబున । తంటదీడు మనకూ
 మనకు గల్లు పగదీరగలదు యభి । మన్యుని జంపిననూ
 నాదు బాహుబల దర్పములను గను । డీ దురమున మీరూ
 అనుచు సింహనాదం బొనరించియు । సంబకచయములనూ
 గొట్టినంత సౌభద్రుడు గన్గొని । కోపనయను డగుచూ
 వడ్డింశతి సాయకములు దుశ్శా । సను తనువున నింపా
 అతడు ఘోరాస్త్ర సమూహము । సభిమన్యుని వేయూ
 అప్పు డిర్వరకు దలపరాని పో । రగుచునుండే భూపా
 కరలాఘవ శరలాఘవములచే । దురమున నిరువురునూ
 తేరుల చిత్ర ప్రచారముజేయుచు । ధీరత బోరగనూ
 చూపరు లట గొనియాడుచుండ నరు । సుతు డేడ్డైరనపుడూ
 నీ తనయుని ధను వల్లన నరికియు । నాతని తనువెల్లా
 నొక్క భల్లమున జించి యతనితో । జక్క నిట్టులనియే
 విను దుశ్శారస పాపరహితుడో । జనపతి ధర్మజుని
 సభను నొవ్వగా బల్కిన పల్కుల । సత్పుల మీయడనూ
 అనుభవింపగా జేతు చలింపక । నని నిల్వమురోరి
 దుర్మదాంధుడవు నిన్ను రణంబున । ద్రుంచి నన్ను బెంచూ
 తండ్రుల రుణ మిపు డేను దీర్చెదను । వరలిపోక నిలురా
 అనుచు జత్తు దేశమ్మున నొక వా । లమ్ము వక్షముననూ
 పెక్కునారసమ్ములు గ్రుచ్చిన వా । డక్కోలల వడికి
 యెన్నడో జచ్చినయట్లు రథముపై । గ్రన్నన బడియుండే
 అదిగని సారథి రథముదోలుకొని । ననికి దొలగిపోయే
 అంతకు మును పొండపు లభిమన్యుం । డరిగిన మార్గమునా
 సేనలగూడుక పద్మవ్యాహము । జేరబోవుచుండ
 యెడనెడ నడ్డం బగు బలములతో । పుడమిశులతోడ
 బవరము సేయుచు దలలుయెత్తి సా । భద్రుని జూచుచునూ
 అతడు పగర బలంబుల గూల్చుట । కాత్మల బొంగుచునూ

దుశ్శాసను డట భంగవడుటకును । తోషహృదయులగుచూ
అభిమన్యుని జ్ఞాఘించుచుండగా । యిభవురినాధుండా
వినుమో కర్ణా యభిమన్యునిచే । మన దుశ్శాసనుడూ
రణమున మూర్ఛిలె గంటిపె యన నా । రాధాత్మజు డపుడూ
సేనగూర్చుకొని యభిమన్యునిపై । చెచ్చెర మార్కొనినా
అవ్వీరుడు శ్రోధావేశుండై । యతని సేవలనెల్లా
మ్రందజేసి రాధా తనయునిపై । మార్కొని యెడైరనూ
డెబ్బది నారసములు పటురయమున । దెరలనేసినంతా
రక్తావనుడై దివ్యాస్త్రంబులు । రయమున వైవగనూ
సరకుగొనక యభిమన్యుడు మదసిం । ధురములీల గదినీ
అంగములెల్లను శరములు గ్రుచ్చిన । యంగరాజు డస్సీ
యుండుటగని యాతని తమ్ముడు బల్ । ఛండ్రకోధు డగుచూ
అభిమన్యుని దాకియు హయనూతుల । నతని యంగములనూ
శరసముదాయం బడరించిన గని । నరనందను డపుడూ
కనుల కెంపుగదురగ పవి సమమగు । కాండంబులు బరపీ
తమ్ముని శిరమును దెగవైచిన రా । ధాత్మజుండు గనియూ
ననికి దొలగ తమసైన్యంబులు గని । నలుదిక్కులబారే.

వ చ న ము—

యివ్వీధంబున సైన్యంబులుం దాడునుబరచు దొరలం జూచి
యాచార్యుం డిట్లనియె.

మఖారి—అటతాళం (వలదురా)

వలదు వలదుపో । వలదు రాధాత్మజా ।
వలదు వలదిక చలమువిడచియు । కలనిలో ధైర్యంబులేకా ॥వ॥
వీరవర్యా కృపాచార్యా గుణధుర్యా ।
ధీరమతివీ పోరినిల్వక । బాకుటర్హమె బాలునొకనికి ॥వ॥
సౌబలా యిట్లు । జనుట మేలె నీకూ ।
సుబలముల గూర్చుకొని పూహముజొచ్చి నిలువక కారవేశ్వర ॥

ధరణిలో నుల్చి । పురవాసుడై వెలయు ।

పురహారుని స్మరియించుచును యీదురమునను జెదరకనునిల్చుడు॥వ॥

వ చ న ము—

యివ్విధంబున ద్రోణాచార్యుండు పెక్కుభంగుల బురికొల్ప నెవ్వ
రతనిపై కోల్తల సేయరైరి తదుపరి.

ర గ డ

అభిమన్యుని కోల్తల కోర్వగలే । కను మనసైన్యములూ
దిక్కులకును బర తెంచుచున్న గని । నక్కుమారవరుడూ
సింహనాద మొనరించి శంఖమును । చెచ్చెర బూరించీ
గుణరావం బొనరించి కయ్యమున । తనివిననక నతడూ
వెనుకదరిమి కార్చిచ్చు కాననం । బేర్పు చందముననూ
చతురంగములను గూల్చుచుండగా । సమరాంగణ మవుడూ
ఘోరాకారంబై గనుపట్టెను । కుంజర పరిపాలా
యేకవీరుడై వెలుగుచుండె నపు । డాకవ్వడి సుతుడూ
అనవిని ధృతరాష్ట్రుడు సంజయుతో । ననియె నిట్టులనుచూ
బాలుం డొక్కడు బహుసేనలపై । బడి పోరుచునుండా
పాండురాజ తనయుం డొకడైనను । పార్థ నందనునకూ
దోడువడుటకై రా రదేమొకో । దోచడు కారణమూ
అన విని సంజయు డా ధృతరాష్ట్రుని । కనియె నిట్టులనుచూ
విను భూపా పాండవు లభిమన్యున । కను దోట్పడ గడగీ
గజ యశ్వంబుల రథ సమూహముల । కడువడి గూల్చుచునూ
సత్వరమున ద్రోచుక వ్రూహమునకు । జనుచుండెడి వేళ
నీ పెనుమూకలు పాయలిచ్చి యని । నిలిచి చూచుచుండా
అప్పుడు ధీరోదారత సైంధవు । డడ్డముగా జొచ్చి
పాండురాజ సుతులను రాసీయక । యుండె సైంధవుండా
అన విని విస్మితుడై యిట్లనియెను । యంబికాత్మజుండా
తనయునిపై ప్రేమను పాండవు లా । దరమున సంజయుడా
తరలివచ్చు వారల నొక్కడు సైం । ధవుడు నడ్డవడగా

అతడు భుజభలాధ్యక్షుడై శూరుడై । యా కురుసేనలకూ
 మేటి వీరుడై సింధురాజు కురు । మేటిగ బోరుటకూ
 యేమి తపంబొనరించెనొ శౌర్యం । బెలుల సంభవించే
 దెల్పుమనిన విని సంజయుడా కురు । ధీమన కిట్లనియే
 జనవర దెల్పెద నాలకింపుమా । సైంధవు చరితమనూ
 కాంతేయులు వనము డిమ్మరియెడి । కాలంబున నతడూ
 వనములకేగియు ద్రాపది కతమున । వాయుకుమారునిచే
 భంగమొంది దుఃఖాకాంతుండై । పరమేశ్వరగూర్చి
 నిష్ఠతోడ తపమొనరించిన యా । నీలకంధరుండూ
 కరుణారస భరితుండై సైంధవు । కనులమ్రోల నిలువా
 కనుగొని పరమేశా పాండవులను । కలసి నిల్పునటులా
 వరమొసంగుమని వేడు నాతనికి । వామదేవుడనియే
 నరునిదక్క తక్కినపాండవులను । నరయ నొక్కదినమూ
 నీచే వారితులయ్యెదరని వర । మిచ్చి శివుడు జనియే
 అది కారణముగ సింధురాజునకు । నది సంభవమయ్యె॥
 ప చ న ము—

గావున నది కారణంబుగా నట్టి శౌర్యం బా రధికవీరునకుం గల్గె
 నాతని పరాక్రమంబు దెల్పెద వినుమని యిట్లనియె.

మధ్యమావతి — ఆటతాళం (విసరాడెల్పెద)

అవనీశ వినుమా । దెల్పెదనీకు ॥అ॥
 అవనీశ వినుమా సైం । ధవుని చారిత్రము
 వివరించెదను యతని । వీరవినోదము ॥అ॥
 అతిజవనాశ్వము । లరదమునకు బూన్చి
 ధృతిమీరాధ్వజకాంతు । లతులితనుగ మెరయ ॥న॥
 చంద్రకాంతిని మించుమా । ఛత్రచామరమూలు ।
 యింద్రుడో యన హార । వీచులు వెలుగగ ॥య॥
 చిత్తమందున గర్వో । స్మత్తుడై రథమెక్కి ।
 అర్చరి పాండు కు । లోత్తములను దాకే ॥య॥

అరయ చప్పిడి పున్న । యాఖ్యుని రక్షించు ।
పురహరుని వరబలము । పూర్ణముగ దలచుచు ॥అ॥

వ చ న ము—

సైంధవుండు పాండుపుత్రుల కడిమి సరకుగొనక నార్పుచు వారికి
నీ యల్లుం డడ్డపడియె.

ర గ డ

యీవి నడ్డముజొచ్చి సాత్యకిని । నేడైర దాకియునూ
సాయకత్రయమున గొట్టి భీన । ప్లకమున ముంచియునూ
ధృష్టద్యుమ్నుని నిరువదిశరముల । ధృతిని గొట్టి మరియూ
ఆ విరాటవల్లభుని శిఖండిని । నట పదిపదినేసీ
పాంచాలవతి ద్రాపదితనయుల । పదినైదమ్ములనూ
యిరువదేను సాయకముల కేకయ । వీరులపై నింపీ
ధర్మనందనుని సప్తతిశరముల । తనువు సృక్కనేసీ
తక్కిన సేనలనెల్ల నిండగా । పెక్కమ్ములు గప్పా
గని ధర్మజు డాతని కోదండము । ఖండించినయంతా
సైంధవుండు వేరొక జాపముగొని । సరభసమున నేగీ
భీము గొడుగు చాపము కేతనముల । బిగ్గర నరికియునూ
విరధుండై బకరాక్షసాంతకుడు । వికలసాధనుండై
సాత్యకి తేనున నెక్కినంత నీ । సైన్యంబులు యార్చా
అప్పుడు పాండవ బలములు । సైంధవు నంబకములు గప్పా
అన్నిటి మధ్యనె సమయించుచు సమ । రాంగణమున నిలువా
మున్ను రణమునకు దొలగియున్న నీ । ముఖ్య బలములెల్లా
కోల్తలజేసియు పాండవ బలముల । కును మార్కొనినంతా
పోరుఘోరమై జెల్లె నప్పడో । భూపాలా వినుమా
అచ్చట పద్మవ్యూహ మధ్యమున । యాచార్యుండపుడూ
వాహనులను బురికొల్పి దరల్చిన । సాహసమున వెడలీ
అభిమన్యునిపై మార్కొనినంతనె । నక్కుమారవరుడూ
నుక్కున గడిగియు రధరధ్యంబుల । నురుతర గజములనూ

అనిగూల్చుగ గని వృషసేనుడు న | తృధిక రోషముననూ
 సాయ కముల నొప్పించినంత నా | సౌభద్రుం డవుడూ
 రయమున శరముల వృషసేనుని సా | రధిని గూలనేసీ
 అతని విల్లు నిరుఖండంబులుగా | నవని జొల్లనేసీ
 ఆ వృషసేనుని మేను నొవ్వ నా | రంబకములు నింపా
 అరిపేనుగ చందంబున రథమున | నొరగినంతగానా
 వాహనంబులా రథము నీడ్చుకొని | నాహనమును దొలగా
 అంత వసాతిపురీశుడు వచ్చిన | సంతంబొనరించే
 అందర నురుమూడగ నీ బలములు | నచట నిల్వలేకా
 అతని శౌర్యమును దేరిచూడరా | కా కౌరవులెల్లా
 ధీమతులగుచు సౌభద్రుని మేనను | తెంపున నురికియునూ
 చిగుచేసిలు పెనుజోర ముఖంబున | జోరిన తెరంగుననూ
 మృగములు దావానలమున కెదురై | నెగబ్రాకినరీతి
 యేరులుబారుచు సాగరంబులో | దూరిన చందమునా
 అభిమన్యుని వాతనుబడి సైన్యము | లాహవమునుదక్కి
 సలుచిక్కుల బారుట గని శల్యుని | నందరుండు వడిగా
 వీనికి భయపడి బారనేల నే | వీని బట్టిదెత్తూ
 నాణారింబడి బ్రతుక నేర్చునే | సరనందనుడిపుడూ
 అనుచు రుక్మధరుడంబకసమితిని | సభిమన్యునివైచీ
 మరల నారసములేయ గడగునెడ | సరనందను డవుడూ
 నుగ్రశరంబుల వాని శిరంబును | నుర్విబడగ నేయా
 రుక్మధనునిగని యతని చెలులు బల్ | రోషంబును తెంచీ
 కౌరవవీరులుగూడి గ్రమ్మిరా | కవ్వడి నందనుపై
 శస్త్రాస్త్రంబులు జాట్టిమూట్టగా | సైన్యము గని విభుడూ
 అభిమన్యుడు దెగియెనుగా దలచియు | నతి శంతోషమునా
 నుండునట్టి సమయంబునరేగి య | ఖండ రాద్రముననూ
 ముఖువుని మనుమడు గాంధర్వీ యను | మాయనుగావించే
 అదియు తొల్లి యద్భుతుని తపంబున | కలరి తుంబురాదూ

లోగగుటబట్టియు నా నృపతుల యా । లోకనంబులకునూ
 పెక్కురథంబులు రథికులు గ్రమ్మిన । యక్కరణిని దోచే
 అందుచేత కారవసేనలు వెగ । డొంది జూచుచుండా
 అమృహళూరుడు మండల ప్ర । చారమ్మజేయుచుండి
 తేరుమెరయ దిరుగుచు వాలమ్ముల । వారల గూల్చుచునూ
 బడలు పరచుచున్నంత సైన్యములు । పరుగులిడుచునుండా
 కరిపురీశు డభిమన్యుని కడిమిని । గదిసి యోర్వలేకా
 విముఖుం డయ్యెనటంచును విని కురు । విభు డిట్టుల ననియే॥

క చ న ము—

మరియు సంజయుంగని ధృతరాష్ట్రం డిట్లనియె.

మలయమాదతము—రూపకము

నమ్మదగని మాటలిట్లు । నా ముందుగ బల్కుటేల ।
 అమృతవాత్మజు సూనున । కంత బలముగలదె సూతా
 యిమ్మహి నృపవరులను క । య్యమ్మున నా పసిబాలుం
 డమ్ముల సేనల నెల్లన్ । యిమ్మహి గూల్చెనటంటివి ॥న॥
 యే లీలను సమయించెనొ । యిట్టి సైన్యముల నొక్కడు
 చాల యద్భుతముగ దోచె । సంజయ యీవార్త వినగ
 వాలాయంబుగ నుల్పిపు । రీ లోలుండై వెలసిన
 శూలధరుం డీ రూపున । జొచ్చి చంపుచుండెనేమొ ॥న॥

క చ న ము—

అనిన నమ్మనుజవల్లభునకు సంజయుం డిట్లను వెక్కండ్రు రాజులు
 జచ్చుటయును సుయోధనుండు డెరలుటయు గని భవత్కుమార
 వర్గంబులున తోడి యోధులును మేనులు సెనార్ప మొగంబులు వెల
 వెల బార నోల్లెండ గాళ్లు వడంక నలుదిక్కులం జూచుచు ధృతి
 దరిగి వెరచరచి విరిగి రప్పడు మగుడ కోల్తలు జేసి కురువిభుండు
 గురుపుత్ర కృప కర్ణ కృతవర్మ బృహద్బల సౌబల సమేతంబుగా
 సౌభద్రు నెదుర్కొనినంత సతండు.

ర గ డ

అతిరోషావేశుండై నుబ్బిన | నందరిపై గవినీ
 పెద్ద పిన్నయని యెంచక నేడైర | పిడుగు చందముననూ
 గర్జిలి యతివేగంబున నురికిన | కౌరవ బలమెల్లా
 రథములతో కరి తురగంబులతో | రణము విడిచి చనగా
 గనుగొని లక్ష్మణు డాశ్రోశుండై | కన్వడి సుతుదాకా
 ఆగ్రహమున పది తుల్యశరంబుల | నా లక్ష్మణు బొదువా
 తనపుత్రుని సమరంబున విడువగ | మనమోర్వక విభుడూ
 కొందర రథికుల గూడుక యడ్డును | నందనుపై గవినీ
 కొండలపై నంబుదములు వర్షము | గురియు చందముననూ
 అందరు సౌభద్రునిపై బొదివిన | నాతడు మార్కొనియూ
 భూరిశరంబుల కౌరవసేనల | బొరిబుచ్చుచు మరియూ
 పులి కొదమను విదళించెడి సింగము | పాలుపున లక్ష్మణునీ
 మదమెలర్ప బాహువులు వక్షమును | మరియు నొవ్వనేసీ
 నను దప్పించుక నెచటికి బోగల | వనుచు శ్రోధవశుడై
 క్రూర శరంబున లక్ష్మణు శిరమును | కుండలములతోడా
 నిల డొల్లగనేసిన సైన్యంబులు | నీ కుమారపరుడూ
 డైన్యంబున కడు శోక తప్తులై | దరికి నొదిగియుండా
 తనయుగూల్చి వీరావేశంబున | నని దిరిగెడివానీ
 గని దుర్యోధను డారరవంబున | మనమున నడలుచునూ
 రథికులతో సేనలతో నిట్లనె | రాజపర్యులారా
 అందరు నొంపుడు జంపుడు పైబడి | యభిమన్యుని తృటిలో
 వెరువకుడని కేకలువేసిన స | త్వర వారందరిలో
 గురుకృతవర్మలు కృపుడు బృహద్రథుల | గురుసుత కర్ణులునూ
 వీరావేశమ్ములతో గదిసియు | క్రూరనారసములా
 గొట్టినంత సౌభద్రుడు తన కను | గొనల నెఱ్ఱజేసీ
 సేనల నెల్లను వెగడుపరచి త | తేనెనల విడనాడి
 అచ్చుల బోరెడి సైంధవు జేరగ | నభిమన్యుండవుడూ

తన తేరును దోలించుచుండగా । గని కారవ బలమూ
అల కాళింగ నివాదులు కరులతో । నడ్డపడినయంతా
అతిరథ సింహుల డా సౌభ్రద్రుం । డా సేనకుమరలీ
గజబృందముతో సేనల నెల్లను । కదనభూమి గూల్పు
తక్కినయోధులు మొత్తములై నలు । ప్రక్కల గదిసియునూ
పెక్కాబోతులు జుట్టుముట్టుకొని । పెనగురితిగానూ
అభిమన్యునితో బోరుచుండగా । నచట సైంధవుండా
కాంతేయ బలముల రాసియక । కదనరంగముననూ
బోరుచుండగా నిచట సుభద్రా । పుత్రుడు నేడ్చెరనూ
పంచాశద్వాణంబుల నించెను । భారద్వాజునిపై
అల కృతవర్మ సశీతిశరంబుల । నడలిగొట్టి మరియూ
పదినారసముల నశ్వద్ధాముని । పై బరపించియునూ
కర్ణ నొక్కశరమున సృక్కించెయి । కనలి కృపుని నెదిరి
విరధునిజేసి బృహద్యలు ముప్పది । విశిఖంబులగొట్టి
పెక్కుబలంబుల పెక్కుమ్ములచే । జిక్కుబరచుచుండా॥

న చ న ము—

అట్టి సమయంబున శారద్యతుండు దోడి నేవురంగూడి క్రీడికొడుకు
జేము ఘోర సమరంబు గని వారల కిట్లనియె.

ధన్వాసిరాగం—ఆదితాళం

యేలోకమందైనా యిట్టి । వింతా గంటిరే ॥మీరెన్నాడైన॥
యీలోకమునం దీలాటి । వీరూ గంటిరే ॥యే॥
వాలికతూపుల కోల్లలకును పెను । గాలిదూలు వగుడాకలోయనగ ।
కూలెబలము సోలి వ్రాలుచుండెను । బాలుడిట్టి సమరం బొనర్చెనని॥
యిక్కరణిని పద్మవ్రూహ । మెటులాజొచ్చెనో । నొంటిగ ॥
యెక్కడి బాలుడు మోహర । మెక్కడి సమమో ।
ఒక్కడట్టి రథికుల రణశూరుల । స్మృక్కడంచి చిక్కుబెట్టి జంపుచు ।
యిక్కయ్యమునందేయడ శరముల । జిక్కుడాయె । పెక్కుబలము
గ్రమ్మిన ॥యేలోకమందైనా॥

యింత చిరుతపయసూవాని | కెటులా గరహిలో | సమరము |

యింతటి బల శరవేగము | తెటులా నబ్బెనో ||

మంతనమెంతో సంతసించె యీమహిని నుల్చిపురవరమున వెలసియు
సంతసమున పున్నయ్యచొదరిని | సంతతమేలేడి | శంకరుడేమో||యే||

న చ న ము —

కృపాచార్యుం డిట్లనుచు తోడివారలతో గూడుకొని యన్నర
నందనుపై గవిసి శరవర్షంబు గురిపింప గని క్రోధావేశుండై యతం
డందొ నొప్పింప వెరవున నందఱు బరతెంచుచున్న గని బృహద్భ
లుండు గవిసి నిసిత సాయకంబులు బరగించిన యన్నరనందనుండు
చెలరేగి||

ర గ డ

గదిసి బృహద్భలు చాపకేతువును | కడిమి మెరయ నరికీ
విదితముగా సారథి యాశ్వంబుల | నిలను డొల్లనేయూ
గని బృహద్భలుం డాక్రోశుండై | ఖడ్గముచేగొనియూ
తనపై వినరెడి తలపున నుండిన | గని సౌభద్రుండూ
ఒక్క భల్లమున వాని శిరంబును | గ్రక్కన ఖండింపా
ఒక్క మొగిని యాతని బంధునజ | మొయ్యన జనుడెంచి
నురవడింప వారల యేవును స | త్వరలో మాయంపా
పరవశ్శౌనరించుచు కర్ణుం డా | పార్థ సుతుని దాకా
గడగి కర్ణి కానారాచంబుల | గర్జని నొప్పింపా
తడయక నిర్వృతు నొకరు నొకరిపై | తప్పక మార్కొనియూ
పోరుచుండ మేనుల శోణితమును | పూర్ణము గానిండా
ఆరయగ సాంధ్యాకాలపు రవి బిం | బములో యన నుండే
అప్పుడు కర్ణుని నాయకులార్వరు | నమితగర్వములనూ
అప్పాపుని తనయునిపై గవినిన | యంత నతిడుగినినీ
అందరి గర్వంబులు మాయించియు | నతి విచిత్రముగనూ
అందు విహారము సల్పుచుండ గని | యాచార్యుడు మొదలూ

వీరులు శరములు నింప వాటి న | న్నింటి మరల్చుచునూ
 వారిమేనులను సాయక పంక్తులు | వరగించుచునుండా
 అద్భుతమై గనుపట్టెను సమరం | బవనీశా వినుమా
 బుద్బుదమూ తను ధనములక్రిట్టుల | జోరుచుండి రధిపా
 అట్టిసమయమున మగధరాజు కొడు | కశ్మంతకు డవుడూ
 ధిట్టతనంబున యభిమన్యునిపై | తీవ్రత మార్కొనినా
 గడగి నూతు రధ్యంబుల శిరములు | కడువడి సరికియునూ
 విడువక నశ్మంతకుని మస్తకము | పుడమిని బడవైచీ
 భూరితరంబగు సింహనాద మ | ప్పడమి సవియ జేయా॥
 వ చ న మ—

తత్సంరంభంబు సైరింపజాలక దుశ్శాసన సూనుండగు దౌశ్శాసని
 కోపతామ్రాక్షుండై వచ్చి యభిమన్యునిం గని యిట్లనియె.

యెరుకలకాంభోజి—అట (జననీ)

నిలువరా | సౌభద్ర వెరువకనూ ॥ని॥
 కలనిలో నిన్నెదురు శూరులు | గానరారని వేలుకుంటివి
 నశినగర్భుని యల్లుడా నిన్ | చలమునను సమయింతు నిచటా ॥ని॥
 యెరుగవా | దౌశ్శాసని యనుచున ॥న్నె॥
 యెరుగవా యీ పద్మవ్యాహము | కేలవచ్చితి వయ్యయోనిన్
 గరువమున గన్నట్టివారల | కన్నుల కరుదాదు వకటా ॥ని॥
 బాలునీ | యెటుబంపికోగాని ॥బా॥
 చాలగా శ్రీ పుల్పిపురమున | స్థాణుడై నివసించి పున్నయ
 నేలు గౌరీ లోలుడగు త్రి | శూలి దయలేకిటుల వచ్చితె ॥ని॥
 వ చ న మ—

దుశ్శాసను సూనుం డిట్లనుచు నరనందనుం గదిసి.

ర గ డ

బాణచతుష్టయమున రధ్యంబుల | బడల్బుడగొట్టి
 రాణమెరయ నొక నారసమున సా | రధిని చొక్కజేసి
 పది సాయకముల పార్థనందనుని | హృదయము నొప్పింపా

అతడు రోషకషాయిత నేత్రుం । డై యాగహముననూ
 సరగనేడు కాండము లా దుశ్శా । సను సుతు నొప్పించీ
 వానితోడ నిట్లనియెను భద్రా । నూనుడు వినుమనుచూ
 యింతకుమున్నుగ నీ జనకుడు నా । చెంత రణమొనర్చి
 పిరికిపందయై యోడిపారె నీ । వెరుగక వచ్చితివీ
 తలచుకొనుము నీ శల్లిదండ్రులను । దలచుము సతి సుతుల
 వలనుజిక్కు కుండేలు దప్పకొని । దొలగిపోవగలదా
 అట్టుల నాచే జిక్కితివిక నీ । వెట్టుల బోగలవూ
 అనుచు నొక్క కూరాస్త్రంబును నా । తని తనువుననేయా
 వచ్చెడి శరమా ద్రోణకొఱుడు । వడిగా ఖండింప
 అతనిదిక్కు పీక్షింపక యాతం । డతిరయమున నేగి
 దుశ్శాసను సుతు చాపము నరియు । దొడరి నూతుగూల్చి
 ఆరమ్ములు యురమున గుచ్చిన గని । యా యువకుండపుడూ
 రయమున వేరొక తేరికురుక నవ । రాష్ట్రమయ్యె నపుడూ
 చంద్రకేతుడును సూర్యభానుడును । శత్రుంజయుడొకడూ
 మేఘవేగుడు సువర్చసుండు మొద । లగు నేపురు వెడలీ
 మొత్తంబై తాకిన ధనంజయుని । ముద్దు కుమారుండూ
 మేటి మగల నానాస్త్ర చయంబుల । మేనులు జించియునూ
 ఖండ ఖండములు గావించిన గని । గాంధారాధిపుడూ
 మూర్ఖునినంతనె వాని శరీరము । మార్గణముల జించీ
 దుర్యోధను దెన కరిగెడి వీరుని । దోర్బలమును గనియూ
 అంగరాజు యాచార్యునితో ని । ట్లనియె భీతికొలుపా॥
 ప చ స ము—

కన్ఠుండా ద్రోణాచార్యుం గని యిట్లనియె.

మూర్ఖుని—అటతాళం (నలదూరా)

దండింపకుండుట । తగునా ద్రోణాచార్యాః ఛాడుచుండెనుమూకలా ।
 దండిమగడై పూహమున య । ఖండలుని మనుమండు నొక్క డ ।
 ఖండ తేజం డగుచు సేసల । గండడగించియు । గదలెనిచటికి ॥దం॥

పాలార్చెదవేమో । బాలుండటంచు నీ । వేలీల దలచితివో ।
 శూలిమును త్రిపురాసురులపై । నాల మొనరించిన విధంబున ।
 కూశు డిటు మనసేన జొచ్చియు । గూల్చుచుండెను జాలిగొనక॥దం॥
 యెట్టలైనను వీని । డిట్ట శరంబుల । మట్టి చంపగవలదే ।
 యిట్టి వీరుడుగలడె భువి నే । పట్టణాధిపు పట్టియైనను ।
 గట్టు నిలయుం డల్చిపురి శ్రీ । గారి హృద్వల్లభుని నాక్షిగ ॥దం॥
 వ చ న మ—

కర్ణుగ డాచార్యున కిట్లు బల్కుచు మరియు.

ర గ డ

అని యిటుదెలుపుచు కురుపతి కడ్డము । జనిన యంతలోనా
 ఆచార్యుం డచ్చటి యోధులతో । ననియె నిట్టులనుచూ
 ఆభిమన్యుం డజ్జను లొక రూపులె । నరయ వేరులేదూ
 చూపరులకున్ బసివాడెగాని బల్ । శూరవరుం డతడూ
 ఒక్కడి కొక్కడు జిక్కువాడుగా । డిక్కయ్యములోనా
 మనమందర మొక్కటిగా గూడుక । మఘవాత్మజు సుతునీ
 చుట్టుముట్టవలెనని కురుసేనల । ధిట్టత బురికొల్పా
 యురవడించి పై గ్రమ్మునంతలో । నరనందనుచేతా
 బాణవీడితుండె యా కర్ణుడు । భారద్వాజునితో
 దేవా నాదెసజూడు వీడు న । స్నేవిధి నొప్పించే
 అచట నిలువదగు వీలులేకనే । నా సమరము విడిచి
 యీలు గరచుకొని వచ్చినాడ గాం । డీవితో నిదివరకూ
 కయ్యంబున మార్కొని యెరుంగుదును । గాని యింతబలమూ
 శరపటుత్వమును గాననైతి నో । శరగురువర యనినా
 విని యల్లన నగి గర్జనితో ని । ట్లనియె కుంభజండు
 కవచధారణం బను విద్యను నే । కవ్వడి కొనగితిని
 ఆవిద్యను యీతడు గ్రహించెను । నందుచేత వీని
 నొప్పిపగ జాలరు యెవ్వారలు । నెప్పగిదిని నైనా

వంచనచే సింజని ద్రుంచియు జా | పంబు విరుగనేసీ
 ఘోటకముల దునుమాడి సారధిని | గూబ్బజాలుదేసీ
 చెప్పినటుల జేయుము యవ్వీరుని | చేత ధనువు గలుగా
 వానిజయించుట సురకైన భువి | వలనుబడదు కర్ణా
 గావున నందరమొక్కటియై విలు | ఖండబొనరించీ
 విరధుజేయ పై నెట్టులుండునో | నరయుదమో రవిజా
 ఆరధికోత్తము వీరపరాక్రము | లటుపై దెలియుదమూ
 అనవిని కర్ణుడు భీతిజెందినటు | లభించియిచ్చి యపుడూ
 వీరవినోదుండో యభిమన్యుని | వెనుకకు బరతెంచీ
 వెరచి యొదిగి యా రధికుపిరిండికి | వేగజుట్టివచ్చి
 మోహము జేయగ దలచియున్న గని | మోహరమున బలమూ
 జుట్టుముట్టి నెదిరించి పెనంగెడి | నట్టి సమయముననూ
 వెనుక కర్ణుడొక కూర భల్ల భల్లమున | విలుద్రుంచినయంతా
 గురుడు రధ్యముల కృపుడు సారధిని | గూలనేసిరపుడూ
 విరధుడగుచు కోదండ రహితుడై | వెరపులేక యతడూ
 దిరుగుచుండ కృతవర్మ శకుని బా | ప్లిక గురుసుతుడాదీ
 సకల యస్త్రశస్త్ర ప్రకరంబుల | సన్యసాచి సుతునీ
 చిక్కున ద్రోచిన నేమి దోచకను | నక్కుమారవరుడూ
 వాలును బలకయుగొని సౌభద్రుడ | వారి తగతిరేగి
 దివికెగసి యుపిక రాజోయనగను | దిరుగుచుండ వడిగా
 వ చ న ము—

మరియు నాయభిమన్యుండు గగనంబున కెగసి తన విద్యా ప్రభా
 వంబున మండల ప్రచారంబు సేయుచు.

మోహనరాగం — చతురశ్రగతి

వినువీధిని సంచరించె | వినతాసుతుడోయనగను
 గనుచుండెడి వారికనుల | కును విభ్రమమై దోచగ ||వి||
 తెంపున భేదరుడనగ జ | రింపుచుండ మూకలు భయ

కంపితులై హృదయములను | బొంపిరి బోయిరి సేనలు ||వి||
 విలయ కాలరుద్రునిగతి | వీగవినోదము సల్పుచు
 బిలములపై సంచరించు | బాలుడు తన కెదురులేక ||వి||
 యిలనునుల్చి పురినివెలయు | యిందు ధరుని కరుణలేక
 కలనిలో విడుధుని జేసిరి | ఖలులు మోసమొనరింపగ ||వి||

వ చ న ము :-

యిట్లొంటరియై యంబర మార్గంబున దిరుగుచున్న నయ్యభి
 మన్యుమేరి పాటునుంగని ద్రోణాచార్యుండవ్వుడు

ర గ డ

ఒక్కభల్లమున వాలునరుకగను | నక్కర్జుండపుడూ
 పలకనొక్క నారాచంబున బలు | పరియలు గావింపా
 సౌభద్రుడు తన రథముపైంగల | చక్రముగొని యతడూ
 సంరంభంబున విజ్రంభితుడై | స్వర్గనాథులీలా
 నెత్తుట జొత్తిలు మోముతోడ వి | యత్తలముననుండీ
 అతి భయదంబగు సింహనాద మ | ద్భృతముగ గావింపా
 కారవసేనలు సతిభయంకరా | కారులగుచు నుండా
 తనరథాంగ రోచులతో మణికం | కణ కాంతులు మెరయా
 సిల్లుజూపుమద సింధురమోయన | చెలగి పార్థసుతుడూ
 భారద్వాజుండున్న దిక్కునకు | బరువిడుచుండగనూ
 ఆచార్యున కడ్డంబై వచ్చెడి | యరిసేనల నెల్లా
 చిక్కినవారల జిక్కినట్లుగా | ఛెండాడుచు నుండా
 బాలుని తను సౌందర్యము మగటిమి | బలముచలము నెల్లా
 చాలగ గీర్తించిరి ఖేచరులూ | బాలుని మేలనుచూ
 అట్టియెడను కృతవర్మ శకుని కృపు | లా రాధాత్మజులూ
 శల్యుడాది యోధులు పెక్కండట | నకల దిశల బాదివీ
 అతనిచేతి చక్రంబు తునియలై | యవని బడగగొట్టి
 గదగొని యశ్వద్ధామ మేనవడి | గదియుటగని యతడూ

అశని మెరుంగుల మించు దానిగని । యడలుచు ద్రాణియునూ
 బెదరి రథము డిగి పిరిదికి జన గని । భీభత్సుని సుతుడూ
 ద్రాణి రథ్యసారథులను గూల్చియు । తక్షణ మట వెడలీ
 సాబలు దెసకేగుటగని యాతని । సైన్యము లడ్డముగా
 గాంధారులు వచ్చిన వారందరి । కడువడి బారిగొనియూ
 చలమున నందరి నుల్లసమాడుచు । సంఛరించుచుండ
 దుశ్శాసన సుతు డరదము బూన్చుక । దోర్బలమున రాగా
 అభిమన్యుడేచియు సారథి నూ । తాశ్వంబుల గూల్చి
 విరధుండై దాశ్శాసని గద గొని । వే రథమును డిగ్గి
 గదిసి గదా దండంబులు నిర్వృత । కైకొని ద్రిష్టచునూ
 నీ మనుమలు రోషముల నుదించిన । సామజములరీతి
 ఒకరి నొకరు జంపెడి తలంపునను । నుగ్రత జోరుచునూ
 గదలు మండ నెత్తురులు దొరంగగ । కండలు జదరగనూ
 నెమ్ములు మాంసము పిండియగుచు రణ । నేల వ్రాలుచుండ
 పోరి పోరి స్పృహదప్పి యిర్వురూ । భూమిని వ్రాగనూ
 ప్రాణంబులు తనువున నిల్వక వే । బారిపోయె డివికీ॥

వ చ న ము—

కురుభూపా నీ మనుమండగు యభిమన్యుండు వీరావేశంబునబోరి
 పోరి రణభూమింబడి ప్రాణంబులు విడిచె నెట్లనిన.

దేవగాంధారి — అదితాళం

వినుమో భూపాలచంద్రునా - సౌభద్రుని పాలు ॥వి॥

వనసామజ మంబుజాకరంబు న - వారణగతిజొచ్చు గలచుచుండగ ।
 మనమునందు కృపమాలి బోయడొక - మాటునుండి జంపుమాటికీ
 గూల్చిరి ॥వినుమో॥

భవదీయంబగు సేన లొక్కమొగి - పల్కురు నల్లిక్కులజాట్టి యా ।
 దన వల్లభు మేనల్లుని నిర్దయ - భావంబుల బట్టి గొట్టి చంపిరి ॥వి॥

గురుడు కృపుడు కన్దుడు గురుతనయుం - డరయ ద్రోహమతులై యా
చిరుతని । ధరను నుల్చిపురి పరశివు సాక్షిగ - దరమున మోస
మొనర్చి ద్రుంచిరట ॥వినుమో॥

ప చ న ము—

సంజయుం డా ధృతరాష్ట్రునకు దెల్పుచు మరియు నిట్లనియె.

సీ॥ జగము లన్నియును దే ♦ జంబున వెలిగించి
యపరాధి కేగిన ♦ తపనమాట్కి
తరుచైన కానల ♦ దరికొని నిరువుగా
జేసి యారిన దవ ♦ శిఖవిధమున
గగనంబుతో రాయు ♦ కరళులు గల జలం
బివుర బారిన మహా ♦ ర్ణవము కరణి
నున్న తగతిజెడి ♦ యుర్విపై గడు విన్న
నై వడియున్న ను ♦ ధాంశు భంగి

గీ॥ బీరమున దమవారికి ♦ బెంపొనర్చు
యరుల సమయించి వసమరి ♦ యనువుదప్పి
తెగియు జూట్కికి జాల వ్రే ♦ గగుచు దోచె
మహితమూర్తి శోభితు డభి ♦ మన్యు డధిప.

ప చ న ము—

సంజయుడు కంట నీరిడుచు మరియు నిట్లనియె.

ర గ డ

నెత్తుట దోగియు పడిననేల గన । నింగి తెరగుదోచే
అసౌభద్రుండందు జంద్రు క్రియ । నలరి యొప్పుచుంజే
హారమణుల శరఖండము లచ్చట । దారలవలె దోచే
కరిక శేబరంబులు కొండలగతి । గన్నట్టెను భూపా
అశ్వగాత్రములును గ్రాహంబుల । నట్టల గన్నడియే
నరశరీరములు మీసచయముగా । దిరుగుచుండె నపుడూ

కొత్తేయ కడురికాది శస్త్రములు । కాలసర్పములుగా
 నెమ్ముల తుమురట యిసుకదిన్నెలుగ । నెత్తురేటిలోనా
 గనెడి వారలకుజలనిధివలె సం । గ్రామము గన్నడియే
 యోగనిదవారాసిని బండిన । భోగిశయను రీతి
 శోభిల్లుచు గన్నడె నెల్లరకును । సుభద్రాత్మజుండా
 అనువులువిడి రణభూమిని బొల్లెడి । యభిమన్యుని గాంచీ
 నీ సైనికులతి సంతసములతో । నింగిమాట్టు నటులా
 అత్యద్భుతముగ నార్చినంత విని । యా పాండవులపుడూ
 కన్నులనీరు దొరంగ నందరా । వన్నత దుఃఖంపా
 అభిమన్యుడు బడుటకు వగజెంచుచు । నవని యరచునటులా
 నుండునట్టి సమయంబున నట ను । ద్దండత భూతములూ
 పెక్కుబలంబులు నొక్కటగుచునని । నొక్కని జంపుటయూ
 యిదియధర్మమో హోయని యరచెను । వెలుగుదిశలు నిండా
 శౌర్యసారుడో సౌభద్రుండా । సమరంబున బడటా
 వారిసైన్యములు భయకంపితులై । ఘోరదుఃఖములతో
 భండనంబు జాలించి దీనులై । పరువులెత్తుచుండా
 గనిధర్మజుడా యోధవీరలో । కంబున నిట్లనియే
 గజతండంబుల పగరబలంబుల । నిజస్యందనములతో
 కడిమి పదాదుల తురగంబుల పె । క్కండ్రు సైనికులనూ
 నేలకు గోలకుదెచ్చి చంపి మూ । కల విరియించియునూ
 ఇరిగురు మొదలగు యోధులనెల్లను । బరిగోలల ముంచీ
 ఒక్కదెసకు దరిమిన వారందరు । నొదిగి నొదిగి యుండా
 అంబరమున ఖేచరులునుతించిరి । యాశ్చర్యంబులతో
 ఘనుడై నాకము చూరగొన్న యా । ఘన బాలుని జూచీ
 శోకరోషములు బెనగొన ధర్మజు । డా కదనములోనా
 నిలిచి బలంబులతో నిట్లనియెను । వలవదు శోకింపా
 వగతురగండ డగింతమనుచు తన । బలముల వీక్షించీ
 ఐరవనంబు జేసియు తనసేనల । బురికొల్పుక నతడా

పటురోషంబున నిలచి సంతలో । పద్మబాంధవుండా
 పశ్చమాద్రికేగిన తిమిరంబట । ప్రబలి గ్రమ్ముచుండే
 అట్టితరిని సకలంబగు భూతము । లావరించుకొనియే
 రక్తము పానముజేయుచు మాంసము । సక్కజముగ మెక్కి
 జంబుకముల రోదన మెక్కువయై । సమరతలము నిండే
 అప్పుడు సంధ్యాకాల చీకటులు । నన్ని దిశల నిండే
 అదిగని నుభయ బలంబులు శిబిరము । లకు జేరిరి యధిపా
 అచ్చట నీ తనయులు హృదయంబుల । సలరుచుండెరాజా
 విన్న వదనులై పాండునందనులు । కన్నుల నీరిడుచూ
 తమ పరివారంబుల నెల్లను శిబి । రములకు బంపియునూ
 దీనవదనులై యున్న సోదరుల । దిక్కు మొగంబగుచూ
 ధర్మజు డిట్లని విలపించెను నరు । తనయుని మది దలచి
 వ చ స మ—

ధర్మజుండు ధైర్యంబుపడి వివర్ణ వదనుం డగుచు తనయుండగు
 సౌభద్రునింగూర్చి యిట్లని విలపించే.

ఆనందభైరవి — ఆదితాళం

చిట్టి నాన్నా సౌభద్రా ని - న్నట్టి పద్మహృహమునకూ ।
 యెట్టులా బొమ్మంటి కలుష - మిట్టులా వడిగట్టుకొంటి ॥చి॥
 యెంతకతిన మానసుడనే - నెంత నిర్దయా హృదయుడనో ।
 సుంతైనా కనికరములేక - నూనుడా యని కేసుమంటి ॥చి॥
 అయ్యయ్యో యర్భకా నే మీ - యయ్యకేమందురా కొడుకా ।
 వెయ్యెండ్లూ వెదకినాగానీ - యెయ్యెడనిను గందుర కుత్తా ॥చి॥
 వ్రలిచివుర నివానూడైనా - వ్యోమకేశూ కరుణ మనపై ।
 దొలగకున్నా నీ వీలాగా - దురమునా గూలుదువటరా ॥చి॥

వ చ స మ—

ధర్మజుండు లోలోనం బొగలుచు మరియు నిట్లనియె॥

రగడ

సాహసుండవై సమరము జొచ్చియు | సమసితివే తనయా
గురు శారద్యత ముఖ్యయోధవర | గుప్తసేన జొచ్చి
నను మెప్పింపగ బూని యొక్కడవు | జనితివే కుమారా
ఆలమందలను సింగముజొచ్చిన | యట్టుల నీవేగీ
పోయిన వీరవరేణ్యుల శిరములు | భువిని డొల్లనేసీ
యీశున మనలను సాధించెడి దా | శ్వాసన్న వధియించీ
చతురంగంబుల గాసిలజేయగ | నితరుల తరహానే॥

వ చ న ము—

అని విలాపించుచు మరియు నిట్లని శోకించుచుండే.

మూలము—ఆటతాళం (వలదురా)

యెటులా వచియింతు - యిందు కలాభరణా ॥యె॥
కటకటా యటనుండి యర్జును - డిటకు జని కొడుకేడయన నే ॥నె॥
పరమా పురుషుడు - పతితాపావనుడైనా |
హరికి హృదయం బగులునట్టుల - నమిత శోకము బెట్టితీ ॥యె॥
సుగుణముల రాసి - సుభద్ర నెంతయో |
వగను గుండగజేసితిని యా - మగున కేమని దెల్పగలనో ॥యె॥
భువిని చప్పిడి - పున్నయాఖ్యుని నేలు |
భవుడు నుల్పిపురీశుడౌ శివ - ధవుని కృపలేదేమొకో ॥యె॥

వ చ న ము—

ధర్మజం డిట్లనేక విధంబుల బలవించుచు మరియు నిట్లనుచుండే.

రగడ

అయ్యో బాలుడు సుకుమారుడు పె | కాకలములకు జనదూ
అట్టివాని మొన జొరుమని పంపితి | నజ్ఞానుడ నగుచూ
ఆన దోసమెంతకు దెచ్చెను న | న్నయ్యో యేమందూ
కుడువను గట్టను బిట్టరుగాని | కొడుకుల నెవరైనా

మొనజోరుమని నిర్దయచే బంపెడి. | మూఁఖులెందు గలరో
 పాపకర్మముల నొడిగట్టగ యీ | పాండు సుతుడు దక్కా-
 లోకమునం దింకెవ్వరుగానకు | నాకుదప్ప మరియూ
 నీవేగిన యా పుణ్యలోకమున | కే వచ్చెద తండ్రి
 వగను గుందు నీ జనకు డర్జునుని | మొగ మెట్టుల జూతూ
 దేవనాథునకు నాపదగల్గిన | దీర్పనెంచి యతడూ
 కాలకేయ దానవులగూల్చి సుర | కాంతు మెప్పువడసే
 అట్టివాని సుతు ననిలో గూలగ | నజని నేమనందూ
 తనయుని గూల్చి రటన్న మాటవిని | ధనంజయుండపుడూ
 కురుకుల కోటుల గూల్చుకున్నె త | చ్చరపంక్తులచేతా
 అర్జును దుఃఖము నార్పజాలునే | యమరేశ్వరుడైనా
 యేమిగాగనున్నదొ దెలియగరా | దేమి దోచదనుచూ
 కడు శోకాతురుడై యుండిన యా | కాంతేయుని కడకూ
 సాత్యవతేయుం డరుదెంచిన గని | సార్వభౌము డపుడూ
 యెదురేగియు సాష్టాంగ మొనర్చియు | యెతివరు దోడ్తచ్చి
 అర్ఘ్యపాద్య పూజా విధానముల | నారాధించియునూ
 వ్రుచితాసనమున గూర్చుండగ ని | యోగించియు నృపతీ
 అమ్మహాత్మునకు నిట్లనె ధర్మజు | డతి దుఃఖుడుడగుచూ
 పగరసేన భేదింపగ మా సా | భద్రు నగపినాడా
 వెనుదీయక నాబాలుడు జొచ్చెను | వెరపు సుంతలేకా
 వెంట మేము జనుచుండగ సైంధవు | డేడ్తెర వచ్చియునూ
 మాకడ్డంబై నిలిచినంత మే | మాకవ్వడి సుతునీ
 జేర ననువుదప్పిన కారవ బల | మారయ గుములగుచూ
 పెక్కం డ్రొక్కని మార్కొని జంపిరి | నక్కటికములే కా
 పసిపాపడు సుకుమారుని నలుగుల | పాలుజేసిరయ్యా
 పుత్రుని కొరకై శోకభరంబున | బొగలుచుంటి ననఘా||
 వ చ న ము—

అనిన విని సాత్యవతేయుం డమ్మనుజేశ్వరున కిట్లనియె.

ఆరభిరాగం — ఆదితాళం

చింతనొందనేలా - భూపాలా ||చి||

అంతరంగమం - దతని పాపడని - యెంతువేమొ కా - లాంతకు
డనదగు ||చింత||

పలుపుర రధికుల - పద్మవ్యూహమున - చలమున నందరి - సమ
యించెనుగద ||చింత||

కూర నారసము లీతడేయ పగ-వారలు పూవుల-బాణములేతురె||చి||
అభిమన్యుడు మరణించుట చింతయె - నిభపురమున నందరినోవినమే||
యిలను నుల్చిపురి - యిందుధనుండే - గలడు మీకు యీ - కలని
జయించగ ||చింత||

ప చ న ము—

పారా శర్యుండా కాంతే యాగ్రజనకు మరియు నిట్లనియె.

ర గ డ

యెప్పటి కెయ్యది యేవిధిజరుగునొ | నెరుగవశమె భూపా
తప్పివగ బ్రహ్మచులకై నను | తరముగాదు రాజా
ధైర్యధనుండవు నీ విట్లడలుట | తగునే కాంతేయా
శమియింపుము నీ శోకంబింతట | శమనతనూజాతా
అనియిటు బల్కిన సాత్యవతేయున | కా ధర్మజు డనియే
మునినాథోత్తమ విక్రమసంపద | లను గలిగిన నృపులూ
ధర మృతిబొందక యుండునటుల వా | రరయలేమొ దేవా
ప్రాణరక్షణము జేయగజాలరె | పార్థివు లీ యిలనూ
మృత్యు విధానము దప్పుకొనగ తా | మెవ్వరు జాలరొకో
అని యడిగిన ధర్మాత్మజునకు ని | ట్లనియె వ్యాసహాసీ
నృపవర యధ్వరములు నొనరించెడి | నియతాత్ములు మరియు
దానసమగ్రులు మొదలగు పుణ్యులు | దాత్రశీలురెల్లా
శూరపరులు రణకోవిదులెల్లరు | జేకు లోకమునకూ
జేరె నీదు తనయునకై జింతిల | జెల్లునె భూపాలా

యిందుకులోత్తమ నీదుఃఖము శమి । యింపగ నొక కథనూ
 వినిపించెద నాకర్ణింపుము నొక । జననాథోత్తముడూ
 స్మంజయుడను భూపాలుడు సద్గుణ । శీలు డుదాత్తుండూ
 పుణ్యమూర్తి సకలావని నేలెడి । భూరివిక్రముండూ
 సకలధర్మముల పౌరజనాళిని । చాకుచుండు ఘనుడూ
 పుత్రులకొరకై భూసురోత్తముల । పూజించుచునుండా
 ఆ నరపతి సఖుడగుట నారదుం । డచటికి జనుదేరా
 వచ్చిన నారదుగని విప్రోత్తము । లచ్చెరువందుచునూ
 సాష్టాంగ దండప్రణామములు । సల్పి యిట్లులనిరి
 తావసోత్తమా యీ నరపతి సం । తానము తేమికినీ
 వగచుచుండె నీ హితుడు గదా యీ । వసుధీశున కీవ్రా
 సుతు నొసంగి యీ పుణ్యని కోరిక । హితమతి దెల్పుమనా
 నాతడుండు భూసురుల వచనములు । గారవమున వినియూ
 సంతసమందుచు స్మంజయు డనియెడి । సార్వభౌముకనియే॥

వ చ న ము—

నారదుండు నృపవరా వినుమని యిట్లనియె:

యెరుకలకాంభోజి—ఆటతాళం (సంవాదం)

నా : దెల్పుమా - నీకోరి కదేమో ॥దే॥

దెల్పు నీ సంకల్పమేమో - తేటపడ స్మంజయ నృపాలా ।

స్వల్పముగ నీమదిని నెంచకు - సల్పెదను యేకార్థమైనా ॥దే॥

స్మం : దేవా - దెల్పెద నా యాప్తితమూ ॥దే॥

సావధాలముతోడ విను ముని - సార్వభౌమ త్రిలోకపూజిత ।

భావమందొక సుతుడు లేమికి - పలుదెరంగుల వగచుచుంటి ॥దే॥

నా : యేలా - మును దెల్పవదేలా ॥యే॥

శీలవంతుండగుచు సద్గుణ - లోలుడౌ మరురూపు డగు నొక ।

బాలునొసగ దలంచితిని యే-లీల నీహృదయమున నెంచితి ॥దే॥

స్వం : మునివరా - మీ యాజ్ఞను మీరా ||ము||

జనుసేనుల్చి పురిశుడౌ శివ - శంకరుని పాక్షిగను దెల్పెద
వనజభవ రుద్రాదు లెరుగని - వానిగను యోగీశ్వరుండవు ||దే||

వ చ న ము--

యిట్లు ప్రార్థించుచు స్కంజయ స్వపాలుండు నారదమునీంద్రా నీవ
సంగునట్టి బాలుండు మూత్రపురీషలాలాశ్రు స్వేదంబులు సువర్ణంబగు
నట్టివాడు గావలయుననిన నమ్మహిపతికి నమ్మహాత్ముం డవ్వరంచిచ్చి
జనియె నంత.

ర గ డ

అంతట కొన్ని దినంబులకా నృప । కాంతుడు స్కంజయుడూ
తనసతి గర్భంబున నొకతనయుని । గని సంతోషమునా
ఆబాలునకు సువర్ణ స్టీనియను । నభిదానంబిడియూ
అతిగారవమున బెరుచుచుండ నా । సుతునివలన మరియూ
వలసినంత కనకంబను దినమును । వచ్చుచుండగానూ
గోపుర ప్రాకారంబులు సౌధము । లేవున గట్టించీ
సర్వవస్తు సముదాయము లెల్లను । సమకూర్చుక నృపుడూ
కాంచనమయమై నగరమెల్ల బహు । కాంతి నిండియుండే
అట్లుండగ నా రాచకుమారుని । నాపురమున గలుగూ
చోరులు కొందరు బాలునిగొని చని । కారడవులకేగీ
కాంచనంబు గలదని యాయర్థకు । కడుపుజించి మరియూ
పాపి పాపి వెదకిన కనకమునే । ప్రక్కగాన రాకా
శవముని రాశను బారవైచి యటు । జనెడి చోరులకునూ
వారలొనర్చిన దుష్కర్మమునకు । వారి వారిలోనా
వైరంబులు గలిగియు నొకరొకరిని । వధియించుక నచటా
అంద రధోగతికేగి సంతనట । నాస్కంజయ విభుడూ
తనయని గానక దిక్కుల వెదకియు । తత్కళేబరమునూ
గని పరలోక క్రియలొనరించియు । కడు దుఃఖమునున్నా

సృంజయు కడకొకనాటి దినంబున । మంజుభాషుడైనా
 నారద మునివరు డరుదెంచిన గని । భూరమణుం డవుడూ
 అర్చించిన సృంజయు భూకాంతున । కనియె నారదుండా
 నరవరయిటు శోకంబున గుందిన । నరులు యశువులిడరే
 చచ్చిన వారలు యేడ్చిన నత్తురె । జనవర నొకహితవూ
 చెప్పెద నవధానాయత్తంబగు । చిత్తముతో వినుమా॥
 వ చ న ము—

నృపవరా శాంతచిత్తండవై వినుమని మఠియు నిట్లనియె.

కందార్పము

భూవరమును పదియాగ్గురు భూవరులిల యజ్ఞదానపుణ్యకార్యముల ।
 కేవల సత్కుతు లెన్నియొ । గావించియు సురపథంబు గాంచిరివారూ ।
 కొందరుసమరమున గూలువారూ॥ దేవసమానులై దివ్యులతోగూడి ।
 భావనందములాతో । బహుకాలసుఖభోగ ॥ ములగాంచివారూ॥

వ చ న ము—

సృంజయభూపాలా మున్ను పదియాగ్గురు రాజులు సర్వయజ్ఞము
 లను సువర్ణ దానంబులను గోదాన భూదానంబులను మితిలేని యన్న
 ప్రదానంబు లొసరించు వారలు యిహంబు విడిచి పరలోకంబున
 నున్న వారని వింటిమిగాన నీ కొమరునినకై చింతించనేల యనిన విని
 నారదునకు సృంజయుం డిట్లనియె.

ర గ డ

దేవా నీవు ప్రసన్నుడ వగుటను । దీరె చింతలెల్లా
 ధన్యుడవైతిని నీ ప్రసాదమున । తాపసేంద్ర నేడూ
 నీ యనుగ్రహము బొందినవానికి । నెట్టికార్యమైనా
 దుర్లభంబులగునే మునివర యన । తోయజభవసుతుడూ
 నరవర చోరులచే చనిపోయిన । వరకుమారునెత్తు
 గొనుమని దెల్పుచు నుండునంతలో । మునిప్రభావముననూ
 యెప్పుటిరీతి సువర్ణాక్షియు । తప్పక నటవచ్చి

నిలిచియున్న సుతుగని స్పంజయన్తప । తిలకు డాత్మబాంఠీ
మునివరుసకు సాష్టాంగ మొరగి స । మ్ముదితాత్మ్యంజైనా
జనవరు వీట్లాని నారదముని వే । జనియె దివంబునకూ
అంతట స్పంజయు డనుగు కుమారున । కస్త్రవిద్యనెల్లా
సకలాగమ శాస్త్రములు గరపి స । చ్చురితుని గావించీ
రాజ్యమునకు సతిగా గావించియు । రాజు స్పంజయుండు
సర్వమువీడియు తపముజేయగా । జనియె ననంబులకూ
అట్టివారలందను మును జనరే । యమరలోకమునకూ
గావున దుఃఖము వీడి స్థిరుండవు । గమ్మా కౌంతేయా
నేను బోయివచ్చెదని దెల్పియు । నేగె వ్యాసమానీ
సాత్యవతేయుం డేగిన పిదపను । శమన తనూజుండు
పార్థున కేమని దెల్పువాడనని । పరితపించుచుండే
నని దెల్పినవిని ధృతరాష్ట్రుడు ని । ట్లనియె సంజయునితో ।

న చ న ము—

కురుభూపాలుండు మరియు సంజయున కిట్లనియె.

నవరోజు — చతురశ్రగతి

సంజయ సంశ్చక్తులూ - సమరమెల్లు జేసిరో ధ ।
సంజయు డెల్లొనరించెనొ - నాకు దెలియ బల్కు మిపుడు ॥సం॥
యేమయ్యెనొ సుతునివార్త - నెవరు దెల్పిరా త్నామే ।
ఆ మాధవ యన్జను తె - ట్లటకు వచ్చిరో దెల్పుము ॥సం॥
అతడు దెగుట దెలిసిన నె - ట్లయ్యెనొ తదుపరి నూతా ।
క్షితిని నుల్పివానుడైన - శివునిసాక్షి వినిపింపుము ॥సం॥

న చ న ము—

ధృతరాష్ట్రుం డిట్లడుగుచున్న విని సంజయుండు భూవరా బేరడ
పుట దహించు ననలంబు చందంబున సంశ్చక్త సేన దీప్తంజై బారి
బుచ్చి మరలునస్పృకు మాధవు నాలోకించి నరుం డిట్లనియె.

కంజదళాక్షా దుర్నిమిత్తములు | గానవచ్చె నిపుడూ
నాచిత్తము నుత్తలపడుచున్నది | నరయ హేతువేమో
తనులెల్లను మ్రాన్పడగ జొచ్చెనో | దామోదరనేడూ
కుంభజుండు కేవలుడే గనుగొన | కురుపతి యల్పుండే
కాంతేయుండే దెసకువచ్చెనో | గనరాదో బావా
యేదియెట్టులగునోగద నశుభం | బేగన్నడు చుండే
అని యీవిధముననేమి చాచకను | నరునుండు హరియూ
సాంధ్య కాలకృత్యంబులు దీర్చక | సమరభూమి వెడలీ
తేకు దోలుకొని నిజశిబిరంబును | జేరి ధనంజయుడూ
విన్నవదనులై నలుమూలల గూ | రుచ్చన్న సేనగాంచి
పాడరి యుండిన శిబిరంబులలో | పాటుగాంచి నకుడూ
హృదయము ర్పుల్లన కమల దళేక్షుడు | వినగ నిట్టులనియే

ప చ న ము—

అర్జునుండు విన్నవదనుండై హరింగని యిట్లనియె

ముఖాః — ఆటకాశం

యెవరూ గానగరాకుగా | యీశిబిరములా | యేమిదోచదు మాధవా
యెవరూ గానరుయిట్టి | హేతువేమోగాని
కవలు నాయగ్రజులే | కడనున్నవారలో
భవతి దూకుండన్న కుంభజు | పాలబడి తప్పించుకొన గను
సావధానములేక జిక్కనో | సార్వభౌముం డొంటివాడై ||యె||
సేనలు ననుగాంచి | యాననములు గాంచి
దీనులైయట దొలగి | తిసుగుచుండిరదేమొ
వీణగాన స్వనములేయడ | వీనులకు వినరాక యుండెను
గానలోలా సమరముననే | లేనిహేష్ట్యంబింత దెచ్చెను ||యె||
కుంతిను తాగ్రజుడో | కుంజర శతబలుడో
వంతమాద్ర తనయు | లింకెవ్వరోయని లో

సంతముల ద్రోణాది కర్ణుల । పాలబడి మృతి బొందిరనుచును
అంతరాత్మను బాడముచున్నది | అయ్యయో యిదియేమి కాలమొయ్యో
ధరనుల్చి పురవర । ధామ్యుడై వెలసియు
అరయచప్పిడి పున్న । యాభ్యా చాదరి నేలు
పరమశివు సత్కరుణ లేకీ । తరుణమున నీశిబిరము ననే
దరిని గాంచిన వెరపుదోచెను । పరమ పునుమా పద్మనాభా ॥యొ॥
ప ప ప ము —

శిబిరంబుల నెవ్వరు లేమికి వగచుచు పలువిధంబుల బల్కాచున్న
విని శ్రీకృష్ణుండేమి బలుకకున్న యద్భుతండు.

రగడ

యియ్యెడ సభిమన్యుండేలకొనా । కెదురురాడు నేడూ
అయ్యయ్యో నేనెట్టివార్త విననయ్యెనొ దెలియదుగా
చేయిబెట్టి గలచిన భంగిని నా । చిత్తమదరుచుండే
తనువు వణంకెను బాదద్వందము । తడబడ సాగెనుగా
అనివలు దెరగుల శోకించుచు నరు । డబ్బాక్షునితోడ
ధర్మతనయువిడి దలకు జనిరి వెల్ల । దనము దోపుచుండా
కొంతేయుడు దమ్ములతో హేతులతో । ఘనబంధులతోడ
సకలమాన్య రాజన్యులతోడను । నొకయడ నుండగనూ
అద్భుతండు జనుజనుచుండ వెంట శ్రీ । హరి దోడుగ జనియూ
అన్నదమ్ముల దగు రాజన్యుల । సందర నట గాంచీ
మోములు వంచుక కనుల బొప్పకణ । ములు నించుచునుండా
వారలలో సభిమన్యుడు లేమిని । పార్థుం డడలుచునూ
గుండెలు ఝల్లన యడుగులు తడబడ । కొలువులోని కేగీ
నలుమూలల గలయంగ వెదకి నరు । డెబుగులాల్పడంగా
తనయుని గానక శోకతప్తుడై । ధర్మజు కిట్లని॥

ప ప ప ము—

అద్భుతం డందరిలో సభిమన్యుం గానక శోకించుచు విన్నవదనులై
యున్న భీమాదులం గని యిట్లనియె.

శోకవరాళి — అటవారం

చిన్ని కుమారుడే - తెన్నున నున్నాడో || అన్నలారా ||
 యెన్ని రీతుల మీలో - వెదకినా గనరాడు || అన్నలారా ||
 మీలోనా లేడేమో - బాలు డభిమన్యుడు || అన్నలారా ||
 యేలా దెల్పుకు మీరూ - యిట్లుండ గతమేమో || అన్నలారా ||
 సాహసమున బాపా - చామ్యు డొనరుచు పద్మ
 వ్యూహము భేదింప - నొరులెవ్వరెరుగరు || అన్నలారా ||
 అట్టి మోహరమున - కా యర్భకుని నేడూ || అన్నలారా ||
 పట్టుగా భేదింప - బంపరుగా మీరూ || అన్నలారా ||
 మొన నురువడి జొచ్చు - టను వినియెనెగాని || అన్నలారా ||
 వినడాయె మరలెడి - విధము నావలనను || అన్నలారా ||
 వరనుల్చిపురిని ను - స్థిరముగా వెలసిన || అన్నలారా ||
 పరశివుని కరుణయే - తెరగుగా నున్నదో || అన్నలారా ||

ప చ న ము —

అష్టనుం డిట్లడలుచు శోకసంతప్తుడై యగ్రజుతో మరియునిట్లనియె.

ర గ డ

అన్నలార వ్యూహము భేదించియు | నచటినుండి మరలూ
 గాధను వినడాయను యభిమన్యు | కయ్యమునకు మీరూ
 పద్మవ్యూహంబునకు బొమ్మటని | బంపరుగా నుతునీ
 బలవంతముగా బంపితిరేమో | బాలుం డటజొచ్చీ
 వీరావేశముతో జనుచుండగ | కూరులు కొరవులూ
 చుట్టుముట్టి బాలుని వ్యూహములో | గొట్టకుందురయ్యా
 హరి మేనల్లుడు గుంతికి మనుమడు | అస్త్రత్తనయుండూ
 సమర కేళి నిపుణుండు దివ్యశర | క్రమశిక్షణశాలీ
 అట్టి వీరవరు నెవ్వరు జిక్కుల | బెట్టిరొ వ్యూహమునా
 పెక్కుబలంబులు జట్టు ముట్టకను | జిక్కడెవరికైనా
 భారివిక్రములు పలువురు బాలుని | జేరి పోరియుండే

అర్భకు సద్గుణములు నెన్నగ నా । కలవియగునె యిపుడూ
గురులకు భక్తు డుదారుడు పేదల । కరుణజూచువాడూ
శౌర్య ధైర్య గాంభీర్యం డుత్తమ । శాలి సద్గుణుండూ
నిర్జరపతి మనుమడు లేమికి నెటు । నిలుచు నాదు తనువూ
ఆతని నగుమోమును దెలికన్నులు । నతని వెడదయురమూ
కన్నారగ గనకున్న బ్రదుకుదునె । యన్నలార నేడూ
అని యీవిధమునశోకించుచు మరి । యనియె నిట్టలనుచూ ॥

ప చ న ము—

అభిమన్యు లేమికి దుఃఖావస్థంబున మునుంగుచు నశుం డిట్లనియె.

యా ల లు

ముద్దులయ్యా పద్మవ్యూహ - మునకు నేగూనాడూ నినుబో ।
వద్దని దెల్పారే యొకరైనా ॥ ఓ ॥ చిన్నికుమారా ॥
పెద్దవారీ యాజ్ఞా ద్రోయవే ॥ ము ॥
మూహరమునా జొచ్చి కారవ - ముఖ్యులాతోబోరి - పోరి ।
సాహసమునా సేనా సమయించీ ॥ ఓ ॥ యభిమన్యకుమారా ।
బాహుబలులాచేతా గూలితే ॥ ము ॥
బాలకా హంసతూలికా - పాన్పుపై శయనించు నీవూ ।
రాలనిండా నేల బండితివా ॥ ఓ ॥ యభిమన్యకుమారా ।
కాలమిటులా వచ్చూటెరుగరా ॥ ము ॥

ప చ న ము—

యిట్లు దుఃఖాభినింబడి బొరలుచు నభిమన్య యని యరచుచు
మరియు నిట్లని విలపించె.

ర గ డ

నాయన యభిమన్య నగరంబున । నళినాక్షులతోడ
భోగములందెడి నీవు వరభులలొ । బొరలుచుంటివేమో
నానాపౌరజనాళికి పురిలో । నాధుడవైయుండి

యిప్పు డనాథుడవైతివి తండ్రీ । నిలపై గూలియునూ
 సద్గణ ధనుడవు వినయరతుండవు । సాహసాధిపుడవూ
 పడతి సుభద్రకు గారవంపు శన । యుడ వో యభిమన్యూ
 మానధనుడ వతి శూరవర్ముడవు । మఘవుని పౌతుడవూ
 నాచెలికాడవు ముద్దులాడ నిను । నరయలేవు లేవూ
 అయ్యోనాదగు మందభాగ్యునకు । నట్టి తనూభవుడూ
 యేలడక్కగల డా విధాత యి । స్త్రేల జేసెనయ్యో
 యెంత నిధయుడో యెంతకతినుడో । యిట్లానర్చె సతడూ
 జెలగల వస్తువు లేవియైన నీ । యిలను నిల్పజేమో
 యెంతకపటియో బ్రహ్మదేవు డిటు । చింతగలుగజేసే॥

వ చ న ము—

అనుచు జతికిలంబడి యనేక రూపంబుల బలవించి ధర్మజ్ఞానాననం
 బాలోకించి యిట్లనియె.

పున్నగరాగం—ఆటతాళం

కానరాడేమో ॥ అన్నలారా ॥ మీలో నేడూ ॥ కా॥
 కానరాడేమో నా - నూను డభిమన్యుడు ।
 యేనువచ్చిన గాంచి - యెదురు వచ్చెడివాడు ॥ కా॥
 ఒకవైరి లేడేమో - పార్వతుండు జనడో ।
 ఒకని పోరికి బంపి - నొకరైనా జనరేమో ॥ కా॥
 అల మత్సనాథు డే - వలను జోయేనొగాని ।
 తలకి సాత్యకి రాక - తక్కినేమొ నేడు ॥ కా॥
 అప్పుడాసమరము - దెప్పరమైదోచి ।
 నప్పుడు నినుగావ - నటురాక తక్కిరో ॥ గా॥
 అటుగాకయుండిన - సతడు దెగుటకు హేతు ।
 వెటులోదెల్పుడు మీరా - లివుడూ నాయర్థకుడు ॥ గా॥
 ధరలోనా శ్రీపుల్చి - పురవాసుడైవెలయు ।
 పరశివుని కరుణా నా - పైలేక తనయుడు ॥ గా॥

వ చ స ము—

అన్నా నీ కొమరుండు పద్మవ్యూహంబుజోచ్చి వెనుదీయక
మగటిమిచే నందరినింగూల్చి పేరుగొని యెంగదాయని నిట్టూర్పు
నిగిడించి మరియు నిట్లనియె ||

ర గ డ

కొడుకా పలువురు జుట్టుముట్టికొను | నెడ నెట్లుంటివాకో
బాణకృపాణ ముఖాస్త్రంబులుగొని | పైగ్రమ్మిన యవుడూ
యేమని దలచితో యెట్లుంటివో యిందుకు లాభరణా
వంటరివై వ్యూహము జనగాని | వెంట నెవరురావో
సమరముభరమైదోచి నపుడు నను | చాల దలచినావో
అని యిట్లడలుచు నర్జునుండు తన | మనమున నిట్లనియె
తప్పదలంచితి హరి మేనల్లుడు | ధైర్యధనుడు సుమ్మా
సమరములో సృక్కనే యాబాలుడు | నమితబాహుబలుడూ
మిన్ను విరిగి పైబడినబాలుడా | పన్నత నొందునొకో
అట్టితనయు సౌభద్రుని నగ మొగ | మెట్టులజూతునొకో
చూడకున్న నాతను వెటునిల్చును | సుందరాంగుననిలో
క్రూరమతులు పలువురుగూడియు నా | కొమరుజుట్టి
జంపునపుడు యాశేరినినన్నద | లంపరేమొకానీ
యేగతిబట్టెనొ కొడుకునెత్తుటను | దోగియున్నవాడో
బాలుడెచట బడియుండెనొ జూపెడు | వారు గావరాచే
జూచెదనేడు సుభద్రతనూజని | జూడబోవనతడూ
పగతురజంపియు మొగముపోటలను | బహురీతులనొచ్చి
పొడసూపగ రాడయ్యేనేమొ నా | కొడుకు నెటులగందూ
వనితద్రాపదికి దుఃఖముమాన్ప నె | వ్వానికి వశమానో
అనియిటుపలురీతుల శోకించుచు | నన్న మోముగాంచి
గొప్పయెలుంగున నిట్లనిబల్కెను | కుంతిసుతాగ్రజతో

వ చ స ము—

మరియు నర్జునుండు వెలుంగురాల్పడ నిట్లనియె.

శహాసరాగం || ఆదితాళం || (అన్నా నేజేయు)

అలించుమగ్రజా యీ - వేళాసంశస్త్రకులతో |
 నాలాముజేయుచుండి - యాలించినాడరోదన ||నాలి||
 కురిసేన లొనరించు - ఘోరసింహనాదముల |
 నరసీయు యుత్సుమాటల - తెగగెల్లా నాకర్ణించితి ||నాలి||
 పలువురుగూడి యొక్క - బాలునిజంపినారు |
 చలమున పార్థునితో - గెలువాశక్యమె మీకనె ||నాలి||
 సంతోషకాలమని మీ - రెంతో నార్చుచున్నారు |
 అంతకుడో యన మీ - మృందరి గూల్చు నరుడనె ||నాలి||
 యిలను నుల్చిపురిని వెలయు - యీశుని కరుణలేక |
 కలనిలొ దెగియెననుచు - బలికె యుయుత్సు డవుడు ||నాలి||
 వ చ న ము—

ఆ యుయుత్సుం డిట్లరచుచుండ వింటి కౌరవులారా మీకు
 సంతోషకాలంబని యార్చుచుంటిరేమోగాని హరి యర్జునుల కప్రియం
 బొనరించి భవుండైన బ్రతుకం గలడే మీ రత్యంత పాపం బొనర్చి
 తిరి యెట్లైన మిమ్మా ద్రోహంబు జెరుపకపోదని కేకలు వేయుట వీను
 లార వినియుంటిగాని దెలియనైతి నెట్లంటేని.

ర గ డ

హరి వినియున్నాడని దలచితి మది ! నదియు దెలియనైతి
 అన్నా తగుసమయమున వార్త నా | కంపినంత వచ్చి
 నీనుతు గ్రమ్మిన క్రూరయోధులను | నానమరములోనా
 మ్రగ్గజేయకుందునె వారందర | మధ్ధోరాస్త్రములూ
 అనియిటు కొడుకును దలచి తలచి దుః | భాల్లి ముగ్ధిపడినా
 ఫల్గును తన కరముల బొదువుచు నా | పద్మాక్షుం డవుడూ
 తన చిత్తంబున నడలూనుచు | నా ధనంజయున కనియే
 తగునె యిట్లు శోకింపగ బాడియె | ధరణీశులు మున్నూ
 హేమలైన వా రే లోకంబును | జేరిరా విసలేడే

అట్టి నాకలోకంబు జేరె నీ । యభిమన్యుడు నేడూ
 అట్టివానికై వగవనేల బల్ । ఝట్టితనంబుననూ
 యోధవీర లోకంబుల నెల్లను । నీధర గూల్చియునూ
 యశము గడించి దివంబున కరిగెను । యది యప్రియమానే
 దెలియదగినదంతయు మానసమున । దెలిసిన ధన్యుడఘా
 నీవే యిటు శోకించుచున్న పరు । లెట్లు సహించెదరూ
 నీవిటు శోకార్ణవమున మున్లుట । నీవారలు గనియూ
 దీనవదనులై యేడ్చుచు నుండిరి । దేర్పరాదె పార్థా
 శ్రీపతి యోదార్పణి వాక్యంబుల । కా శుల్లును డపుడూ
 తోడబుట్టువుల కిట్లని బల్కెను । వీడని శోకమునా॥
 వ చ న ము—

ధర్మజు సమ్ముఖంబున కొడుకు గానరామికి నర్జునుండు అగ్రజును
 జులంగని వారల కిట్లనియె.

శోకవరాళి — ఆటతాళం

అన్నలార వినుడీ - నానుడువులా - ననుజులు యాలింపుడీ ।
 అన్నలార సుభద్రా - చిన్ని కొమరుని - పున్నమచందురు - బోలు
 మోము నేడు । కన్నులకు బొడగట్టుచున్నది - కన్నకొమరుండెచట
 బడెనో! యెన్నగా నొకరైన దెలుపక-యున్నవా రేమందునయ్యో॥అ॥
 మిమ్ము పాంచాలుగ - నమ్మి యిచ్చటి కద ।
 నమ్ము విడిచి యా బ - లమ్ముల కేగితి ।
 కమ్మవిల్తుని జనకు నల్లుని - గావ మీ రసమర్థులనుచును ।
 నెమ్మసంబున దలచకను మిము - నమ్మి యిటుజేడినాడ నయ్యో॥అ॥
 అగడములు బరపి మీ - రండరు గలియగ ।
 దురమున మిముగలచి - దోతెంచునాలుని ।
 తెనువుజని నరపతులు రధికులు - తీవ్రశక్త్రు వరంపరలచే ।
 వెనవునను సమయించిరే - మోహరమునందున ముద్దుతనయుని ॥అ॥
 బలహీనులనుచు మి - మ్మలనాడె దెలిసిన ।

తలగిపోదునే కన్న - తండ్రిని విడనాడి ।

యిలను చప్పిడిపున్న యాఖ్యుని - సలలితంబుగ బ్రోచునుల్చి ।

నిలయుడౌ గౌరీశుడింతటి - చలమున్నాపై బూనెనేమో ॥అ॥

వ చ న ము :-

అని యుద్ధనుండు నిట్టూర్పు నిగిడించుచు మీరందరు మానసులౌ వలె నున్నారుగాని నేను లేనిసమయంబున నాతనయునిం గాపాడ గడంగరు మీరొక పౌరుషశాలులేయని నిష్ఠురంబులాడుచు మరియు నిట్లనియె,

ర గ డ

మీరొక మానసులే యీయెడ శృం । గారమునకుగాకా
కవచంబులు శస్త్రాస్త్రాబులు మీ । కవిమానసమునకే
కయ్యము కయ్యమటంచు వచ్చితిరి । కాల్పనెపౌరుషమూ
అనియందర హీనంబుగ బల్కియు । నతనిమొగంబుననూ
క్రోధశోకములు బెనగొనగా కను । గొనల నీరునింపె
పలుకకున్నగని నతనిమోముగన । భయపడి రందరునూ
అదిగని శ్రీహరి యుద్ధనుజేరియు । ననునయించినంతా
కుపితమానసుండైయుండిన గని । కుంతి యగ్రసుతుడూ
సాంతస్వనమున నిట్లనిబల్కెను । సవ్యసాచితోడ
నాయన నీవాసంశప్తకులతో । నాహవమునవేగా
గని యాచార్యుం డొడ్డనమేర్చుక । కయ్యమునకురాగా
అందర మావీరునిదలపడి మో । హరము దూరవేకా
నిర్విణులమై యున్నంతను యా । నిగమకోవిమండు
బాణవరంపరలద్భుతంబుగా । బరపినంత నతని
దేరీచూడరాకను మేయంతట । మరలినంతలోనా
ఆపద్ద్యూహము భేదంపగ । నా యభిమన్యుడూ
జాలునటంచునుదోచె మనంబున । సంకల్పంబపుడూ
ద్యూహముజోదు సౌభద్రాయనియెడు । నూహ గలిగినంతా

సరనందన పద్మప్రసాదము జోరు | తెరువుదీయుమిపుడూ
 మేమందరమొకటై జొచ్చెదమా | మేటి మొగ్గరమునూ
 అన విని మారాడక జొచ్చెను యా | ఘన మోహరముననూ
 నీయుపదేశంబున యాచార్యుని | నిమిషంబున గడచి
 బలుసైన్యంబుల నెల్ల ధీరుడై | పాయవడగగొట్టి
 అదిగని మేమందర మతనికి దో | ట్పుడగ గడగినంతా
 సైంధవుండు మాకడ్డపడిన నటు | జనరాదయ్యెనుగా
 ట్టుద్రబలుడు హరువరభావంబున | రాద్రాధికుడయ్యె
 ఆతనిగడువగజాలక చిక్కితి | మాహావంబులోనా

ప చ న ము—

ఇట్లు హరువరబలంబున సైంధవుండడ్డపడిన మేమందర మా
 మోహరంబు జొరజాలక చిక్కియున్నంత.

మూర్తిగంగ — ఆటతాళం

కురుబలంబులు నొక్కటై నీ - కొమరు నొంటిగ వ్యూహమందున |
 బట్టిరి చుట్టు ముట్టిరి కు||
 కుంభజుడు కృతవర్మ కృపుడును - గురుసుతుడు కర్ణాది యోధులు |
 గ్రమ్మిరి || శరముల గ్రమ్మిరి కు||
 పెక్కుమూకలు పలుదెరంగుల - నొక్కటై పైబడినవారికి |
 జిక్క కా | ననిలో సృక్క కా ||కు||
 చేవజెడకా కురుబలంబుల - చిచ్చుర పిడుగోయనంగను |
 మెరసియూ || వీరుల గడిసియూ ||కు||
 ధీరుడై రాజాత్మజుడి సు - ధీమణుల విడలంగదోలెను |
 రణమూనా || విక్రమ గుణమునా ||కు||
 సలమునను లక్ష్మణ బృహద్రథ - సార్వభౌమ కుమారులందరి |
 జంపెనూ || యమపురి కంపెనూ ||కు||
 యిలను నుల్చిపురిశుడౌ విష - గళుని కృప మనపైనిలేక |
 పోయెనూ || తుద కిటులాయెనూ ||కు||

వ చ న ము—

ధర్మజం డద్దునున కిట్లు వినిపించి మరియు నిట్లనియె.

ర గ డ

రాజుల రాజకుమారుల సేవల | రణమున బడగూర్చి
తేజము దరిగియు దూరాడుచు త | ద్వివ్యమోహనుండు
పోరి బోవక పోరాడుచుండు నెడ | భూరివ్యూహమునకూ
దురితమాననుడు దుశ్శాసను సుతు | డరుగుదెంచి దాకీ
సౌభద్రునిచే విరధుండై చా | శ్శాసనిగదగొనియూ
యిభములరీతిని గదలబోరి ర | య్యిరువురు సమరమునా
తలప పరస్పర నిహతు లగుచు రణ | ధరణిబడియె వారూ
కలనిలోన బడి తండ్రులకును మా | మలకు గీర్తిదెచ్చి
నాకలోక సుఖముంజేకొనియెచు | నా సుకుమారుండు
ఆకుఱ్ఱుని మరణంబు దెల్పవిని | యద్దును డార్తుండై
గుండెలు ఝల్లన మూర్ఛబడియె నా | ఖండల నందనుడూ
భండనమున దెగిపడిన వీరువలె | బడియె పరవశుండై
చేష్టదక్కగను బంధువులెల్లరు | చిత్తంబుల నడరే
అట్టి సమయమున గృష్ణుడు ధర్మజ | థా పార్థుని జేరి
కరములబట్టియు లేవనెత్త నా | నరుడు కొంతవడికీ
సేదదేరి రోషమున సైంధవుడు | జేసిన ద్రోహమునూ
తలచి తలచి మొగమెఱ్ఱవార త | త్తనువు చమటలూగా
కలవరమున కనుబొమలు ముడిచి తను | కంపమొందుచుండా
అతికఠినంబగు చిత్తముతోడుత | నన్న కిట్టులనియే
విన్నవించెదను నీవు రాజులును | వినుడు నాప్రతిజ్ఞ
సింధురాజు నెట్లులైన నవశ్యము | బంధురసమరములో
నెల్లిజంపుదును యాతడు భయమున | నిన్ను జేరుగాకా
వనజోదరు శరణంబువేడినను | వానివిడువనయ్యా
ననుగని పోరుదొలంగి పోయినను | నరసిగూల్తువానీ
బాలధ్వంసకుడా దుశ్శీలుని | పలువురుగాచుటకై

వచ్చినన్న శరపంక్తులముంచిన । వారి నెల్లదఱిమీ
 ఆద్రోహిని బడగూల్చెదనని లో । నందరుగనుచుండా
 అట్టులజేయగనైతినేని నే । నాడుశపథమిచుడి
 గురుద్రోహిబోయెడు గతికిని నే । నరిగెదనిక్కముగా
 యిదియుగాక నొక ప్రతినిజేసెదరు । వినుము ధర్మరాజా
 వ చ న ము —

అగ్రజా యీ రాజలోకంబులు వినుచుండ మరియొక ప్రతిన
 గావించెద వినుమని యిట్లనియె.

ముఖారి - ఆటతాళం

విడువా సేంధవుని - వినుడు మరియొక ప్రతిన ।
 శడుదయను సురదనుజకిన్నర - గరుడయక్షులుగావ వచ్చిన ॥వి॥
 నెల్లియాసమరమున - నినుడు గృంకకమున్నే ।
 ప్రల్లదుని శిరమెల్లభంగుల - డొల్లజేసెద కల్లగాకను ॥ వి ॥
 అటులజేయనా - కలవిగాకయున్నా ।
 తటుకునను నసలంబు బొచ్చెద - తప్పకుననాగాండివముతో ॥వి॥
 కరమరుదుగనుల్చి - పురవాసుడై వెలసి ।
 అరయచప్పిడిపున్న యూఘుని - నిరతమేలెడి హరునిసాక్షిగ ॥వి॥
 వ చ న ము —

అర్జునుండిట్లు శపథంబుగావించి యప్పరమ సాధనంబగు గాండి
 వంబు దెప్పించి సింజనిటంకారంబొనర్చిన పద్మనాభుండు పాంచ
 జన్యంబువూరించెనంత యింద్రాత్మజుండు దేవదత్తం బొత్తిమరియు.

రగడ

దేవదత్తపాంచజన్యరవంబులు । తీవ్రముగామోయా
 సైనికులెల్లను సింహనాదములు । సల్పి రిద్దుతముగా
 నింగిముట్టెనా తూర్యధ్వనులు జె । లంగె నాల్గు దిశలా
 గాండివంబు వలయాకారంబుగ । గావించినదయ్యే
 కవదొనలను నస్త్రంబులు వెలికిని । గానపచ్చుచుండే

అట్టియెడను పవనాత్మజుడింద్రజు | పట్టి మోముజూచీ
 నీవుజేయు తీవ్రంబగు ప్రతినకు | భావజునకుండు
 పాంచజన్య మొత్తైరు యారవమును | వగతురు వినినంతా
 ధైర్యము దూలకయుందురె కురుపతి | శౌర్య మెడలకున్నే
 అని యగ్నించిన భీమసేను వచ | నంబులకానరుడూ
 కొవశోకవేగంబులు వీడక | కొలువుగలయజూచీ
 వందిమాగధులు న్తుతులొనర్చె నం | క్రందననందనునీ
 అప్పుడు ధర్మజుకొలువెల్లను ఘో | వంబు నిండియుండే
 అనినదమువేగపు జారులువిని | నతివేగమెజనియూ
 నరుశవధము వినిపించిన సైంధవు | డరసిగుండెలదరి
 గడగడవడకుచు నోటను తడిలే | కారిపోవనతడూ
 పుడమినిబడి తనువెల్లను నిప్పుల | బొరలినట్టులుండీ
 తనకునాప్తబంధువుడౌ కురుపతి | దరికిజేరి యతడూ
 యుల్లమగలసిగ్గునవగవున కురు | వల్లభు కిట్లనియే
 ప చ న ము —

సైంధవుండు లజ్జావదనుండగుచు కౌరవేశ్వరుని కిట్లనియె.

నాదనాడుక్రియ - ఆదితాళం (జేబులో)

వింటివాబావా - పార్థుని ప్రతిజ్ఞ ||విం||

వింటివెసాభద్రుని వ్యూహంబున-నొంటిజొచ్చుచుంటనుయాతనివెను!

వెంటనంటివచ్చు పాండవులకే - కంటకముగ నడ్డుజొచ్చినాడా ||విం||

యిదిన్యాయమేనా - నేనొక్కరుడనే - యెగ్గొనరించితివా !

సదమలమతి తనహృదయంబున ని |

బ్లదయతనాపై బూనెను శవధము |

కదనంబున నెవరుగావ వచ్చిన |

మదమణుండు శిరముద్రుండుననెనట ||విం||

యేగెదనేడూ - యెచ్చోటకైనా - దాగెదనేడూ |

సాగరగంభీరుండా ఫల్గును - సాటియెవరు ముల్లోకంబులలో |

సాగతి యెట్లగునని యెరుగకనే - నాగితి కాంతేముల కడ్డంబై ||విం||

వ చ న మ—

యిట్లా సైంధవుండు భయంబున దుర్యోధనుతోడం దెల్పుచు
కొలుపు గలయంగని మరియు నిట్లనియె.

ర గ డ

యీ కురుపతి కొరకై గాదే నే । నింతదెచ్చు కొంటి
ఆకవ్వడితో పోరి జెయించెడి । సంతవారుగలరే
అమరులు కిన్నరగంధర్వాదులు । నతని నెదురగలరా
అయినను ద్రోణుడురాధానందను । డాకృపబాష్టికులూ
కాలువశంబున జిక్కినవారిని । గావగలరువారూ
అట్టివారలెట్లెట్లానర్తురో । యర్జును ప్రతినకునూ
యెట్టులగానున్నదో నావిధికృత । మెట్టులగునో యనుచూ
కాళ్లువడంకుచు బెదవులు దడుపుచు । గదురుమనంబుననూ
నరునకు గనరాకుంటగ నెట్లో । నరుగుటనిశ్చయమూ
ఆజ్ఞయొసంగుడు పోయివచ్చెదను । యార్జులారనేడూ
అని నిశ్చయముగబలికిన సైంధవు । నార్తధ్వని వినియూ
దుర్యోధను డాతనికిట్లనియెను । తోరపుబ్రేముడిసి
మున్ను నీవు శౌర్యోన్నతులని మ । మృల కొందరినెంచీ
ద్రోణుతుడు సౌబలుడు సోమద । త్తుని దర్పాబులనూ
శలుడాదిగ మొదలైన వీరులతి । సాహసబలులనుచూ
మున్ను నెన్నుకొంటివివారలు ని । న్నన్నరుకిచ్చెదరే
నీకు కోటగాదమ్ములు నేనును । నిలువమి నిక్కముగా
మేటిమగలు యీ రాజవరేణ్యుల । సాటిగలరె ననిలో
యింద్రాదులు వచ్చిన నిన్నిత్తురే । యింతవగపిడేలా
అనిదెల్పిన దుర్యోధను నుడువుల । విని సైంధవు డపుడూ
మానసమున గల్గిన వగపెల్లను । మాని ధైర్యముననూ
దుర్యోధను దోడ్కొని సైంధవుడా । ద్రోణునికడకేగి
అయ్యో శరగురువర మిమ్మొక్కటి । నడుగవచ్చిసాడా
యేమన నకునకు నాకు ధనుర్వి । ద్యా మహిమమునందూ

తారతమ్య మెటులుండునొ దెల్పుడు । ధర సురవరయనినా
 సింధురాజ పాఠుండు నీవు శర । శిక్షకు సమయుతులే
 అవ్వీరుడు నీకంటె పరిశ్రమ । మలసటకును నోరీచి
 అలఘు ప్రయోగంబులు నెక్కువగా । నాతడు నాధించే
 అందువలన నీకంటె నధికుడై । యలరె నర్జునుండు
 గావున నది యట్లుండ నిమ్ము నే । గలుగ భయంబేలా
 నీవటు మద్బాణంబుల మాటున । నిలిచియుంటివేనీ
 దేవసంఘములు నచ్చిన నిన్నట । దేరిమాడగలరా
 నరుడు జొచ్చుటకు వీలులేని బం । ధుర వ్యూహం బొకటి
 పన్నించెద నీ కులధర్మంబును । పాడుజేయకుండా
 సమర మొనర్చుము వెరపుమాని । నీ సాహసమును జూపి
 తపయజ్ఞము లొనరించినట్టి భూ । ధవులు బడసినట్టి
 లోకము బడయగవచ్చు సంగరము । లో గూలిన వారూ
 గావున నీ వెనుకంజ వేయకను । కయ్యమనకు జొరుమా
 యని యిటులూరడిలంగ బల్కు ద్రో । ణుని వాక్యంబులకూ
 కలకదేరి సైంధవుడు ధైర్యమున । కౌరవేశ్వరునితో
 జని సంగ్రామోత్సాహంబును । కురుసైనికులకు దెల్ప
 అప్పుడు తూర్య రవంబులెల్ల దివి । గప్ప మ్రోయునంతా॥

ప ప న ము —

అట్టియెడ సర్వసైన్యంబులు కలంకలు బాసి దైన్యంబులు వీడి
 నుల్లాసంబుల కయ్యంబు వేడుక భవత్తనయు శిరంబున సుముఖంబుగా
 నుండునెడ నచ్చట పాండవాగ్రజుండు పాంచాల మాతస్య పాండవ్య
 యాదవ కేకయాది రాజలోకంబుల శోకంబులు తగు మాటల నులు
 గంజేసి విడిదలకుం జన నియమించి యనుజుల నచ్చుట సమ్ముఖంబున
 బెట్టుకొనియున్న యడ గోవిందుండు గాండివి కిట్లనియె.

* కాంభోజి — చాపుతాళం

యేలాజేసితో - నాతో దెల్పు కిట్టి శపథ ॥మే॥

యేలా యీలీలా భూ - పాలూ లెవరైనా ।
 యీలాటి పన్నిద - మెవరూ జేయరో పార్థ ॥యే॥
 యిన్నరనాయకు - లున్న గొల్లులోన ।
 యెన్నగ కఠినోక్తు - లెట్లు బల్కితీపు పార్థ ॥యే॥
 దుస్తరమైనట్టి - దుర్మదాంధు రవి ।
 యస్తమించులోనా - మస్తకము ద్రుంతుననుచు ॥యే॥
 ధగను నుల్చిపురి - ధాముడైన శివుని ।
 కరుణా యేరూపమునా - గాగనున్నదో పార్థ ॥యే॥
 వ చ న ము—

అర్జునా యిదియునుంగాక మరియొకటి వినుము.

ర గ డ

మన వేగుల వా రిటులవచ్చి చె । ప్పిన వార్తను వినుమా
 నీవు ప్రతిష్ఠ నొనర్చుట నిచ్చుట । నింగిముట్టమోయా
 విని బెదరుచు కురుబలములెల్ల ని । నిర్వీణులగుచు మరియు
 అర్జును కొడుకును జంపుటచే మరి । యాతడు కోపించి
 సమరంబున కిపు డెత్తినచ్చు తగు । సైన్యంబులగూడి
 కరి తురగాది రథంబులతోడను । గదలించుచుననుచూ
 చారులు దెల్పగ విని సైంధవు డతి । ఘోర శోక భయుడై
 కౌరవరాజును జేరి నీ ప్రతిన । కడువడి వినిపించి
 కురువర నను గావగ జాలరు నే । నరిగెద నెట్లులైనా
 అనవిని దుర్యోధనుడు బల్కె ని । ట్లనుచు సైంధవునితో
 గురు కృతవర్మ కృపాది కర్ణులును । గురుసుతుండు గలుగా
 నిను జేరగనిత్తుమె యా పార్థుని । నీ వడలగ నేలా
 అని కౌరవవతి భయము వాపెనట । నా సైంధవునకునూ
 భారద్వాజుడు మొదలగు యోధులు । భండనవిక్రములూ
 వారిని గెలువ నశేక్యముగాదే । ఘోరరణములోనా
 కావున నిక్కార్థం బాహ్యులను । ఘనుల నాప్తజనులూ

గూర్చి విచారించగ మేలనుచు ము । కుందుడు దెల్పుగనూ
నవ్వుచు నిట్లనె వనజోదరుతో । వివ్వచ్చుం డవుడూ॥
వ చ న ము—

మరియు నా శ్రీహరితో నిట్లనియె.

శ్రీరాగం — ఆటతాళం

యెరుగనా - కరువరుల సాహస బలములను నే ॥నె॥
గురుడు కృప కృతవర్మ గురుసుత - తరణి తనయు లపారసాహస ।
పరులు శరణోవిదులకాటను - మరచితినే యో - సరసీజోదర ॥యె॥
తెలియదా - నా బాహు సంపద కౌరవులకది ॥తె॥
కలనిలో గోగ్రహణమున నా - వులను మరలుచు కాలమున న ।
త్యలఘుబలులగు ద్రోణ కృపులా-యిల పతులు నెల్లరును నరుడని॥యె॥
ధీరులూ - కౌరవులు రాజకుమారులూ ।
వారు నన్నెరుగుదురు మరి నే - వారి నందరి నెరిగియుంటిని ।
సారసాక్షా నీ సహాయము - గోరి శపథ మొనర్చినాడను ॥యె॥
ధారుణీ - శ్రీపుల్పిపురమున వెలయు గౌరీ ధామునీ ।
కోరి తపమొనరించి వరములు - గొన్న సైంధవు గూల్చుకున్నను ।
దారుణంబగు నగ్ని జోచ్చియు - జేరెదను స్వర్లోకమునకే ॥యె॥
వ చ న ము—

బావా యేను జయద్రథుం జంపుటకు దమకించినప్పుడు నాకెవ్వ
రడ్డంబు వచ్చిరేనియు వినుము.

ర గ డ

పటు నారాచ పరంపరలను కురు । బలములనెల్లరనూ
ఘోటక కరి రథ బృందంబుల నని । గూల్చి నిశ్చయముగా
విధ్వంసము గావించెద సేనల । వివిధసాయకములూ
నాశర ణోల్లల కెదురే కౌరవ । నాయకు లెవరైనా
ఆదరింపకుము రాజీవాక్షా । యీ పగతుర నీహ్రా
శరగురుండు పెరరధికులు రణమున । వెరచి చూచుచుండా ।

కురుపతిబలములు సకలచరాచర | కోటులడ్డమైనా
 రణమున సైంధవు శిరము నరికెదను | రవి గ్రుంకకమున్నె
 నీవుగలుగ నాకేమిభయములే | దిందీవరశ్యామా
 ద్రోణచలము బలమును గలచెదనా | బాణవరంపరలా
 దేవదేవనీయాననాదు గాం | డీవధనువు నానా
 దివ్యశరంబుల రేపే సైంధవు | తెగటాచ్చెద బావా
 నీవు గనుంగొన నన్నెదిరించెడి | నీచ నృపుల నెల్లా
 ఛండాడిన రక్తము భూతంబులు | దండిగ భుజియింపా
 జేతుగాని నాప్రతిపదు నీవే | గాతువు శ్రీలోలా
 యిట్టి భరము నీయందె నిల్పితిని | యిందీవరనయనా
 గావున నిప్పటి కర్థరాత్రమును | గడచె గోపజాలా
 నిద్దురబామ్మిక సూర్యోదయమున | నిద్దుర మేల్కొంచీ
 రథ మాయత్రము జేయుమయ్య నతి | రయమున హరియనినా
 యీ విధిసల్లాపంబులు జేయుచు | నిర్దురు హరినరులూ
 కోపతామ్రలోచనులై యెంతో | కుపితమానసములూ
 పురగులతీరున రోజుదు నిట్టూ | ర్వులు నిగిడించుచునూ
 లయకాలాంతకులో యన నుండగ | భయమునంది మరలూ
 దీన నేమి బుట్టగనున్నదో యని | దిగులుజెందియుండా
 సంక్షోభించెను వార్షిధులెల్లను | శైలంబులు వణకే
 భూమి కంపమొందెను తురంగములు | భూరిసింధురములూ
 కన్నులనీరిడె నుత్పాతంబులు | గలుగుచుండె మరియూ
 దుర్నిమిత్తములు పెక్కులచ్చటను | దోచె నృపతులెల్లా
 అఖిలబలంబులు దీనవదనముల | నచటనుండి మరియూ
 దెల్పిన సంజయువాక్యంబులు విని | ధృతరాష్ట్రుండనియే
 సూతసుతా సర నారాయణులూ | రాతిరెలుల గడిపే
 యెరుగవల్కుమని సంత సంజయుడు | కురుపతి కిట్లనియె
 వా రా రాతిరి సిబిరంబులలో | జేరియుండి రంతా
 అంతకు మున్నొకనాడు సుభద్రయు | నా పాంచాలియునూ

పుత్రర మొదలగు మువ్వరచ్చటికి । దత్తరమున వచ్చి
అచ్చట శోకాతురులైయుండిన । యచ్చెలువల గాంచీ
అతివలశోకా బాహుమనుచు శ్రీ । హరిని బొమ్మటనినా
అర్జును వాక్యము లాలించియు శ్రీ । హరి వేగమె జనియూ
శోకాతురయైయున్న సుభద్రను । జూచి గారవమునా॥

ప చ స ము—

ఆమెతో మరియు నిట్లనియె.

సవరోజు - చతురశ్రగతి

అమ్మాయింతగ - నడలగనేలా ।
యిమ్మహిపతులకు - నిది సహజంబో ॥య॥
రాచబిడ్డలకు - రణమొనరించుట ।
ఆశారమెగద - యరులను దరుగుట ॥అ॥
నీకొడుకని యిహ - లోకము విడిచియు ।
నాక సుఖంబుల - నందుచుండెనో ॥య॥
శోకము బొందగ - సుదతీజనునే ।
రాకపోకలీ - లోకధర్మమో ॥య॥
చచ్చుట పుట్టుట - సహజమె తనువుల ।
నిచ్చయించె విధి - నిర్మితవేళనో ॥య॥
యెన్నగ చప్పిడి - పున్నయనేలిన ।
పన్నగకంఠు - డన్నియెరుంగునో ॥య॥

ప చ స ము—

అమ్మా సుభద్రా నీవు యిట్లేమియెరుంగని దానివలె శోకించెదవు
క్షత్రియకాంతలు పుత్రునింగనుట వాడతిలోకవీరుడై ప్రసిద్ధికెక్కుటకు
గదా నదియుంగాక.

ర గ డ

అదియుగాక నీ వీరపత్నివని । యవని భ్యాతిబాందీ
అట్టి నీవు తనయుని శౌర్యమునకు । నానందింపకనూ

సమరములో శూరులను జయించియు । సమసిన పుత్రునికై
యింతగ నీమది గుండ బాడియే । యేమెరుగనిరీతి
అఖిలధర్మములు దెలిసిన నీ విటు । లడలుట న్యాయంబే
పతి మరణముకై దుఃఖార్హవమున । బడి ముస్సుచు నున్నా
అతిసుగుణాత్మిక నీ కోడలి దుః । ఖార్తి మాన్పుమమ్మా
నీవు ధైర్యశాలివి సుజ్ఞానివి । నీ విట్లడలుటనూ
నిన్నుజూచి మేమందర మిప్పుడు । కన్నుల నీరిడుటా
బాగలకు నీ మగడెల్లి సైంధవుని । దెగనరికిన శిరమా
తెచ్చి నీదు పదములకు పీఠముగ । తీర్చి దిద్దగలడూ
నా మాటలు సమ్మము నిశ్చయముగ । నా మఘవాత్మజుడూ
నెల్లి సింధు భూపాలుని జంపియు । నిన్ను దేర్చగలడూ ॥

వ చ న ము—

అనియె నప్యథా గోవిందుం గనుంగొనుట నుత్కటంబైన శోకం
బున సుభద్ర యాకుల తంబొంది మరియు నిట్లనియె.

యా ల ల

చిన్నీతనయా సాధదా నిన్ - గన్నట్టి పుణ్యామే గానీ ।
యెన్నడూ పోషించి యెరుగరా ॥ఓ॥ ముద్దుకుమారా ।
కన్నులా నిన్నెపుడు జూతురా ॥చి॥
నీ సంతతి ప్రజలా నెపుడూ - నా సమ్ముఖామునానుంచూ ।
ఆసయే నిరాసాలాయనురా ॥ఓ॥ ముద్దుకుమారా ।
దోసమైనా నోమూ నోచితిరా ॥
చక్కనయ్యా వంశామునకూ - దిక్కు నీవేయనుచు నుంటి ।
దిక్కు యెవరో - దెలియాదాయరా ॥ఓ॥ ముద్దుకుమారా ।
ఒక్కడవైయని గూలినావా ॥చి॥

వ చ న ము—

సుభద్ర యనేక భంగుల బలవించుచు మరియు నిట్లనియె.

ర గ డ

నాయన బాలుడనైన నీవు ద్రో | బాది వీర వరులా
 గిట్టి పెనంగియు పోరిపోరి యా | ఝట్టి మగలచేతా
 ఘోరసమరమున క్రూరశరంబుల | గూలితివా తనయా
 నా మేనున శిరముంచి నిద్రగొను | నట్టి నీదు మేనూ
 కటికి నేలబడియండట కోర్చునా | కవ్వడి వరపుత్రా
 వంది మాగధుల స్తోత్రంబులు విను | చుందు నట్టి నీపూ
 క్రవ్యాదుల రోదనలకు వీనులు | కటకటబడవేమో
 వాయునుతుడు బలవంతుడందు రత | డాయడతడేమో
 సాత్యకి పాండవులతి బలులుండియు | సైంధవు దోలరుగా
 నిన్నుగావ వేరైరొక్కోనా | కన్నతండ్రి డారూ
 పున్నమ చందుకబోలు మొగం బిటు | పొడనూపుము తనయా
 పుత్రర శోకార్ణవమున మున్నుచు | నిత్తరిబడియుండే
 వచ్చి నీవు యీ వెలదికి దుఃఖము | వాపుము యభిమన్యూ
 అని పలువిధముల వాపోయెడు న | వ్యని తలకడ కపుడూ
 పాంచాల రాజాత్మజ వచ్చి ను | భద్ర నుత్తరలనూ
 యిరుగేలను బాదివినవారునా తా | ధరపై బొరలుచునూ
 ఆ క్రందనమును సేయుచుండ శ్రీ | హరి యాలించియనూ
 అయ్యవిదల శోకంబు నుచితవచ | నంబుల నూరార్చి
 మరలి పాండవుల పాలికిజనె య | మూఢపు డావేళా
 అప్పుడు నాధర్మజుడా హరి సరులను | నల భీముని కవలా
 పరివారంబుల నిజనిలయములకు | బంపి యుధిష్ఠిరుడూ
 తన యభ్యంతర మందిరంబునకు | దరలిపోయి సంతా
 దామోదరుడా యత్తునుతోడను | తద్గుహమున కేగి
 పావన జలముల స్నాన మొనర్చియు | పద్మాక్షుం డపుడూ
 సడమలభూమిని దర్శలచేతను | శయ్యనుగావించి
 దాని నక్షతల గంధపుష్పముల | తగ నలంకరించి
 సర్వాయుధముల సర్చనజేసియు | సారస నాభుండా

అర్జును నటనండగ నియమించియు । నతని కిట్టులనియే
 నీవు నిశాసమయము నొనరింతువు । దేవపూజనములా
 యింతకు మున్నే జేయవనుచు తల । పించిన యా నరుడూ
 పాద ప్రక్షాళన మొనరించియు । పరమభక్తి నతడూ
 నిత్యముజేయు పురాంతకు పూజను । నిర్మల మానసుడై
 ధూప దీప నైవేద్యములిడి సం । తోష హృదయు డగుచూ
 మాల్వానులే పనములు భక్తిని । మాధవు కర్పింపా
 అమృతహృత్తు జానందంబున గొని యచట నాప్తులైనా
 దవ్వారి కులటశస్త్రధారులై । తవిలి గొలిచి యుండా
 నిర్ణయించి యా పాథునిగని యిక । నీవు సౌఖ్యముగనూ
 నిదురబొమ్ము నీ శుభముగోరి యుం । డెదను ధనుంజయుడా
 అనుచు దెల్పి నే బోయివత్తునని । యంబు జనాభుండు
 దారకుండు దో జనుచుండగ తను । జేరె శేహమునకూ
 అట్టి తరిని నవ్వీటి జనంబులు । నాత్మల వగచుచునూ
 నిద్దురరాకను దీనవదనులై । సుద్దులూడు కొనుచూ
 అభిమన్యుని మరణంబు జెప్పకొను । చానది పన్నిదమూ
 జెప్పకొనుచు నా రాత్రియంతయును । నప్పరమేశ్వరునీ
 ధ్యానించుచుండిరి ప్రజలందరు । నానరు జయమునకై ॥

ప చ న ము—

అని బహుప్రకారంబుల దైవంబుల ప్రార్థించుచుండ నా రాత్రి
 జనినంత దామోదరుండు మేలుకని దారకు నాలోకించి యిట్లనియె.

మోహన — ఆదిత్యం

యేమీ విపరీతామది - వింటే దారకా ।

తామసమున నరు డీ ప్రతిని - తగునే బల్కుగా ॥

యేమందును ధర్మరాజు కొలువున-భూమిశులు నిండియుండునప్పుడు!

యేమనిబల్కు- నసాధ్యపుపన్నిద-మేమిదోచ దెట్లుగడచునోగద ॥యే॥

శూరవరుడు గురునీ కురు - వీరాసేనలా ।

యేరీతిని గడువ గలడొ - యిట్టి పన్నిద ।

మేరాజన్య లొనర్చిరొ పూర్వము-నినుడు బోక మునుపే సైంధవుని ।

ఘోరశరంబుల శిరముద్రుంతు నా-క్రూరుననుచు పట్టుబట్టె నరుడిని॥

వ చ న ము—

దారుకా యిట్టి ప్రతిజ్ఞసేయు రాజన్యుల మున్నెన్నండైన గంటిమే
గావున నెట్లైన నర్జునుం గాపాడవలయు గాన వినుము.

ర గ డ

అట్టి దుర్దశను బొందకుండ నే । నెట్లులైన వాని

కాపాడగవలెనో దారక యీ । కయ్యమందు నరునీ

అతడులేని నా తనువేలను యీ । క్షితిపై బ్రతుకేలా

నాలో సగ మర్జునుడు గాన నే । నాలంబున నతని

యేలాగున గాచెదనో జూడుము । నెల్ల రిపులలోనా

యేవిధమున గాచెదనో రిపులను । యెట్టుల గూల్చెదనో

జూచుచుండు మోదారక కురుబల । మే చందంబగునో

భానుడస్తమించక మున్నే యీ । పాపి సింధుపతిని

జంపువాడ పరులెందరు వచ్చిన । జంపెద నందరినీ

పాపిసుయోధను దమ్ములు మిత్రులు । బంధువు లొచ్చిననూ

సైంధవు గూల్చియు పాండవ కీర్తిని । జగతి నిల్పగలనూ

గాన రేపు మన యరదము బన్నుము । మానక దారకుడా

నాలుగశ్వములు బూన్చి సమర స । న్నాహంబున కీహూ

గరుడధ్వజం బెత్తించుము తేరున । ఘన యస్త్రంబులనూ

కవచము తనువున ధరియించుక ర । మృ వలీలను వేగా

పాంచజన్య రవ మాకర్ణించియు । పయనమగుము సూతా

అని దెల్పిన విని దారకు డిట్లనె । నంబుజనాభునితో

దేవా నీ పట్లొనరించుటకును । భావంబున దలపా

సరిసిబాక్ష నిను బోరువార లీ । జగతిలోప గలచే

నీ సహాయమును పార్థ బలంబును । నీ భువనంబులలో

నేడు గదా దెలియును మురవైరీ । నిజము లోకములకూ
అంబుజాక్ష నీ పాంచజన్య రవ । మాలించియు రథమా
నాలములోనికి దోలి కెత్తు గో । పాలబాల యనినా
శ్రీపతి దారకు డచ్చోటను స । ల్లాపంబుల నుండా
అచ్చట పాథుడు నిద్రావరవళు । డై యుండగ గలలో
గానలోలు డాతని పాలికి జన । కడు భక్తిని లేచీ
పాష్టాంగ దండప్రణామములు । సల్పి యర్జునుండా
సెజ్జనుండి లేచియు నతడొక యడ । జేరి నిలచియుండా
హరి యాపాన్పున నాసీనుండై । నరున కిట్టలనియే॥
వ చ న ము—

కృష్ణుం డాసెజ్జపై నాసీనుండై మరియు నిట్లనియె.

ఆరభిరాగం — ఆరభి (యెంతాటి)

తగునా యిటులుండ ఫల్గునా - ధర్మజు తమ్ముడవై ॥త॥
అగణిత బలుడని లోకంబులు ని - న్నాడుకొనుట వినలేదా ।
మగ - తనమున కిది మరియుదా ।
అగ - జావతి సత్కృపలేదా ।
పగ - వారి ద్రుంచుటకే గాదా ।
వగనుబాగల నగుబాటగు నీసరి । వారిలోన యేహ్యహూటనరుడే ॥త॥
చలవించెడి మనుజుల కాయువుసిరి ।
దొలగు నినుచు మును బుధులూ ।
ఖల - హరు తాతాపన వరులూ ।
బల - విక్రమాధ్యు లిలవతులూ ।
భువి - దెలియగ నాగమ విదులూ ।
యిలనునుల్పి పురినేలుశంకరుడు - బలికెననుచు వినవేనార్యులచే ॥త॥
వ చ న ము—

గోవిందుం డిట్లు దెల్పుట విని బావా ద్రోణకర్ణాది యోధు
లడ్డమైన వారి వెనుక దాగు సైంధవుని దలచి నావగపు మానుకెట్లు
దేవాయనిన శౌరిదూర్పు మొగంబై గూర్చొని యిట్లనియె.

రగడ

విజయునచట పీక్షించి బల్కెనా । విశ్వంభరు డపుడూ
 పరమేశ్వరునకు ముఖ్యసాధనం । బైన పాశుపతమూ
 కేవలభక్తి సమంత్రకంబుగా । భావంబున వేడి
 కోరిక లరయా పాశుపతాస్త్రము । క్రొత్తజేసికొనినా
 ఆజయద్రధుని శిరము ద్రుంచుటకు । నతి శులభము పార్థా
 అని యిటు దెల్పి కిరీటిని దోడుక । సంబరమున కెగసీ
 నరునిచేయి తనచేత బట్టుకొని నరనాథాయణులూ
 పుత్రరాభి ముఖ్యులై పోవుచు వా । రత్తరి చిత్తములూ
 ఆనందమునకు బేర విహార । స్థానంబును గనుచూ
 పోయిపోయి నట కనతిదూరమున । పూర్ణమణిమయంబై
 తేజరిల్లు మణి మందిరంబులో । దివ్యగణము గొలువా
 తాపన బృందము ప్రమథ గణంబులు । తవిలి గొల్చుచుండా
 పార్వతి సహితంబై గొలుపుడిన । పరమేశ్వరు గాంచీ
 సాష్టాంగ దండప్రణామములు । సల్పి భక్తినిలువా
 నరనాథాయణు లిరువురగాంచియు । పరమేశ్వరు డనియే
 మీ రిరువురు యిట జనుదెంచుటకును । కారణమది యేమో
 యేమిగోరి వచ్చితిరో దెల్పుడు । ప్రేమ నిర్దురనినా
 యేకార్యంబైనను సమకూర్చెద । నెరుగ బల్కుడనినా
 భక్తిమీర సంజలి ఘటించియా । భర్తనితో ననియే
 యిందుధరాయన శశియన లాక్షా । యీశా సర్వేశా
 భోగి భూషణా భువనరక్షణా । పూజిత వరచరణా
 సాధుజనావన దీనరక్షణా । శంభో భవహరణా
 హిమన గాత్రజాహృత్సర సీమహా । భ్రమర వ్యోమకేశా
 పరమ దయాళో మా ప్రార్థనలను । పాలించుము దేవా
 అని యిటు నిర్దురు స్తోత్రము జేయుచు । సంబు జోదరుండూ
 పార్థా పాశుపతంబును వేడుము । పరమేశ్వరునని నా
 వరము వేడుటకు రుద్రునిగాంచియు । వాసవసందనుడూ

తాను మున్ను హరికర్పించిన గం । ధాది ద్రవ్యములునూ
పూజాద్రవ్యములు నన్నియు నా । పురహరు నన్నిధి
నుండుటగాంచియు హాశ్చర్యంబున । పాండవ మద్యముడూ
శివకేశవులకు యే కత్వంబని । చిత్తంబున దలచి
కడు భక్తిని యా పరమపావనుని । గాంచి యిట్లు అనియె॥

ప చ న ము :-

మరియు నా భక్తవత్సలుండగు గంగాధరు నిట్లని ప్రార్థించే.

తోడి — చాపుతాళం

దీనవత్సలా దేవదేవ యీ - శాసబ్రోవవే ।
భూనభోంతరాళంబుల నెల్లను - పోషింతువునీవే ॥దీ॥
సకల జీవకోట్లను పోషించెడి - సర్వేశుడ వీవే ।
సకల లోకముల కంతరాత్మయా - శాశ్వతుండ వీవే ॥దీ॥
పాశుపతాస్త్రము కరుణ నొసగుమో - భర్తశూలపాణీ ।
ఓ శుభదాయక గజదానవ హర - యీశభక్తపాలా ।
అరయగ చప్పిడి పున్నయాఖ్యునకు - నఖిల సంపదలనూ ।
శిరుల నొసగి రక్షించెడి గిరి జా - వరుడ వీవేగావా ॥దీ॥

ప చ న ము —

అర్జునుండు భక్తి పరవశుండై ప్రార్థించుట విని పరమేశ్వరుం
డా కృష్ణార్జునులం గవి యిట్లనియె.

ర గ డ

అమృతమయంబా కమలాకరమున । నస్తాగ్నిస్త్రములెల్ల
నిలిచియున్న దవి గొనితెమ్మని । దెల్పిన నరుడా శౌరీ
అచ్చట పరిసరవర్తుల గొందరి । నిచ్చనుగొని చనియూ
పద్మాకరమున గాంచి నంత యా । బాణచయం బెల్లా
పాములగతి విషజ్వాలల గ్రక్కుచు । బహునుగ్రతనుండా
గాంచియై స్త్రముల మహిమ యటంచును । కవ్వడు మోదమునా

పాదప్రక్ష్యాశన మొనరించియు । భక్తి వినయములతో
 సాష్టాంగ దండప్రణామములు । సల్పి వేదవిధుల
 శతపద్రీయ జపంబు జేయగా । సర్వేశుని కృపనో
 పురగరూపమును వీడియు ముందటి । తెరగున గన్నడగా
 శరచాపంబులు దెచ్చి శంకరుని । సన్నిధి బెట్టుటయు
 భవుని పార్శ్వమున బ్రహ్మచారి యొక । బాలు డచటనుండి
 చాపము గొని నారిని బిగియించియు । శరము విడిచి నంతా
 పాశుపతాస్త్రము నెక్కిడు పద్ధతి । పార్థుడు గనుచుండా
 పురహరుండు కరుణాంత రంగుడై । పుణ్య మంత్రములనూ
 పువదేసించిన గ్రహియించియు నా । పుమపతి నాన నతిసి
 శర చాపంబులుగొని జని పద్మా । కరము నిడి యతండ్రా
 పులకాంకిత దేహుండై శ్రీహరి । గలిసి మోదమలరా
 యిరువురు పశుపతి యాజ్ఞగొనియు శం । కరుని పదంబులకూ
 శిరములు సోకగ బ్రణమిల్లియు నా । శివుని వీట్లానియునూ
 తామరసాక్షుడు సవ్యసాచి తమ । తమ శిబిరంబులకూ
 జనుదెంచియు కలగంటి ననుచు న । ధ్వునుడు మేలుగాంచే
 శ్రీహరి దారకుతో దగు మాటలు । జెప్పుమండునంతా
 తెలతెలవారె నటంచు విభునితో । దెలిపె సంజయుండూ॥

ప ప స మ—

సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునికు దెల్పినట్లు వైశంపాయనుండు జన
 మేజయునకుం దెల్పి విని మునివరా కృష్ణార్జును లిరువురు నా రాత్రి
 గడిపి మరుదినంబున నేమొనర్చిరో దెల్పుమన విని జనమేజయున
 కా వైశంపాయనుండు దెల్పినట్లు ధృతరాష్ట్రుని కా సంజయుండడు
 దెల్ప నదిరిపడి సూత నూనున కిట్లనియె.

జంఝాటి — ఆటకాశం

కౌరవపాలా-కామితలోలా-మారజనకుడా-మఘవాత్మజులిర్వురు ॥కౌ॥
 ఆరాతిరిని-ద్రను మేల్కని వా-రారుధతకృత్యములను దీర్చుక ॥కౌ॥

సముచిత సల్లాపంబుల నుండగ-శమనాత్మజు డా సమయమునందున॥
వంది జనులు పొగ డొందుచు నుండగ - పొందుగ మేల్కనె నిందు
కులేశుడు ॥కౌ॥

కాలకృత్యములను - కడువడి దీర్చియు - చాల నుల్పిపురి - శంభుని
దలచుచు ॥కౌ॥

ప చ న ము—

ధర్మజుండు మేల్కని కృతస్నాతుండై దివ్యాంబరాభరణ భూషి
తుండై పరిమళ గంధ లేపనంబు లొనరించి సురభి కుసుమమాలికలు
ధరించి దేవార్చనంబు గామించి యన్ని కార్యంబు సెరవేర్చి కక్ష్యాం
తరంబునకు వెడలి విప్రనికరంబులకు ధేనుప్రకరంబుల దానం బొసంగి
తనాశీర్వాదంబులం గొనుచు నేనుంగు మొగసాల గడచి యాస్తాన
మంటపంబునకు వచ్చి.

రగడ

తమ్ములు గొలువగ కొలువై యుండిన । ధర్మరాజు కడకు
దావారికు జేతెంచి భక్తితో । దగ నమస్కరించి
ధరణీవర దామోదరు డిచటికి । తరలివచ్చె నిపుడూ
అని దెల్పిన విని దావారిక శ్రీ । హరిని దోడితెమ్మా
అని యానతి నొసగిన దావారికు । డతివేగ మె జనియూ
అంభోహక్షుని దోడితేర ధ । రాత్మజుండు గనియూ
ఆదరమున నుచితాసనంబుపై । నధిష్ఠింపజేసి
తామరసాక్షుని మోముగాంచి యా । ధర్మజు కిట్లనియే
సరసిజోదరా మమ్ముల గాచిన । సామి వీవె గాదా
యెన్నెన్నియొ కష్టములను బాపిన । వెన్నుడ వీవెగాదా
కన్నతండ్రవలె మమ్ముల జాకిన । ఘనుడ వీవెగాదా
యివ్వు డర్జునుడు సల్పిన శపథం । బెట్టులెనగానీ
కడతేర్పుట నీ భారమెగద యో । కంజాయతనేత్రా
నిఖిల శుభంబులు నొడగూర్చుటకును । నీవెగాదె దేవా

యెన్నోరీతుల శౌరిని బొగడుచు । నున్న యంతలోనా
 భీమ నకుల సహదేవులు సాత్యకి । బిరుదు మగలవారూ
 ద్రాపదేయ పాంచాల ఖటోత్కచ । ధరపతి విరటుండా
 కేక యాది మొదలగు నరనాథుల । నేక సైన్యములతో
 వచ్చి ధర్మజుని బొడగాంచిన యా । సచ్చరిత్రు డవుడూ
 వారలనుం దగు నుచితాసనముల । గూరుచుండ బంచీ
 వారందరు వినుచుండగ బల్కెను । వాసుదేవు తోడ
 దేవా మా బడుపాటులలెల్లను । దెలిసియుండె నీకూ
 మా రాజ్యంబును గోలుపోవుటలు । మాధవ గనుగొంటే
 అన్ని యెశింగియు సైంధవు వధకై । యడ్డును జయమునకై
 తేరుకు సారథి వైకివింకనే । వేరె చెప్ప నేలా
 ఆల కిరీటి యొనరించు ప్రతిపదీ । యాత్మనుంచు మయ్యా
 అని యిటు వేడుచున్న ధర్మజున । కా హరి యిట్లనియె॥
 వ చ న ము—

మరియు ధర్మజున కా శౌరి యిట్లనియె.

యెరుకలకాంభోజి—ఆటతాళం (జననీ)

కాంతేయా - యంతగ దెల్పవలెనా ॥కాం॥

అంతరంగమునందు నిక నిను - మంతయైనను చింత వలదిక ।

పంతమున పార్థుండు సైంధవు - నంతకుని కడకంపు టరుదే ॥కాం॥

వైరి - సేనలనెల్లా ననిలో ॥వై॥

కూరనారాచములచేత - ద్భోర రణమునగూల్చి శవముల ।

భూరి భేతాళాదులకు నా - హారముగ వేయింతు గనుమా ॥కాం॥

మనము నా - సందేహించ నేలా ॥మ॥

అనుజు డిటు పన్నిదముజేసె న - టంచు యాత్మను గుండుచుండువు ।

దిన కరుడు గ్రుంకకనుమున్నే - దీర్చెదను మెప్పించెదను నిను ॥కాం॥

యెన్నగా - నుల్చి పురిని వెలసీ ॥యె॥

చెన్నమీరగ ధరను చప్పిడి - పున్నయాఖ్యుని బ్రోచు శంకరు ।

డన్న రాధముగావ వచ్చిన - మిన్ను కేగినవాని విడుతునే ॥కాం॥

వ చ న ము—

(శ్రీ)కృష్ణుం డిట్లు దెల్పుచు ధర్మజా క్రోధశోక జ్వర విముక్తుండవై శాంతింబొందు నవసరంబున ధనుంజయుండు వచ్చి ధర్మజునకు మొక్కి నిలిచినంజూచి యతండు సంతసంబున గొగిలించుకొని దీవించి మందస్మిత వందనుండై యిట్లనియె.

ర గ డ

నీవు గెలువగలవో పార్థా యిది । నిశ్చయంబు సుమ్మా
పద్మాక్షుడు నిను గెలిపించుటకై । పట్టుబట్టె ననుజా
అని యిటు దెలిపిన ధర్మనందునున । కష్టను డిట్లనియే
ధర్మజ నీ భద్రమునకు దేవకి । తనయు కరుణ గాదే
అగ్రజ నే స్వప్నంబున గంటిని । యాశ్చర్యం బొకటి
బంధుమిత్రగణ సహితముగా విన । వలయు ధర్మరాజా
ఫాలలోచనుని సన్నిధి కేగియు । పాశుపతాస్త్రయునూ
గైకొంటిని శైలాత్మజ వల్లభు । కరుణను యీ నేడూ
అందకు వినగా దెల్పిన సభవా । రందకు మోదమునా
భక్తి వినయముల ప్రార్థనజేసిరి । భవుని మదిని దలచి
తదుపరి ధర్మజుచే ననుజ్ఞగొని । తరలి యోధులెల్లా
సంగర సన్నాహంబుల మెరయుచు । జనిరి నిలయాములకూ
అంతట కృష్ణార్జునులు సాత్యకియు । నా యుధిష్ఠిరునకూ
అభివాదనము లొనర్చి వార లతి । హర్షంబుల జనియూ
అష్టనుండు వసియించు గృహంబున । కందకు జేరియునూ
అందు శౌరి తన రథము సమరమున । కాయుత్తము జేయూ
సవ్యసాచి రణసన్నద్ధుండై । శస్త్రపాణి యగుచూ
వెడలియు విప్రశీర్వాదములతో । వేగవచ్చి ననుడూ
అమృతీయ స్యందనంబుకడ । కరిగి చుట్టు దిరిగి
సాష్టాంగ వందన మొనరించియు । స్యందనంబు నెక్కి
మేరు శిఖరమున బాలుచు భాస్కరుని । తీరున విలసిల్లే

అంత కృష్ణ సాత్యకులు నొగలపై । నతని పిరుదనున్నా
బుధుడు శుక్ర సహితంబగు చంద్రుని । పోలిక ఫల్గునుడూ
వప్పుచుండ గాయక పాఠకులును । వందిమాగధులునూ
సాతకరవములు వినుచు జనిరి యా । పద్మాక్షుడు సరుడూ
అప్పుడు వారలకు జయ వాయువ । లంకురింపసాగే
కౌరవులకు నపజయ నూచనలను । గంధవహుడు వీచే
ఆవిధ చిహ్నంబుల సాత్యకితో । ననియె సవ్యసాచీ
మన కనుకూలంబయ్యెడు శకునము । లను దోచెను నేడూ
సేనాహవమున కేగెద సాత్యకి । నీ విచ్చట నిలిచి
మానవశాధుని రక్షణ సేయగ । బూని యరుగుమయ్యా
ధర్మజు రక్షణ సేయ నీవు సైం । ధన్వని జంప నేనూ
యిరువుర పని సరిగావున చెరియొక । టరయ చేయవలయు
యింతగ దెల్పు నదేమిటన్న నీ । వెరుగవె శరగురుడూ
ప్రతిసజేసి శమనాత్మజు బట్టగ । నతిబల విక్రముడూ
సామాన్యుడేయని బల్కిన విని । సాత్యకి జని యపుడూ
ధర్మనందనుని కడ నిల్చిన గని । ధరణీశుడు వేగా
సమరోత్సాహుండై వచ్చియు తమ । సైన్యంబులలోనా
నిలిచె ననుచు సంజయుడు దెల్పు విని । యిట్లనె కురువిభుడూ॥

ప చ న ము—

సంజయా పుత్రశోకానలంబున గ్రాగుచు మృత్యుభంగి భీభత్సుం
డేతెంచి నంత.

మఘారి - ఆటతాళం

యేమందునో సంజయా । యీకురు వంశ - మేగతి గానున్నదో ।
యేమి మూడగ నుండె కొడుకున - కేల దుర్మార్గము జనించెను ।
యేమి చేటానగూఁచెనో పురి - నిట్టి విపరీతములు గలిగె ॥యే॥
వినుచుండ పట్టణ - మున యార్తరవములు ।
వినవచ్చె నలుదిక్కులా ॥

మనము నదరుచునుండె నొక్క - మృడిగ ప్రతియింటింట శోక ।
 ధ్వనులు బ్రబలుచునుండె యిది యే - మనగవచ్చును కాలగతిని॥యే॥
 తుంటరి సైంధవు - నింటి దిక్కు వినగా - దోచె విపరీతములూ ।
 కంటకంబై విపులవహా యూ - క్రందన ధ్వని నతిశయిలైన ।
 మింటి శిఖండొనుల్పి పురి ము - క్కంటిదయ యెటుగాగ నున్నదొ॥యే॥
 వ చ న ము —

సంజయానాడు భీష్మ ద్రోణాదులు జెప్ప శౌరి సంధివాక్యంబులు
 వినడాడె కర్ణ దుశ్శాసన సౌబలు మాటలు విని కురువంశంబు నంత
 రింపజేసు కొయె.

ర గ డ

పోరెను రుద్రునితో వెనుదీయక । పురుహూతాత్మజుడూ
 యేమిట దక్కువ కేశవుండు దా । నెల్ల భువనములకూ
 మ్రొంగజాలు మాధవుడు నరుని నొగ । లంగరువము నెక్కి
 యెంతగ దెల్పిన రాజ్యలోభమున । వినడు సుయోధనుడూ
 యేమిసేతునో నూతనందనా । యెటుల గలదో
 అన విని ధృతరాష్ట్రునితో నిట్లనె । నా సంజయు డవుడూ
 నీవు దుర్గయుడవై తనయుని పై । నెపము బెట్టనేలా
 పాండురాజ తనయుల భాగపు సిరి । బంచి యిచ్చి యున్నా
 యిట్టి కాలమేటికి సంభవమా । యిందుకులభరణ
 యే కాలంబున కెటు లగునో విధి । నెవ్వ రెరుంగుదురూ
 గడచిన దానికి చింతసేయు టిది । ఘనకార్యంబొనా
 గాన వినుము తదుపరి జరిగిన మన । కయ్యపు వర్తనమూ
 చాపాచార్యుడు రేవకడను తా । సంగరోన్ముఖుండై
 వెడలివచ్చి శంఖము బూరించియు । వేగ సేనజొచ్చి
 గలయ మెలగు నప్పుడు మన యోధులు । గాంచి సంతసములూ
 తమ యాయుధములు గొని నొండొరులను । తగను బిల్చుకొనిధూ
 బిరుదులు బల్కుచు నొకరు నొకరితో । నరుడు రాడి దేమో
 రాజేవాఱుడు దేరుదోలుకొని । రాక తక్కినేమో

భీముడైనను పొడనూపడు గద । యేమి కారణంబో
 అనుచు సింహనాదములు శంఖ రా - వంబును మ్రోయుచునూ
 సైన్యంబులు బొంగెడు సమయంబున । శరగురు డాతురుడై
 సైంధవుతో నన నీవుచు భూరి । శ్రవుడు రాధ సుతుడూ
 శల్య కృపాచార్యశ్వధ్ధామల । సరసగూడి నిలుమా
 మన బలములలో మేలగు ధీరా । గ్రణులనేకు పరచీ
 అరువది వేలేనుంగులు గుట్టము । లరయ లక్ష గొనియూ
 ఫది లక్షల భటవర్గంబులతో । పయనము గావలయూ
 నాచే దీర్చగబడిన మోహరము । నకు యోజనత్రయమూ
 నిర్మలమగు భూమిని సైన్యంబులు । నిలిచియుండ వలయూ
 అట్టైనను మోహరము దేవతల । కైన చూడరాదూ
 అని యిటు దెల్పుచు భారద్వాజుం । డతి తీవ్రంబుగనూ
 శకటవ్యూహంబును సమకట్టియూ । సరగ వ్యూహమునకూ
 పశ్చిమార్ధమున గర్భ వ్యూహము । బన్నించిన యతడూ
 సేనాముఖమున నిలిచియుండెనా । ద్రోణాచార్యుండూ
 అట పినుండ గృతవర్మ నిలిచె న । త్యంత బాహుబలుడై
 అతని వెంట కాంభోజుడు శత స । హస్త్ర బలంబులతో
 వారి వెనుక సైంధవుడు నిలుచు న । క్లేబ్బరుచుకనుండా
 అమృహ వ్యూహము జూచి నిర్జరులు । నాశ్చర్యము బొందే
 న చ న ము—

ద్రోణాచార్యుండు వ్యూహంబు బన్నిన సేనలు నిలిచియున్నంత
 వారలలో దుర్మర్షుణుండు నర్జును నే నొకండ జయింతునని సింహ
 నాదంబు జేయుచు వెడలివచ్చి నయ్యెడ్డనంబునకు వేయు నేనూరు
 విండ్లపెట్టు దవ్వన ముండట నిలిచినంత.

ర గ డ

సింధురాజ రక్షణ కార్యార్థము । బంధుర విక్రములూ
 అల వికర్ణ దుశ్శాశనులును నిజ । బలములతో డుతనూ

ఆ వ్యూహము చేరువ కేగియు వా 1 రచట నిలిచియున్నా
ఆచార్యుండు నభేద్యంబగు వ్యూహమునకు ముఖముననూ
నిలిచి ధవళ వస్త్రంబును శీతో 1 క్షీపంబును మరియూ
శ్వేతవర్మమును నరుణాశ్వంబులు 1 వేదికాధ్వజమునూ
ఛండతరంబగు కోదండుండై 1 దండధరుని మాట్కి-
బొలిచి నిలువ సైన్యంబులు మనముల 1 బొంగుచుండిరంతా
అప్పుడు కౌరవులును కురుపతియును 1 హర్షంబుల నుండే॥

చ చ న ము —

యిట్లు దుర్యోధనాది కౌరవులు ప్రముదిత హృదయులై యుండి
రా సమయంబున.

అసావేరిరాగం — ఆదితాళం

వెడలె నపారబలుండై పార్థుడు - వే సమరమునకునూ 1
కడువడి వానర పడగ కాంతులను - విడువక ధ్వజమున - వెలుగుచు
నుండగ ॥ వెడలె॥

తనకు ననతి దూరంబున ద్రువదా 1 తృజాడు నకుల సుతునీ 1
గొని సైన్యంబుల బిరుదు మూకలను 1
నని భూమిని నడిపించె ధీరుడై ॥ వెడలె॥

భేరి ఫణవ శంఖా రావంబులు - భోరున మ్రోయగనూ 1
భూరి సింహనాదంబు లెల్లడలను 1
భోరుకొలుపుచుండగ రుద్రుండన ॥ వెడలె॥

దేవదత్త మొత్తై నర్జునుడు బల్ - తీవగతిని మ్రోయా 1
దేవకిసుతు పాంచజన్య రవ మపు 1
డావ హెల్లె నల్లిశలు నిండగా ॥ వెడలె॥

సమ్మతి నుల్చిపురమ్మున వెలసిన - కమ్మవిల్లు హకునీ 1
నెమ్మనమున స్మరియించుచు గాండీ 1
వమ్మ ధరించి రవమ్మ సేయుచును ॥ వెడలె॥

వ చ న ము—

ఇట్లర్జునుండు గాండివ గుణంబు సారించుచున్న విని మన సైన్యం బగ్గలించె మరియు.

ర గ డ

రాజా మన సేనల కతివంబగు | రాలవాన గురిసే
 నక్షత్రంబులుడుల్లెను బిడుగులు | నలు దిక్కుల బడియే
 తమ యంతట తామే తూర్యధ్వను | లమితంబుగ మ్రోసే
 అప్పుడు మన బలములు నొకరొకరిని | యాహ్వానించుకొని
 సింహ నాదములు జేయుచు బలములు | జెలగుచుండి రంతా
 చెలియలి కట్టి మహా సంద్రంబును | నిలిపిన తెరగుననూ
 విజయు నిల్పెదనని దుర్మర్షణు | డేడైరజని సంతా
 గని పార్థుడు శ్రీ హరి కిట్లనియెను | గంటివె కరి గమితో
 వచ్చుచుండె దుర్మర్షణుండు యా | తుచ్చునిదెస రథమూ
 దోలుము యీ దుర్మదుని రణంబున | తొలి ముద్దగ జేతూ
 ననిన శౌరి రథమును దోలిన నరు | డని మొననిల్పియునూ
 ఆ దుర్మర్షణు నెన్నవెని శ | స్త్రీంబులు బర్వా
 కాగవబలములు మొత్తములై యా | కన్వడిపై బాదువా
 కని పార్థుడు తన శస్త్రంబుల చే | తను బలువురు జూపా
 కురుబలముల నర్జునుడు శరంబుల | నరకుచుండు సంతా
 తాశఫలంబుల తెరగున పగతుర | శలలు డొల్లె భువిసీ
 తుండంబులుదెగి గజ తండంబులు | భండనమున బడియే
 నెత్తుట దోగుచునుండె సామజము | లత్తరి రణముననూ
 యీ రీతిని సైన్యంబుల గూల్చెడి | నింద్రాత్మజునకునూ
 భయమందక నరుపై గ్రమింప కురు | బలములు ధీరతనూ
 సకల శస్త్రచయముల గ్రమ్మిన గని | సవ్యసాచి యపుడూ
 అన్ని శరంబుల మధ్యమధ్యనే | యవని గూలనేయా
 పాదువుడు పార్థుని బట్టుం డనుచును | పోనీకుండనుచూ
 కేకలు బెట్టుచు ధీరత కౌరవ | మూకలు గ్రమ్మగనూ

కనలి పార్థు డత్త్యంత రోషమున | కౌరవబలములనూ
భండనమున శరకాండంబుల కరి | తుండంబులు నరికి
తురగంబుల తనువులు చక్కలుగా | నరుకుచు రథములనూ
పొడిపొడి జేయుచు సారధులను త | తుండమిని బడవైచి
శరముల విండ్లను కాల్చులంబులను | నరుకుచుండు సంతా
నత్తురేరులై బారుచుండ గని | చిత్తంబున నదిరీ
మరలెను దుర్మణుడో నృపవర | మరముననిలువకనూ
అని దెల్పిన విని ధృతరాష్ట్రం డిట్లనె సంజయు తోడా |

క చ న ము—

మరియు నిట్లనియె.

జంఝాటి — ఆటతాళం

తరిమి నరుకుచుండ నరు నెది - రించువారలు సంజయా |
కురుబలంబుల నొక్కడైనను - పురుషవర్యుడు లేడొకో ||త||
చనిరదేయో పార్థు కోత్తల - కును సహింపగ లేకనూ |
మనములను భీతిల్లి ద్రోణుని - మరుగు జొచ్చిరొ సేనయా ||త||
శ్వేతివాహను గెల్పు మగలీ - భూతలంబున నుందురే |
పాతకుని కృత్యంబె నాశన - హేతువయ్యెను సంజయా ||త||
ధరను నుల్చిపురీశుడౌ శం - కరుని కృపలే కిట్టులా |
కురుకులము హరియించునని మది - గుండు గల్గెను సంజయా ||త||

క చ న ము—

యివ్విధంబున వగల బొగులుచున్న ధృతరాష్ట్రునికు సంజయుం
డిట్లనియె.

ర గ డ

జనవర వినుమా దుశ్శాసనుడా | సమయంబున వెడలీ
కరి తురగ స్వందనములతోడను | కవ్వడి నెదిరించి
దాకినంత నరు డల్లన నవ్వచు | దర్పిజ్వలుడగుచూ
దేనదత్త మొత్తియు సరోషుడై | దివిపతి నందనుడూ
గాంధీవ బ్యానాద మొనర్చియు | కఠిన సాయకములా

దుశ్శాసను చతురంగబలంబుల | ద్రుంచుచు నేనుగులా
వెరగు పరచి యారోహజనంబుల | శిరములు నడుకుచునూ
క్రూరశరంబులు దాకి తునియ్యలై | గూలు రథంబులునూ
బాణపాతముల దెగియు నొగల్పై | బడెడి సారథులునూ
కరపాదంబులు దెగిపడు రథికులు | కాన్మృక బాహులునూ
కలని నాల్గు దిక్కుల ఘోరంబై | గన్పట్టుచునుండా
దుశ్శాసను డా కోల్తల కోర్వక | దూరము జనుచుండా
అయ్యువరాజును వెనుకొని యుద్ధును | డరెరె నిలువుమనుచూ||
ప చ న ము —

మరియు దుశ్శాసనుం గని యిట్లనియె.

శుద్ధకాంభోజి — ఆటతాళం

నిలు నిలురా దుశ్శాసన - నీ వెందులబోగలవుర ||ని||
ఖలుడా నీ వెటకేగిన - దొలగదురా చావు నీకు ||ని||
అలనాడా సభ నించుక - యలుక లేక మమ్మాడిన |
పలుకుల మరచియు కలనికి - చలమున వచ్చితివేమొ ||ని||
సింగముపై బోరాడగ - సింధురంబదేలనచ్చు |
వెంగలి వచ్చితివె నాదు - ముంగలిగా సేనలతో ||ని||
ధర చప్పిడి పున్నయ చొ - దరి నేలిన శంభు కరుణ |
దొరికితివీ రణములోన - దుర్మదాంధ పోకు పోకు ||ని||

ప చ న ము—

నకుం డిట్లనుచు దుశ్శాసను పెడతలయును వెన్నును పదితూపుల
నేపారి యేసిన సతండు.

ర గ డ

నరుని శరంబుల కోర్వలేక నీ | నందనుండు వడిగా
మరలి చూడకను పోయి పోయి యా | శరగురు జేరగనూ
అంతట నష్టునూడ సైంధవు దెస | కరుగుచున్నవేళా

- మనసైన్యంబుల ముందు నిలుచు ద్రో | ణుని గని పారుండా

అనతి దూరమున నిలిచి వందనం | బాచరించి యతడూ
 శ్రీకృష్ణుని యనుమతిచేతను తన | చేతులు జోడించి
 వినయ విధేయుండై యిట్లని ద్రో | ణునకు విన్నవించే
 మాయెడ మేలు దలంచి శుభంబుల | నీయుము గురువర్యా
 పాండురాజ యా భర్తజ కృష్ణుల | పాటిగాదె నీవు
 నిను ప్రార్థించి భవత్ప్రసాదమును | గొన ననిమొన జొరగా
 వచ్చితి గాన ననుజ్ఞనీయవే | వసుధామర వర్యా
 నను యశ్వధామను నొక్కటిగా | బెనిచితివో దేవా
 ఆ విశ్వాసముజూపి ద్రోహి | సైంధవుని జంపుటకునూ
 ప్రతిన యొసర్చితి గాన దీర్ఘమో | సుతభావము దలచీ
 అని యిటు వేవిధముల ప్రార్థించిన | నర్జును వీక్షించీ
 చిరు నవ్వులయగ శరగురుండు న | న్నరున కిట్టులనియె
 నను గెలువక సైంధవు నెటు జేరెద | వనుచు జాప గురుడూ
 హరిపై రధ్యంబుల ముందుగ | నమ్ములు గ్రుమ్మగనూ
 అని సేయగ శరగురునకు విజ్ఞా | పనముజేసి నరుడూ
 అనుమతి విడసి నిశాత శరంబుల | సతని మేననేయా
 గని యాచార్యుం డవి మధ్య నె గడి | ఖండంబులుజేసి
 తోడనె హరి మేనను నరునోడలను | తూపులు సంధించా
 గని పార్థుడు యాచార్యుని విలు విరు | గగనేయగనున్నా
 అంతలోనె నరుమార్చిని ద్రుంచెను | యాచార్యుడు వేగా
 అంత బోక కేశవుని పతాకా | శ్వములను ద్రోణుండా
 మార్గణచయముల ముంచి విడువకను | మరియుకుంభ భవుడూ
 విజ్రంభించిన గని క్రోధుండై | వివ్వచ్చుండలిగి
 పటు తీవ్రముగను ద్రోణాచార్యుని | బాణంబుల గొట్టి
 గురుని కెలంకులనున్న సైన్యముల | జొరబారియు నరుడూ
 అరదంబుల నరవరలుజేసి కరి | యశ్వతతిని గూల్చి
 బలముల నెల్లను చాపకట్టుగా | బడనరుకుచు నుండా
 కని గురుండు సేనల కడ్డముగా | జని యొక నా రసమూ

అర్జును వక్షుము దూరనేయగా । నతడు యెల్లభోయీ
 కొంతవడికి దెలివంది శరంబుల । కుంభ భవునినేయా
 ఆత డైదు శరముల శ్రీ హరినిన్ । నరుని డెచ్చిదింటా
 కేతనంబు మూడింటను రథము ని । శాతనాయకములా
 పొదివినంత నీ సేనలు కొందరు । భూరి విక్రమములూ
 నా యిరువురపై గ్రమ్మినంత ద్రోణాచార్యుడు రేగీ
 బలునా రసముల గొట్టుచుండగా । పార్థుడు శరగురునీ
 గడువంజాలక చిక్కునడిన యా । గాంధీవిని గనియూ
 పార్థా రిత్తగ కాలముగడుపుట । పాడిగాదు మనకూ॥

వ చ న ము :-

అని మరియు నిట్లనియె నిత్తరి యాచార్యునితో యీ శుడిగిశగట
 పూహంబు జొత్తము నొండు తలంపు వలదన విని గ్రీడి యా హరి
 కిట్లనియె.

పూరికశ్యాపి — రూపకము

నీ యానతి దాటుదునే - నీర జోదరా । కృష్ణా! నీ॥
 యే యెడకున్ జను మన నే - నా యెడకుం జనుదుగాని ।
 కాయజ జనకా నీ పద - కంజములే దిక్కని మే ।
 మే యెడ హృదయంబులందు - బాయక స్మరియింతుమయ్య ॥నీ॥
 బావా నీ సత్కృపకే - పాత్రుడగద గానలోల ।
 దేవ వినుత దివ్యచరిత - దీనావనగోపబాల ।
 నీవే గద లోకంబులు - నిర్మింతువు పోషింతువు ।
 నీవేగద హరియింతువు - నిఖిలలోక జీవకోట్ల ॥నీ॥
 వ చ న ము—

అర్జునుండు (పార్థించి మరల నిట్లనియె.

ర గ డ

తేరు ప్రదక్షిణముగ బోనిమ్మా । భారద్వాజునకూ
 అనిన ప్రదక్షిణముగ దోలెను రథ । మా హరి గురునకునూ

అరద మేగుచుండగ శర పంక్తుల | దొరగజేసి నరుడూ
 పోవుచుండగా గనుగొని నవ్వుచు | భూమినురు డవుడూ
 పార్థా పగతుర బరిమార్చక నటు | బారుట న్యాయంబే
 యనుచు వెంటనంటిన యాచార్యున | కనియె ధనంజయుడూ
 దేనా గురుడవుగాక పగతుడవె | భావంబున దలపా
 దురమున నిన్ను నెమర్చొన నా కొ | క్కనునకు శక్యంబే
 పురహరునకు సాధ్యం బనుచును దా | బోవుచుండ నరుడూ
 చక్ర రక్షకులు పాంచాలాదులు | సరస నడుచుచుండ
 కపికేతను డలు బోవుచునుండగ | కలశభవుం డవుడూ
 కదిసి నిగువ దేనమ్ములు వేయగ | ఖండించియు వడిగా
 దివ్య సాయకము లేసినంత గని | ధీరుడు కుంభజుడూ
 అన్నిటి నరికియు సవ్యసాచియను | నద్రిని శరవృష్టి
 గురిపించిన నతడేయక గురు శర | ముల నన్నిటి ద్రుంచే
 అంత నిరువదేనమ్ముల నర్జును | హరిని డెబ్బదింటా
 గొట్టిన నాగక పార్థుం డెడైర | కుంభజు నేయగనూ
 అలవిగామి నా మేటి మగండట | నిలిచియుండునంతా
 వివ్వచ్చుడు కృతవర్మ సైన్యముల | విడిబడి జొచ్చుటయూ
 కార్ముక గురు డవు డేమి సేయలే | కను సేనాముఖమూ
 జొచ్చి రక్షణకు నిలిచియున్న వి | వ్వచ్చుడు మార్కొనినా
 కృతవర్మయు పది నారసమ్ములను | సతనిగొట్టినంతా
 చలమున నొక వాలమ్మున వక్ష | స్థలము దూరనేసీ
 మూ డంబకముల నొవ్వనేయ నా | రేడు ధీరుడగుచూ
 సరనారాయణులను నిర్దుర గని | నవ్వుచు నాతండా
 వెరువక నిరువది తూపు లేపునను | బరగించినయంతా
 గని వసుదేవాత్మజు డా యర్జును | కనియె నిట్టులనుచూ
 తడవుసేయ దగ దింక నితడు నె | క్కడి బంధుడు మనకూ
 తెంపుసేయుమన నర్జునుండు వా | లంపగములు గొనియూ
 వేసినంత కీలూడిన బంధ్రము | విధమున బడె నతడూ

యీరీతిని భోజాధిపు మూర్ఖును । గూరజేసి యచటా
వదలిపోవుచుండగ భోజేశుడు । వ్రాలు మూర్ఖుడేరి
వెంటనంటి శరపంక్తులు నరుపై । వేయుచున్నయంతా
గని బాణావృక్షమున భోజాధిపు । ధనువు విరుగనేసి
జనుచుండగ గని వచ్చి శ్రుతాయుధు । డను రాజేంద్రుండు
మార్కొనిపై నింపెను తా । మార్గణత్రయంబూ
వాసుదేవుపై సప్తతిశరముల । వారితముగ నింపి
కపికేతనమును నొక్కొక్కొలచే । కడువడి వేయగనూ
ప చ న ము—

గని యన్జనుండు గ్రోధావేశుండై శ్రుతాయుధున కిట్లనియె.

దేవగాంధారి — అదితాశం

యెటులా బోకిట నిల్వరా - ఓరోరి శ్రుతాయుధ ॥యె॥
కుటిలచిత్త నేడైర శరరాజిని - నిటుల బరపుచుంటివి రామేనను ।
పటు సాయకజ్వాలల నీ మస్తక - మిటుల ద్రుంతునెంతటి మొన
గాడవా ॥యె॥

తారా తమ్యములెచకా - భోజాధిప సుంతయు ।
ధీరుడవై యెదిరి బలము నీ బల - మే రూపంబని దలచవైతివో ।
క్రూర నారసంబుల పాల్జేసెద - నోరి రణంబున-గోరినివచ్చితివి ॥యె॥
ప చ న ము—

ఇట్లనుచున్న నన్జనుం గని శ్రుతాయుధుండు గ్రోధావేశుండై. ॥

ర గ డ

వెడదవాయుమ్మున కపికే తన । మడల గొట్టినంతా
నరుడు నవతి విశిఖమ్మువేయ న । న్నరవరుండు మరియూ
డెబ్బదేను సాయకముల నింపిన । నుచ్చి విజయు డవుడూ
భోజాధిపుచే విల్లు ద్రుంచి సం । పూర్ణరోషముననూ
యేడు నారసంబుల నొప్పించిన । రేడు గిని సిమరలా
నొండొకచాపము గొని శరమ లచే । పాండవ మధ్యమున

యురము నాటుటయు వెలసచ్చాల యగ । పురు హూడాత్మజుడూ
 ఘోర శరము సంధించి శ్రుతాయున్న । సారధినింగూల్చి
 రధ్యంబుల నాల్గిటిని జంపియూ । రాజేంద్రుని మేనా
 పవిత్రుల్యంబగు సప్తతి శరముల । పతి నడలించియునూ
 విరధునిజేయ శ్రుతాయు వలిగి య । వీరుడు గద గొనియూ
 రధము డిగ్గి యా నరుచై గవిసె ను । రయమున నాతండా
 వరుణ తనయుడని గద వరుణునిచే । వచ్చె ననుచు మరియూ
 వరుణుండా గద నొసగువేళ తా । వరము నొసగె దీసి
 గొనిన వారి వగతురు జయించ లే । రని దెల్పియు నొసగే
 కాలము ప్రాప్తంబైనది గావున । గానకన్యపవరుడూ
 పంకజనాభునిపై విసరెను కురు । ప్రాలాగద యతడూ
 ఆ గద విసరిన సగసిజోదరుని । నట్టున నిలిచియునూ
 పుష్పమాలయై నిలిచియుండెనా । పురుషోత్తము మేడనూ
 కురువర యిసుమంతయు నొంపదు నా । సరనారాయణులా
 కుసుమాభరణంబై నిలిచెను యా । గోవిందుని కపుడూ
 హరి కడనుండియు నచ్చి శ్రుతాయువు । సంతం బొసరించే
 వరుణ తనయు డటబడిన గనుంగొని । ప్రభువులు బలములునూ
 అచ్చెరువును భయమును దోపగ వా । రందరు నట నిలువా
 కడు వేగంబున వచ్చు నరునిగని । కాంభోజాధిపుడూ
 అతిరయమున మార్కొని శరజాలము । లడరించిన యంతా
 పార్థుండే డమ్ములనేసిన యా । బలుడు సుదక్షిణుడూ
 పదియు నైదు సాయకముల నర్జును । పద్మనాభు మూట
 గొట్టినంత నా శరముల నన్నిటి । గూల్చె సవ్యసాచీ
 అదిగని కాంభోజుడు మూడింటను । నర్జును నొప్పించి
 పేర్చి యార్చి సంగనిక్రోధుండై । భీభత్సుడపుడూ
 అలుక గదుర పదునాలుగు తూపుల । నశ్వనూత ధనుర్వా
 కోదండము కేతనమును చూల్చియు । క్రూరనారసమునా
 ఆ సుదక్షిణుని గుండె బగులగా । నేసిన భువిడొల్లె

వ చ న మ—

కాంభోజనాయకుండైన సుదక్షిణుండు బడుట గని నూరసేనాది
సకలదేశ రాజులంద రా యర్జునుం జట్ట మట్టి యనేక దివ్యాంబకంబు
లేయుట గని యందర నురుమాడుట వీక్షించి దుర్యోధనుండు కళింగ
దాక్షిణాత్యుల బలంబుల స్నేచ్ఛబలంబుల బురికొల్పిన గని నర్జు
నుండు మార్గణాసారంబుల నందరిం బొలియించుచు కాంభోజాధిపు
బడవైచి తరిమి భవదీయ సైన్యంబు జొచ్చి బహువిధ యోధుల
ప్రాణంబులు బాణంబుల బీల్చుచున్నంత నీ కొడుకు నొంటరియై దేను
దోలుకొని మంభసంభవు పాలికిం జని కటకటం బడుచు నిట్లనియె.

మఖారి - ఆటతాళం

యిది న్యాయమా నీకు - వినుమో భారద్వాజా ।
కదనమున నర్జునుడు సేనల । గదిసి సృపతుల గోయజూచుట ॥యి॥
తలయెక్కియైనా జూ - డవు సేనలను కనుల ।
చలముగొని మన ప్రజల యోధుల-కలనిలో బడగూల్చుచుండా॥యి॥
వీక్షింప సాండవ - పక్షపాలివి మమ్ము ।
రక్షణంబొనరింపవచ్చిన - దక్షుడవె యక్షీణబలుడా ॥యి॥
తలవగ కప్ప శబ్దము గల్లు బాములై ।
కలని ధర్మజు దెత్తునని వర । ముల నొసంగియు కల్లజేసితి ॥యి॥
ధర నుల్చిపురిని సుస్థిరముగా వెలసిన ।
హరుని దయ మా యందు లేకీ - తెరగు నీమది గల్గెనేమో ॥యి॥
వ చ న మ—

దుర్యోధనుం డిట్లు నిష్ఠురంబు లాడుచు మరియు.

ర గ డ

నిను నమ్మియెగద మరియొక కలనికి । జనక సైంధవుండూ
నిలిచె నిట్టి సైన్యములో నాతని । బాలియింపగ దలచి
తేనె బూయబడు కత్తివైతి వొక । మానిసివే దలపా
అని యిటులాడుచు మరియు నిట్లులనె । యాచార్యుని కవుడూ
అర్జును కొల్లల కొర్రలేక ని । న్నంటిగాని దేవా

నాపై గోపిపక సైంధవునికా | గాపాడగ వలయా
 అనవిని ద్రోణాచార్యుం డిట్లనె | నా సుయోధనునకూ
 నీమాటలకును నా నుతు డశ్వ | ధ్వామ వాక్యములకూ
 కోపింతునె నే దెల్పు వచనముల | కుకువర వినుమయ్యా
 అట్టునుండు హరి సాహాయ్యంబున | నరదము దోలుకొనీ
 మన బలములపై నడుచు నప్పు డా | ఘనుని నెదుర్కొనగా
 జాలనైతి నదిగాక ధర్మజుని | సరంబున బట్టి
 తెత్తు ననుచు వరమిచ్చితి యా పని | నెత్తురగున నైనా
 దీర్పవలయు గద రెండు పనుల కని | భీరత నిల్చితిని
 సవ్యసాచి నే నాగువాడనే | సామజపురిపాలా
 అన్ని యెరింగియు నన్న నిష్ఠురము | లాడ దగునె రాజా
 అదియుగాక మన సేన విడిచి నే | నర్జును వెన్నంటి
 పోయినంత గని పాండవ బలములు | భూరితోషమునూ
 కడువేగంబున వచ్చిన సైంధవు | గాచు టరిది మనకూ
 ధర్మనందనుని బట్టితెత్తునని | తగనాడిన మాటా
 తప్పనగునె యా పనికైనిల్చెద | ధరణీ వర యిచటా
 మిక్కిలి వృద్ధుడ నగుటజేసి నే | మీవలె సమరమునా
 శీఘ్రముగా నడవంగజాలనా | సింధుపతిని గావా
 నీవా పార్థుడు సమవయస్కులరు | నిలిచి వానితోడ
 పగగొన్నాడవు తగు సహాయలగు | బలముల గూర్చు కొనీ
 అడ్డపడుము వేవేగమె జను మన | నాతం డిట్లనియె॥
 క చ న మ—

అనుచున్న గురునకు దుర్యోధనుం డిట్లనియె.

చేడరాగం — ఆదితాళం

అగునా మాకు సాధ్యమూ - పార్థుని నెదుర ॥న॥
 పగతుడు నినుక్యత - వర్మాది యోధుల |
 అగణితముగ గెల్చె - నట్టి వీరుని బోర ॥న॥

నేనెగాదు దేవ - నేత గణములతోడ ।
 బూని వచ్చి నానా - తని మార్కొందురె ॥న॥
 నీ వెట్లు దెల్పిన - నావిధి గావించు ।
 భావించి యశము - గోల్పడకుండ నిల్పుము ॥న॥
 పొందుగ శ్రీ పుల్పి - పురమున వెలసిన ।
 యిందు ధనునితో బోదు - నిండ్ర నందను గెల్పు ॥న॥
 వ చ న ము—

యివ్విధంబున బలుకుచున్న దుర్యోధనున కా ద్రోణాచార్యుం
 డిట్లనియె.

ర గ డ

నిక్కముగాగను బల్కినాడ వీ । విక్కడ కురువర్యా
 అక్కొంతయుం డంతవాడుగా । దనసాధ్యం బానా
 యిందుల కొక యదృత సమపాయం । బిటు దెల్పెద విచుమా
 కవచధారణం బొనరించిన యీ । కయ్యంబున నీవూ
 రక్షితుండవై యీతని మార్కొను । మక్షీణంబుగనూ
 శౌరియు నచ్చటనుండు జనంబులు । వెరగుపడుచునుండా
 ధనంజయుని యుత్రంబులు నీపై । దాకకుండ గలవూ ।
 అని దెల్పియు నొక కనకకత్తళం । బాతని కొనగినమా
 గొని సంప్రీతుండై నుయోధనుడు । మనమున బొంగుచునూ
 ధరియించుచునుండెడి వేళను యీ । ధనుర్గురుం డనియే॥
 యిది మును నిర్జర రక్షణార్థమై । విధి యింద్రున కేచ్చె
 ఆత డంగీరసునకు నిచ్చెను యత । డా బృహస్పతికిని
 అట్టి బృహస్పతి యగ్ని వైశ్యునకు । నతడు నా కొనంగే
 అనియిటు దెల్పి సమంత్రకంబుగా । నతనికి దొడిగించి
 నానావిధ దీవనల నొసగి బా । మృని యాజ్ఞను నడగా
 అమృతీపరు డుప్పొంగుచు తన యర । దమ్మును దెప్పించి
 చతురంగంబులు తన్ను గొలువగా । స్యందనంబు నెక్కి

వివిధ తూర్యములు మ్రోయ ధనంజయు । వెనుకొని దాకిననూ
 ఆతరి పాండవ సైన్యము లొక్కట । ననికి దరలినంత
 పుభయ బలంబులు దాకినంత నో । యిభపురి పరిపాలా
 అతిఘోరంబై చూడ భయంకర । మై దోచెను రాజా
 యేకాలంబున నట్టి రణము గని । యెరుగము భూపాలా
 ఆ కయ్యం బటులుండగ ద్రోణుం । డా ద్రుపదాత్మజుడూ
 మార్కొని చాపచాక్యకు నింపెడి । మార్గణముల నెల్లా
 వారించుచు మన సేనల జొచ్చియు । బాణ పరంపరలా
 నేలకు గోలకు దెచ్చుచుండగను । నీసైన్యము లెల్లా
 ధృష్టద్యుమ్నుని కోల్తల కోర్కక । దీనవదనములనూ
 మూడు పాయలై చెదరిన గనుగొని । ముదుకడు గినిసియునూ
 గడిసినంత గని గేకయ ప్రముఖులు । కడువడి దాకిననూ
 మన సేనలు బురికొనుట గాంచి ధ । ర్మాత్మజు డనుజులతో
 వీరయోధ సహితంబుగ గ్రమ్మిన । కౌరవ నాయకులూ
 చిత్రసేన భీములు దాకిరి నతి । చిత్రంబుగ ననిలో
 బాహ్మకుండు ద్రావతి తనయులు ద । ర్పంబుల దాకిననూ
 సాత్యకితో దుశ్శాసనుండు బల్ । సాహసమున దాకే
 మాద్రీ తనయులను మార్కొనె శకుని య । మానుష రోషుండై
 ఫీరు డలంబను డా ఘటోత్కచులు । పోరికి దలపడిరి
 ఛండతరంబుగ నొకరినొకరు బోరు । చుండగ శల్యుండు
 సైంధవు కడనుండియు నగ్గలికను । సమరంబున గడిసీ
 భర్మజు దాకిన వారి బలంబులు । తామసముల ముట్టి
 శస్త్రాస్త్రంబుల బోరి రుభయు లతి । సాహసములు మెరయూ
 అతి ఘోరంబై దోసె నప్పు డా । యాహవ మెల్లడలా
 అప్పుడు నకుల సహదేవుల కో । లలకు నోహటింపీ
 గాంధారవతి ద్రోణుని దెసకును । కడువడి బర తెంచే
 అట్టి సంకులం బగు సమరంబున । నాచాక్యకు వడిగా
 ధృష్టద్యుమ్నుని వీడి వేగమున । ధీరమానసుండై

భారద్వాజుం డంతట పాండవ । బలముల జొచ్చియునూ
 తరిమి సేనలను గూల్చుచుండగా । ధరపతి నందనుడూ
 ధృష్టద్యుమ్నుడు మిక్కిలి కోపో । ధీపితమానసుడై
 తన రధ్యంబులు గురు నశ్వంబుల । దాకునట్లు రథమూ
 బరపి వాలునుం బలకయు గొని తా । శరగురుపై ధుముకా
 సాయకజ్వాలలగురుడు నింపగా । జేయార్చక నతడూ
 కత్తి డాలుగొని తద్రథమును తుర । గంబులపై విసరా
 గని కుంభజుడు కృపాణము చెక్కలు । గావించియు మరలా
 హరుల నూతుధ్వజ ఫలకంబుల వెన । నవని డొల్లనేసీ
 నారస మొక్కటి ధృష్టద్యుమ్నుని । దూరనేయు నంతా
 వచ్చెడి శరమును మధ్యనె సాత్యకి । జెచ్చెర నరికియునూ
 ద్రువదనందనుని రక్షించుటకై । దొలగించుకపోయే ॥

న చ న ము—

అని దెల్పిన విని ధృతరాష్ట్రుం డా సంజయున కిట్లనియె.

గీ॥ వ్యాఘ్రమాహారముగ గొను ♦ ఫలలసమితి

గొనిన చందంబుగా శ ♦ ర గురుని వాత

బడిన పాంచాల తనయుని ♦ విడిచినట్టి

సాత్యకిని వీడుటేమొకో ♦ శరగురుండు.

న చ న ము—

యిట్లడుగుచున్న మానవ పతికి సంజయుం డిట్లనియె.

బిల్వరిరాగం - చతురశ్రగతి

వినవయ్యా భూపాలా - విన్నవెంటు సమరగాధ ।

ననిలో నా సాత్యకీ - నతనిని దొలగించినంత ॥

ఘనుడాచాపాచార్యుడు రెక్కలు-గల పెనుబాముల బోలుశరంబు

వనజనాభు సోదరుడౌ సాత్యకీ - తనువునిండ నింపగ విసినంతనె ॥వి॥

ఆతడు తన నిజసారథితో ని - ట్లనె నా విశ్రుడు ధర్మజుజేరగ ।

యీతరి వచ్చుచు నున్నవాడు మన - మాతని గదియగ జోచగ
 వలెననె ॥వి॥

సందియంబు నినుచుంత లేక మన - స్వందనమ్ముబోనిమ్ము నుల్చిపురి ।
యిందు ధరుడు పరమేశుని హృదయము - నందు మరువకను జను
మనియెను ॥వి॥

న చ న ము--

మరియు చాపచార్య సాత్యకులు ఒకరినొకరుం గదిసి భల్లంబుల
నెట్లాడం దొడంగిన.

ర గ డ

గొడుగులు పడగలు గూల్చుచుండిరా । గురుసాశ్వకు లపుడూ
అరదంబుల కరితురగంబుల భట । వరుల డొల్లనేయూ
ర క్తమేరులై బాసుచుండగా । రణములోన ప్రజలూ
పుభయ బలంబులు పెరగుననుండగ । నువ్వురవీధిననూ
నిర్జీర సంఘము లాశ్చర్యంబున । నిలిచి చూచుచుండ
శరగురుచే విలు రెండుగద్రుంచెను । సాత్యకి రోషమునా
విలు విరిగిన నొండొక విల్లెత్తిన । విరచెదాని యతడూ
యీ రీతిని గురుడెన్ని ధనువు లె । త్తిన నన్నియు విరచే
అప్రాప్తుడను గురుడాత్మగతంబున । నాలోచించియునూ
జ్ఞానా యిట్టి బలంబు కార్తవీ । ర్వాణ్ణును నందుననూ
పరశురాము డా శంతనాత్మజుని । పాండవ మధ్యములా
యందు గలదు చూడగ నీ సాత్యకి । యిందు నెటుల గలిగే
అద్భుతమయ్యెను నాకు జూడగా । నని యగ్గించుచునూ
భేచరమున చారణ సిద్ధులు సం । కీర్తనములు జేయూ
మరియొక చాపముగొని యాచార్యుడు । మార్గణములు వైవా
నవి యెల్లను దుత్తుమురుగజేసిన । నతడు గోపముననూ
అగ్నేయూస్త్రం బడరించిన నది । యంబరమున కెగసీ
జ్వాలలు గ్రక్కుచు వచ్చుచుండగా । సాత్యకి గనుగొనియూ
వారుణాస్త్ర మేసిన నవి రెండును । ఘోరంబుగ గవిసీ
బోరుచుండ నొండొంటితోడ నవి । భుగభుగ మండుచునూ

అహంకారము లెరగె సేనలం | దద్భుతంబుగానూ
 పోలిపోరి నవి రెండును శాంతత | బొందియుండునంతా
 శమనాత్మజు డా మాద్రీ తనయులు | సాత్యకికిని దోడై
 తమముచుండ గని ధృష్టద్యుమ్నుడు | తక్కు యోధవరులూ
 కుంభజు డాకిన గని దుశ్శాసను | గూఢక మనబలమూ
 దలపడినంత నె నుభయ బలంబులు | కలనిలోన నిలిచి
 సాహరి నోహరిగా బోరాడెడి | సమయము నచ్చటనూ
 అచ్చటి దొరలును దూలకబోరిరి | యద్భుతుపై వడిగా
 అప్పుడు గాంధీవి కురుబలములపై | నలుగులు ముంచియనూ
 అడవులగాల్పెడి నగ్ని చందమున | నందరి గూల్చియనూ
 అచ్చోటను విడి యతిరయమున వి | వ్యచ్చుడు జనుచుండా
 అతని మేను తన హయముల తనువులు | నపుడు డస్సియున్నా॥

స ప న ము —

అంత నద్భుత రథంబు సైంధవు డున్న యడకు దూరంబైయుండుట
 కారవయోధులు గాంచి సింహనాదంబులు జేసి తరుమ నా రథికోత్త
 ముం డచ్యుతుని గని యిట్లనియె.

ధన్వంతరాగం — చాపుతాళం

అంబుజోదరా - హరులెంతో డస్సెను జూడు ॥అం॥
 శంబరారి జనకా - శస్త్ర సమితి నిండె తనువు ॥అం॥
 అందుచేత వేగ - మరుగా వశ్యమూలు |
 యిందిరేశ యలుగు - లెడలించుట మేలుగాదె ॥అం॥
 నొగల పగ్గముల - నొప్పుగ నడలించి |
 సగధరా హరుల మెక - లరలేక సవరించుమయ్య ॥అం॥

స ప న ము —

ఇట్లు దెల్పుచు గిరిటి, దేవు దిగి గాంధీవ గుణధ్వని గావించి
 యబ్బలంబుల నేడైరం గదిసి మహాస్త్ర శస్త్రంబులు నుగ్గునూచంబు
 గావించుచున్న మన బలంబు లెల్ల జట్టుమాట్టి.

ర గ డ

సాహసమున మన నాయకు లెల్లను । సవ్యసాచి బొదివీ
 పోయిచుండ యాతని లావును మన । ఛారికి గన్పడియే
 అట్టియడను చతురంగ బలంబులు । నవని గూలె నరుచే
 జచ్చుచున్న మనసేనలు వెరువక । సవ్యసాచి దాకీ
 పైపై గ్రమ్మిన గుంపుల గన్గొని । పాండవ మధ్యముడూ
 పాదచారియై యున్న జూచి మన । బలములు గుములగుచూ
 గ్రమ్మినంత నరుడా కురువీరుల । కడువడి నరుకుచునూ
 మాతంగంబుల యశ్వనికరముల । మార్గణముల నరికీ
 స్వందన సందోహంబుల భటజన । బృందము నరుకుచునూ
 కడువడి కౌరవసేనల నెల్లను । గణుపుగొట్టి నగుడూ
 నవ్వుచుండగా కమలనాభు డా । కవ్వడి కిట్లనియె
 తురగంబుల మేనులుగల నలుగులు । పెరికితి కాంతేయా
 తనువుల నెల్లడ నివితి హకు లి । త్తరి నీళ్లుద్రావా
 ద్రావకున్న దెప్పిరలపు న్నెల్లొకొ । ధర్మానుజ యిపుడూ
 వెన్నుమునుగు నటు నిల్వ నీకులే । కున్నను ద్రావపుగా
 సలిలపాన మొనరించి హయంబులు । గెలిపించును నిన్నూ
 అనియిటు శ్రీహరి దెప్పిన యర్జును । డ్రవ్రంబులు గొనియూ
 బాహుబలంబున భూమి బ్రద్దలుగ । బగులగొట్టినంతా
 పావన జలములు పొంగి పూర్ణమై । ప్రవహించుచునుండ
 దానికి శరములచే నొక విల్లును । పూనికగల్పింపా
 అదిగని మనసేనలు వెరగందిరి । యవనీశా వినుమా
 అప్పుడు మురహరి హర్షమంది య । శ్వంబుల నాల్గిటిసీ
 నీర్త్రా)పించియు హయ శరీరములు । నిర్మల మొనరించీ
 అంబరమున సురసంఘము లెల్లను । యర్జును మహిమకునూ
 సంతోషంబున సుమవర్షంబులు । జల్లులు గురిపించే
 కౌరవనాథా ముల్లోకంబుల । గలడె యిట్టివాడూ
 శ్రీహరి యశ్వ చతుష్టయమునకును । సేద దేర్చి మరియూ

సంపూర్ణంబుగ భాణము మేపియు । శౌరి తురగములా
 స్త్రందనంబునకు బూన్చిన గని యా । సవ్యసాచి యెక్కే
 అనతి దూరముననున్న సుయోధను । డా హరి నరు గనియూ
 వచ్చెడి దుర్యోధనుని హరియు వి । వ్యచ్చుడు గనడాయే
 అట్టి సమయమున నచ్చటి నరవరు । లంత వెల్లెనై
 దీనవదనులై తమలో నిట్లని । దలచుచుండిరంతా॥

ప చ న మ—

యిద్విధంబున నందరు వెరగండి డెందంబుల గుందుచు దమలో
 నిట్లనిరి.

సహోజు — చాపుతాళం

యిది యేమియేతువో - యెరుగంగ రాదురా ।
 ముదమున దివ్యాస్త్రముల - ముంచె నరుడు మన బలముల ॥యే॥
 ఒక్కపెట్ట సైన్యముల - నొక్కడె రూపడగించెను ॥యే॥
 గురుని సమ్మియున్న మనకు - మరణము వాటిల్లెనిది ॥యే॥
 ఆనాడు శౌరివలుకు - లాదరించడయ్యె కురువతి ॥యే॥
 చప్పిడి పున్నయ్యనేలు - శంభుకరుణ లేదాయెనొ ॥యే॥
 ప చ న మ—

అయ్యయో యిప్పుడు సమర స్తలంబెల్ల పీన్లుపెంటలు గావించె
 నితని జయించువార లెవ్వరని మనంబుల విచారంబులు నొందుచు
 వీరయోధులందరు బెండు పడియుండిరిగాని యందు నొకడేనియు
 నుక్కునమార్కొనువారు లేరయ్యె నట్టి సమయంబున.

ర గ డ

గోవిందుండును సవ్యసాచి తమ । భావము లలరగనూ
 బాలక్రీడ విధమున విహరించియు । బవరమునందుననూ
 గమన విలాసము మెరయ నిర్వృతును । కడువడి చని చనియూ
 ప్రోద్ధువాలగని పాంచజన్య మా । పురుషోత్తముడొత్తే
 దేవదత్త మద్భుతముగ నొత్తెను । దివిపతి నందనుడూ
 అతిరయమున నిట్లెచువురు జని రటు । నరదము దోలుకొని

పోవుచున్న నరపతు లొండొరులను । బురికొల్పుక మరియూ
 అడ్డపడిన రాజన్యులసేనల । నయ్యుట్టును డవుడూ
 శరవర్షంబును గురిపించిన యా । సైన్యము రధికులునూ
 కోల్తలకోర్కకనో హఠించిరట । కురుకులు లందరునూ
 సైంధవు పసి జాలించి దొలగిరట । సర్వసేన లెల్లా
 అత్తరి దొలగిన బలములగని తల । లెత్తిచూచి వారూ
 తమలో నిట్లని దలచుచుండె సైంధవుడు । వీడెయనుచూ
 వీనిచుట్టు గురుసుతకృపశల్కలు । వేచియున్న వారూ
 కల్లుడు కర్ణసుతాదులు కావలి । గాచియున్న వారూ
 పోటు మగలుగావున వారల నిట । పూచి పట్టవలయూ
 అనియిటు బలుకుచు వారల మధ్యను । నా సైంధవు గాంచీ
 సింధుపతిని ఏరేమి గాచెదరు । సిరివర యీవేళ
 జంభవైరి గాపాడ వచ్చినను । సైంధవు జంపకనూ
 విడుతునే యీ ద్రోహిని దుర్మార్గుని । పుడమిని గూల్చకనూ
 అని కృష్ణనితో బల్కెడి పంతము । లా కౌరవబలమూ
 విని భయమున చల్లారు చదురులై । వెడతె నల్లిశలకూ
 తమ హృదయంబుల విస్మయమందిరి । నమిత కంపములనూ
 యిటులుండియు కొనియాడుచునుండిరి । యిందిరవరు నరులా
 భూవల్లభ విను పురుషోత్తము డా । పురుహూతాత్మజుడూ
 కనుగొన లెట్టిగజేసి సైంధవుని । గనుగొని యార్చుచునూ
 గడగినంత దుర్యోధనుండు యా । ఘనుల గూడవచ్చి
 కార్ముక గురు డవు డొసగిన కవచము । కతనజేసి యతడూ
 ఋభయంబుగా తన సైన్యంబుల । నేర్పున దలకడచీ
 అదముదోలుక సైంధవు దిక్కున । కడ్డముగానిలువా
 అతని ప్రక్కలను నిలిచిన సేనలు । యద్భుతంబుగానూ
 ఛేరి శంఖ కాహళములు మ్రోసిరి । భూరివిక్రమములూ
 సింహనాదములు జేయుచు సేనలు । చిత్రగతుల మెరసీ
 తన రథమున కెదురై నిలిచినగని । వనజనాభు డవుడూ ।

శ చ న మ—

అట్టియెడ నట్టనుం గని శ్రీకృష్ణుం డిట్లనియె.

శంకరాభరణం - బొల్ప

ఆలసింపదగునె పార్థ - ఆపదవేళా ।

యీలాగున దుర్యోధను - డేడైర నరదంబులొన ।

నాలమునకు వచ్చుచుండె - నతి కోపోద్దీప్తియై ।

యేల యిటుల వేమారెడ - వేల జాగరూకత నుండుము ॥అ॥

శ చ న మ—

కావున యర్జునా మన కీ దుర్యోధనుండు సైంధవుని ఫణంబుగా నొడ్డె గాన నీ వేమరక రణద్యూతంబున సైంధవునిం గూల్చుమని మరియు నిట్లనియె.

ర గ డ

యింద్ర నందనా మీ యాపదలకు । యీదుర్యోధనుడూ

మూలకారణం బదియు గాక యీ । మూర్ఖుడు ధర్మజునీ

జ్యోతికాలమున పరిభవించిన । పాతకు డీతండా

సుగుణాత్మిక పాంచాలిని సభలో । నగడు పరచినాడూ

భండనమున నీ చేతుల లా వెరు । గండు సుయోధనుడూ

నీకు విశిష్ట శుభం బొనగూరుట । నిశ్చయంబు పార్థా

కరిపుర నాధుడు వచ్చెడి లోననె । నరుకుము సైంధవునీ

అదియుగాక మున్నే సుయోధనుని । కదనంబునగూల్చు

గని సైన్యంబులు నలు దిక్కులకును । గదలిపోదు రపుడూ

సైంధవు జంపగ శులభము మనకో । సవ్యసాచి వినుమా

అని యీవిధమున పెక్కురీతులను । హరి దెల్పగ నరుడూ

అంభోబాక్షుని నాలోకించియు । నాత డిట్టులనియె

బావా ద్రాపది పడ్డ బిన్నములు । భావంబున గలహూ

మానస మగ్ని దహించుచు నున్నది । యానాటను నుండి

మరచితి నని నను హెచ్చరించితివొ । మాధవ నాబలమా

నీవు మెచ్చ జూపించెద నరదము । నీతడుండు యడకూ
 నడుపు మనిన హరి యతివేగంబున । నడుపుచున్న యంతా
 తన కభిముఖుడై నచ్చుచున్న య । ఝనుని సుయోధనుడూ
 గాంచి మనంబున గొంకక నెదురుగ । కడు నుద్ధతి నడచీ
 పోవుచున్న నీ కొమరుని సాహస । మునకు మెచ్చి రంతా
 అప్పుడు సేనల నినదంబెసగెను । నద్భుతంబుగానూ
 వారల రమ్మని బిలుచుచు నృపతి య । వారణగతి జనగా
 సర్వసేనలను చిత్తములలరగ । శంఖంబుల నొత్తే
 ఆతిరి హరిపాథుల శౌర్యోన్నతు । లా సేనలుగాంచీ
 శోకతప్తులై కురుసైన్యంబులు । నా కురువతి యడకూ
 ఆసలువిడి పతిచచ్చె చచ్చెనని । యరచుచుండు నంతా
 నీదు యోధవీరులతో నిట్లని । నీ కొమరుండనియె
 భయమేటికి మీరందరు దిక్కుల । బారగ నేమిటికీ
 హరి నరులను నా శరణీల జ్వా । లల నేర్చెద నిపుడూ
 మీకు నేత్రపర్వం బొనరించెద । లోక విభులు మెచ్చా ।

వ చ న ము

అని పలికి పాథుల గనుంగొని యవప్రభంబున మర్యోధనుం
 డిట్లనియె.

శేనుప్తి — ఆదిపాళం

వినరా కిరీటి - విశదముగా నా మాట ॥వి॥
 వినరోరి దివ్యాశర - వేదివి గావున - నను జయించుము నీదు
 ఘనత దెలియు నిక్కముగా ॥వి॥
 మునునేను లేనిచో - టను జెల్లె నీశౌర్యమూ ।
 రనజోదరుడు నీ - వాడనీ దలచితో - అనిమొన నా బల ।
 మంతయు గందువు ॥వి॥
 హరినేర్చుడూడగా - ననికి వచ్చితి నేనూ ।
 పిరికి పందవుగాక - బెదరకనిల్చుము - శరణాలములనిన్నీ ।
 మరమున గూల్చెద ॥వి॥

పోరికివచ్చితి - వేరా వీరుని వలె ||
 కూరాత్మ పాండురాజు - కునుజనించితీవేనీ |
 తేరగాడవుగాక - దెలి శౌర్యము జూపుము ||వి||
 ధరనుల్చి పట్టణ - ధాముడై వెలసియు |
 అరయ చప్పిడి పున్న - యాఖ్యుని బోచెడి |
 హరుని సాక్షిగ నీవీ - తరి జిక్కితివి నాచే ||వి||

వ చ న ము—

దుర్యోధనుం డివ్వధంబున పారుషవాక్యంబుల నర్జును నధిక్షే
 పించుచు.

ర గ డ

అనుచు కూరసముల మూటిని | నర్జునుపై వేసీ
 హయముల నాల్గిట నొప్పించియు వడి | యమ్ముల హరినేసీ
 వెంటనె మునికోలను నొక శరమున | తుంటలు గావింపా
 గని పార్థుడు మనమున గుచ్చించుచు | జనపతి మేనుననూ
 వరగ చతుర్దశని శితాస్త్రములూ | కురువతిపై నేయూ
 అవి యా దుర్యోధను మైమరుపురు | దవిలిమిట్టివడినా
 గనుగొని యంతట దొమ్మిది తూపులు | కౌరవపతిసేయూ
 అవి యెల్లను నిష్ఫలమాటను గని | యర్జునుండు మరలా
 అరువదెనిమి దమ్ములు నడరించిన | నవియు విఫలమైనా
 కడు విషాదమున వానుదేవుడా | కవ్వడి కిట్లనియె
 యిదివర కెన్నడు నీ బాణంబులు | నిట్లు వృథాయగుటా
 గని యెరుంగ నీ భుజబలశక్తియు | గాండివ మిట్లగుట
 చిత్రముగా దోచెను నా మనమిటు | చీకాకయ్యెనుగా
 అల్లన నీ విడు దివ్యశరంబులు | బొల్లుబోయె నేడూ
 చెడుటకు హేతువయని విస్మయమును | జెందుచుంటి విజయా
 అని యిటు తను తానిందజేసుకొను | యంభోహత్మునకూ
 ముంద్రనందనుం డిట్లని బల్కెను | నిందివరశ్యామా

కౌరవనాథున కింత ధైర్యమిది ! కవచధారణంబూ
 మున్ను కుంభజుడు దెలిసియుండె నిది । నెన్ననాకు జెప్పే
 అట్టి కవచధారణ మీ కరుపతి । కబ్బియుండవలయూ
 ఆ కవచంబీ మూడు లోకముల । కలవిగాని దనుచూ
 నీ వెరింగి నన్నడుగ నేలనో । నీరజపత్రాక్షా
 నీ వెనుంగనిది ముల్లోకంబుల । నేది గలదు దేవా
 గావున నీతడు ద్రోణాచార్యుని । కరుణబడసినాడూ
 తనువున కడ్డముగా దగిలించుక । తరలివచ్చినాడూ
 అంగీరసు డొక దివ్యాస్త్రము మును । యమరపతికి నొసగే
 అదినాళొసగెను నిర్జరనాథుడు । యాదరమున నాడూ
 అఖిలకవచ నిర్భేద్యము జేయుచు । నాయస్త్రము వలనా
 అనుచు సమంత్రక పూర్వకంబుగా । యంబకమును విడువా
 గని యపుడశ్వధామ బహుబల । గర్వం బలరగనూ
 అధిప వినుము సర్వాస్త్రఘాత యై । నెట్టి శరంబుననూ
 ఆ యస్త్రంబును దెగవైచిన దెర । గంది యజ్ఞనుండు
 దేవా యశ్వధామ విశిఖమున । దెగియె మన శరంబూ
 మరల ప్రయోగము జేయుట కొప్పదు । మాధవ యీశరమా
 సమరంబున నా వింటిబలువుచే । సాధించెద జూడూ
 అనుచుండగ హరి నకుల నిర్వరను । నా దుర్యోధనుడూ
 పదు నెనిమిది వాలమ్ముపై । పటుశరములు గప్ప
 అప్పుడు మనదెన తూర్వరవంబులు । నద్భుత మ్రోసే
 నార్పులు జెలగెను మనసైన్యంబుల । నలుదిశలందుననూ
 అదిగని పార్థుడు యాడుగరచి దు । ర్యోధనుపై గవినీ
 తురగంబుల సారధిని ప్రసించియును । యరదము సరికియనూ
 అరచేతులలో సాయకపంక్తుల । తరుచుగ నాటించా
 విరభుడయ్యు ధనువందుటకును తా । వికల హస్తాడగుచూ
 నరనాథుండు విషణ్ణహృదయుడై । తెర వెదిగానకనూ
 కంకటంబు నిష్పలమని తనమది । కటకటబడి యతడూ

కవచము విడినట్లవైచియు మరియొక | కవచము దొడిగియునూ
 గదలి సంత గని తత్సైన్యంబులు | గదతె శ్రీఘ్రుగతిసి
 చతురంగంబులగూడి సృపోత్తము | డతిరోషముతోడ
 జాటుముట్టినరుపై నారసములు | సట్టె విసరినంతా
 అదిగని తామ్రాక్షుండై సేనల | గదిసి విజ్రాంభించి
 తేకుల గజముల తురగ వ్రాతముల | ధీరత నరుకుచునూ
 రధికసారధుల బట బృందంబుల | పృథివిని బడగూల్చి
 భీకరరూపుండౌ యర్జును గని | యా కమలోదరుడూ
 ఘోరంబుగ శంఖారావంబును | బూరించిన యంతా
 అత్యధికంబగు భయసంభ్రమములు | నావహించి యధిపా
 సేనలెల్ల నలుదిక్కుల బరచిరి | చీకాకును బొందీ
 బలములెల్ల బరచుట గాండివిగని | బహుసంతోషమునా
 గాడ్చున మండెడి యనలము తీరున | కవ్వడు మెరయుచునూ
 అట్టి సమయమున సైంధవు రక్షణ | కై నిలిచిన బలమూ
 ధైర్యంబులతో భేరిఘణవ వా | దృఢులు బోరుగొలుపా
 కొందరచ్చటను సింహనాదములు | ఘోరముగా జేయా ||

ప ప ప మ—

భూవరా మనసేనలం గల్గు భేరిఘణవ వాద్యంబులు విని పాండవ
 బలంబు లచ్చట చిడిముడిబడుట నాలోకించి కృష్ణాజ్ఞను లట్టిసమయం
 బున సేను గనుచుండ.

శరభిరాగం — ఆదితాళం

యిందు వంశసంభవా వినుమా-అందు సేను గాంచినట్టితెరగెల్లా||యిం||
 మందస్మితవద నారవిందులై - మాధవాద్భుతులు నేడైరవియముల |
 డెందంబుల నానందంబుల నీ - నందనుపై నురవడించిరయ్యా ||యిం||
 అంతట మనసేనలు రథములతో |
 దంతి ఘటలు తురగవ్రాతములతో |
 పంతంబులు బలుకుచు ధీరత న |
 త్యంత రయంబున ద్రుంతు మనుచు గదతె ||యిం||

వ చ న మ—

కురువరా కృష్ణార్జునులపై గ్రమ్మిన వా రెవ్వరెవ్వరన వినుము.

రగడ

వృషసేనుండు శలుండు సైంధవుడు । వీరావేశములా
 కన్యకు గృవుడును గురునందనుడును । కడువడి శల్యుండూ
 భూరిశ్రవు డాదిగ రథికోత్తము । లా రణమున గదిసి
 సవ్యసాచిపై దలపడి యుందరు । శంఖము లొత్తిననూ
 దిక్కులు బీటలువారగ విజయుడు । దేవదత్తమొత్తే
 ఆ రవంబువిని మనసేనలు జెవు ల । విసిన పెరువకనూ
 సైంధవు దిక్కుకు బోసి కడ్డము । జని శరవర్షమునూ
 గురిపించిరి దుర్యోధన కర్ణులు । నరునిమేన వడిగా
 అశ్వధామాదులు వడి గుచ్చిరి । యంబకచయములనూ
 యీవిధమున పెక్కండ్రొక మొత్తము । గా వడి నేయగనూ
 గని కిరీటి నవ్వుచు రాద్రంబున । కనులు నెఱ్ఱజేసి
 రాధేయుని పండ్లెండు శరంబుల । రయమున సృక్కించీ
 ఆతని తనయుని మూడు తూపులను । నడలగొట్టి మరియూ
 మిక్కిలి రయమున శల్యు చావమును । చెక్కలు గావించీ
 తోడనె యాతని తనువున గుచ్చెను । తొమ్మిది యమ్ములనూ
 మూడు బాణముల సోమదత్తు మేక । గాఢనేసి మరియూ
 యెనిమిది బాణంబుల గురు తనయుని । నేడైర గొట్టియునూ
 యిరువది నెనిమిది శరముల గృవు న । త్వరగా సృక్కించీ
 అంతట సైంధవు డున్నచోటికిని । నరుగుచున్న వేళ
 భూరిశ్రమ డతి క్రోధావేశత । క్రూరనారసమునా
 హరిచే మునికోలను నొక శరమున । నతి శీఘ్రత దునిమీ
 పార్థుని మేన త్రిసప్తతి శరములు । బరగించినయంతా
 తక్కుటి బలములు మూకలు గట్టుక । నొక్కమొగిని గ్రమ్మి
 క్రూరనారుసము లర్జును మేనను । గుప్పించిన యతడూ
 కోపాటోప మహోగమూర్తియై । ఘోరశరంబులనూ

మనసేనల సమయించుచున్న గని । మరియూ సైన్యములూ
 విచ్చుచు డెరలుచు మరలి వచ్చుచును । వీరావేశములూ
 మనవారలు యిటు బెనగుచుండిరట । మనుజేశా నేడూ
 అని దెల్పిన విని ధృతరాష్ట్రుడు నూ । తున కిట్లని బల్కే
 మనవారందరు జుట్టు ముట్టగా । మడిసిరె యెవరైనా
 శరగురు దర్పంబున నా ధర్మజు । సైన్యము లేమయ్యె
 తెలియబలకుమన సంజయు డవ్వడు । దెలిపె నిట్టులనుచూ
 నరవర శరగురు నరు కయ్యమును । నరయజాల నైతీ
 ఆయెడ ఖేచరులకు వెరగయ్యెను । నాచందము జూడ
 శరగురు ధర్మజు బలము లవెంతో । తరుచుగ బోరగనూ
 సంకుల సమరంబయ్యె జూడ నా । సమయంబున నధిపా
 పుభయ బలంబులు గదిసి బోరి రట । నిభముల చందమునా ।
 వ చ న ము—

కురువరా యిట్లొకరి నొకరు గదిసి బోరుచుండుతరి.

కేదారము — అదితాశం

నకలుని దాకెనుగా - వికర్ణుడు ॥న॥
 అకలంకుండగు సహదేవునితో - ప్రకటితముగ దుర్ముఖుడు దాకెవడి ॥న॥
 దవిలి వ్యాఘ్రుడత్తుడు సాత్యకినిం - దాకినంత మద్రనాథుడతి ను ।
 త్వవమున ద్రావతి తనయుల మార్కొనె - భవన్నందనులు సంతస
 మందగ ॥న॥

వాయుకుమారు నలంబనుండును - బాయక ధర్మజు నాచార్యుండును ।
 సాయకములుగొని దాకినంత న-మేయబలుడు కొంతేయుడుజూడ ॥న॥

వ చ న ము—

యివ్విధంబున దాకిపోరుచున్నంత యుధిష్ఠరుండు.

ర గ డ

ఆచార్యునిపై తోమ్మిది సునిసిత । సంబకములు వేయూ
 గని సక్రోధుండై కుంభజు డా । కొంతేయగ్రజునీ ।

యిరువదేను సాయకముల నాతని । యురముగాఢనేయా
 అరద మశ్వముల సారథి తనపై । దొరగు నస్త్రసమితి
 తగుబాణంబుల వృధగావించెను । ధర్మనందనుండు
 అదిగని శరగురు డతని శరాసన । మపుడేడైరద్రుంచీ
 పెక్కమ్ముల రథ నూతాశ్వంబుల । చొక్కగొట్టినంతా
 సైన్యంబులుగని మనుజనాథు డిట । జచ్చునేమో లేకా
 యోడి పారునో బలహీనత నీ । బాడబు చేజిక్కి
 పాడనిపోవునో యనెడు నంజలో । పాండవాగ్రజుండు
 మరియొక విలుగొని తనపై గ్రమ్మిన । శరములు ఖండించీ
 జ్వాలలు గ్రక్కచు మండెడు శక్తిని । శరగురువైవా
 చూపదులెల్లరు నట్టులెత్తుకొని । జూచుచు నిట్లనిరీ
 యియెడ యాచార్యుని శక్తిని మా । యించునో యనుచుండు
 కుంభసంభవుం డవ్వడు బ్రహ్మ । స్త్రంబు బ్రయోగింపా
 అది యాశక్తిని నేలగలిపి ధ । ర్మజుపై నడరగనూ
 శమనాత్మజు డది గని బ్రహ్మస్త్రము । సరగ ప్రయోగింపా
 ఆబ్రహ్మస్త్రము బ్రహ్మస్త్రంబున ! నడగునట్లు జేసీ
 అయిదు తూపులను ద్రోణుని తనువున । నడరించియు నొకటా
 అతని జాపమును దునువగ గదగొని । నతని వైచె గురుడూ
 అంతట నొకగద గైకొని ధర్మజు । డాచార్యుని వైవా
 పావక జ్వాలలు చదల నిగుడ తన । పై వచ్చుచునుండు
 అతికపితుండై ధర్మతనయు ర । ధ్యంబుల ధరగూల్చి
 ధనువుకేతువును దున్నాడియు మరి । తనువు నొంప నతడూ
 అరదము డిగ్గి నిరాయధుడై తా । నచలత్వంబుననూ
 పూర్వబాహుడై యేక మనంబున । నూరకుండె నధిపా
 అదిగని ధర్మజు నేమిజేయ జా । లకయుండెను గురుడూ
 ప్రక్కల నెలిచిన ధర్మజుసేనల । నుక్కడ గించుచునూ
 పట్టుడు కొట్టుడు కుంతీతనయుని । భద్రవరచు డనుచూ
 కేకలువేయగ ధర్మాజు డా । కేకలువిని వేగా

అటనిలువక జని సహదేవుని రథ । మల్లన నెక్కిననూ
 స్యందన మనిలో దొలగ దోలుకొని । సహదేవుడు జనియే
 మరలవచ్చి సహదేవు డుగ్గుడై । నిరమిత్రుని దునిమే
 నకులుడు కోపారుణ నేత్రుండై । యఖిల సైన్యములతో
 వచ్చిన గనియు వికర్ణుడు దాకిన । వాని బారదోలే
 వ్యాఘ్రుడత్తు డత్యంత రోషమున । శ్రీఘమె జనుడెంచీ
 సాత్యకి దాకి విరామములేకను । శరవర్షము ముంపా
 అదిగని సాత్యకి కోదండముగొని । యతని నూతు జంపి
 హయముల ద్రుంచియు ఛండశరంబుల । నతని శిరము సరికే
 అంతట శల్కుడు ద్రావది తనయుల । నందరి దాకియునూ
 అందరిపై నైదెదు శరంబుల । నా శల్కుడు ముంపా
 వారు చలింపక సామదత్తుపై । దారసిల్లినంతా
 అతడు నందరికి నన్నిరూపులై । యచట బెనగుచుండ
 ద్రావదేయుల సామదత్తిపై । దర్పంబున గదినీ
 నరు నందను డాతని రథ్యంబుల । సరికి నంతలోనా
 భీమ తనూజుడు కోదండము బల్ । తామసమున సరికే
 అల యుధిష్ఠిరాత్మజుడు గేతువును । నవని డొల్లనేసే
 నకుల పుత్రుడు నూతుని జంపగ । నతడు జిక్కువడియే
 సహదేవుని నుతు డాతని శిర మొక । సాయకమున సరికే॥

న చ న ము —

అంత వృకోదనుండు నలంబనునితో బోరుచుండుతరి సద్దానవుం
 డేయు నంపగమి బలువున భీముండు మూర్ఛిల్లి కొంతవడికి మూర్ఛ
 డేరి పటు రోషాయ త్త చిత్తుండై నలంబనుం గని యిట్లనెయె.

కంకరాభరణము - అది

పోక నిల్వమో యలంబసా - యీ కదనము విడి ॥పా॥
 పోక నిల్వమో దానవ - పొగరణగించెద తృటిలో ।
 నీకొరకై వచ్చితిరా - యీ కయ్యమునందు నేడు ॥పా॥

ఓ నిశాటవంశా ని - స్నీ నా లక్ష్మితికి నేడు !
 పూనిక బలి బెట్టెద సం - పూర్ణాయువు లేదు నీకు ||పో||
 యెందరు వీరాగ్రగణ్య - లెందరు నిను గావ జనిన !
 యిందుధరుం డుల్చిపురి - విశ్వేశుని సాక్షి ద్రుంతు ||పో||

వ చ న ము—

భీమసేనుం డిట్లనుచున్నంత విని గిని యలంబనుండు తనమామో
 పాయ శరంబులు ప్రయోగింప వృకోడరుం డమ్రాస్తాయను మాయించి
 తరిమి తరిమి శరంబుల గ్రుమ్మి యా రిక్కసునిం బరపినంత.

ర గ డ

అప్పుడు మనదిక్కున జేయంగల | యపనీశుల చావూ
 బారిపోవుటను జూచి కుంభజుడు | బహు రోషాతుడుడై
 కనుగొన లెఱ్ఱగజేసి సేన తల | గడచి సాత్యకాది
 ప్రమాఖ నాయకుల పాండవ వీరుల | ప్రధితాస్త్రంబులచే
 గొట్టి నిలువరించియు సైన్యమలో | ధిట్టత నిలుచుటయూ
 అంతట ఘటోత్కచు డా ద్రోణునిపై | నడచుట గనుగొనియూ
 అపుడవలంబనుడు గదియ ఘటోత్కచు | డా సాత్యకి మిగిలీ
 నిశిత శరంబుల లంబన దనుజుని | నిగిడించిన గణయూ
 చక్రాయుధ మాతనిపై విసరిన | సరగ ఘటోత్కచుడూ
 భూరి గడంగొనివైచి చక్రమను | పొడిపొడి గావింపా
 చక్రంబిట్లగుటం గని రాత్రిం | చరుడలంబనుండా
 వివిధశక్తులను బరపినంత గని | వేగ ఘటోత్కచుడూ
 అర్ధచంద్ర బాణంబున నన్నిటి | హత మొనరించగనూ
 యిరువురు దానవు లీవిధిబోరి | వినితోపాయమలా
 అతి చిత్రంబుగ డేగల రీతిని | యంబరమున బోరీ
 ధరణికి దిగి బెబ్బులుల చందమున | దాకి యొకరి నొకరూ
 వేయుచు నొడుచుచు బాడుచుచు నిరువురు | బాయక బోరుచునూ
 యిట్లనేకరీతుల నా దనుజులు | విడువక బోరాడా

కిమ్మారానుజుడైన యలంబను | డమ్మెడస్సిననూ
 వాయుకుమార తనూజుడు బలమున | వానిని బడవైచి
 పిడుగులజోలిన ముష్టిఘాతముల | బొడిచి సృక్కజేసి
 లోడలు నెమ్ము లొక్కుమ్మడితృటిలో | పొడిపొడి గావించి
 నేలబెట్టి కాజ్జమరిజంపెనా | నీచుమలంబనునీ
 అంత సింహనాదము లొనరించిరి | యా పాండవబలమూ
 అప్పుడు వెంటనే తూర్య నినదములు | నద్భుతముగ మ్రోసే
 ఆ ఘటోత్కచుడు ధర్మనందనున - కభివందనమిడినా
 ఆతడు సంతుష్టాంతరంగుడై | యాహిడింబుతునీ
 గారవమున కొనియాడెననుచు విని | కౌరవభూవిభుడూ ||

ప చ స మ —

అప్పు డాంబికేయుండు సంజయున కిట్లనియె.

శురట - ఆటతాళం

అయ్యయో యిదియేమొ సంజయా |
 కయ్యమిటులయ్యె ||న||
 అయ్యయో యిదియేమి హేతువా |
 కయ్యమున భీమాత్మజుడు తా - నియ్యెడను జంపెన నలంబను ||న||
 యెవ్వరెవ్వరే మొనర్చిరో - అవ్వలిరణమున |
 యెవ్వరెవ్వరెటుల జేసిరో |
 కవ్వని నెదిరించునట్టి - ఘురులు మన పైన్యముల లేరో ||అ||

ప చ స మ —

అని యిట్లడుగుచున్న ధృతరాష్ట్రునికు సంజయుం డిట్లనియె.

ర గ డ

నరవరసాత్యకి మనమొక జొచ్చియు | తరిమినరుకుచుండా
 ద్రోణాచార్యుడు వీరావేశత | తో సాత్యకి నెదిరి
 మూడు నారశంబుల నయ్యాదపు | గాఢనేసినంతా
 సాత్యకి పంచాశద్బాణులు | చాప గురుని నొంపా

ఆయన తొమ్మిదియమ్ముల సాత్యకి । యంగమ్ముల గ్రుచ్చి
 పెంట నె శరవం క్తిని గిడ్చి న । వృష్టివసుం డపుడూ
 గినియలేక వెరగందిన సాత్యకి । మన సేనలు గనియూ
 మనములనుబ్బుచు యార్చినంతనీ । తనయులు గురునాథా
 అపుడా ధర్మజుడా యార్పులు విని । ద్రుపదసుతాదులతో
 గంటిరె మీరలు పులుగునుత్రాటచు । గట్టు బాలులీలా
 ఆడెడు పోలికగురుడు సాత్యకిని । యాడించుచునుండే
 గాన మీరు యాతని బామవుం డీ । తని కడ్డము జనుడూ
 భీమ పురస్సుకులై మార్కొనుడని । బిగ్గర దెల్పియునూ
 తానువెడలి దరుమంగ సైనికులు । దర్పబుల వెడలీ
 సాత్యకి గడచియు నాచావ్యునిపై । సత్వరమున గదియూ
 బంధుగులనుగాంచిన వారలవలె । మందస్త్రికుడగుచూ
 అందరి మేచుల మార్గణజాలము । లను గ్రుచ్చినయంతా
 యిరువదివేవురు పాంచాలురు నూ । ద్వరు కేకయు లపుడూ
 కరినికరము రొంపి బడుగతి ధర । దొరగిరంద రచటా
 పాండవయోధులు ద్రోణాచావ్యుని । పై జనజాలకనూ
 అని నిలిచిన నట పాంచజన్య ధ్వని । వివచచ్చిన యంతా
 ఆలకించి ధర్మజుడు మనంబున । నడలి యిదేమనుచూ
 గాండివ ఘోషము వినరాదయ్యెను । కారణ మదియేమో
 అయ్యో యిది యేమంచు హృదయమున । నడలుచు యెలుగెత్తి
 సాత్యకితో నిట్లనుచు గేకలిజె । శమన నందనుండు
 విజయుం డొక్కడు జనె గాండివ రవ । మిన రాదయ్యెనుగా
 పాంచజన్యరవ మద్భేతముగ విన । వచ్చె హేతువేమో
 ధరణీరజ మెగసెను నలుదిక్కుల । దట్టముగా గ్రమ్మే
 అక్కట జిక్కెనొ కారవ వీరుల । కా పార్థుడు నేడూ
 నీ కంటెను బంధుగు లెవ్వరు చూ । కీ కయ్యములోనా
 అందున నిను ప్రార్థించెద నచటికి । నరుగు మతి త్వరగా
 ధనంజయుడు నీ సఖుడు గురుండు గ । దా యెదుకులవర్యా

అల జయద్రథుని గావగ నుండిన । కలశభవాత్మజుడూ
కర్ణ శల్య కృప భూరిశ్రవు లతి । ఘన సాహసబలులూ
గ్రమ్మి సంత వారలతో మార్కొని । గాండివి సమరమునా
నొచ్చె నేమొనని బొడముచున్న దా । ను రుభుజశౌర్యుండూ
ప చ న ము—

ధర్మజుండు దీనపదనుండై సాత్యకితో మరియు నిట్లనెయె.

మఖారి రాగం — ఆటతాళం

యేమందునయ్యో - సత్యక తనయా ॥
యేమందునయ్యో నా - కేమి దోచదాయె ।
ఆమేను భుజములు - నామేను గలదెందు ।
భూమిపతు లీలాజీమూర్తులు - నీ మహిని గనరాకు వెదకిన ।
యేమిగానున్నదొ రణమున - సామి సంఘట నేటులనున్నదొ ॥యే॥
ద్వైతవనమున గుణ । ధన్యుడు గాండివి ।
నాతోడ దెల్పె సగజయని బిలిచియు ।
భూతదయ గలవాడు సాత్యకి - భూరి సాహస విక్రముడు సుం ।
ప్రీతి మనకు సహాయుడగునని - యేమొ నిను గొనియాడె నతడు ॥యే॥
ప చ న ము—

గావున సాత్యకీ నీవతిరయంబుననేగి యర్జునునకు సహాయుండవు
గమ్మని యిట్లలియె.

ర గ డ

హరి యొకండు నీ వక్కండవు పర । మాపులు గడమాకూ
గొప్పభారమైనట్టి పనికి నీ । కూర్మిజూప వలదే
కరణారసమున బంధుభావమున । గాని బలమునైనా
పార్థుని గావగబొమ్ము సాత్యకీ । పరమాపుడ వగుచూ
అతడొక గణియైనను నాగతియే । మగునో దెలియదుగా
హరి నరు లికవురు నీకు గురులుగద । యట్టి గురుల యడకూ
దీర్పగ నిను ప్రార్థించితి నిప్పుడు । దీనిని పాటించి

పొమ్మని ప్రార్థించిన ధర్మజు వచ | నమ్ము లాలకించీ
 సాత్యకి యిట్లనె కాంతేయగ్రజ | సవ్యసాచి నాతో
 సైంధవు వధకై బోవునపడు నను | సాత్యకి యని బిలిచీ
 హరి వినుచుండగ జెప్పిన మాటల | తెరగు విన్నవించు
 మనకు దివ్యశకునమ్ము లెంతయో | ననుకూలములయ్యే
 గెలుతు మాహవమునకు జనియెద నే | సలుపు ప్రతినదీర్పా
 ధర్మనుతుని రక్షణభారము నీ | దనియె సవ్యసాచీ
 అమ్మహానుభావుని వాక్యంబుల | కనుచరణీయుడనై
 గురుడగుటను నే యాతని యాజ్ఞను | కురుచనేయ వెరచీ
 నీ రక్షణకై నిలిచియుంటి నిట | ధానిని వరనేడూ
 వలవని వెరపును బెట్టుకొంటివది | వలదు ధర్మరాజు
 హరి సారధ్యంబగు రథమున కా | నరునకేమి భయమూ
 గలుగదనుచు నీ మనమున దలపుము | వలవని వెరవేలా
 అని యిటు బల్కిన సాత్యకి వచనము | అను విని ధర్మజుడూ
 నాకై నీ విట నిల్చుటకంటెను | యా కవ్వనికడకూ
 పోవుట మేలని దోచెను నామది | బొమ్ము వేగిరమునా
 ద్రువద విరాట ఘటోత్కచులాదిగ | దోర్బలులిట గలరూ
 పాంచాలనుతు డాచార్యుని జం | పగ బుట్టినవాడూ
 గాన నాదెసను నినుమంతయు నను | మానము వలదికనూ
 అర్జునుగావగ బొమ్మని ధర్మజు | డనిన యంతలోనా
 సాత్యకి విని నొక్కింత దడపు మది | చాలగ చింతించీ
 యొట్టకేలకును సార్థుని గావగ | నేగదలచి యతడూ
 నరవపుయానన మాలోకించియు | మరియు నిట్లులనియే
 భుజగర్వంబుల కొరవబలములు | పోరిలోన నిలిచీ
 ధారాజుకు గల కార్యము దీర్పగ | రణ సంరంభములా
 పూనికతో నున్నా రీ దట్టపు | మూక లెట్టులగునో
 జూచుచుండుమా నా కోల్తల నిట | నేచెద బలములనూ
 అని యిటు పోయె వాక్యములాడుచు | నా సాత్యకి మరియూ॥

వ చ న ము—

అంత సాత్యకి ధర్మజున కిట్లనియె.

కేగుప్తి — చాళుళాళం

సమ్మతించినాడ సవ్య - సాచి జేరగా ।
యిమ్మై నీయానతి హృద-యమ్ముననిల్పి ర - ణమ్మునకునుబోవ ॥స॥
దవ్యని యెంచకు పగతుర - క్రొవ్వడంచెదా ।
అవ్యనుమతి పతి సైంధవు - ద్రెవ్వనేయగ నున్న - వివచ్చుజేరగ॥స॥
స్యందనంబు దెప్పింపుము - సారధి జీరీ ।
అందు జవనతురంగముల వ-సందగు కేతన మందు బూన్పింపుము॥స॥
ధరను నుల్పిపురమున ను - స్థిరమగ వెలసీ ।
వర చప్పిడి పున్నయచా-దరిని బోచెడి గౌరి-వరు కరుణగలదిపుడు ॥స॥

వ చ న ము—

ధర్మజా రధ్యంబుల శ్రమయును దప్పియుం దీర్చును సారధిం బిలిచి
సవిశేష సన్నాహంబు జేయింపు మన బ్రీతినొంది యుధిష్ఠిరుండు.

ర గ డ

ఆజ్ఞనిడిన పరిచారక జనములు । నత్తురగంబులనూ
తనవులెల్ల మాలిన్యము లేకను । తడవి నంతలోనా
ధారుకానుజుం డగు సారధి నిం । పార యశ్వములకూ
బొజ్జలు నిడగ నాహారంబిడి । భూరిశరంబులనూ
అరదము పై నమరించి గుఱ్ఱముల । నా రథమున బూన్చి
సేవాధ్వజ మెత్తించి తయారగ । జేసి తెచ్చి నిలుపా
అంతకుమన్న గృతస్నాతుండై । యా సాత్యకి మరియూ
వధుపానం బొనరించి వచ్చి ధ । ర్మజుని పదంబులకూ
ప్రణమియొసర్చిన గౌగలించుకొని । పాండవాగ్రజుండూ
అంచితముగ నాకీర్వాదం బొన । రించి నంత యతడూ
పెండ్లికి బోయెడు లీల దేరిపై । బిగ్గర నెక్కియనూ
యెక్కిడు నిల్లును శరములు దొడపై । చక్కగ నిడుకొనియూ

కదలిపోవుచుండెడి సమయంబున | కరువలి నందనుడూ
 అగ్రజునకు సాష్టాంగ వందనము | లాచరించి యతడూ
 అతనితోడ జోదలచినంత గని | యా సాత్యకి యనియె
 భీమసేన రావలదు నాకు భయ | మేమిలేదు యచటా
 యీ సైన్యంబులు నాకు భారమే | యిచట నిలిచి నీవూ
 ద్రోణుని వలనను ధృరాజునకు | దొడకు గలుగకుండా
 కాచియుండు మేంతయు నీ విచ్చట | కొంతేయాగ్రజునీ
 అన విని భీమండల్లగాక యని | యతని కిట్టులనియె
 రాజరక్షణమునకు నే నిలిచెద | రయమున నీవేగీ
 విజయుని కట జయ మొనరించుము నీ | వేగుమనిన యతడూ
 కన్నడు సైంధవుడ్రుంచి బేర్చిన | కాతుకంబు గనియూ
 వచ్చి నిన్ను మీ యన్నను శాగిట | గృచ్చి శాగలెంతూ
 అని సాత్యకి దగవినిపించియు భీ | ముని నటల్పియనూ
 లేళ్ళ గమిం గను బెబ్బలి తెరగున | లేచి ధీమడగుచూ
 నీ సేనలపై నడుచుచుండెనని | నా సంజయు డనగా
 విని ధృతరాష్ట్రుడు సంజయుతో ని | ట్లనియె సూతవశ్యా
 ధర్మనుతుడు బంపించిన సాత్యకి | తక్షణమే వెడలి
 మన బలముల దెర గవిసెంత గని | మనవా రాతనినీ
 పోవ విడిచిరే కారణమేమని | భూవిభు డడుగుటయూ
 సంజయు డా కురువరునకు నిట్లనె | సమర విధానమునూ
 సాత్యకి జోయిన పిదప ధర్మజుడు | శరగురు దెన గనియూ
 ఆశ్రేనేయు పిరుంద నుదరి మిన | యట్టి సమయముననూ
 ధృష్టద్యుమ్ను డవప్తంబున | ధీరతి నెలుగెత్తి
 పురిగొల్పిన పాండవ సైనికు లెతి | త్వరిత గవియూ
 మనవారందరు పగరసేనపై | మార్కొనిరో భూపా
 అప్పుడు ధృష్టద్యుమ్నుడు శరములు | నద్భుతముగ నింపీ
 శరములు గరములు యురములు దొడలును | జరణంబులు గప్ప
 పాంచాలాత్మజు కోల్తల కోర్వక | భయమున నీ బలమూ

బాధుమూకలకు నడ్డము జొచ్చు నృ | పాలుర నేడ్వరనూ
 యమపురి కంపెను ధృష్టద్యుమ్నుడు | నమిత సాహసుండై
 ఆ సమయంబున కుంభసంభవుం | డాతని మార్కొనియూ
 యేడుతూపులేసిన యాతడు గని | యేడిటను ద్రుంచే
 చాపాచార్యుం డలిగి యస్త్రముల | స్వందనంబు గప్పి
 ఆ సాత్యకిను పలక్షించియు గురు | డనియె నతనితోడ
 నిక్కము నాచే బలువున కోడియు | నీగురుండు దొలగే
 నీవిట నాచే దప్పించుక యెటు | బోవురాడ విపుడూ
 నిన్నెటు స్వక్ష్మించెదనో జూతువు | నిలువుము యనిలోనా
 అనవుడు నాత్యకి యిట్లని డెల్సెను | యాచార్యునితోడ॥

క చ స మ—

మరియు ద్రోణాచార్యునకు సాత్యకి యిట్లనియె.

శంఖరాధరణం — ఆటతాళం

శరగురువర్యా - మందరధైర్యా ॥శ॥
 శరగురువర్య నా - మొర యాలించుచు దేవా |
 నరవరుడాయుధి | ప్పిరుడు బంపగవన్తి ॥శ॥
 పురుహూతు సుతునీ - జేరగబోడు - భూసువరనే |
 పరమదయాళానా - ప్రార్థన మాలించి |
 నరునిపైగల ప్రేమ - నామేన జూపుము ॥శ॥
 నిన్నెదిరించూ - వీరుడు జగతీ - నెన్నలేడనుచూ ,
 పన్నుగ శ్రీపుల్చి - పరమేశుసాక్షిగ |
 మున్నేవింటినిగాని - మన్నించి బంపుము ॥శ॥

క చ స మ—

సాత్యకి ద్రోణాచార్యు నిట్లు ప్రార్థించి దొలగిపోవ దలంచి సారథి
 యీ ద్రోణుండు మనల బ్రోనీక పెనంగనున్నాడు గాన మనమిచ్చట
 నాలసించిన మన ప్రయత్న భంగంబగు నల్లదే సైన్యంబు లడ్డంబు
 రానున్నవి వచ్చిన వారల భంగవరచి సార్థుని జేరబోవునమని
 మరియు.

రంగడ

తొలగిపోవుచుండెడి సమయంబున । దోణుని సైన్యములూ
 అడ్డమువచ్చిన బాష్టికాదుల । నచట జిక్కువరచీ
 ధీరత నిల్చిన సాత్యకి వీడి బ । కారి బలంబులపై
 గలిసినంత గని శైవేయుండట । గడచి చనియె భూపా
 అన విని ధృతరాష్ట్రుడు సంజయుతో । ననియె నిట్టులనుచూ
 మన సేనలు సాత్యకి సాయకమాల । మడియుచున్న యవుడూ
 జూచి సుయోధను డనుజు లెంతగా । శోకించిరొ యకటా
 దెలుపు మనిన సంజయు డా నృపతికి । దెల్పె నిట్టులనుచూ
 కురువర నీ యవినయ మాపదలకు । కుదురై నిలిచెనుగా
 శోకాయత్తుడ వగుట దగదు నీ । వీ కాలంబుననూ
 స్థిరచిత్తుడవై సమరరంగమున । తెరగెల్లను వినుమా
 సాత్యకి యర్జును జేరగబోయెడి । సమయంబున నచట
 కృతవర్ముండడము వచ్చిన గని । నతి రోహవశుడై
 ఒక్కశరంబున విల్లు ద్రుంచి రయ । మొప్పు నాలుగింటా
 రధ్యంబుల నాల్గిటిని గూల్చి సా । రధిని నొకటద్రుంచి
 ఆతని యాటోపంబును మాన్చియు । నలుల నేగుచున్నా
 కోపావిష్టుండై దుశ్శాసను । డేవుమీర నవుడూ
 పారద్రుంఖిణ ప్రముఖ బలంబుల । బరువడి గూడుకొనీ
 వచ్చి సాత్యకిని జట్టుముట్ట గని । యచ్చుతు ననుజుండూ
 సాహస విక్రముడై దుశ్శాసను । సర్వబలంబునూ
 బాణ వగంపర పంక్తులచేతను । బారి సమరుచుండా
 రధములు దొరగెను శుండాంబులు । రణభూమిని గూలే
 తురగవ్రాతము భటకొటులు తు । త్తనియతాచు రాలే
 సారధి కేతనములు డొల్లెను రణ । ధాక్షిణి నిండగనూ
 నెత్తురుటేరులు బారె భూతములు । నిండె నాల్గుదిశలా
 కని దుశ్శాసను డతిరోషుండై । కార్ముకంబు బూనీ
 పాపాణ ప్రదరంబు లేయ శ్రీ । పతి యనుజుం డవుడూ

అన్నిటి చూర్ణము జేసి విశిఖముల | నా సేనల గప్పా
నొచ్చి బలంబులు పలుదిక్కులకును | విచ్చె గౌరవేశా
బారడి బలముల వెంటనంటి యెడు | వీరుడు సాత్యకియూ
అంపవెల్లి దేల్చిన వెగడొందియు | నధిపా నీ కొడుకూ
యోధవీరులం గూడుక ద్రోణుని | యొద్దకు జని నంతా
వ చ న ము—

యివ్విధంబున తన చేరువకుం జనిన యా దుశ్శాసనుం గనుంగొని
మున్ను సాత్యకి దెసబుట్టిన కోలాహలం బాకన్గించుచున్న యగ్గురుం
డతని కిట్లనియె.

యెరుకల కాంభోజి — ఆటతాళం

యేమీ - యువరాజా వచ్చితివే ||యే||
యేమి యిటు వచ్చుటకు కారణ - మేమొ తెలియదు దుస్ససేనా |
జ్ఞేయమా నీ యగ్రజునకును - జ్ఞేయమే దొరలెల్ల ననిలో ||యే||
ధీరూ - డౌ నరు డా సైంధవునీ |ధీ||
జేరి యే మొనరించె కయ్యము - గోరితిరి నీ యన్న నీవును |
సారసాక్షుడు వచ్చి దెల్పిన - సంధి వినకింతకును దెస్తిరి ||యే||
వ చ న ము—

అని మరియు ద్రోణాచార్యుం డిట్లనియె.

ర గ డ

యెందుజొజొచ్చెదవు దుస్ససేననీ | వీరధస్తామముతో
అడుకులు దినినప్పుడె కుట్టెత్తునె | యవనిలొ మనుజులకూ
ఒడ లెరుంగకను పాండుసుతుల నా | డడిగిన మాటలనూ |
మరచితివే పాంచాలిని సభలో ! మాన్యగుణోత్తరనూ
బరచిన పాటులు మరచినారె యా | పాండురాజ సుతులూ
గావున నొక సాత్యకిచే నోటరి | వై వచ్చితి వకటా
భీమ కిరీటుల బారిం బడి నీ | వేమి బ్రతుకగలవూ
నాటి క్రొవ్వు యెటుబోయెనొ యీతరి | నాకడ జొచ్చితివీ

గావున నే నొక హితవు దెల్పెదను । భావంబున నిల్చి
 బ్రతుకదలంచిన పాండు నందనుల । భాగంబుల నెల్లా
 నిచ్చునట్లు నీ యగ్రజతోడను । నచ్చజెప్పమయ్యా
 యిన్నియేల భీష్ముని బుద్ధులు విన । కిట్లు జెడితిరయ్యా
 ఆచార్యుడు దెల్పిన వాక్యంబుల । కాదుశ్వాసనుడూ
 విననియట్లు మరి యేమియు బలుకక । జనియె కయ్యమునకూ
 తదుపరి ద్రోణుడు పాండవ బలముల । దాకి శరము లేయా
 పాండవ సేనల వీరకేతుడను । దండిమగడు దాకా
 అతని నొక్క వాలమ్మున ద్రుగచియు । నా చాచ్యుడు వడిగా
 సారథులను రథ్యంబుల దొరలను । సమరి జంపుచుండా
 ధృష్టద్యుమ్నుడు నాలోకించియు । ధీరోదాత్తుండై
 కోపతామ్రనయనుండై వేగమె । కుంభజుపై గవిసీ
 వక్షము దూరగ క్రూరాస్త్రంబుల । వైచిన మన బలమూ
 అహంకారము జేయునంతలో । నాచార్యుం డచటా
 మూర్ఛిల్లిన గని ధృష్టద్యుమ్నుడు । మోదంబున లేచి
 వాలుబలకయుం గొని సత్వరమున । నేలకు లంఘించి
 మెరుగు మెరయు తెరగున జని శరగురు । శిరము దరుగ దలచి
 యేడైర సాత్యకి స్యందనంబు పై । కెరిసంతలోనా
 ఆచార్యుడు తన మూర్ఛదెలిసి ధైర్యంబున నటనిలిచి ।
 తనపై వచ్చెడి ధృష్టద్యుమ్నుని । గని నతికోపమునా
 జేస కొలది తూపులు ద్రుపదాత్మజ । మేనను నొప్పింపా
 అవి యన్నియు గడుదురుల చందమున । నతని మేను గరువా
 వెగడొందియు జని స్యందన మెక్కియు । విల్లు చేతగొనియూ
 బాణపంక్తులను బెల్లెసిన గని । భారద్వాజుండూ
 అతని సూతు దెగవైచి నంత రథ । హయములు నిల్వకనూ
 తొలగి తేను నీడుక జనినంతనె । ద్రోణాచార్యుండూ
 పాండవ సైన్యంబుల నట నిల్వక । బారదోలుచుండా
 అతని కోల్తల కోర్వలేక ధర్మాత్మజ బలమెల్లా ।

యెదిరించగ లేకను యా బలములు । నొదిగియుండునంతా
గడికండలు గావించుచు బలముల । పుడమి డొల్లజేయూ
మిగిలినవారలు నలుదిశలకు బా । రగ గని భీముండూ
ద్రుపద నందనుడు విన నిట్లనియెను । ద్రోణాచార్యుండూ
రూపడంచె మన సేనల నెల్లను । పాపభీతి లేకా
అన విని ధృష్టద్యుమ్నుడు మార్కొను । నట్టి సమయముననూ
తలగడచియు నట చేకితాను డను । నిలవతి గదిసియనూ
ఆశుగముల సారథి నొప్పించియు । నశ్వధృతిని మాన్పా
కన్నుల నిప్పులు రాల ద్రోణు । గ్రమ్మగు బాణములూ
గొట్టినంత నా చేకితాను డా । కోల్తల కోర్వకనూ
విరధుండై జన దొరలందరు తన । వెంటజనిరి వేగా॥

క చ న మ—

ఆసమయంబున పాంచాలపతి యా బ్రాహ్మణుండు వృషభంబులం
బోని భూపాలుర నెల్లను సృగాలంబుల కాహారంబు సేయుచున్నవాడు
వారింపవలదే యని కడంగి మొసలం బురికొల్పుకొనుచు నక్కజం
బగు కయ్యంబు సేయుచుండం బాండవాగ్రజం డాత్మగతంబున.

ముఖారి — ఆటకాళం

వెంట నెవ్వరులేక నర్జును - డొంటివాడై జనియె సమరో ॥
ద్ధారుడూ ॥ యింద్ర కుమారుడూ ॥ వెం ॥
మనసు నిలకడలేక సాత్యకి - జను మాటంచును బుచ్చితిని నట ॥
జూడగా ॥ నరునకు దోడుగా ॥ వెం ॥
పోవుటను గనుగొంటి నిద్రకు - భూరిబాహుబలులు సేనల ॥
జిక్కిరో ॥ సహరము దక్కిరో ॥ వెం ॥
ధర నుల్చిపురిశుడౌ శం - కరుని దయ యెటులున్నదో గన ॥
జాలమూ ॥ యేమీ కాలమూ ॥ వెం ॥

క చ న మ—

ధర్మనందనుండు తనలో విచారంబునొందుచు మరియు నిట్లనియె

రగడ

యేమైరో పార్థుడు సాత్యకు లట । యేమిజేసిరాక్కో
 వారికి దోడుగ నేగు తెట్లకో । వాయుకుమారుండు
 తమ్ముని కొరకై సాత్యకి నంపెను । ధర్మజుండు యపుడూ
 చిత్తమ్మున తమ్ముని దలంప డది । యెత్తైగోగానీ
 అని యచ్చటనుండెడి ప్రజలెల్లను । యవమానింతురుగా
 బాహుబలుం డద్భుత విక్రము డీ । పావని బంపిననూ
 యాయెడ నా హృదయంబున శోకము । వాయవలయు జమ్మూ
 అని బహువిధుల విచారించియు భీ । మని జేరగ నరిగీ
 పెద్ద యెలుంగున భీభత్సా యని । పేరున నరుచుచునూ
 కన్నీరొలుకుచు మాటజెప్ప లే । కార్తి బొందియున్నా
 గని భీముం డిట్లనియె మేము గలు । గంగ విచారంబే
 యేమని యాజ్ఞ యొసంగిన నాపని । యేదైనను దీర్తు
 అన విని భీమున కగ్రజు డిట్లనె । ననుజా నచ్చోటా
 పాంచజన్య రవ మినవచ్చిన నతి । భయమున సాత్యకినీ
 దోడుగ బంపితి నట యెట్లుండెనొ । దోచడు నామదికీ
 నీవుబోయి పార్థుని గని సంతన । మావహిల్లునటులా
 సింహనాద మొనరింపుమయ్య నా । చిత్తము రంజిలగా
 నీ తమ్ముడు పసి వా డతి రూపసి । నీతివిదుడు గానా
 మద్భక్తుం డాతని కెడరగునని । మనము తల్లడిల్లే
 అనుచుండగ నాలించియు భీముం । డన్న కిట్టులనియే
 వగువనేల తద్రథ రథ్యంబుల । నగధు సారధినీ
 గాండివ శరముల కొలది యెరుంగుదు । గాదె ధర్మ తనయా
 ఆజ్ఞ యొసంగిన నేను బోయి కృష్ణార్జున సాత్యకులా
 గలిసి వారి క్షేమంబులు నీ కిట । దెలియ నెరుక జేతూ
 నని బల్కియు పాంచాల నందనుని । గరుగొని యిట్లనియె
 శరగురు ప్రతి నెరుంగుదుగాదే । మరువకుండు మిపుడూ
 యేమరకను జాగ్రతగాయుండుము । భూమిశుని యడనూ

అని దెల్పిన విని ధృష్టద్యుమ్నుం । డా భీమున కనియే
 విను నా తనువున బ్రాణములుండగ । మన ధర్మజు దెసకూ
 రాగలండె ద్రోణాచార్యుని నే । రానిత్తు నె యిటకూ
 తడయక సందేహము విడి యర్జును । కడకు నరుగు మనినా
 ఆ ధృష్టద్యుమ్నుని వాక్యంబుల । కలరి వాయుజుండా
 అన్న పదంబులకు నుబ్రణతుండై । యా రధ్యజువలనా
 ఆలింగన యాశీర్వాదంబుల । నా రదమున బడసీ
 పోవదలంచిన యంత నచ్చటను । భావజజనకుండా
 శంఖనినాదము జేసినంత విని । శమన తనూజుండా
 అదె వినవచ్చెను పాంచజన్య ధ్వని । యర్జును యోటమిసీ
 గని శ్రీకృష్ణుడు జేసెడి రథసం । బని తలంతు నేనూ

వ చ న ము —

అన విని భీమసేనుం డత్యంతరయంబున నర్జునునిం జేరజోవం
 దలంచి ప్రయాణోన్ముకుడై సారథిం గని యిట్లనియె.

జంఘాటి - అటతాళం

ఆ రదము దెమ్మా - అల్లదె సారథి ।
 బరువడి నేగియ - తురగముల బూచ్చుక ॥అ॥
 శర చాపంబు ల - స్వందనమున నిడి ।
 త్వరితగతినికే - తన మెత్తింబియు ॥అ॥
 తరుచుగు తూర్య - ధ్వనులు జెలంగగ ।
 సరసను భేరి - స్వనములు మ్రోవగ ॥అ॥

వ చ న ము —

యివ్వినంబున విశోకుండు దెచ్చు రథంబు నెక్కి సింహ నాదంబు
 జేయుచు జోవుచున్న భీమసేనువై నీ కొడుకులు దలవడి వివిధ విశి
 షంబుల బరగించిన లేళ్ళగమింగను సింగంబు చందంబున జెలంగి
 మనవాడు వేయు శరంబులు మగిడించుచు గదిసి మూడు నారాచు

బుల మువ్వరం జంపిన మిగిలిన వారందరు భయంబున పలుదెసల
బాదుచున్న వారల దివ్యాస్త్రంబుల గొట్టి తెరపి గావించి రథంబు
బరపుటంగని ద్రోణాచార్యుం డప్పడు.

ర గ డ

పోవుచున్న భీముని మార్కొనియును । భూరి విక్రమమునా
వుగ్రాస్త్రంబుల గప్పి నిల్పెనట । శ్రీమమె నొక శరమూ
నిటల తలంబున నాటించినయట । సలిచె వాయుజుండా
నిలిచిన వాయుజు గని తనలోనన । దలచె కుంభజుండా
వీడు యజ్ఞనునివలె నా యిష్టము । తోడ బోవువాడూ
అని దలచియు పవనాత్మజు గనుగొని । యనియె నిట్టలనుచూ
నన్ను గెలువ కెట్లగగలవు నీ । పెన్ని విధుల నైనా
యింతకు మున్నుగ నీ తమ్ముడు నెం । తెంతో శ్రమజెందీ॥
కడకు నాదు యనుమతి గొని గాదే । కయ్యమునకు జనియే
గురు డిట్లన విని కీచ కాంతకుడు । కోపంబున ననియే
ప్రియముబల్కి తప్పించుకపోవను । భీభత్సుడుగాడూ
పగర బాహుబల మర్దనుండు యీ । పవన తనూజుండా
నీవు బంధుడవు తండ్రివి గురుడవు । నిర్మల హృదయుడవు
గాన నాదు దర్పము జూపించెద । గనుమని భీముండా
గద సారించి చెలంగియు తన భుజ । గర్వంబున వైవా
గని కుంభజు డుర్వికి దాటిన యా । గదరశ్ములు మింటా
బర్వగ బెట్టిదమగు మోతలతో । బల్ పిడుగులమాట్కి
వచ్చి దాకి గుఱ్ఱముల సారధిని । చెచ్చెర బడగూల్చి
అరదము పొడిగావించిన సైన్యము । లదరి బాహుచంపా
శరగురు డొండొక తేరునెక్కి స । త్వర భీమునిదాకి
శరవర్షము గురిపించుచుండగా । కరువలి నందనుడూ
పొలివోకను యరదంబుడిగ్గి గురు । భూరిశరావళికి
మోమువంచి కడుయొప్పున జనె న । మోదముతో నపుడూ
పోవుచు నొక లొక చేత బట్టి తే । రావైపున విసరా

అని దెల్పిన విని ధృష్టద్యుమ్నుం । డా భీమున కనియే
 విను నా తనువున బ్రాణములుండగ । మన ధర్మజు దెసకూ
 రాగలండె ద్రోణాచార్యుని నే । రానిత్తు నె యిటకూ
 తడయక సందేహము విడి యర్జును । కడకు నరుగు మనినా
 ఆ ధృష్టద్యుమ్నుని వాక్యంబుల । కలరి వాయుజుండు
 అన్న పదంబులకు నుబ్రణతుండె । యా రధ్యజువలనా
 ఆలింగన యాశీర్వాదంబుల । నా రదమున బడసీ
 పోవదలంచిన యంత నచ్చటను । భావజనకుండు
 శంఖనినాదము జేసినంత విని । శమన తనూజుండు
 అదె వినవచ్చెను పాంచజన్య ధ్వని । యర్జును యోటమిసీ
 గని శ్రీకృష్ణుడు జేసెడి రభసం । బని తలంతు నేనూ

ప చ న ము —

అన విని భీమసేనుం డత్యంతరయంబున నర్జునునిం జేరజోవం
 దలంచి ప్రయాణోన్ముకుడై సారథిం గని యిట్లనియె.

జంఝాటి - ఆటతాళం.

ఆ రదము దెమ్మా - అల్లనె సారథి ।
 బరువడి నేగియు - తురగముల బూచ్చుక ॥అ॥
 శర చాపంబు ల - స్వందనమున నిడి ।
 త్వరితగతినికే - తన మెత్తింబియు ॥అ॥
 తరుచుగు తూర్య - ధ్వనులు జెలంగగ ।
 సరసను భేరి - స్వనములు మ్రోవగ ॥అ॥

ప చ న ము —

యివ్వొగంబున విశోకుండు దెచ్చు రథంబు నెక్కి సింహ నాదంబు
 జేయుచు బోవుచున్న భీమసేనువై నీ కొడుకులు దలవడి వివిధ విభి
 ఖంబుల బరగించిన లేళ్ళగమింగను సింగంబు చందంబున జెలంగి
 మనవారు వేయు శరంబులు మిగిడించుచు గదిసి మూడు నారాచు

బుల మువ్వరం జంపిన మిగిలిన వారందఱు భయంబున పలుదెసల
బారుచున్న వారల దివ్యాస్త్రంబుల గొట్టి తెరపి గావించి రథంబు
బరవుటంగని ద్రోణాచార్యుం డవ్వుడు.

ర గ డ

పోవుచున్న భీముని మార్కొనియును । భూరి విక్రమమునా
వుగ్రాస్త్రంబుల గప్పి నిల్పెనట । శ్రీఘమె నొక శరమూ
నిటల తలంబున నాటించినయట । పలిచె వాయుజుండు
నిలిచిన వాయుజు గని తనలోనన । దలచె కుంభజుండు
వీడు యద్జనునివలె నా యిష్టము । తోడ బోవువాడూ
అని దలచియు పవనాత్మజు గనుగొని । యనియె నిట్టలనుచూ
నన్ను గెలువ కెట్లేగగలవు నీ । వెన్ని విధుల నైనా
యింతకు మున్నుగ నీ తమ్ముడు నెం । తెంతో శ్రమజెందీ॥
కడకు నాదు యనుమతి గొని గాదే । కయ్యమునకు జనియే
గురు డిట్లన విని కీచకాంతకుడు । కోపంబున ననియే
ప్రియముబల్కి తప్పించుకపోవను । భీభత్సుడుగా డూ
పగర బాహుబల మర్దనుండు యీ । పవన తనూజుండు
నీవు బంధుడవు తండ్రివి గురుడవు । నిర్మల హృదయుడవు
గాన నాదు దర్పము జూపించెద । గనుమని భీముండు
గద సారించి చెలంగియు తన భుజ । గర్వంబున వైవా
గని కుంభజు డుర్వికి దాటిన యా । గదరస్కలు మింటా
బర్వగ బెట్టిదమగు మోతలతో । బల్ పిడుగులమాట్కి
వచ్చి దాకి గుఱ్ఱముల సారథిని । చెచ్చెర బడగూల్చి
అరదము పొడిగావించిన సైన్యము । లదరి బారుచుండా
శరగురు డొండొక తేరునెక్కి స । త్వర భీమునిదాకీ
శరవర్షము గురిపించుచుండగా । కరువలి నందనుడూ
పొలివోకను యరదంబుడిగ్గి గురు । భూరిశరావళికి
మోమావంచి కడుయోర్పున జనెన । మౌఢముతో నపుడూ
పోవుచు నొగ లొక చేత బట్టి తే । రావైపున వినరా

సేనాముఖమున నిలిచి యెంతో మన । సేనల గాచెదనూ
 నీతో వచ్చుట కర్హముగాదది । నేగుమనిన యతడూ
 మరలి తన్ను దా బురికొల్పుక స । త్వర సేగిన యపుడూ
 పుత్రహాజ మొదలగు యోధులు వా । ర త్తరి నరు కడకూ
 వచ్చుచున్న దుర్యోధనుండు గని । వారింపగ దలచి
 దాకినంత వారలతో కయ్యము । దారుణముగ జరిగే
 అప్పు డుత్తమాజుడు పతి చాపము । నార్చుచు ఖండించి
 తోడనే యాతని వక్షము దూరగ । తోమరమును నింపా
 మరియొక జాపముగొని సుయోధనుడు । శరములు సంధించి
 అతని హయంబుల సారధిగూల్చిన । నరిగియు ధామన్యు
 తేరెక్కియు పతిసూతు హయంబుల । ధారుణి బడగూల్చి
 విరధుండై పోలిబోక సుయోధను । డరధముపై గదనూ
 గొని చని వాని తురగంబుల నూ । తుని దెగవైవగనూ
 రధము డిగ్గి దొలగిరి వా రివ్వరు । రాజరాజు మరియూ
 మద్రేతుని రధమెక్కి జనియె స । మృదమున నరవరుడూ
 పుత్రహాజుడును యుధామన్యుడును । న త్తరి సేనలనూ
 బారి సమరుచును దేరులెక్కి వే । పార్థజేరి రపుడూ॥

ప చ న ము—

అనుట విని నాంబికేయుండు సంజయున కిట్లనియె.

తోడిరాగం — ఆదితాళం

మనవా రెంతటి - మందభాగ్యులో - గవరాదో నూతా ॥
 మన కర్ణుడు పాండవుల గెల్పునని-మనముల పెరుయాసల నుండిరి గద॥
 జననాథుండెల్లు దల్లడిల్లెనొ - ననిలో నూతజ నోటమి గన్గొని ॥మ॥
 ధర్మజుండు గర్హని యాటోసము-దలచిరే యికన్న మూయడటయా॥
 నిర్మలాత్మ డీమాటవిన్న-దుష్కర్మడు కర్ణుడ నాధయనునొగడ ॥మ॥
 విరధుడగుచు పోయినట్లై పోయెను-మరలిరాడు కయ్యమున కదేమొ॥
 నెరుగబల్లు తేటపడగ సంజయ-ధరనునుల్చి పురపర శివుసాక్షిగ ॥మ॥

క చ న ము—

యివ్విధంబున మనంబున నురియాడుచున్న కురువల్లభునకు సంజయుం డిట్లనియె.

ర గ డ

జననాథా విను నీ వడిగిన దె | ల్లను వివరంబుగనూ
ధీరమానసుడు భీముం డట్లును | జేరబోవుచుండా
కర్ణుడు పేరెలుగెత్తి పీల్చె నా | కరువలి నందనునీ
ఆతని కంతధ్వని విని భీముం | డత్యుగ్రత మరలీ
మార్కొని నంతనె నిరువురు గదిసియు | మార్గణ జాలములా
బోరుచు దురగంబుల సారధులను | దేరుల నొంచుచునూ
చావంబుల మైమరుపుల ద్రుంచుచు | కోప చిత్తములనూ
పోరాడెడు తరి కీచకాంతకుడు | భూతి విక్రమమునూ
రాధాత్మజు నిలు నుగ్గుజేసి | గుఱ్ఱంబుల బడిమార్చి
నూతు దెర్లీయు పవిత్రుల్యంబగు | శౌతశరములేయా
తనువు డస్సి సిగ్గిరియొం డొక రథ | మునకు జనియె నధిపా
లన విని కురుభూవిభుడు సంజయున | కనియె నిట్టులనుచూ
ఆ కర్ణుని బింకం బెటు లయ్యెనో | నదియు దెల్పుచునినా
కురువర కర్ణుడు మరలవచ్చి బల్ | క్రోధమాన సమునా
భీమణకాపా యితలోచనుడై | భీము దెరకుమరలీ
గవిసినంత నయ్యిరువుర కతి సం | గ్రామమయ్యె నధిపా
డేగలతీరున పులులచంద మే | డైర బోరుచు మరియూ
మత్తగజంబుల పోల్కి సింహముల | మాట్కిబోరుచుండా
కర్ణుని దిక్కునగల బలమెల్లను | కయ్యమునకు గదిసీ
భీముడాకి యాతని కోల్తలకును | భీతిగూలి రంతా
సంజయు డిటు దెల్పిన విని యిట్లనె | సామజ పురవరుడూ
సంజయు నూతనుతుండు పాండవుల | సమరములో బోర్
మనల జయింపగ జేయునంచు నె | మ్మనమున నమ్మియునూ
దుర్యోధనుడు మదాంధుడు కూరుడు | దుష్టబుద్ధి నాడూ

శౌరివచ్చి సంప్రీతిగ దెల్పెన | సంధిని వినడాదే
 నిష్కళంకు తా పాండుకుమారులు | నీతివంతు లగుటా
 దైవము వారికి చేటు దలంచునె | ధర్మ సమరమగుటా
 కావున రాజును తమ్ములతో చెడి | పోవుట నిశ్చయమూ
 యేది యెఱైనను సమర విధానము | నెరిగింపు మటనినా
 సంజయు డిట్లని దెల్ప దొడంగెను | సామజపురి పతితో
 సమసిన మన సేనల గని కర్ణుడు | సమరమునకు జొచ్చి
 ముప్పది నారసముల నా భీముని | ముంచినంత యతడూ
 నడుమనె నరికియు తొమ్మిది శరములు | నాతనిపైనింపా
 గని రాధాత్మజు డంపనాన భీ | మునిపై గురిపింపా
 యిట్లెరుపురు గదిసియు వృషభంబుల | యట్లు బోరుచుండా
 ఘోరహగురు గనుపట్టెను చూచెడి | వారల కా యడనూ
 అంతట గర్జని విల్లు హయంబుల | కుంతి నందనుండా
 నుగ్గునూచ మొనరించి రాధజని | నోనేసిన యంతా
 ద్రోణుడు దుర్జయుడను నీ కొడుకును | దోర్బలమునబంపా
 వచ్చి రాద్రముగ దాకినంత గని | వాయునందనుండా
 తురగంబుల నూతుని బలు శరముల | శిరములు దెగవైచీ
 ఒక్క శరంబున దుర్జయు మస్తక | మొప్పగ ఖండించే
 ఆతడు బడుటకు కర్ణుడు కనుగవ | నశ్రులు రాల్చుచునూ
 అతి శోకాతురుడై రథ మెక్కిన | నా భీముడు గనియూ
 హేమభూషితంబగు మార్గణముల | నేడైర గొట్టిననూ
 అన్ని కనకమయ పుంఖంబులచే | నా భీముని గొట్టా
 దానగనలి మూడమ్ములు రాధా | త్మజుని పక్షముననూ
 గాడిబార నేసిన కడు నొచ్చియు | గర్జుడు తన రథమూ
 దొలగదోలుకొని బారె నప్పు డా | కలని నిల్వకతడూ
 అనవిని ధృతరాష్ట్రం డా సంజయు | కనియె నిట్టలనుచూ
 దైవవిధిని దప్పింపగ నెవ్వరి || తరమగునో నూతా
 సురగడుదోరగ యక్షులకైనను | కరువలి నందనుడూ

యెదిరింపగ రాడందుకు కట్టన | కెట్లు సాధ్యమగునూ
పాండు నందనుల నాజ్ఞి గెలువ గ | లండని రాధజునీ
అగ్గించుచు నుండెడు నా కొడు కిపు | డా భీముని వలనా
యొత దీనుడై యుండెనో నామది | కెరుగరాదు సూతా
వ చ న ము—

అని పలు మాటలాడుచున్న ధృతరాష్ట్రునికు సంజయుం డిట్లనియె.

మోహన రాగం — అటతాళం

తగునా రేడా - తగ నిటులాడా ||త||
నగము ధర పాండవుల కివ్వగ - సమ్మతించగ వైతి వకటా ||త||
పెంగలీ యొకడు - విషమును గ్రోలీ |
యంగముల నారటను బెట్టిన - యన్యులను గోపించి నటులా ||త||
ముందు వెనుక యోచనలేక పాండూ!
నందనుల కానలకు దోలిన - మందమతి నీ కొడుకుననుమా ||త||
యిలలోనుల్పి పురీశుడో హుసీ |
కలనిగెలిచిన నరుని బలిమిని - దలచవైతివి చులకజేసీ ||త||
వ చ న ము—

యింక పలుమాటలేల బవరంబు తెరంగు వినుము.

ర గ డ

నీకొడుకులు దుర్మర్షులుడాదిగ | నేపును సమరమునా
కట్టనోటమినిజూచి యొర్వకను | కనలి భీముడాకీ
తూపుల నడరించిన గని వారికి | దోడుగ కట్లండా
మార్గణపంక్తిని బరపినంతనా | మారుతాశ్మజుండా
ఆవిశిఖంబుల దూలించుచు నా | యేపురపై గవినీ
తురగ సారధులతోడ నేపురను | ద్రుంచి యార్చినంతా
కోదండముగొని రాధా తనయుడు | కూరాస్త్రయు లేయా
నవి ఖండించియు దివ్యాస్త్రుంబుల | నతని సూతుజంపీ
విలు ద్రుంచియు హయ సందోహంబుల | నిలబడ గూల్చియునూ

కీచకాంతకుడు హాసము జేయగ | కేరుచు గర్జుండు
 గదవైచిన నది భగ్న మొనర్చెను | కరువలి నందనుడూ
 పాదచారియై కర్ణుడు భీముని | పై దాకిన యంతా
 కురువలి చిత్రక్షూది కుమారుల | త్వరితగతిని బరపా
 భీమునిపై గవిసిన నాతడు బల్ | తామసమున గదిసీ
 రధరధ్యంబుల సారథి సహితము | రయమున నేడ్వరనూ
 సమరావని పాల్జేసినంత నా | సమయ మెరింగియునూ
 మరియొక స్వందనమెక్కి కర్ణుడా | మారుతి దాకగనూ
 అప్పు డిరువురకు ఘోరంబగు సమ | రంబయ్యెను సధిపా
 శత్రుంజయు డాదిగ నేడ్వరుబల్ | స్నాహసమున వెడలి
 మగటిమి మీరగ భీమసేనుపై | మార్కొని శరములచే
 గప్పినంత యత డందరి శరముల | గండడగించియునూ
 సప్తనారసంబుల వారందరి | సమయించియు నార్చే
 తమ్ము డొనర్చిన సింహనాదమట | ధర్మజుడాలించీ
 భీముని నిజవిజయం బిదియనుచును | తామసమున బొంగీ
 అప్పుడు ద్రోణుని దెసకు దరిమి క | య్యం బొనరించుటయూ
 అనుజులు పలువురు గూలిన దుర్యో | ధనుడు మనంబుననూ
 అయ్యో జూదం బప్పుడు విదురుడు | నెయ్యముతో నాకూ
 జెప్పినట్లే యగుచున్నది యిప్పుడు | సేయున దేమనుచూ
 గుందుచు సభలో పాండుకుమారుల | గొందల పెట్టితిని
 అట్టి పాప ఫల మనుభవింపకను | నది యెట్టుల బోహూ
 నని వగ బాగలుచు నుండెను సుయోధను | డని నూతుడు దెల్ప
 విని కురుభూపతి గడచిన దానికి | నింత వగువనేలా
 దుర్మతియై కార్యము దప్పెను యా | దుర్యోధను డపుడూ
 కావున లాభంబేమి కుమారుల | కథ జెప్పుము నూతా
 అనవిని సంజయుడా ధృతరాష్ట్రున | కును దెల్పగ దొడగే
 కర్ణుడు భీముని దాకి ఘోర సం | గర మొనర్చుచుండా
 వన సైన్యంబులు జుట్టుముట్టు గని | మారుతాత్మజుండా

భల్ల ప్రముఖ బాణంబుల కేతువు । పరియలు గావించీ
 ఛత్ర చామరంబుల రథ్యంబుల । స్వందన సారథులూ
 సుభటకోటి మాతంగ ప్రజముల । చూరుజేయుచుండ
 బారుచుండ నెత్తురు టేరులు రణ । ధారుణి నెల్లడలా
 మిగిలిన బలములు నిరుగెలుకులకు । వగను దొలగి చనినా
 తాధేయుం డా భీముని దెస కతి । రయమున జని దాకీ
 పోరుచుండ నమ్మారుత తనయుడు । కూరాస్త్రబేయా
 కర్ణుని కర్ణాభరణము డొల్లెను । ఘన నుల్కము రీతీ
 అంతట విడువక నొక భల్లంబున । నతని యురస్తలిని
 గాఢనేయ నత డల్లి గొట్టె శత । కాండంబుల నతని
 అదిగని కనుగొన తెఱ్ఱజేసి రా । ధాతృజు డతి వేగా
 పవనజు దాకియు చాప మశ్వముల । పగ్గంబులు నరుకా
 కాడితోడ నవి బెనగుచుండ నొక । కాండంబున ధ్వజమూ
 గుల్చి సూతు మే నవియగ నేసిన । కోయని బరతేంచే
 అప్పుడు భీముడు నుగ్రశక్తి గొని । యా కర్ణుని వైవా
 దానిని నవ నారసముల కర్ణుడు । తప్పక ద్రుంచుటయూ
 పలక వాలు గొని వాయునందనుడు । బల్లిని దాకగనూ
 పలక పరియులు నరికినంత నా । పవనాత్మజు డపుడూ
 కరవాలంబున యా రథికుని విల్ । ఖండించిన యతడూ
 నొండొక నిష్ఠుర చాపం బెత్తగ । నుండు నంతలోనా
 అతిజవమున భీముం డా కర్ణుని । యరదముపై దుముకా
 అదిగని కర్ణుడు కేతనంబునకు । కుదురుగ గావించూ
 వీరము నడుగున దాగిన కర్ణుని । భీముడు గానకనూ
 నలుదిక్కుల పరికించి యతని స । స్నలు లేకుండుటనూ
 అరదము క్రిందుగ దూరెనేమొ నని । యాత్మను దలచుచునూ
 అతని బట్టుకొనువాడై బిగ్గర । న రథము డిగ్గిననూ
 వికల సాధనం డగుట భీము గని । యిదియె సమయమనుచూ

పెక్కు నారసమ్ములు నొక్కుమ్మడి | శీమునిపై వేయా
యే సాయకములు లేకుండుటకును | వెన్నీయగ వెరచీ
అంతకుమును వివ్వచ్చుని చేతను | సంతమొందియున్నా
సామజములు తురంగంబుల తిట్టల | సందున దూరియునూ
అశవములపై గప్పకయుండిన | నతని గానలేకా
కదనభూమి నెల్లను వెదకుచు నట | కరులగు మూలలోనా
అశ్వశవంబుల గప్పకయుండిన | నా భీమునిగాంచి

వ చ న ము—

పోరిపోరి సాధనంబులు లేక నిరాయుధుండై డస్పిబెండు పడియుండి
సామజ శవంబుల మధ్య దాగియున్న భీమసేనుం గని నవ్వుచు కుంతి
వాక్యంబులు దలంచి వింటికొనను కడుపు బొడుచుచు యిట్లనియె.

జేహాన్ — అదితాళం

భండన మేటికిరా - ఓ తిండిపోతా ||భం||

భండన మేటికి-పావని నీ యు-ద్ధండము కూటి-కుండయెరుంగను||భం||
తుంటరి నీకీ-దురమేలను పెర-బంటుననుచు మా-ర్చొంటివిమూర్ఖా||భం||
అడిచిపడెను నీ - కని యేలను రా - వడయుడి నీ వింటి - కడనే
యుండుము ||భం||

మునిపై యడవుల-గని ఫలమూలము - లను దిని శాంతము - గొని
యుండుమురా ||భం||

పౌరుష ముండియు - బవర మొనర్చిన - మీరియు నాదగు - పీరుల
జేరకు ||భం||

పరమ పాపినీ-బ్రతు కిటులయ్యెను-నరుశౌరులదరి-కరిగి బ్రతుకరా||భం||
యెన్నగ చప్పిడి - పున్నయ నేలిన - పన్నగ భూషణు - భజి
యించుమురా ||భం||

వ చ న ము—

కర్ణం డాభీము నవమానించుచున్న తరి శ్రీకృష్ణుని పనుపున
నర్జునుండు.

రగడ

సుశీత నారాచంబుల కర్ణుని | జొక్కునటులగొట్టి
 భీమసేను దైన్యంబును బాపియు | భీభత్సుం డవుడూ
 అంగరాజుపై మంటలు మండెడి | యంబకములు బర్వా
 వచ్చెడి సాయకముల గురుతనయుడు - వడిగా ఖండించి
 అశ్వద్ధామరువది నాలుగు సా | యకముల నొప్పించా
 అన్నరుండు నిలుమనుచు యదల్చిన | యా శరగురు నుతుడూ
 దెరలి కరుల గమి జొచ్చి నంతలో | కరువలి నందనుడూ
 తేరా యిత మొనరించి నూతుడట | దెచ్చినంత నెక్కి
 విన్న మొగంబున పార్థకడకు జనె | వేగ వృకోదరుడూ
 అతని కడకు సాత్యకి సగర్వమున | నతివేడుక జనియె
 అని దెల్పిన విని కురు విభుండు నూ - తున కిట్లని యనియే
 బలవంతుల తోవగ గొనుట మేల్ | గలుగునె యెందైనా
 పాండుకుమారుల పాలియగదగు | పాడిదలంచియునూ
 యీయకున్న గలిమియు గీర్తి నసి | యించుట నిశ్చయమూ
 విను మాతని యడుగుల పైబడి యై | నను యిచ్చుట మేలూ
 తా నెరుగడు పరులెంత జెప్పినను | మానడు దుర్గుణమూ
 బ్రతుకు రాకపోకలు నెరుంగ నా | పాపాత్ముడు సూతా
 యెంతగ వగచిన నేమిఫలము గల | దేమందును విధిసి
 సమర విశేషంబుల నెరిగింపుము | బాగుచేయ కనినా
 నరవర సాత్యకి యటువచ్చుట గని | యల ద్రిగర్త బలమూ
 ఆడ్డంబై చన సాత్యకి వేగమే | నా సేనల గదినీ
 పంచ శత స్యందనముల గూల్చిన | బారె మిగులు సేనా
 వారి దడిమింటు మెరసిన సాత్యకి | శూరసేన బలమూ
 గదినినంత నా బలముల నెల్లను | కడకు బారదోలి
 అట కలింగులను గండడగించి వ్ర | న్నుట చిత్తముతోచా
 మడుగునుండి దరిజేర సింధురము | మాట్టి తచ్చుచున్నా
 సాత్యకి గని వారి పార్థునితో కడు | సంభ్రమమున ననియే

కృతవర్మాకుల నెల్లు జయించెనొ । నతిధీరత నొకడూ
 సేనలెల్ల దప్పించుక నేడైర । జేరె నొకడు నిటకూ
 ధర్మజు పనువున నీ స్నేహముకై । దరలివచ్చె నిటకూ
 సాత్యకి భుజగర్వం బింతని యన । సాధ్యమగు నె మనకూ
 అనిన గృష్ణునకు నింద్ర నందనుం । డనియె నితనిరాకా
 నా కప్రిముమై దోచె నిక్కముగ । నది యెట్లంటేనీ॥

వ చ న ము—

వాసుదేవా విన్నవించు వినుమని యిట్లనియె॥

హిందూస్తాని తోడి — చాపుతాళం

ఖగరాధ్యహన - కాంతేయగ్రజు ।
 డగణితశౌర్యం - డత డెల్లుండెనొ ॥ఖ॥
 దిగులు బనించె యు - ధిష్టి దలచిన ।
 పగవా రాతని - బట్టుదు రేమొ ॥ఖ॥
 ధర్మజుగావ సా - త్యకి నట నిల్పితి ।
 సర్పిలి యీతడు - నాకడ జేరెను ॥ఖ॥

వ చ న ము—

దేవా ధర్మజుం డేమగునో నెనుంగ రాకున్నది భారద్వాజు బారిం
 బడి యుండె యిచ్చట సైంధవుండు నేలకు వ్రాలండు బ్రాద్దునుం
 బెద్దయు వ్రాలెనది యట్లుండ బలసారోదారులైన గురు కృతవర్మాదు
 లగు ననేక యోధవీరులుతోడం బోరి యిప్పుడు మార్ధవరుండు దపి
 బడి దెప్పిరిలి వచ్చె నిప్పుడు కయ్యంబున డయ్యనివాడును సహాయ
 సంపన్నుండగు భూరిశ్రవుం డదెవచ్చుచున్నవాడు గాన నక్కురు
 సింహుండు.

ర గ డ

శక్తి ధైర్య వీర్యంబులు గలిగిన । శౌర్య సమగ్రుండూ
 గావున నిది సత్యక తనూజునకు । కడు దెప్పరమైనా

తెరగు నుండె కాంతేయాగ్రజు డీ । ధీరు నిటుల బంపే
యేడైర గురు డట ధర్మజు బట్టగ । నేచియున్నవాడూ
యేమి దోచ లేదీ రెంటికి నే । నేమి జేతు కృష్ణా
అనెడి తరిని భూరిశ్రవుండు న । తృధిక రోషముననూ
సాత్యకి కడ్డుబై నిలు నిలు మని । సరగ నిట్టులనియే
నిను బంపించిన పాండవాగ్రజున । కును దలవంపులుగా
నిను గని సంతోషించు శౌరికిని । తనువు ఝల్లనంగా
నిను గెలిపించెడి యాస నున్న య । ఝనునకు నా లాపూ
తెలియ నాయుధంబుల రధ్యంబుల । దెగటార్చెద నూతూ
నీ తనువున శోణితము నింపెదను । నిలువు మెటుల జనకా
భూరిశ్రవు డిట్లన విని సాత్యకి । పొంగుచు నవ్వియునూ
నాతో సమరము జేయగడంగిన । యాతడె బంధువుడూ
వినవే మీకే వేరు విత్తునె । వెలసిన వీరుడనూ
నాయెదుటకు రా వెరచి దూరముగ । బోయి యుండనేలా
పెచ్చు పెరిగి యా వలవని మాటల । ప్రేలేదేల నిన్నూ
యిత్తరి నాలుక గోసెద మానుము । రిత్త ప్రలాపములా
అనియిటు లిరువురు బరుసము లాడుచు । ననికి దారసిల్లీ
పలురీతుల వాలమ్ములు నొండొరు । పై నిగిడించుచునూ
ఒకరొకళ్ళ మార్గణములచేతను । ఒక రొకళ్ళనేయా
కవచంబులు వ్రయ్యలుగా జేయుచు । కార్ముఖములు విరచీ
తనువున శోణిత ధారలు గురియగ । తగ నిర్వ్యురు బోరా
తురగంబుల వారణ సారధులను । యరద చయంబులనూ
భట సమూహముల ధ్వజముల నరుకుచు । పరువడి నిర్వ్యురునూ
కరవాలంబులు బలకలునుంగొని । గర్వోర్ధతు లగుచూ
పాదచారులై చిత్రగతుల రణ । భారంబులు బూనీ
మల్లయుద్ధ మొనరించుచున్న మా । మాధవుండు గనియూ
పార్థా మన శ్రేణీయున కీ యని । భారమయ్యె నిపుడూ

భూరిశ్రవుడే మేలుచేయియై । పోరాడుచునుండే
మన సాత్యకి పెనుస్వైన్యంబులతో । మరిమరి పోరాడి
మిక్కిలి డయ్యుట భూరిశ్రవు చే । జిక్కి శ్రమంబొందే
నినుగావను గద నత్తిశ్రమచే వ । చ్చిన వా డీతండ్రా
సింహము బారింబడిన సామజము । చెలువు నయ్యె నితడూ
గావున చేకొని గావ వలయునో ॥ గాండివి యీతరినీ॥

వ చ న ము—

మరియు కృష్ణుం డా యుద్ధునున కిట్లునియె.

మలయహరుశము — రూపకము

ఆపదసమయం బిదియే - గాపాడగవలయు వీని ।
ఓ. పాండవ ముధ్యమ యిత - డోషికలే కచట జిక్కె ।
యీవగిడిం జూచుచుంట - యెంతయొ పెను మోసమాను!
పాపియైన భూరిశ్రవు - పాల్బడె నా యనుజు డిపుడు ॥౮॥
ఆశినిప్రవరుం డీయడ - నరిచే నట పట్టుబడియె ।
నీ శిష్యుడు బంధుడు గద - నీవే రక్షింపవలయు ।
ఓ శశివంశాధ్యక్షా - నూరకుంటమే తానే ।
నీ శరముల పాల్జేయుము - నీచుని యాభూరిశ్రవు ॥౯॥

వ చ న ము—

శ్రీకృష్ణుం డుద్ధునున కిట్లు దెల్పుచున్న యడ నచ్చట.

ర గ డ

భూరిశ్రవు డా సాత్యకి బట్టియు । పుడమిని బడవైవా
క్రిందె యాతడు యోషినంత శ । క్రిని బోరుచునుండా
హరి గని పారునితో నిట్లునియెను । అయ్యో నీ కొరకూ
దోడ్పుడ వచ్చిన నీ శిష్యుండిట । దురవస్తను బొందా
నూరకుంట మేలగునే యన విని । సారస నాభునితో
దేవా యాదెస జూడరాక మరి । దేకులగుము తెల్లా

పై పై గ్రమ్ముక యుండె పోకు గ । నృడుటలేదు కృష్ణా
శరమెటు లేయగ దోచకున్నదా । నిరుత్తిలలోనా
జొచ్చిన శిష్యుడు నెచ్చెలి జాపును । జూడజాల కిపుడూ
రధికుల వారించెద శైనేయుని । రయమున గాచెదనూ
అని నరుడను చున్నంత నె యచ్చట । నాభూరి శ్రవుడూ
చాల డస్సి యున్నట్టి సాత్యకిని । చమ్యన బడవైచీ
యరమున వలచేయిని నేడైర తన । నిరుగాలను ద్రొక్కి
మణికంకణ కిరణములు మెరయు ద । క్షిణ కరమున నతడూ
ఘన కృపాణ మెత్తియు శైనేయుని । కంఠము దునియుటకూ
వేయ దలంచియు పైకెత్తిన భుజ । మింద్ర ధ్వజముబోలే
నిలిచినంత వేమకల నుండిరట । నీ సైనికు లెల్లా
అప్పుడు సీరజ నాభుడు గన్గొని । నతి వేగిరముననూ
వేయుమేయు మని కేకలు వేసిన । వివ్వచ్చు డవుడూ
మనమున భూరి శ్రవు నగ్గించుచు । మార్గణంబు దొడిగి
ఆకర్ణాంతము లాగి విడువగా । నతి రయమున జనియూ
భూరిశ్రవు దక్షిణ భుజమారణ । భూమిం బడనరకా
అటబడి భూరి భుజంగ మొయ । ను నటు నది శోభిల్లగనూ
అచటిసేన లెల్లను దురప్లిరి । నా సమయంబుననూ

వ చ న ము—

అంత నా భూరిశ్రవుండు తన భుజంబు సరికినవాడు గాండివిగా
నెరింగి తీరని కోపంబున గర్జించు మనంబుతో నతని డిక్కునూది
లగు నెలుంగున నిట్లునియె.

మధ్యమావతి — ఆటకాళం

తగునా - పార్థ ||త|| తగునె మగతన మిదియెనేనీ - మొగము దెరగన
కుండగను యీ ।

నగధనుని సోదరునితో బో - రగను మగటిమి జూపితివి యిది ||త||
ధర్మమును కడద్రోసి నీవు య - ధర్మమును నొడిగట్టు కొంటివి ।

కర్మరహితుని తమ్ముడవు యీ - ధర్మ మెట్టుల దోచునో యిది ||త||
 శరగురుండో యింద్రుడో పుర-హరుడో మరి యింకెవ్వరోయీ ।
 తెరగు గరహి సరసిజోదరు -డరయ యీ పాపమున కోర్చునె ||త||
 ధరనునుల్చి పురిశుడో శం - కరుడు విన్నను మెచ్చునేయీ ।
 పరమ నీచపు కార్యమునకై - పాలు బడితిని రాజువై యిటు ||త||

ప చ న ము—

భూరిశ్రవుం డిట్లు నిందించుచున్న విని యద్దునుండా బాష్టిక
 పాత్రుని తోరణంబున జొచ్చి రాజులు బోరుచుండు నెడ బంధు
 జనులు దోట్పుడుట నీచకార్యంబే పగవారు నిన్ను జంపగ గావలేని నీ
 బంధుల దూరము సాత్యకి యతిశ్రమ మొందినచోట గాకి కష్టపరచి
 చంపెడు విచుమా.

ర గ డ

నీ చేతను యీ సాత్యకి జచ్చు । నె నేను గలిగియుండా
 నేను లేనియడ మీరందఱు । నా సూను ధర్మము నా
 తెంపుజేసి చంపిన దెరుగవె యీ । తెరగున బల్కెదవ్వా
 ఆ నరు డన విని నిరుత్తరుండయె । నా భూరిశ్రవుడూ
 అప్పుడు దను నీ కోడుకులు గొందరు । యవనీ పతులచటా
 నిందించిన యాస్పపతుల । చందంబుల నుడిపి
 భూరిశ్రవును పలక్షించియు మది । భూరి శోకముననూ
 అతని కుండు మాన్పుగ దలంచి యి । ట్లనియె ధనంజయుడూ
 క్షత్రధర్మమున గలిగిన కీడున । సాహసింపవలసే
 అయ్యయ్యో నీ యట్టి మహాత్మున । కధిక పీడజేయూ
 వలసెనా ప్రతిజ్ఞను నీ మనమున । దనపు మెల్లవిధులూ
 అన్నిటికిని మూలము దుర్యోధను । డిన్నిమాటలేలా
 ఆనరపతి నరకమున గూల గ । లండు నిశ్చయముగా
 నీవు సద్గతిని బొందెదవన విని । నిర్మల మానసుడై
 భూరిశ్రవు డాశైవేయుని సం । పూర్ణంబుగ విడిచి

అపసవ్యపు కరమున శరమునుగొని । యాత్మవిడువనుండీ
 ప్రాణాయామ పరాయణముడను । బూనియున్న యడనూ
 తనువున కుత్సాహంబుగల్గి సా । తృక్తి యంతట లేచి
 కరవాలముగొని భూరిశ్రవువై । గదిసి బోవుచున్నా
 కృష్ణార్జున భీమాశ్వధామలు । కృప కర్ణాదులునూ ।
 వ చ న ము—

అట్లు కరవాలంబుగొని భూరిశ్రవు కడకేగుచున్న సాత్వక్తిని కేకలు
 వేయుచు నిట్లనిరి.

జేవగాంధారి రాగం — ఆదితాళం

వలదూవలదూ సాత్వక్తి—యిట్లు ద్రోహకార్య మొనరింపగ నటుజన॥వ॥
 ఖలునిరీతి కరవాలము బూనుక—చలమున నేగెను—గళముగోయుగా॥వ॥
 తులువతీరు బరుగిడెదవు నీవీ—యిలలొ బహునిందకు బాల్పడెదవు ॥వ॥
 యిట్టి ఘోరకృత్యం బొనరించిరె—యెట్టివారలైనను మను ధరలో ॥వ॥
 రుట్టిననుచు బొంగెదవేమో నీ - యిట్టి వారలకు దగవగునేవో ॥వ॥
 వ చ న ము—

ఇట్లందరు యెలుగెత్తి వారింప వినక క్రోధోన్మాదంబున బోయి
 భూరిశ్రవు శిరచ్ఛేదంబు జేసిన నతండు సిద్ధచారణ గణాభి నందితుం
 డగుచు బుణ్యలోకంబున కరిగె నప్పుడు శైవేయుండు దన్ను వారించిన
 వారి కిట్లనియె.

ర గ డ

ఘోరకృత్యమని కేకలు వేతురు । మీరందరు వడిగా
 కారవులే న్యాయంబున జేసిరొ । కయ్యమునానాడూ
 అభిమన్యుని యే ధర్మపథంబున । నవని గూర్చినారో
 మోసకృత్యమున పదుగురొక్కటై - జేసిన క్రూరమునూ
 దలవవలదె మనమున సుంజెనను । ధర్మపరాయణులూ
 అని బల్కుచునుండెడి సమయంబున । మన సైనికులెల్లా
 యిది దగునేయను వారలు కొందరు । విధివశమునువారూ

పలురీతుల ననుచుండి రనుచు భూ । పాలునకును దెల్పా
 విని ధృతరాష్ట్రుడు సంజయుతో ని । ట్లనియె నూ తనయా
 భూరిశ్రవ సాత్యకు జరిగిన । పోరు వింటిగానీ
 అటమీదట సమరంబెటు జెల్లెనొ । నదియు దెల్పు మనినా
 సర్వము వినిపింపగ దలచెను యా । సామజపురి పతికీ
 సామదత్తి బడిపోయిన పిమ్మట । సంభరంబుననూ
 నరుడు రథము సైంధవుని దెసకుజన । నడువబంచె నవుడూ
 గురుసుతాది యోధులు బలు రధికులు । కురుపతి మొదలుగనూ
 అడ్డపడిరి నరనారాయణులకు । నట్టి సమయముననూ
 కర్ణ సాత్యకుల కచ్చట ఘోరపు । కయ్యము దలపడియె
 అప్పుడు గృష్ణుడు సర్వమిరింగియు । ననుజునకును మరియు
 సాహాయ్యము జేయగ దలంచి నిజ । సారథి దారకునీ
 పార్థప్రతి నెరవేర్చగబూనిన । పలుకు నెపంబుననూ
 రథము నెల్లి దోలుక రమ్మనియును । రయమున దా వచ్చే
 ఆ కారణమున పాంచజన్య రవ । మద్భుతముగ జేయూ
 ఆ నినాద మాలించి దారకుడు । నరదమునకు నవుడూ
 అవుడు శైబ్యస్మగ్రీవ మేఘపు । వృక వలాహకములా
 యనెడు వాహములబూన్చి గరుడకే । తన మెత్తించియునూ
 అతివేగంబున దేరుదోలుకొని । యచ్చుతు జేరగనూ
 అచ్చెరువందుచు దారకునిం గని । మెచ్చుచు హరియవుడూ
 సాత్యకి కొనగిన గని ధనంజయుడు । సంతోషింపగనూ
 సన్నద్ధుండై నరునకు సాత్యకి । సాహాయ్యంబుగనూ
 కౌతుకమున జనుచుండ నడ్డమై । కర్ణుడు దాకగనూ
 అక్కిరీటి గని వనజనాభుతో । నవ్వుచు నిట్లనియే
 సామదత్తి జచ్చుట సైరింపక । సరగరాధ సుతుడూ
 మన సాత్యకితో బోర దొడంగెను । మనము దడయజనదూ
 అనవిని మురమర్దను డిట్లనియెను । నతడొక్కడె జాలూ
 అదియుగాక మన చక్రరక్షకులు । నతనికి దోడైరి

గావు నక్కడిచింత వలవదని । కమలాక్షుడు దెప్పి
 తేరు సైంధవుని దెసమర్చగని । యా రాధేయుండా
 శైనేయునితో బోచుచుండగా । సర్వబలము లవుడూ
 పెరగున జూచుచునుండి రప్పుడా । వీరుల కిర్వురకూ
 సురదానవ గంధర్వాదుల యడ । జూడ నుట్టిపోయా
 పోరిపోరి శ్రీకృష్ణు తమ్ముడు । భూరిశక్తి నెత్తి
 వైచి రాధజని తనువు శోణితము । వజ్రుగ గావించి
 తురగములను సారధిని సిడములెన । ద్రుంచి రథము గూల్చి
 శ్వేతచ్ఛత్రంబును చామరములు । భూతలమున గూల్చి
 తమ్ములు రాజులు జూచుచుండ చి । త్రముల పార్థివులూ
 జొచ్చి వేగమున సాత్యకి రథమును । జట్టుముట్టినంత
 శరవేగంబున సాత్యకి వారల । బగపె కౌరవేశా ॥

వ చ న ము —

సంజయుండిట్లు దెల్పు విని ధృతరాష్ట్రుండా సూతున కిట్లనియె.

చేగడ— ఆదితాళం

యింత యధికుడాయనా - సాత్యకి నే ॥డిం॥
 యెంతవారలైన - నెదిరింప రాశేమొ ।
 పంతముతో నంగ - వతిని భంగపరచె ॥యిం॥
 తేరురధ్యములు - సారసాక్షుని వొట ।
 దారకుడా శౌరి - సారధి యగుటను ॥యిం॥
 పొందుగ శ్రీపుల్చి - పురమున వెలయు బా ।
 లేందు ధరుడితని - యిందునలేకున్న ॥యిం॥

వ చ న ము—

అన విని సంజయుం డతని కిట్లను అట్టియెడ మున్ను దారకుండు
 చేరు దెచ్చుట నది కృష్ణుని పనుపని యెరుంగక గయ్యంబునకేగి
 సాత్యకిం దాకుటయు శైనేయుండా దారకుండు దెచ్చు రథంబెక్కుట

గని నీ కొడుకులు కర్ణుని రథారూఢుం గావించిరన విని యాంబికే
యుండు గిరీటింగలిసి భీముం డేమనర్చెనని యడిగిన సంజయుం
డిట్లనియె.

ర గ డ

కర్ణునిచే నవమానింపగ బడి | కరువలి నందనుడూ
చిన్నబోయి పాదని కడకేగియు | మిన్నక యుండియునూ
కొంత దడవునకు భీమసేను డతి | కోపమానసమునా
కర్ణుడనిన యవమానపు నుడువులు | కవ్వడికిం జెప్పి
వానిని మార్కొని యేడిగిలైనను | బూని వధించెదనూ
అనవిని నరుడా మాటలు నాచెవి | విననాడుట నెల్లా
నన్ను బలుకుటలు గాక నీకుయే | మున్నది నట నిలుమా
అని యిటు దెల్పియు రాధేయుని రథ | మున కభిముఖుడయ్యా
ఓరి కర్ణ భీముని నటులేటికి | దూరితివట జెవురా
అతడు దోల సిగ్గురుగక బారితి | వా నాడని లోనా
నిన్ను డెవ్వరు దిట్టిరి దెల్పుము | నిజముగ రాధేయా
కదన మొనర్చెడి వేళ దప్పిదము | గల్గిన దిట్లుదురే
యింత గర్వమేల రమును నీ వే | గిన దెరుగవె సూతా
యింతయేల సాత్యకి నిన్నిచ్చట | నిపుడె గెల్వలేదే
గెలుపోటములును సంగరమందున | గలుగు నెవరికైనా
యిట్లుల బల్కుదురే తగు వారిని | నెట్టి వారలైనా
తులువా నీకుల గుణ ధర్మంబులు | దోచె ప్రజలకెల్లా
నేను లేనియడ జూచి యధర్మము | బూని నాదునుతునీ
వెనుక భాగమున నిల్చి దొంగవలె | విల్లు ద్రుంచితివిరా
అందుకు ఫలితము ధర్మము దప్పక | ననుభవింపజేతూ
నీవుజూడ వృషసేనుని మస్తక | మిల బడగూల్చెదనూ
నీ తోడను యట ద్రోహ మొనర్చిన | నీచుల నందరినీ
నిన్నెటుల జేసెదనో జూడుము | నీచ పరాయణుడా
అనుచు దరిమి నంతను మనసేనల | నర్జునిపై గలియా

అట్టి సమరమతి దారుణమై గను । పట్టెను భూపాలా
 అంతగ గనమణి మందస్మితుడై । యగపడు చుండగనూ
 ఆయెడ నట దుర్యోధనుండు । రాధేయున కిట్లనియె
 సాత్యకి భీముడు నిరుదెస జనగా । సవ్యసాచి యపుడూ
 సైంధవు దెస నేడ్డెర దరిమె దరిట । జనదు తడవు సేయూ
 యించుక ప్రొద్దిట బెనగుచుండగా । నినుడు హస్తమించూ
 గాన నీకు దోడుగ శల్యుని గురు । నూనుని గృపునొక నీ
 దుశ్శాసనుడును నేను నేడ్డెరను । దోట్పడి నతినికినీ
 చేయార్చగ వలనొనె విజయునకు । చేటు గాలమైనా
 ప్రతిసబట్టె గావున యాతని దో । ట్పాటున సోదగలూ
 చనినయంత యీ రాష్ట్రం బెల్లను । మనమె నేల గలమూ
 అంగరాజ నీ చలము బలము జూ । పంగవలయు నిపుడూ
 అన విని కర్ణుండా మానవ పతి । నాలోకించియునూ
 నరవర భీముని బాణ పాతముల । నాతను వంతయునూ
 చాల నొచ్చియున్నది యైనను యీ । సమరంబున కేగీ
 భూవరబేర్చెద నార్చెద నర్జును । బోకార్చెద నిపుడూ
 అనపుడు దుర్యోధనుడు బ్రీతుడై । నట్టి సమయముననూ
 సాత్యకి భీముల సాహాయ్యుండై । సవ్యసాచి మరియు
 భల్లాది ప్రముఖాస్త్రంబుల నీ । బలములపై బర్వా
 నలుదిక్కుల చతురంగ బలంబులు । బొలియుచుండు సంతా
 దుర్యోధన వృషసేన కర్ణులును । దోడ్తోవెడలగనూ
 శల్యకృపాశ్వధామలు గడగిరి । సాయుధములతోడ
 ఆజయద్రుని దరిమి పోవున । యర్జును మార్కొనియూ
 తీవ్రశరంబులు బరగించిన నవి । కివిరి నొక్కటొకటి
 పెక్కు తునియలుగజేసి యందరిని । నొక్కమ్మడి దరుమూ
 అందరొక్కటై ఒక్కొక శరమున । హరి నరులను గొట్టా
 పెక్కు నారసంబుల నొక్కొక్కని । సృంక్కించియు నరుడూ
 సైంధవు దెస జనుచుండగ గో । పాంధత గర్జుండా

అడ్డపడిన పదియైదు నిశిత బా । ణంబులు నర్జునుడూ
 మూడు శరంబులు వాయు నందనుడు । మూడు శిని వరుండూ
 కర్ణనితనువును గాఢ నేయగా । కర్ణుడల్లి మరియూ
 అరువది యరువది నా రసముల ము । వ్రూర నొవ్వగ నేయూ
 అప్పు డర్జునుడు నూరు సాయకము । లా కర్ణుని గచ్చా
 అతని తనువు శోణిత ధారలు గురి । యగ రాధాత్మజుడూ
 అట్టి నూరులై దడరించిన గని । యర్జునుండు వడిగా
 కర్ణుని విలు దునుమాడి వక్షమును । గాఢనేసి మరియూ
 జీవములం గొనునట్టి విశిఖ మే । సిన గని గురుసుతుడూ
 అర్ధచంద్రసాయకమున గూల్చిన । నా రాధాత్మజుడూ
 వెంటనే తీవ్రశరంబులు బరపి । విజయుం డది గనియూ॥

క చ న ము—

మరియు కర్ణున కర్ణునుం డిట్లనియె.

ఆరభిరాగం — ఆదితాళం

నిలు నిలు నిలు నిలురా ఓహోరికర్ణా ॥ని॥
 చలమున తీవ్రంబగు నా రసములు ।
 బలిమి మెరయ బరగించితివౌరా ।
 తులువ నీ మదికి నే నెవండనని-దెలియవేమొ నర్జునుండ నీవిట ॥ని॥
 నాడు విరటు పట్టణమున గోగ్రహ ।
 ణంబునాడు నీ బల శౌర్యంబులు ।
 యేడబోయె నీ సమరంబున మొన-గాడ వనుచు వచ్చితివౌరారా ॥ని॥
 ధారుణిలో చప్పిడి వున్నయ చా ।
 దరిని నేలు శంకరు డెరుంగడా ।
 వోరి వోరి మూలైనేయునిచే - బారి పోతి విప్పు డిప్పుడే గద ॥ని॥

క చ న ము—

అర్జునుం డిట్లనుచున్న విని యతం డర్జునా కర్ణునెరుంగవే యనుచు
 ననేక ప్రదరంబుల బొదివె నట్టియెడ.

రగడ

అయ్యిరువురు నొండొరులతో బోరెడి । నట్టి సమయముననూ
 సురలగ్నించిరి గంధర్వులు బాగ । డిరి యంబరముననూ
 అత్తరి కురుపతి తనవారికి నెలు । గోత్రి కేకవేసి
 రాధాసుతునకు దోట్పుడు మనుచును । రయమున బంపగనూ
 అవుడు గీరీటి మహాగ్రత నెంతయు । నా కర్ణుని గడిసి
 అశ్వవ్రాతముగూల్చి నూతుతను । వల్లన దున్నాఁడీ
 పవిత్రుల్యాంబక నిహతిని యంగం । బాల్చిని నొందింపా
 దర్పహీనుడై కుంభజు తనయుని । దరికిజేరి యతడూ
 మద్రేకుడు దోట్పుడ యేసెను నొక । మార్గణ మానకునీ
 అంత గృపుడు వృషసేనుడు వారల । చెంతకు నరిగియునూ
 పార్థ మేన దివ్యాంబక సమితిని । బరపినంతలోనా
 ఆనల్వరమాటున బొంచుక యు । న్నట్టి సైంధవుండూ
 విజయునిపై నిగిడించె క్రూరతర । విశిఖంబులు కొన్నీ
 వచ్చెడి నస్త్రచయంబు గూల్చి వి । వ్యచ్చుడు వేగమునా
 శరజాలంబులు బర్చె నవ్వాడా । సైంధవుపై వడిగా
 గని సుయోధనుడు తన సేనలకును । కరము విసరినంతా
 మొత్తములై వివ్యచ్చునిపై శర । ములు నిగిడించిననూ
 గనలి గడంగి కిరీటి గాండివ । ధ్వని మ్రోయించిననూ
 ఆ నినదము యాకసమున బర్చియు । నలుదిక్కులు నిండే
 ఘోటకస్యందన వేదండంబులు । గూరాస్త్రంబులచే
 భగ్ను ము గావించిన నీ సేనలు । బరచెను నల్లిశలా
 మధ్యందిన మార్తాండుండోయన । మఘవాత్మజు డెలికే
 ఆరీతిని సైంధవుపై గవిసిన । నమ్మహారథుండూ
 చలముమెరయ హయ కేతన గాండివ । ములను నరునిమేనా
 ఛండతరంబగు నలుగులు గుచ్చిన । సైన్యంబులు నురలూ
 మెచ్చుచుండి రా సింధురాజు వి । వ్యచ్చు డంతలోనా
 ఆ సైంధవుని వరాహధ్వజమును । నాతని సారథిని

అక్కజముగ ధర బడనేసిన మన । ప్రక్క సేనలెల్లా
 జలజవత్రమున నీటి చందమున । దలకుచుండిరధిపా
 అప్పుడు నీ రధికోత్తము లందరు । నసువులకును రోసీ
 సింధురాజునకు నడ్డముగాగను । జేరిన పార్థుండూ
 సవ్యసాచి నెడగానక యుండెను । సైంధవు జంపుటకై
 పొద్దుదిక్కు వీక్షించుట గన్గొని । పురుషోత్తము డనియే
 జనదిక బెనగుట వశ్యమాదికిని । నినుడు సేరబోయే
 గాన దీని కొక సదుపాయము । నే గల్పించెద పార్థా
 ఆ సదుపాయముచేతగాని బడ । డా జయద్రథుండూ
 అది యెయ్యెది యంటేని దెల్పెదను । నాలించుము విజయా
 సూర్యమండలము మరువడజేసెద । జూడు తమముచేతా
 గ్రుంకెడు చందంబున గనుపించిన । కురు వీరులు మరియూ
 సైంధవాదు లతి ప్రమదము నుందురు । చాలప్రొద్దుగనియూ
 కౌరవు లందరు నీ ప్రతిజ్ఞ భం । గంబయెసని యెంచీ
 కయ్యపు వేడుక మానియుందు రతి । గాఢానందములా
 విచ్చలవిడిగా నొండురులను బల్ । మెచ్చుకొనుచు బొంగీ
 చలగుచుందురా సైంధవ కౌరవ । జనములెల్ల నచటా॥

వ చ న ము—

అప్పుడు నీ ప్రతిస దీర్చుకొమ్మని పలికిన విని మనోవ్యధం జెందు
 చుండు సవ్యసాచిం గనుంగొను సమ్మాధవుండు.

పూరికల్యాణి - చతురశ్రగతి

కప్పెను తిమిరము - కంజలోచనుడు ।
 నువ్వరమున భాను తేజ మరువడ ॥ క ॥
 అప్పుడు కౌరవు - లా సైంధవుడును ।
 తప్పక మనముల - నుప్పొంగిరి యట ॥ క ॥
 నినుడు గ్రుంకుటది - నిజమను భ్రమచే ।
 తను మదముల యార్చిరి సేనలు వడి ॥ క ॥

క చ న ము—

మన సైన్యంబులు నాచ్చుచున్న హర్షాస్పదమండై సింఘపతి పడ
మర దిక్కు నిక్కి చూచుచుండె నట్టియెడ.

ర గ డ

అరధముపై నిలువంబడి సైంధవు | డజ్జుపైకి నెత్తీ
పడమర దిక్కున జూచుచున్న యడ | పద్మాక్షుడు గాంచీ
ధనంజయునితో యిద్దురాత్ము సైం | ధవుని శిరము ద్రుంపా
తడవునేయ దగదింక వీని మ | స్తకము నరుకు మనినా
అతడు గంధమాల్యార్చితమై దొన | యందు మెరయుచున్నా
శివశరంబును గ్రోధతినేయగ | చెచ్చెర జనుదెంచీ
డేగ వులుగుగొను క్రిమి సైంధవుపై | నేగి శిరమునరికే
అదిగని శ్రీహరి సత్వరుడై న | య్యుజ్జుచుతో ననియే.
పార్థపార్థ సైంధవు తలనిలపై | బడిన ముప్పు వచ్చూ
గాన నిభంబున నిల్పుము దానికి | కారణ మెరిగింతూ
అనిన నతడు పటు శరముల శిరమును | నవని వ్రాలకుండా
అకసమునకును దాపట వెలుపటి | కవర భాగమునకూ
ముందు వెనుకలకు నడిపె శిరంబును | కందుక మోయనగా
అట్టియెడను మా యాతి మిరము జను | నంతలొ భానుండూ
యెప్పటివలె దోచిన గని నీ బల | మప్పుడుగ్ర తనులై
గదిసి నిసిత బాణము లానరుపై | గప్పిన యంతయునూ
అన్నిటి దూలించుచు యాశిర మే | మరకయుండి రపుడూ
చిత్రముగా విక్రమ విహారమును | జేయుచుండి మరియూ
దానవ భంజన యీ శిరమెంతటి | తడవు నిల్పవలెనో
దీని నభంబున నెటుల నేయుదునో | తెల్పుము మురపైరీ
యీ మస్తకమిటు నిల్పగ కారణ | మెరిగింపుము బావా
అన విని దెల్పెద వృద్ధక్షత్రుం | డను సృపవశ్యుండూ
సింధుదేశమున కధి నాథుండై | చెలగుచు నాతండూ
సంతానముకై తప మొనర్చి యీ | జనుద్రుఘం బడనే

యితడు కొమరుడై వర్తిలుచును తన | యింటనున్న యడనూ
 ఒకనాడాయ శరీరవాణితా | వ్యోమంబున నుండి
 పలికె వీడు సంగరమున నేమరి | తల దునుమం బడనూ
 అన విని వృద్ధత్తుం డిట్లనె | నందరు వినుచుండా
 వీని శిరం బెవ్వడు యీ మహిబడ | నేనే వాని శిరమూ
 శతశకలములై నుర్వింబడు నని | శాపమిచ్చి యతడూ
 యీ సైంధవునకు పట్టము గట్టియు | నేగె తపము కొరకై
 యితని శిరము ధరపై బడకుండగ | నెట్టులైన గానీ
 వృద్ధత్తుని తొడపై బడునటు | విసరుము సాహసేవై
 పాశుపతాస్త్రము చేతగాని యది | పడదు యతనిమోలా
 అలశమంత పంచక సమీప మం | దాతడన్నవాడూ
 ఆమహనీ యాస్త్రము కడు భక్తిని | నాశ్రయింపుమని నా
 అర్జును డట్లాసరించిన పచ్చియు | నా దివ్యాస్త్రంబూ
 శిరముం గొని చని యతని తొడలపై | చెచ్చెరవైచిననూ
 జవయక్తుండై యుండి నతడు శిర | స్పర్శనంబు వలనా
 యేమోయని దిగ్గున లేచిన శిర | మా మహి బడినంతా
 పగిలి వృద్ధత్తుని మస్తము శత | పరిలయ్యె నధిపా
 అప్పుడు పార్థుని సగ్గించెను మరి | నంభోబాక్షుండా
 సకల భూతచయమెల్లను నద్భుత | సంతముల బొంగే
 సవ్యసాచి యా పాశుపతాస్త్రము | సంహరించె నపుడూ
 సైంధవు తలపై నడిపెడి శక్తిని | సైన్యంబులు గనియూ
 వెరగున నుండిరి రథికులు దొరలును | విస్మయ్యులైఁంతా
 తల భూమిం బడునంతకు సైంధవు | తనువు చేరిపైనా
 నిలిచియుండె తల బడ తను బడియెను | నీ సుతులందరునూ
 కన్నీళ్లు నించుచు శోకించిరి | గలన సేనలెల్లా
 నందనందనుడు సవ్యసాచి యా | నందంబుల బొంగే
 పవననందనుడు సింహనాద మొ | ప్పార జేయ నపుడూ
 విని యధిష్ఠిరుడు విజయు జయంబని | వేడుకతోనుండే

ఉల్లసిల్లిరాతని సైన్యంబులు । యోధులెల్ల నలరే
అచ్చట నార్పులు దూర్వరవంబులు । నమ్మితముగ జెలగే
ననుచు సంజయుం డా ధృతరాష్ట్రుని । కును నెరిగించెననీ
వైశంపాయను డా జనమేజయ । వసుధీశున కనినా
విని యవ్వలి వృత్తాంతము మునివర । వినిపిపుమటనియే॥

వ చ న ము—

వైశంపాయనుం డా జనమేజయున కిట్లనియె నట్లమ్మిళోదారం
బగు నరనారాయణుల విక్రమ విహారంబు విని వెరగంది యాంబికే
యుండు సంజయు దిక్కు మొగంబై యిట్లనియె.

హేహసరాగం—అదితాశం

వినుమా సంజయా - ఓ - విమలహృదయ నూతవంశ రాయ ॥వి॥
వినిపించితి వా సైంధవు వధ నే - వినునంతనె హృదయ మవిసెనిప్పుడు!
నని నడ్డమువచ్చు యోధవీరుల - పని వడి నొక్కండేవో లెనుగద ॥వి॥
కవ్వడిచే సైంధవుండు మడిసిన - కొరపు లెట్లైరో యని నాలో ।
నొవ్వు గల్గె నేమిసేయువాడను - నవ్వలి కడయెట్లొ వివరింపుము॥వి॥
పరగ నుల్చిపుర వరమున వెలసిన-హరుని కరుణలేకను మనవారలు!
మరణంబుల పాలైరి యింతకును - మందుండగు దుర్యోధనుచేగద॥వి॥

వ చ న ము—

యివ్విధంబున బొగలుచున్న నాంబికేయునకు సంజయుం
డిట్లనియె.

ర గ డ

కృపు డశ్వధామలు గడంగియును । క్రీడిని మూర్ఖునియూ
శరవ ర్షంబులు గురిపించిన యవి । సవ్యసాచి ద్రుంచీ
కుపితుడు గాకను విశిఖ కోటులను । కృపుని గప్పినంతా
రుధిరము గ్రమ్మిన మూర్ఖు వచ్చి తన । రథముపైన నొరిగే
అదిగని సారథి రథము దోలుకొని । యవ్వలికి జనియే

ఓర్వజాలకను యశ్వధ్ధా మపు । డోహటించి దొలగే
 తక్కిన యోధులుపై జన జాలక । నక్కడనే నిలువా
 కృపుడు తన శరంబుల మూర్ఛలుటకు । నపుడు నడువగవా
 కంసాంతకుడా సవ్యసాచిని । గొగలించు కొనియా
 మరదీ కురుబలముల గెలువగ సుర । వరులకైన వశమా
 పోర గెల్చితివి బహుబలంబును । బొగడ తరమె విజయా
 కల్గుని నోర్చిననాడు నిన్నుగని । కడుప్రియ మందెదనూ
 అని కొనియాడు జనార్ధను గని మా । హాత్మా నా ప్రతి
 నీ సత్కరుణను గాదె నెరపితిని । నీరజ భవ వినుతా
 పాండవులకు విజయం బెప్పుడు నీ । భారమె గద కృష్ణా
 అన విని మందస్మిత పదనుండై । యతని కిట్టలనియే
 భానుడు గుంకుచునుండె జూడుమో । పార్థా మన మిప్రుడూ
 ధర్మజుడేరగ బోవలె మన మిట । తడవు సేయదగదూ
 అనవిని పార్థుడు గదలి సంత భీ । మాదులు సాత్వక్రియా
 సముచిత సల్లాపంబుల నడువగ । శౌరి నరుని తోడ
 కంటివె గరులు రథంబు లశ్వములు । గాలు బలంబులనూ
 నరువసు లస్త్రచయంబులతోడను । దొరగియుండి రచటా
 నీ బాహుబల సంపదగాదే । నిటు లొనర్చె విజయా
 అని యగ్గించుచు సమయోచితముగ । నని జాలించియునూ
 ఆయుధిష్ఠిరాదుల సమీపమున । కరుదెంచియు నచటా
 పాంచజన్యమును బూరించిన విని । పాండవాగ్రజుండూ
 తను సమరము జాలించి రథము డిగి । తగుహస్తాశ్రవులూ
 గ్రమ్ముడేర తన కరముల నొత్తుచు । సమ్మహివరుండా
 సంభ్రమ మెసగగ నెదురు కొనుటయును । సవ్యసాచి హరియా
 పాదచారులై వచ్చు ధర్మజుని । పదములకును మ్రొక్కా
 అయ్యిరువుర నా లింగన మొనరించి । సయ్యర్జును కనియె
 వ చ న ము—

మరియు ధర్మజుం డిట్లనియె.

జంఝూటి - ఆటతాళం

తమ్ముడ విజయా వినరా - వినరా - వినరా ||
 తమ్ముడా విను నాకను - దమ్ముల కానందముగ |
 యిమ్మే నిను గనెడు భా - గ్యమ్ము లభియించెగద ||త||
 చేనెత్తురు గాకుండగ - సింధుపతి గూల్చి యిటు |
 రానోఁడితి నాపుణ్యం - బీ నారాయణు కరుణను ||త||
 భండనము కేగు నా - డండజ యానుడు నీ |
 యండ గల డనుచు నా - గుండె లదర వయ్యెను ||త||
 పొందుగా ధర చప్పిడి - పున్నయాఖ్యునేలిన |
 యిందుమాళి కృప మన - యందూగల దింతకును ||త||

వ చ న మ—

అని యద్దనునకు వాసుదేవుం జూపిన నయ్యదువల్లభుండు కాంతే
 యాగ్రజా నీ కోపవేగంబున దుర్జనుండగు సైంధవుండు మడిసెనన
 విని యమ్మహిపతి యమ్మహాత్ము నుద్దేశించి యిట్లనియె.

ర గ డ

దేవా సురులైనను వీవలిగిన | దేరి చూడగలరా
 నీవు సర్వ కలుషములు హరించెడి | నీరజోదరుడవూ
 అట్టి నీకు భక్తుల మాటను మా | కంతరాయమున్నే
 అనియిటు గొనియాడుచు నుండగ భీ | మాది సాత్యకులునూ
 తనువు గంట్లు కొత్తలు మాయకనే | ధర్మజు కడకేగి
 పద తామరలకు భీమసాత్యకులు | బ్రణతులైనవారీ
 గ్రుచ్చియెత్తి గొగిటను జేర్చుకొని | కుంభసంభవాదీ
 కృతవర్మాదుల సంరంభము స్మ | క్కించుట బేర్కొనియూ
 తక్కినవారలు మ్రొక్కిన గనుగొని | తగిన తెరంగుననూ
 గారవించగా తత్సైన్యంబులు | కడు మోదంబులనూ
 కయ్యమునకు గాల్చివచ్చుచుండిరా | కాంతేయుని బలమూ
 ఓ కురువర నీ కొడుకచ్చట నతి | శోక వివశుడగుచూ

అంతర్గతమున ద్రోణ కర్ణులిటు | లడలుట గతమేమో
 నురలకైన జనకంగవచ్చునె | శరగురు డలిగిననూ
 అట్టివారల క్షీణపరాక్రము | డైన క్రీడి నిపుడూ
 యేమిసేయగా బాలరైరి యిది | యేమి హేతువయ్యో
 అనుచును ద్రోణుని కడ కేగియు ని | ట్లనియె సుయోధనుడూ
 శరగురువర మన వారలందరిట | నరునిచేత బాలిసే
 సవ్యసాచి తన ప్రతిస దీడ్చుకొనె | సైంధవు తలనరికీ
 చెప్ప నోరురా దేమిసేతు నే | నెప్పుడుగురువర్యా
 యన గాని పాండవ పాంచాలుర | నని దెగజూడకనూ
 అందరిజంపిన రుణమెటుదీరు న | యాచార్యానేడూ
 నరుడు యనుగుబంతెటను యాతని | బారిగొన జనవీహూ
 చాలబోరి రాధేయుడు సైంధవు | గోలుపోయె నేడూ
 అని కటకటబడుచుండు సుయోధను | కాచార్యుం డనియె
 ననుదూరిన ఫలమేమి యింతగా | మురుదెల్పెనె నీకూ
 నరుని జయింపగరాని చోటులను | నెరుగబల్కులేదే
 దేవకోట్లకైనను సజయ్యు డా | ధీరవిక్రముండా
 భీష్ముడు ప్రధనంబున బడునాడే | భీతిదోచెనాకూ
 కారవులకు నిక బ్రతుకులేదనుచు | గలిగె మనములోనా
 అభిమానము గాచుటకై బెనగెద | ననుమానంబేలా
 నాటి శకునిచే యడ్డపాళ్లు యీ | నాటి గాండివమునా
 శరము లగుచు నిను యార్తి యొనర్చెను | నెరుగవేము నీహూ
 అట్టివాని నే నెట్లుల మాన్పగ | నగును కురుకుమారా
 విమరుడు వలదన సభలో ద్రావతి | నీడిచి తెచ్చితివీ
 ఆమెను బరచిన కూరపాప ఫల | మనుభవింప వలదే
 సభలో నీవును కర్ణుడు దుశ్శా | ననుడు మువ్వగువుడూ
 శీలవ్రతులగు పాండవులకు నట | జేసిన కీ డెల్లా
 యెల్లభంగులను జెరుపదె మిమ్ముల | వేరె దలవనేలా
 దయలేకను వారల కానలకును | దరిమిన జనివచ్చీ

అయ్యనగం బిల నిమ్మనివేడిన | నియ్యకుంటజేసి
మానుకయుండిరి వారల మార్కొన | నేనొక బ్రహ్మడనే
యిన్నియేల పాంచాలురు పాండవు | వీరే యెట్లులైనా |
సమరము తలపెట్టక పోవరు వా | రమిత క్రోధములనూ
చలముననే జని సమరములో | పాంచాలుర నందరినీ
చంపక నా కవచంబు విడువనని | శపథం బొనరించి
నరనాథా నీ సేనలెల్ల సం | గరము సేయు నటులా
ఉత్సాహము గల్పించి సైన్యముల | ప్రోత్సహింపు మనుచూ
నెరుగ బలికి నరనాథా నేనొక | తెరగు విన్నవించూ
అదియే మన పాంచాలురు నాచే | నని దెగమిగిననూ
అట్టివారి నందరిని జంపుమని | యశ్వధామకునూ
బోధించుము నీ వనుచు దెల్పియటు | బొమ్మని దెల్పియనూ

న చ న మ—

అని దెల్పి కుంభజుండు గాఢ నిశ్చయంబున మున్ను గలగిపోయన
మొనలెల్ల నొక్క మొగముగ నొనరించి యనికి దలకొల్పిన గని
దుర్యోధనుండు సమరోత్సాహ రహితంబగు మనంబుతో రాధేయుం
జేరి యిట్లనియె.

జగ్గుపాటి — ఆటకాళం

శరగురుని కృత్యమునకే మన - జాలనో రాధాత్మహా |
అరులకే మేల్లేయు మాటల - తెరగు నున్నది చూడగా ||శ||
మోహరంబతి గాఢముగ తా - ముందుగా బన్నించియీ |
సాహసము విడనాడి పగతుర - సరగ జొర బంపించెనూ ||శ||
నరుని గలిచెడి తలపులేదా - పరమ కోవిదమూర్తికి |
అరయ నాపై గీడు దలచిన - యట్లు దోచెను నేటికి ||శ||

న చ న మ—

దుర్యోధనుండా కర్జునకు మరియు నిట్లనియె.

ర గ డ

వంట్రిగ జొచ్చియు నరుడు సైంధవుని । కంఠము దెగ నరికే
 అతని కుంభజుడు వారింపగ లే । డది నిక్కము సుమ్మా
 ముడుకని మాటలు నమ్మి సైంధవుని । మొనకు దెచ్చినామూ
 యిట్టగు తెరిగిన సైంధవు నింటనే । బెట్టి వత్తుమయ్యా
 ఫల్గునుపై నతి ప్రేమ గల్గెనా । భారద్వాజునకూ
 గాన గురుని గొని పాండవేయులతో । కయ్యముదగదనినా
 అనవిని కట్టుడు దుర్యోధనునితో । నతని దూరనేలా
 అతడు యోషినటు నమర మొనర్చెను । యా చాక్కుం డపుడూ
 మనము ముందుగా జేయు పాప ఫల । మనుభవింపవలదే
 అయ్యాయనకను పాండు కుమారుల । నలసట బెట్టితిమి
 విషము బెట్టితిమి యిల్లు గాల్చితిమి । యింతిని యిడ్చితిమి
 కానలద్రోసియు వారి నాశమును । గంటిమె యెప్పుడైనా
 కుంతి సంతతికి నొక్కరి కైనను । అంతరాయ మున్నే
 దైవము జంపెను మన సైంధవునిన్ । తగదు చింతసేయా
 పోరన విధియెటు నిర్నయించునో । నారీతిని జరుగూ
 గావున కయ్యమునకు వేనుదీయక । గడము భూపాలా
 అను నెడ నచ్చట పాండవ బలములు । నగ్గలికలదియూ
 నీ సైన్యంబులు మార్కొని సంతనె । నిరు వాగుల కపుడూ
 గడువరాని సంగ్రామము జరిగిన । గని నీ కొమకుండా
 సైంధవు చావున గలిగిన దుఃఖము । సైపజాలకతడూ
 ప్రాణంబులపై నిరపేక్షుండై । బహుకూరత గడగీ
 దాక గనుంగొని ద్రోణకృపులు । రాధాత్మజు లెంతయునూ
 వారింపగ నిలువక ద్రోచియు న । వ్యారల దలకడచీ
 పాండవసేనల జొచ్చి క్రూరమగు । బాణచయము బర్వా
 చతురంగంబుల పొలిపోకను రణ । క్షితినిం దొరగింపా
 గని యాసేనల వీరులెల్ల సం । గరమున పతి గవియా
 అతడు భీమసేనాది రథికులను । నడలగొట్టి మరియూ

అంబరమగులగ నవుడు సింహ నా । దం బొనరించగనూ
 ధర్మజుండు కోధాత్ముడై కో । దండ మందు కొనియూ
 సాయక మేయగ జాపము నుగ్గై । నరగధరం బడియే
 వేరొక శరమున తనవు నృక్కితా । తేరిమీద వ్రాలే
 మూర్ఖిల్లుట గని పాండవ బలములు । మోదము లొప్పరా
 చచ్చె జచ్చె కౌరవ రాజనుచును । శంఖారావములా
 అద్భుతముగ మ్రోయించుచుండు రవ । మాచార్యుడు వినియూ
 గదిసిన యడ దెలిపంది నీ కొడుకు । కాంక్షేయునిజూచీ
 నిలునిలుమని రభసంబున దాకిన । నీ సుతుగని వారూ
 దాకినంత నీ బలములు మార్కొన । దారుణ రణమయ్యే
 అని సంజయు డిటుదెల్పిన విని కురు । జన వరు డిట్లనియే
 ప చ న ము —

మరియు నాంబికేయుండా సంజయున కిట్లనియె.

శంఖరాభరణం — ఆటతాళం

యెరిగింపుమయ్యా - నూత తనయ ।యె॥
 యెరిగింపుమయ్య స - త్వర కుంభజుడు పగ ।
 తురను వధించిన - తెరగెల్ల దెలియగ ॥యె॥
 యిరు సైన్యములలో - పోరగల - వీరు లెవ్వారో
 వెరపులేకను వార - లెత్తర జెనగిరో ।
 శరలాఘవము లెట్లు - సల్పిరొ వివరముగ ॥యె॥
 యిలనుల్చి పురి నీ - వెలసియు గౌరి - విభుడో శంకరునీ ।
 తొలిబాము నెట్టి పూ - జలు సల్పితిన్ గాని ।
 ఖలుని నా కడుపున - గని దుఖించగ వలసె ॥యె॥
 ప చ న ము —

జెప్పమనవుడు ధృతరాష్ట్రుని కా సంజయుం డిట్లు జెప్పందొడంగె.

ర గ డ

పుభయబలంబులు బురికొని పోరుచు । నుండ రయము మెరసీ
 ధర్మరాజ ప్రముఖుడి పాండవులు । దండనాయకులునూ

సాయకములు బరగించుచు గ్రమ్మిరి । చాపగురునిమేరా
 గని కర్ణుడు మొదలగు బలంబు లిరు । గడల నడువ గురుడూ
 చెలరేగియు పాండవ సైన్యంబుల । నిల గూల్చుచునుండ
 సామజ ఘోటక సారథి రథికులు । సమరభూమి బడినా
 నెత్తురేవులై బారగ సమరో । నృత్తులగుచు వారూ
 బోరుచుండ చాపాచార్యుం డతి । ఘోరాకారముగా
 ధృష్టద్యుమ్నాదుల కేకయులను । ధృఢతరముగ గొట్టి
 చిక్కినవారల చిక్కినట్లుగా । సృక్కించుచునుండి
 అతిప్రతాపసీలుండై సమరము । నందు దిగుగుచుండే
 భానుమంతు జంపిన పగ మనమున । బూని యతని కొడుకూ
 భీమసేనుపై వడిదాకియు నతి । భీకరాస్త్రములనూ
 గప్పినంత బకమర్దనుండు గని । కడువడి తన రథమూ
 వాని రథముదాకగ దోలించియు । వానిపైకి నురికి
 గాలను గేలను గ్రుమ్ముచుండ పాం । చాలసేన గనియూ
 సింహనాదములు జేయగ వినియు స । హింపక కర్ణుండూ
 సోదర సహితముగాగ వచ్చి వృ । కోదరునిం బొదువా
 గని యత డద్భుత విక్రమంబునను । జని ధ్రుముడనువాని
 అరదముపై లంఘించి దర్శమున । నతని దరిమివట్టి
 పిడికిటి పోటున జాపం బొడిచియు । పిరిదివియక యతడూ
 జయరాతుని యాతని సారథినిం । జంపగ నది గనియూ
 కర్ణు డలిగి యొక శక్తి వైవ నది । కరువలి నందనుడూ
 నొడిచివట్టి రాధాత్మజు మేనను । బడవైచినయంతా
 గని గాంధార మహిపతి నరికెరు । కడువడి భల్లమునా
 అదిగని కారవ రాజకుమారకు । లండ రొక్క మొగిసి
 జుట్టుముట్టి విశిఖంబులు బరపిన । జూచి వృకోదరుడూ
 దుర్మదు తేరికి నురవడించి త । త్తురగ సారథులనూ
 జంపిన నాతడు జని దుష్కర్ణుని । స్వందన మెక్కియునూ
 నయ్యురువురు నా భీముని తనువుచు । నొయ్యగొట్టినంతా

కోపతామ్రనయనుండై రథమును । గూలదన్ని మరియూ
 ద్రాణి కర్ణ కృప కృతవర్మాదులు । దగ జూచుచునుండ
 ఆ యిద్దరి సట కాల జేతులను । సంతం బొనరింప
 చూచువారు రుద్రుం డీ రణమున । జొచ్చెనేమొ యనుచూ
 పాండవులకు దోట్పడగ వచ్చిన । భానుండో యనుచూ
 పలువిధముల సేనలు వాపోవగ । పవనాత్మజు డవుడూ
 కన్నుల కెంపొదవగ వేగమె జని । యన్నను వీక్షించీ
 కేలు ఫాలమునజేర్చి మ్రొక్క భూ । పాలుడు దమ్ముడునూ
 ద్రుపద విరాటాదులు భీముని । మూర్తిజూడ పెరచీ
 మారుమొగంబులతో నగ్గించిరి । మారుత నందనునీ॥

ప చ న ము —

ఆయ్యవసరంబున సోమదత్తుండు తనకు సాత్యకి నన్నిహితుం డగు
 టయు నతనితో నిట్లనియె.

పూరికళ్యాణి — రూపకము

ద్రోహీసమరమున కెట్లు - దో తెంచితివో సాత్యకి ।
 సాహసమున భూరిశ్రవు - జంపితి వన్యాయవిధిని ।
 ఆహా బోయల చందం - బగు గాకను నృప ధర్మమే
 బాహుబలుడ ననుమది ను - త్సాహంబును విడువరోరి ॥దో॥
 యీ రాతిరి నాచేతను - యేరీతిని బ్రతుక గలవా ।
 కూరా నిన్నుస్త్రంబుల - గూల్చెద పగదీర్చుకొనెద ।
 మేరమీరి నా చెంతకు - జేరితి విట నిన్నిడుతునే ।
 ధారుణిలో నుల్చి పురా - ధృక్కుడైన శివుసాక్షిగ ॥దో॥

ప చ న ము—

అని పలికి సింహనాదంబుజేసి శంఖంబు బూరించిన నా నేయుం
 డిట్లనియె.

ర గ డ

అప్పుడు భూరిశ్రవుని చావు నీ । కొప్పకుండెనేనీ
 ఒప్పునట్లు నిన్నిప్పుడు జంపెద । తప్పక యీయనిలో

అని యీ విధమున వాడులాడుచును । నా యిర్వురు గదిసి
 శరముల నేట్లాడగ దొడగిన నా । సమయంబున నీదూ
 తనయుడు తురగస్వందనములతో । తక్షమే వెడలీ
 సోను దత్తునకు దోట్టుకొనినంతనె । జూచి సౌబలుండా
 తన బలంబులం గూర్చుక జనినా । తనికి దోడుపడియె
 పలువు రొకనిపై గవిసినంతగని । పాంచాలాత్మజుడూ
 ధృష్టద్యుమ్నుం డధిక సైన్యముల । ధీరత గైకొనియూ
 వారల మార్కొని సంతపోరు బల్ । ఘోరంబై యొప్పే
 సోమదత్తుడాయడ తొమ్మిది బా । ణము లా సాత్యకిపై
 గొట్టిన గని నవసాయకములచే । గొట్టిన కౌరవుడూ
 తేరువైన మూర్ఛచుగూరిన తన । సారధి గను గొనియూ
 తొలగదోలుకొనిపోయె రథంబురు । తొందరపాటుననూ
 అది గని ద్రోణకుమారుడు సాత్యకి । మదమణింతుననుచూ
 వచ్చుచున్న నాలోన ఘటోత్కచు । డెచ్చు కోపముననూ
 దానవ సైన్యంబులతో వచ్చియు । దాకు సంతలోనా
 సంధ్యాసమయంబైన ఘటోత్కచు । సాయక కోల్తలకూ
 తొలగిరి మగటిమిగల వారెల్లరు । కలనికి దూరముగా
 గని నుస్తిరుడై గురునుతుండు నొ । క్కరుడు గదిసి దనుజూ
 బాణనిహతికై దెరలక దనుజుని । పై నారాచములా
 పది యురమున నాటించిన దానవ । పతి యలుకనుబూనీ
 చక్రము విసరిన నడుమ దాని యా । చార్య సుతుడు సరికే
 అపుడు ఘటోత్కచ దనుజుని తనయుం । డంజనపర్వుండా
 అశ్వద్ధామను దలపడి బలు క్రూ । రాంబకములు వైవా
 బెదరక యంజనపర్వునిచే విలు । పది తునియలు జేసి
 విరధుని జేయుట కరవాలము గొని । విసర దాని ద్రుంచే
 గదగొని వేసిన తుమురుజేయ నా । గక నాదనుజుండా
 వేరొక రథమున వచ్చినంత గని । క్రూరాస్త్రంబుననూ
 శిరముద్రెంచి సరనందను డచ్చట । చెచ్చెర వెడలియునూ

పాండవ బలముల బరిమార్చెదనని । పరుగులిడుచునుండ
గని ఘటోత్కచుడు నిలునిలు మెచ్చటి । కరుగవచ్చు సేకూ
అన విని యశ్వధామ యాతనికి ! ననియె నిట్టులనుచూ
వలదురన్న కడు పిన్నవాడ విచి । వలదు తండ్రినగుటా
నిన్నుజూచి యలుగంగ రాదునే । నన్నమాట వినియూ
పోరు మొరులతోనన విని దనుజుడు । పుత్రకోకముననూ
ఎక్కడి తండ్రివి నీవు నాకు నే । నెక్కడి తనయుడనూ
కొంతేయులకుం బుట్టి పగతురను । గని సహింపగలనే
అనుచు యిరును లంతంత బాణములు । నా గురునుతునేయా
అశ్వధామన్నిటి దునుమాడిన । నాఘటోత్కచుండూ
ఆగ్రహమున రారాజు సైన్యముల । నందరి సమయించి
యిరవడించి జన నరనాథుండట । వెరపు జెందియుండా॥

వ చ న ము—

గని గురునందనుండు వృషపరా యీ కయ్యంబుతో నీకేమి పని
నీవు సంభ్రమింపకు మక్కడ దానవులను మానవులను నేనడంతు
ననిన దుర్యోధనుండు సంతసించి సౌబలుంజూచి యిట్లనియె.

చేడరాగం — ఆదితాళం

వినుమో మామా సౌబలా - నే దెబ్బుచూట ॥వి॥

వినుమా చ్చాణి బాణ - వేగోద్ధతిని పాండు ।

జననాథు తనయులు - సైవజాలకయుండె ॥వి॥

అరిద బృందముతో స - త్వరనేగి పగతుర ।

శరముల మ్రందించి జయమొందు మీవేళ ॥వి॥

వ చ న ము—

అని యవ్వలనుజూపి కృపకృతవర్మకర్ణ వృషసేనులను దుశ్శాసన
ప్రముఖులైన కొందరి తమ్ములను నిరూపించి వీరును నీవును గూడు
కొని గవియుండని పనిచిన నతండును బింకంబు తోడంబోయె నశ్వ
ధామ భీమ నందనుల సంగ్రామంబు భీమం బయ్యె నట్టియడ నా
ఘటోత్కచుండు.

ర గ డ

అంపగమిని ద్రోణాత్మజ తనువు చ | లింపగ జేసియనూ
 తచ్చాపము విరుగంగ నేయనా | తండాకవిల్లెత్తీ
 బాహుబలంబున దనుజు సైన్యముల | బడల్బడగనేయా
 నొచ్చుట జచ్చుటగని దుర్యోధను | డచ్చెరు వందగనూ
 దానవ సైన్యంబుల నురుమాడగ | ధర్మజు సైన్యములూ
 మార్కొన జాలక జూచుచుండ న | మ్మారుత తనయుండా
 దర్పంబున పరిఘంబువైవగా | ద్రాణి బట్టుకొనియూ
 దానవుపై విసరిన యాతడు బల్ | ధైర్యంబున దొలగే
 ధృష్టద్యుమ్నుని రథముపైకి | తా ధీరత నేగిననూ
 ఆసాధన మాతని రథసారథి | యశ్వంబుల గూల్చే
 అపుడు ఘటోత్కచు డాద్రుపదాత్మజ | డరదంబున నుండి
 శరపరంపరల బెనగుచుండ నా | గురు తనయుడు నవ్వీ
 నారాచంబులగొట్టి వారలను | గాలింతుచు మరియూ
 యేకాక్షాహిణి బలముల గూల్చెను | నేడైత గురుసుతుడూ
 అప్పుడు నిర్జశబృందము లెల్లను | నతని బొగడుచుండా
 పాండవాగ్రజుడు గని సాత్యకి గొని | పవనాత్మజగూడి
 మార్కొని నంత ఘటోత్కచుండు దా | మై మూర్ఛను దెలిసి
 వేరొక స్వందనమెక్కి కడంగిన | వెంట ద్రుపదసుతుడూ
 వచ్చి నంత నిరువాగులకును నట | హెచ్చు కయ్యమయ్యే
 సోమదత్త బాహ్నికాదులు నడి | భీమసేను దాకా
 యిరువాగులు బోరితి ఘోరంబుగ | విడువక యనిలోనా
 అప్పుడు సాత్యకి సోమదత్తులును | నఖ బెనగుచునున్నా
 మ ద్గరమును గొని భీముని తనయుడు | మోదినంతలోనా
 సోమదత్తుడా వ్రేటున కడలియు | సోలి వ్రాలునంతా
 తనయుడు మూర్ఛను గూరుట గన్గొని | తండ్రి బాహ్నికుండా
 అల శైవేయుని దలనడినంతనె | యా వృకోదరుండా
 ఆకుచువృద్ధునిపై శరమేసిన | నాతడు రోషమునా

శక్తివైవ భీమునిపై నాటిన । చల్లగ సోలియునూ
 అంతలోనే దెలివంది ముద్గరం । బా భీముడు గొనియూ
 విసరివైవ బాహ్నికుని శిరమట । వేయి వ్రక్కలయ్యె
 కులిశహతిందెగు శైలము కైవడి । కూలినంతలోనా
 మన సేనలు వెరవకులై బారగ । మనుజాధిపు డపుడూ
 వారుణాస్త్ర యైంద్రాస్త్రము లాదిగ । వరపి సంతలోనా
 అయ్యుస్త్రములన్నింటిని దర్మజు । డయ్యె యస్త్రములూ
 వారించిన తన ప్రతిన నెరపుటకు । భార్యన్వాజుండా
 ఐంద్రాస్త్రాబు బ్రయోగించిన । నయ్యస్త్రాబట్లగుటా
 మించు కోపమున బ్రహ్మాస్త్రము బరగించు సంతలోనా
 ధర్మజుడా బ్రహ్మాస్త్రాబుననే । దానిని సమయింపా
 అంతలోన పాంచాల నందనుం । డతని కడ్డవడినా
 గని కుంభజుడా ద్రువమసేనపై । గదిసి మహోగ్రుండై
 దోలుచున్న గని భీమాద్భునులతి । తొందరపాటుననూ
 విశిఖంబుల నగ్గురుని నొంపగని । వేపాండవ బలమూ
 మాత్యుకేకయ ప్రముఖ బలంబులు । మనసేనల గవినీ
 గండడగించియు పేర్చినంత గని । కౌరవేశ్వరుండా
 రాధేయుని గని విన్న మొగంబున । రయమున నిట్లనియె
 పాండవ బలములు పాంచాలాదులు । పైబడి మన వారీ
 తరుముచుండ మన సేన బారె నీ । దర్పము జూపియునూ
 గావగ తరి యయ్యెను నీవీయడ । గాపాడుము కర్ణా
 అన విని నేనొక్కండనజాలుదు । నర్జున భీములనూ
 జంపి సర్వ రాజ్యంబు నిన్ను యే । లింప నున్నవాడా
 గావున విజృంభింతురె వారలు । గనుము నాదు తెంపూ
 అనియిటు బల్కి మహోగ్రతనుండెడి । యట్టి కట్టతోడా ॥

వ చ న ము—

కృపాచార్యుం డలంతి నవ్వుతో నతని కిట్లనియె.

మధ్యమావతీ— ఆదితాళం

చాలు చాలులే - యారజ్జులేల విడురాధాసుత ||చా||

చాలుచాలు కరు-సామ్రాజ్యము పతి-నేలించెదనని యేలబల్కెదవు ।
 మేలు మేలు మహి-నేలంపగ నీ - కేల సాధ్యమగు పార్థుడుండ ||చా||
 నిన్ను నీవెరుంగవు తను కొవ్వన-యిన్నేలవున బ్రేలుచుంటి విచ్చట ।
 యిన్నియేల ఘోషయాత్రనా డె-న్నెన్ని జరిగె నన్నెరుంగుదువు||చా||
 అదియుగాక గోగ్రహణంబున కీ - వరిగి రధిక బృందములతోడను ।
 మొదవుల బట్టగ బోయి నరునిచే - కదనంబున నోడి బారితివి ||చా||
 న చ న మ-

కర్ణా పాండు తనూజులు యెన్నుండును నిన్నుబోరని వారివలె
 జూచి యిట్టి ప్రగల్భంబులు బల్కనేల వినుము.

ర గ డ

క్రీడియొక డెమును మనలందరినిన్ । నోడించెనుగాదే
 యిప్పుడు నన్నలు దమ్ములు బంధువు । లెల్ల దోడుపడగా
 గెలువనెల్లు సాధ్యంబగె నీకిట । వలవని పనియేలా
 అని కృపుడనవిని తామ్రనయనుడై । యారాధాత్మజుడూ
 నీపలుకుల కింతకు సైరించితి । నిక బలకకు కృపుడా
 గొప్ప వాడవని విడిచితి నాలుక । గోయుడు నిక్కముగా
 అర్జును నద్దెస గలవారల । నందరిని బొగడుచుందూ
 గురు తనయుని గురుమద్రేశ్వరునను । కొరగాములు జేసి
 అర్జును నద్దెస గలవారల నం । దరిని బొగడుచుండు
 అని మామను బల్కెడి పల్కులు విని । యశ్వద్ధా మపుడూ
 చాల కోపనయనుండై గ్రక్కున । వాలు బెరికి కొనియూ
 రాధేయునిపై ధుమికి నంతనా । భూధవుడెడ సాచ్చే
 కృపుడంతను నెడజొచ్చే నవ్వడా । నృపతితోడ గూడి
 అవుడు వారి కోపంబుల నుడిపియు । నా కరువతి యపుడూ
 అశ్వద్ధామను వీక్షించియు నో । యయ్యా మరచితివే

గురుడు నీవు మద్రేశ్వరుడును । గర్భుడు కృప సౌబలులూ
 నన్ను సర్వరాజ్యం బేలింపగ । నున్నవారు గానా
 సంగరమున నిట్లుగుట దగునే । తమియింపుడు మీరూ
 అనవిని గర్భుడు శాంతచిత్తుడై । యనికి గడగి మరియూ ॥
 పాండవసేనలపై దాకిన నట । పాండవులందరునూ
 కౌంతేయుల కష్టములకు మూలము । కర్ణుడై యటంచూ
 వీనిం బొదువుకు పట్టుడు కట్టుడు । పోసి కుండనుచూ
 దలపడి నంత నె నూతనందనుడు । శిలుగులు నాటించీ
 కరులు దురంగంబులు రథములు భట । వరుల గూల్చుచుండి
 వారి తనువులను రక్తములు రలగ । నారాచము లేయా
 సైన్యంబులు బడుపాటు జూచి యా । సవ్యసాచి యవుడూ
 కూర్మనారసంబులు నిగిడించిన । నా రాధేయుండా
 మూడు శిలీముఖము వరు మేనను । గాఢనేసినంతా
 గినిసి యర్జునుడు ముప్పది శరములు । జొనిపి నంతలోనా
 భుజ శిఖరంబులు నాటిచేతి విలు । భువిపై బడినంతా
 నొండాక విలుగొని శరముల గొట్టెను । పాండవ మధ్యమునీ
 గని కన్నుల గెంపొడవగ కర్ణుని । ధనువు విరుగనేసీ
 సారథి శిరమును ద్రుంచి రథ్యముల । చావగ మోదియునూ
 రథికుని యంగములను బెక్కమ్ముల । రయమున గ్రుచ్చిననూ
 నొచ్చిపోయి కృపుతేరెక్కెను యపు । దుర్యోధాయతడూ
 టడి బారు కర్ణుని గని సేనలు । నీడ బోవుచుండా
 అట్టి పైనికుల గనుగొని కురు విభు । డనియె వారలకునూ
 నే గలుగ తెరపేటికి మీరలు । నిలుడి సమరమునా
 గాండివితోడను తక్కు పాండవుల । గండడ గించెదనూ
 అవుడు పార్థుపై దారసిలం గని । గృవుడా తురముననూ
 అశ్వచ్ఛామను గని యిట్లనియెను । యయ్యో కురువిభుడూ
 శలభమగ్ని మీదికి జను తెరగున । దలపడె నర్జునుతో
 గావున పతి నిట నిలుపుమనిన విని । కలశభవుని సుతుడూ

కౌరవరాజా యేమి మూడెనో । కవ్వడిపై జనగా
 యే నెటులైనను మాన్పెద నర్జును । నేడైర నొకతృటిలో
 పోవలదన్నను గురుసుతున కురు । భూ విభు డిట్లనియే
 నీ తండ్రియు పాండవులకు మేలొన । రించువాడెయైనా
 నీవుపేక్ష సేయుట మా భాగ్యము । గావలయును జమ్మా
 బంధువులెల్లను నాకై పాలిసిరి । బవరంబున నేడూ
 పాండు కుమారుల దెసకు నీవు రా । వలవదు గురు తనయా
 పాంచాలాదుల గెలుపు నీవు నే । పాండవులనుదీర్తూ
 అన విని యశ్వధామ సృవతితో । ననియె నిట్లులనుచూ
 గురునకు నాకును పాండవేయులతి । కూర్చి బంధులైనా
 రణములోన జుట్టిరికము దలవగ । రాదు యెవరికైనా
 నీ చెప్పిన పాంచాలుర దునిమెద । నితర బలంబులనూ
 కృపుడు కర్ణుడును మద్రేశ్వరుడును । కృతవర్మలగూడి
 గలచెద కాంతేయులు మార్కొనినను । నిలువరింపగలనూ
 అనుచుండగ పాండవమధ్యముడా । యనికి దరలుచుండా
 పాంచాలురు కేకయ సేనలతో । ఫల్గును మించియునూ
 మార్కొని సంతనె గురు తనయుడు బహు । మార్గణ పంక్తులనూ
 పరిగించిన కోల్తలకా బలములు । బరచె దిక్కులకునూ
 గని పదుండు రాజులు నిలునిలు మని । గవియు వారి నెల్లా
 శర పరంపరల గొట్టి వారలను । జముని పాలికనిపీ
 యార్చినంత నశ్వధామను గని । యత్యాగహముననూ
 ధృష్టద్యుమ్నుడు వాని దాకి యిట । ధీరత నిలుమనుచూ
 కేకలు వేయగ ద్రోణనందనుడు । కేరుచు నిట్లనియె
 వెదకుచుంటిగాదే నీకొరకీ । కదనంబున నిపుడే
 బలి యిచ్చెద నీ ప్రాణంబులు నా బాణ సంతతికినీ
 అనవిని ధృష్టద్యుమ్నుడు గురు సం । దనున కిట్టులనియే
 నిన్నుగన్న తండ్రికి మృత్యువనై । యున్నవాడ నేనూ
 నీ మగజిమి గనుగొని యెదదలగక । నిలుమీ యనిలోనా

అని నా యిరువురు పలు దెరగుల బో | రాడుచుండు నంతా
అశ్వద్ధామ శరాహతి గూలెను | యతని బలము తెల్లా
అప్పుడు గురునుతు నెదుర నిల్వలే | కను ద్రుపదుని బలమూ
పలు దిక్కులకును సెల్లాచెదురై | పరువు తెత్తుచుండా
ధర్మజ భీములు బలసహితంబుగ | దరలి గవిసినంతా
కొరవవిభుడా గురు సమేతుడై | గలసేనలతోడా
గదిసినంత బలు కయ్యంబయ్యెను | గాథతరంబుగనూ
అంతఫల్లునుడు మన సేనలపై | పంతంబున గదిసి
మగధ వంగ మద్రాది దేశముల | మగటిమిగల దొరలూ
సవ్యసాచి గూల్చిన గని ద్రోణుడు | సక్రోధుండగుచూ
వాండవ సేనలపై దార్కొనియును | భల్లాస్త్రంబులచే
గొట్టుచుండ వగుడాకుల తీరున | వట్టుదప్పి రాలే
ఆలిగిభీమ నరులిరుగెలంకులను | యస్త్రగురుని దాకీ
శరజాలంబులు బర్బుచుండగా | గురుడు నెదుర్కొనియూ
వారి సైన్యముల నురుమాడగ గని | వాసవనందనుడూ
విశిఖతతులు బర్బిన మన సేనలు | విచ్ఛలవిడి జనియే.

క చ న ము—

అట్టియడ సోమదత్తుండు సమరోల్లాసంబున పాండవ సైనికుల నిలు
నిలు మని యదల్చుచు నిల్చిన గనుంగొని సాత్యకి యిట్లనియె.

శ్రీరాగం — చతురశ్రగతి

వచ్చినాడవా - మరలా యీ సంగ్రామమునకు ||వ||
చచ్చిన భూరిశ్రవునిం జ్ఞప్తికి-దెచ్చుకొమ్ము హెచ్చులు విడువక ||వ||
కూర నిన్ను బాణప్రకరంబుల - పాలుజేయ గాచియుంటి నిటు ||వ||
సోమదత్త నీవు వెడలు నపుడు - స్వామిపైని భారంబుబెట్టి ||వ||
వులిచి పురాధీశుడు శంకరులో గలియుకాలమయ్యెనేమొ యిటు ||వ||

క చ న ము—

యిట్లనుచున్న సాత్యకి సోమదత్తుల సంగ్రామంబు భీమంబయ్యె
నట్టియెడ.

ర గ డ

ఆ సాత్యకి విలు నర్థచంద్ర బా । ణమున నరికివైచీ
 ముప్పదే నుసితసాయకములదే । నొప్పించిన యతడూ
 నొండొక విలుగొని సోమదత్తునిం । గుండె లవియనేసీ
 ధనువు చెక్కలుగజేసి ధ్యజంబును । ధరపై బడగూల్పా
 మరియొక విలుగొని వేటులాడునెడ । మారుతాత్మజుండూ
 సోమదత్తుపై దాకి వేయునెడ । జూచి ఘటోత్కచుడూ
 పరిఘమువైచిన నది దునిమెచు యా । కురువరేణ్యు డపుడూ
 అప్పుడు సాత్యకి హయ సారధులను । గొప్ప నారసములా
 గూల్చి సోమదత్తుని ప్రాణంబులు । గొనె యొక శరముననూ
 అమ్మై కురువృద్ధుని జంపించియు । నమ్మాసుత సుతుడూ
 యెప్పటట్లు భూరమణుల మేనకు । నరిగెచు కురునాథా
 చచ్చినట్టి యా సోమదత్తుగని । చయ్యన మనవారూ
 సాత్యకిపై గ్రమ్ముట గన్గొనియా । శమనాత్మజు డపుడూ
 శైవేయునిగొని బారదోలెనా । సైన్యంబుల నెల్లా
 అంత గురుడు విలు విరిచి సిడంబును । నవనిడొల్లనేసీ
 తనువు నుచ్చిపోవగ నొక శరమును । తక్షణమే వైవా
 అప్పుడు రోష మహోగ్రమూర్తియై । యా ధర్మాత్మజుడూ
 వేరొక విలుగొని నెమ్ములగీరెడి । నారసములు వైవా
 నోటను తనువున రక్తము గ్రమ్మగ । నొచ్చి రథముపైనా
 మూర్ఛనొంది మరికొంత దడవునకు । మూర్ఛదేరి యతడూ
 విజ్రంభించియు దైవత్యంబను । విశిఖం బేయుటయూ
 శాంతింపగ జేసిన గని ధర్మజు । డంత విజ్రంభింపా
 గని శ్రీకృష్ణుం డాతని కిట్లునె । కాంతేయా వినుమా
 శరగురుండు నినుబట్టు ప్రతిజ్ఞను । నెరపు తెరుంగుదువూ
 అతనితోడ బోరాడ దగదు నీవచట నిల్వరాదూ
 మన భీముడు బోరాడు సమర మొగ । మునకు జనుము నీవూ
 గురుని జంప జనియించినట్టి వా । డరుగు నతనిబోరా

అనియిటు దెల్పిన విని ధర్మాత్మజు । డరిగె భీము మొనకూ
 ద్రుపదు సైన్యములకుం జనె నప్పడు । ద్రోణాచార్యుండా
 అంతట కురు పాండవులు ధీరులై । యద్భుతముగ బోరా
 అంధకార మతి బంధురపూచును । యావరించుచుండా
 చిక్కునబడి నట్లయ్యె వారలకు । దిక్కుదోచకధిపా
 అట్టితరిని పాండవు లుద్దండత । నెట్టన జూపగనూ
 కౌరవ బలములు చీకాకునుబడె । కారుచీకటులతో
 కానరాక యుండగ నాచార్యుడు । కడు ధైర్యంబుననూ
 దుర్యోధను గొని తగు బలంబులతో । ద్రోణాచార్యుండా
 చక్కగ నొక మోహరము నమర్చెను । నక్కురు బలములతో॥

వ చ న ము—

యివ్విధంబున దెల్పుచున్న విని ధృతరాష్ట్రుని కా సంజయుం
 డిట్లనియె.

కంఠార్థము

సమరంబే విధిజేసిరా - తిమిరము నలుదిశల గ్రమ్మ-దివియలులేకా॥
 తమమునకెల్లునహించిరా-నమితంబగుశ్రమలుబొందిరనిదలతూనేనూ॥
 సైనికులకౌరవరాజుతోనూ-శమననందనుడుత-త్రైన్యములనుగూడే॥
 శ్రమకెట్టు లోర్చెనా - సరణి నెరింగింతు॥వని॥

వ చ న ము—

అని యడిగిన సంజయుం డతనికిట్లను నాసమయంబున నక్కురు
 భూపాలుండు దమ కాలుబలంబుల నెల్ల నాయుధంబులు వెట్టి దివియలు
 బట్టని యోగించిన.

రగడ

రాజాజ్ఞను తమ సైన్యము లెల్లను । రయమున జనుదెంచి
 దివియలుగొని వచ్చిన గని నరవరు । డవి యన్నిటి నపుడూ
 అరదముకై దునుగరికి మూడు దుర । గంబున కొక్కటియూ
 దివ్వేలుబట్టగ నాజ్ఞనిడియు మరి । యివ్విభుకెలకులనూ

కేతనంబులకు దివ్యైలు బట్టగ | నాతడాజ్ఞ నిడియూ
 మోహరంబునకు ముందట బార్వం | బుల బిరుంద వెలుగా
 పొడవుగ దివ్యైల నెత్తి పట్టుమని | భూపతి దెల్పగనూ
 అవ్వెలుంగునికి నేలకు నొక | టగుచు ప్రకాశించే
 అప్పుడు నీ సైన్యంబులు శోభిత | నస్త్రుతతులతోడ
 అచ్చట ధర్మజుడా సైన్యములకు | నాజ్ఞనిడినయంతా
 గరదీపికలం గొనివచ్చిన నవి | యరదమునకు పడియూ
 గజమున కేడును తురగమునకు నిడు | కరదీపిక లేయా
 ఆ వెలుంగునకు తమమువాయ గని | యాత్మల బొంగగనూ
 ఆతరి ద్రోణుడు మధ్యందిన మా | ర్తాండు పగిదినుండే
 మనుజనాయకుడు దమ్ములతో ని | ట్లనియె మీరలిపుడూ
 శల్యాని కృతవర్మ యోధులను | సరగ గూర్చుకొనియూ
 ధీరచిత్తులై భారద్వాజుని | జేరి యతనికడకూ
 ద్రుపదనందనుని జేరీయకుడు | ద్రోణుడెల్ల వారి
 గెలుచు గాన మీరెల్లరు శరగురు | కెలననిలువవలయు
 గావున గురుడాధృష్టద్యుమ్నుని | కలనిలో బరిమార్చు
 రాధేయుం డర్జునుని గెల్చు సం | రావంబున వెడలి
 భీముని నేగెల్వగజాలుదునని | బిగ్గరబలికియునూ
 చేయివీచి సంతనె మన సేనలు | చెచ్చెరగడగియునూ
 పాండవసేనలును రవడించి యా | భండవమున కెగయూ
 యెన్న డెరుంగని సమరమయ్యె నా | యిరువాగులలోనా
 అట్టి సమయమున ధృష్టద్యుమ్ను | డాచార్యుని సెదిరి
 బెనగుచుండ గృతవర్మ ధర్మజుని | ధనువు విరుగనేయా
 నొందొక విలుగొని యా కృతవర్మను | గుండెలదరనేసి
 చాపము తుంటలుజేసి వె. టనే | శక్తివైచినంతా
 వేరెశరాసనమెత్తి హయంబుల | ధారుణి బడనేసి
 సారథి కోదండంబుల గూల్చియు | కేరుచున్నయంతా
 ధర్మజు డపుడు కృపాసముగొన కృత | వర్మ నరికివైచే

కవచము పరియలు జేసి మేన సిత । కాండంబులు వైవా
 దుగ్భరమగుటను పాండవాగ్రజుడు । దొలగి చనియె ననికీ
 భూవర యదిగని మన సైన్యంబులు । బొంగి రద్భుతముగా
 అంతట కర్ణుడు సహదేవుండును । పంతంబుల గదిసి
 పెనగునప్పు డమ్మాద్రీతనయుడు । కను లెఱ్ఱగజేసి
 తొమ్మిది తూపులు రాధేయుని తను । దూర నేసినంతా
 సక్రొధుండై తీవ్రకాండముల । సహదేవుని తనువూ
 చొక్కగొట్టి రాధేయుడు విడువక । సారిది విల్లుంపా
 మరియొక జాపముగొని సహదేవుడు । మార్గణములు వైవా
 గని యూతడు ఖడ్గము ఘేటకమును । గైకొని వేయగనూ
 బహుబాణప్రకరంబుల గూల్చెను । భార్గవ సూనుండా
 సహదేవుడు గద వినరిన నవ్వుచు । సమయించెను దానీ
 పాండునందనుడు బెదరక శక్తిని । బరపినంతలోనా
 రాధేయుండొక చక్రమువైచిన । సాధనములు రెండూ
 సమముగ బోరుచు వ్రయ్యలైన గని । సహదేవుడు దెరలీ
 మది నిశ్చేష్టత జూచుచున్న న । మ్మాద్రీ నందనునీ
 ఆలోకించుచు కుంతి వాక్యములు । సంతరాత్మ దలచీ
 జంప నొల్లకను యా సహదేవుని । సమ్మఖమున నిలిచీ
 వింటికొపునం గడువున బొడుచుచు । నిట్లనె నాతనితో
 అల్లదె వివ్వచ్చుడు గురుసేనతో । నతి మగటిమిశ్లోడా
 బోరుచుండె నాతనికడ నుండగ । బొమ్మని బలికియునూ
 పోయెనతడు సంతట సహదేవుడు । బొగలుచు మదిలోనా
 కర్ణు డాడు మాడలకు వ్రేటునకు । కడు మది నొచ్చియునూ
 తన జీవితమున కెంతయు రోయుచు । తక్షణమే జోయీ
 మరియొక స్వందనమెక్కె నప్పుడా । మ్మాద్రీ తనయుండా
 ప్రక్కనున్న సైన్యంబులెల్ల నలు । దిక్కుల బారగనూ
 అర్జునుండు గని నిలువరించె నట । నఖిలసైన్యములనూ
 తం నలంబసు డడ్డమువచ్చిన । నతని విరధుజేయూ

అతం డమిత భయా ర్థమూర్తియై । నరిగె ననికి దొలగి
 ఆయడ ద్రుపదుడు వృషసేనుడు ఘో । రాహవమును జేయా
 యిరువురు శోణిత ధారల దడిసిరి । యిభవురి పరిపాలా
 అప్పుడు కర్ణుని కొడుకు బెట్టిదుం । డై బెనగుచునుండా
 పాంచాల బలములు వృషసేనుని । పై గ్రమ్మిన యంతా
 అట్టి సమయమున నకులుడు శకునియు । నని బోరుచునుండా
 శకుని రాద్రమున నొక్క తూపుగొని । నకులు తనువు గుచ్చా
 అతడు మూర్ఛనొందుట గని సౌబలు । డార్చె నద్భుతముగా
 అంతలోన దెలి వంది పతాకము । నతని విల్లు విరచి
 తనువున నొక విశిఖంబు నుచ్చి జన । నినిచినంతలోనా
 అరచావోయన మూర్ఛబడి నీ । మరది సౌబలుండా
 అదిగని సారథి దొలగ దోలుకొని । యరిగినంతలోనా
 ద్రుమసేనుడు రాధాత్మజుపై కడు । దోర్బలమున గదిసి
 పటుబాణప్రకరంబు లుద్ధతిని । బరపిన కర్ణుండా
 అలిగి వాని శిర మొక్క శరంబున । నిలబడ గూల్చగనూ
 కనలి ధృష్టద్యుమ్నుం డా కర్ణ । ధనువు విరుగనేయా
 వేరొక విలుగొని బెనగుచుండగా । నా రాధేయునకూ
 రారాజు మొదలైన రథికు లతి । రయమున దోట్పడినా॥
 వ చ న ము—

అప్పుడు సాత్యకిం గవిసి కర్ణుం డిట్లనియె.

మధ్యహవతి - అటతాళం

నిలు నిలు నిలురా - యాదవవీరా ॥ని॥

చలమునవన్నె యీ - సమరము జొచ్చితివి ।

కలతజెంది నీవూ - పలుదెరంగుల బోక ॥ని॥

సమయమయ్యెనురా - యెటులైనా నిక - సమయింతును గనరా॥

కమలనాభుడు నీకు - గలడాని బొంగకు ,

యముని సన్నిధి కర - నిముసములో బంపెద ॥ని॥

దొలగకుమోరీ - శైనేయ దోర్బలుడనని మీరీ ||

యిలనుల్చి పురివాసు - డిందుధరుని సాక్షి |

కులిశధారల నిన్ను - గూల్తు నిక్కముగాగ ||ని||

వ చ న ము —

యిట్లనుచున్న రాధేయుని సాత్యకి గవిసిన నయ్యిరువురకు నొక్క
రూపున నక్కజంబగు కయ్యుంబయ్యె నట్టియడ వృషసేనుండు వచ్చి.

ర గ డ

సాత్యకిపై కూరాస్త్రములేయగ | చయ్యన నాతండా
పవిత్రుల్యాంబకముల వృషసేనుని | బయల్పడగ జేయా
రథముపైన మూర్చిలి బడినంతనె | రాధేయుడు గనియూ
పుత్రశోకపీడుతుడై యాతడు | భూరి రోషముననూ
శినిపరునానాస్త్రంబుల పీడితు | జేసిచంతలోనా
మూర్ఛదేరి వృషసేనుడు తండ్రికి | ముదమున దోడ్పడియే
అప్పుడు నయ్యిద్దరు నేడ్తెరలను | నాశిని పరుగదియా
గనుగొని సాత్యకి నయ్యిరువుర నట | గండడ గించగనూ
ఆతరిగాండిన దేవదత్త రా | వంబులు వీతేరా
అంగరాజు విని రారాజున కి | ట్లనియె కౌరవేశా
అల్లదె పార్థుడు తనమును మన సే | నల గలంచుచుండే
యితని గదియరాకుండ బోరుద | మిపుడు బలంబులతో
అర్జును డిటు రాకుండగ బోరిన | యభిమన్యుని పోల్కి
బోవువాడు గావున నదె నీకిట | భూవరవిజయంబూ
గలుగజేయు టది నిశ్చయ మీతడు | కలకజెందెనేనీ
దెలిసిన పార్థుడు రాగల డతనికి | దెలియకమును యితనీ
యెదిరి పొంగల వీరుల కొందరి | నేర్పిపాపవలయూ
ననవిని దుర్యోధను డిది కర్ణం | బని సౌబలుజూచీ
ఫదివేలేనుగులన్ని రథములతో | ఫల్గునుపై జనుమా
యనెడి తరిని దుశ్శాసన దుర్మ | ఖణులు దోడుగాగా

జని క్రీడిని మార్కొని కయ్యంబును । నల్పుచుండు నపుడూ
 పాండవు లన్నలదమ్ములందరిని । భండనమున బాదివీ
 గెలుపుమనిన గాంధార విభుడు న । క్కలనికి జనినంతా
 యిచ్చట రాధేయుడు జేయంగల । వీరవరులగూడీ
 సాత్యకిపై మార్కొని పలురీతుల । సాయకములు గురియూ
 ఆతడు చెలరేగియు సామజముల । నవని బడగ నరికీ
 హయముల శిరములు రధసంచయముల । నవని డొల్లనేసీ
 శోణిత మేరులు బారకయ్యమున । వాని బారదోలే
 సాత్యకి యద్భుత విక్రమమునకును । సకలబలముగలగా
 గనినీ తనయుడు రధమును దోలక । శినివరుదాకగనూ
 ఆయిరువురకును గడువరాని పో । రయ్యెను భూపాలా
 లప్పుడు సాత్యకి నీసుతు తురగము । లను సూతుని జంపి
 విల్లుదునుమ కురురాజతి భీతిని । వేరురధంబెక్కి
 అంత నీదు సేనల దూలించెను । యా శైనేయుండు
 ఆయడ సాబలు డడ్డునుతో బో । రాడు సమయముననూ
 అత కొమారు డులూకు డుగ్రతను । హరు పార్థులమేనా
 శరకోటుల నడరించినంత నా । సవ్యసాచి గనియూ
 శకుని సారధినిజంపి హయంబుల । శకలంబుల జేసీ
 అతనిజాప మిరుగంగనేసి నం । తనే యా సాబలుడూ
 ఆత్మ చలింపగబోయి వేగ తన యాత్మజు రధమెక్కా
 మగటిమిగల యోధాగ్రేసరులను । మరలించిన యంతా
 యెక్కడి సేనలు నక్కడికేగిరి । దిక్కులు సరయుచునూ
 ధీరతపార్థుడు బేర్చి నంత విని । ధృష్టద్యుమ్నుండు
 కనలివచ్చి గురునింటి నల్లే । త్రాటిని దెగనరికిననూ
 ఆచార్యుడు నొండొక వింటును ది । వ్యాంబకములు వేయూ
 నివిద్రుంచియు నెన్నెన్ని వేసినను । నవియు ద్రుంచుచుండే
 తనువుల నొంచుచు మార్గజాలము । లను జొన్నుచు వడిగా
 పైన్యంబులు దైన్యంబులు నొండగ । నల్పుచుండు నపుడూ

కొరవబలములు బెదరుహృదయముల | కాందిశీకు లైనా
 పాంచజన్య సురదత్తశంఖములు | బహుళముగా మ్రోయా
 పాండవ బలములు వెన్నంటిన గని | భాను నందనుండా
 కనుగొనలను కెంపొదవ భీషణా | కాకుండ్ల జొచ్చి
 శిరములు జేతులుకాళ్ళు దనువులును | ధరపై దొరగించి
 రథములు ఘోటకములు వారణములు | పృథివి డొల్లనేసి
 దర్పిధి తద్భుజ సంరంభము | దగ్రతజూపుచునూ
 వెరవున బరతెంచెడి వాహినుల | వెనుకొని తరిమెడినీ
 రాధా తనయుని గని ధర్మజు డిం | ద్రాత్యజు కిట్లనియె ||

ప చ న ము—

మరియు కాంతేయాగ్రజుం డర్జునునితో నిట్లనియె.

శహస. — అదితాశం

యింద్రనందన వినుమా - యీ నడురేయిలోన |
 సాంద్రముగాను రవి భువి - యందున వెలసెననగ ||యిం||
 తలవూ జనించెను యా - తని తేజమును గనగా
 జెలిగెను కర్ణు శర రు - చులు దిక్కులందు నిండె ||యిం||
 యితడూ సమరములోనా - యీదిక్కు వారిన్లెల్లా |
 బ్రతుకానివ్వడని హృదయ - ఫలకమునందు దోసె ||యిం||
 వీని కెట్లయిన ప్రతి వి - ధానామాచరింపుము |
 పూనిక నుల్చిపురి శ్రీ - భూతేశు సాక్షిగాను ||యిం||

ప చ న ము—

ధర్మజుం డిట్లనుచున్న విని సవ్యసాచి యచ్యుతు నాలోకించి.

ర గ డ

రాజీవాక్షా కర్ణు డొనర్చెడి | రభసంబున కిపుడూ
 మన సైన్యంబులు నోహటించగని | జననాథుండెంతో
 భీతిలి యున్నా డాచార్యుం డిట | భీషణరూపుండై

మొనల దెరల్చెను నచ్చటికే జని । నిన నుతు నదలించి
 శరగురు వేగము వారించెదనో । సరసిజాక్ష సీమా
 తేరు నడుపుమన యర్జునునకు యా । దేవకి నుతుడనియే
 నావాక్యంబుల నాలకించుమో । దేవనాథు తనయా
 యిది నిసిసమయము దానవులకు బల । మెచ్చియుండుగానా
 మన ఘటోత్కచుడు కర్ణుని నోర్చెడు । బనువుద మాతనినీ
 అతడు నెన్నియో మాయలు బన్నును । సప్త్రజాలములచే
 అనుమానింపగ వలదు సీపు నే । నరుగుద మొక యడకూ
 అని నరునకు వినుపించు ఘటోత్కచు । సచ్చోటికి బిలువా
 సన్నాహంబున వచ్చి గృష్ణునకు । నాప్టాంగ మొనర్చి
 నన్ను బిలుచు పని యేమని యనుటయు । నళినాక్షుం డనియే
 పాండవసేనలు రాధాత్మజుచే । భండనమున నొచ్చే
 గాన సీపు జని శౌర్యదర్శముల । కర్ణ నిల్వరించీ
 మీ తండ్రులకును బ్రీతి గలుగు నటు । లాతని నోర్చియునూ
 జయముగల్గగా జేయుము పాండవ । జననాథున కిపుడూ
 అని యిటు శ్రీహరి దెల్పు వాక్యముల । కానందము బొంది
 అర్జును ననుమతి బొంది ఘటోత్కచు । డరిగె కర్ణుడెసకూ
 అట్టి సమయమున జటానురాత్మజు । డలంబనుడువచ్చి
 దాకినంత నా యిరువురకును బహు । దారుణ రథమయ్యే
 అప్పుడు భీమాత్మజు డుగ్రంబున । నలంబనుని బట్టి
 యురమును నొకపాదంబున ద్రొక్కియు । కరవాలముచేత
 శిరము నరికి ఘోరంబుగ నార్చుచు । వెరువక మస్తకమూ
 కుసుపతి తేరున విసరివైచియా । నరపతి కిట్లనియే
 నీ మిత్రుని తల నిదియే గనుగొను । నిన్ను సంగపతిని
 వరునను ద్రుంచెద న న్నేరుంగలే । వాయుజ నందనునీ
 అని యిటు బలుకుచు నసురవల్లభుం । డురుణ రథంబెక్కి
 గృధ్రకేతనము గ్రాలగ మనమున । కినుక గదుర వెడలి
 రాధాత్మజుపై దాకి కూర నా । రసములేయ నతడూ

చండతరంబుగ మూర్ఖుని నిశితా । స్త్రంబుల గప్పగనూ
అన్నిటి శకలంబులు జేసియు దా । నపు డతి రోషమునా
మాయాసైన్యము గల్పించియు బల్ । మార్గణములు నింపీ
శూల ముద్గర వ్రాతంబులచే । చొక్కగొట్టి మరియు
ఫలల వర్షమును గురిపించగ కురు । బలముకెల్ల బారే
మానకకర్ణుడ వప్తంబున । మా యనుమాయింపా
గని హైడింబుడు జక్రము వైచిన । గ్రక్కున సమయించే
నూతనంతరుం డన్నిటి గూల్పగ । జూచి దానవుండూ
బలునారసముల గొట్టియు కర్ణుని । విలు విరుగగ నేయా
అంత హలాయుధుడను నిశాచరుం । డతివేగమె వచ్చి
దాకింత దానిని సమయించెను । దర్పమెలర్పగనూ
యార్చినంత పాండవ సైన్యంబు । నద్భుతమోదము లా
తూర్య నిసదములు సింహనాదముల । వార్యత మ్రోయగనూ
కౌరవ బలములు కడకదక్కిన । త్వర పరుగులు నిడుచూ
అయ్యయ్యో యింద్రుడు బృందారకు । లందరు నిటువచ్చి
పాండునందనులకుందోడై యీ । పగిది నొనర్చిరోకో
అనుచు వెగడుననుగల గంబడి ర । య్యవసరమున సధిపా
ధీయుత్తుడై రాధేయుం డొకరి । సహాయంబును లేకా
యెన్ని శరంబులు వేసిన గానీ । యన్ని యదృశ్యంబై
అవిగానగ రాకుండుటకును మది । కాశ్చర్యము బొందీ
మరల దానవుని మాయాశరముల మ్రందుచు సైనికులూ
యోర్వలేకకడు భీతిని సంగర । యోధులతో గలిసి
నూతనందనుని మగటిమి నందరు । జూచియు నగ్గించి ॥

వ చ న ము—

మరియు నంద రక్కర్ణు నుద్దేశించి యిన్ని శాచరుండిందర సమ
యింపకుండ గాచికొనుము నీవు బ్రతుకు మార్గం బూహింపు మని
రాధేయున కిట్లనియె.

ముఖారి — ఆటతాళం

అంగరాజా యీ నిశాచరు - డందరిని సమయించుచుండెను ।
 చూడగా ॥ ప్రతిహతిలేడుగా ॥అం॥
 వీని సమయించుటకు యోచన - గాన రాదదియేమొ నూత ।
 నందనా ॥ యీరణ మందునా ॥అం॥
 మరచినాడ వదేమొగానీ - మఘవు షోసగిన శక్తిలేదా ।
 మాటికీ ॥ సంశయమేటికీ ॥అం॥
 భీమ పార్థుల కొరకు దాచితి - వేమొ శక్తిని యీ ఘటోత్కచు ।
 నేయుమా ॥ శరమిటుదీయుమా ॥అం॥
 ప్రథమ గండము దప్పినను తదు - పరిని భీమార్జునులు నిన్నే ।
 మందురూ ॥ భయముల నుందురూ ॥అం॥
 పరగనుల్పి పురీశుడౌ శం - కరుని వేడిమిపుడేనుదీకా ।
 వేయుము బాయకా ॥అం॥

వ చ న ము—

సైనికు లిటు దెల్పుచున్నయడ నా రక్కసుండా మేటిమగని గీట
 డంచువాడై యా టోపంబున గదిసి.

ర గ డ

కడిమి మెరయ రధ్యంబుల గూల్చెను । గదా పాతముననూ
 అంత విరఘుడౌటను నా కర్ణుని । నద్దనుజుడు దరిమీ
 గదచే మోదిన భ్రమగొని నూతుడు । మడినిట్లని దలచే
 చావు దప్పటకు రధికలు దెల్పిన । నదుపాయము కంటే
 పేరుగానరాదని నూహించియు । ఘోర శక్తిగనినా
 మెరుగులడర నాలుకలు గోయుచును । మింటికెగయుచుండా॥
 ఆశక్తిని దగ కేలనందుకొని । యార్చి వైరిగనియూ
 విడిచినంత నాశక్తిరాగ గని । గడగడ వడకుచునూ
 దెరని పార జొచ్చిన ఘటోత్కచుని । దరుము మృత్యువనగా
 గగనతలంబున భూత సంఘములు । ఘల్లని మ్రోయగనూ

వెంటనంటి దనుజాధిపు మాయను । కంటకమున మ్రింగి
ఉగ్రాకారంబై ఘటోత్కచుని । యురము బగిల్చికొని
వీపున వెడలియు శక్తి యెగసి విను । వీధికేగినంతా
బోరగిలంబడి నాలుకజాచియు । నా రక్షోవిభుడూ
జొడుగరచుచును లాలలు గ్రమ్మగ । ననువులు విడనాడే
యిటు ఘటోత్కచుడు పడిపోయిన పి । మృత మనసైనికులూ
సింహనాదము శంఖనినదములు । జేయుచుండి రధిపా
బంధుర సఖులతో నీ పుత్రుడు స । దృంధు సమేతముగా
కడు యానందంబులతో గర్జుని । గౌగలించుకొనుచూ
తన రథమెక్కించుక జనెనని యా । జనవిభునకు దెల్పా
విని మోదంబున సంజయుతో నిట్లనె । ధృతరాష్ట్రుండూ
మాయాబలుడగు భీమనందనుడు । మరణించిన పిదపా
పాండవు లెంతటి శోకకోపముల । నుండిరొ నూతనుతా
దెల్పుమనిన కురుభూపాలునకును । దెల్పె సంజయుండూ॥

ప చ స మ—

అని యడిగిన నమ్మహీపతికి నతం డిట్లను మృతుండైన హిడింబా
సుతుం జూచి కాంతేయు లత్యంత దీనమానసులై కన్నీరాలుక
నిట్లనిరి.

పీలురాగం — ఆటతాళం

అయ్యో ఘటోత్కచా - యని గూలినావా ।
యియ్యెడ నీ సాహస - మెటు మరతు మయ్యో ॥అ॥
పరగ నీ శౌర్య సం - పద నెల్ల దలపా ।
పొరలి పొరలి దుఃఖ - శరధి గ్రమ్మెనురా ॥అ॥
నీ రూప కాయము - లారూఢతయునూ ।
యే రాజతనయూల - నెందుగానమురా ॥అ॥

ప చ స మ—

పాండవు లందరు కన్నీళ్లు నించుచు దీనపదనులై యున్నయెడ.

ర గ డ

పాండుకుమారులు దుఃఖాబ్ధింబడి । నుండునట్టి వేళా
 వనజాక్షుడు సంతోషార్థవమున । మునిగి తేలుచుండి
 సింహనాద మొనరించి శంఖమును । చెచ్చెర బూరించీ
 తురగ పగ్గములు నొగల ముడిచి సం । బరమున గృష్ణుండు
 నటన మొనర్చుచు నరుని స్వందనము । నడిమికి వే జనియూ
 కడు యానందంబున నా పార్థుని । శౌగలిండుకొనియూ
 వీపు దట్టుచును యార్చి నంత న । వీరుడు హరిగనియూ
 చచ్చె ఘటోత్కచు డీ సంగరమున । సర్వసేనలెల్లా
 గలగి శారుచుండగ గని మేమిట । కడు విషాదములనూ
 గుండుచుండ నీ వెల్లు సంతసం । బందెదవోదేవా
 యేమిటు సంతోషింపగ కారణ । మెరిగింపుము శౌరీ
 అనుటయు గోవిందుం డిట్లనియెను । నయ్యింద్రాత్యజుతో
 నురపతి కర్ణుని కుండలములు గొను । తరుణంబున నతడూ
 ఆ కర్ణునకొక శక్తి యిచ్చె నది । యతని కడనెయుండే
 ఆమహాసాధన మతనికడన యు । స్నంతవరకు నిన్నూ
 బ్రతికించుట బహుదుష్కరమనుచును । భయము జెందుచుంటే
 అది ఘటోత్కచునిపైన బోవనే । నంత సంతసిలితీ
 అది రాధేయునిచేతనుండి న । క్షై న రణములోనా
 చక్రగాండివంబులు ధరియించియు । సంగరమునకేగా
 మనల జయించును గాని యాతనిన్ । మనము గెలువలేమా
 దేవసన్నిభుడు గాని యతడు మా । నవమాత్రుడు గాడూ
 యింద్రుడు వేడిన కవచకుండలము । లిచ్చెదాత యనగా
 నీ కొరకై నీ జనకుండిటు లొన । రించకున్న వానీ
 యెట్టివారలైనను రాధేయుని । గొట్టజాలరయ్యా
 గావున యీ హైండింబుడు జచ్చుట । కడు మోదమునాకూ
 యెట్టివాడో రావణుడు మున్ను వీ । డట్టివాడు విజయా
 వీడివ్వుడు జావక యుండిన యడ । వీనిజంపుటకనూ

పదపడియే రూపంబునైననే | పాలుపడగవలయు
 అందువలన వీ డిప్పడు గూలుట | నతి సంతసకరమూ
 శోకమునకు సమయంబుగాదు యిటు | జూడుము మన మొనల
 గలగబారపై కొనుచుండెను నట | కలశభవుని బలమూ
 జాగరూకతతో మెలగవలయునని | జలజాక్షుడు దెల్పె
 నన విని ధృతరాష్ట్రుడు సంజయుతో | ననియె నిట్టలనుచూ
 పరుని జంపగల నుజ్వలశక్తిని | నెరిగి కర్ణుడెలా
 యిన్ని దిగము లానరుపై విడువక | మన్నించుట దేలా
 అప్రయోజకము జేసె కయ్యమున | నారాధానుశూదూ
 భుజబల విక్రముడైన నరుడు రణ | భూమిని బడియున్నా
 సూతనందనా యితర బలంబులు | జొత్తురెనని మొనకూ
 తాను బిలిచియైనను నర్జునుతో | ధైర్యంబున బెనగీ
 శక్తి ప్రయోగముజేసి పార్థునిం | జంపకుండే నేమో
 యెవ్వరుకయ్యమునకు బిలిచిన తా | నేడైరజనువాడూ
 అతని శిలివి పోరుషమేమాయెనో | యర్జును ముందరనూ
 యేకారణమున దప్పనడిచెనో | యెరుగబల్కు నూతా
 నా కొడుకులు దుర్బుధులగుటచే | నరయదేమొ గానీ
 నీ నైనను దలపపు యాశక్తిని | నీరజాక్షుడవుడూ
 బుడుతని చేఫలమొక నేర్పరి డా | నొడుచుకొనిన రీతి
 యయ్యెనేమొ నెరిగించుము సంజయ | యనిన సృపతి కనియే
 రాత్రివేళ రాధేయునితో రా | రాజు సోదరులునూ
 నేను దగంజెప్పడు మాతడు విని | పూనిక నిట్లనునూ
 యెల్లిశక్తిచే జచ్చునరుండని | యుల్లమలర బలుకూ
 మరియు కర్ణునితో నిట్లందుము మే | మా వివ్వచ్చుండూ
 జచ్చిన లాభంబేమిలేదు యీ | శౌరినిగూల్చిననూ
 మనకు దక్కు యీ రాజ్యంబంతయు | మఘవుడత్తమైనా
 శక్తిచేత యీ శౌరింజంపిన | జగతినేలవచ్చూ
 అనిదెల్పిన మాటలు విని కర్ణుం | డా హరి విజయులలో

ఒక్కని జంపెద జూచుచుండని । నొక్క బల్కి జనియే
 వేకువ సంగ్రామంబున కేగిన । వేశ శక్తిమాటా
 మా కందరికిని రాధేయునకును । మనసుకు రాదయ్యె
 దైవకతంబున నట్లు జరిగె మరి । దైవమొకడు గలడా
 మాయామానుష విగ్రహు డనగా । మాధవుండు గాడా
 యీ వృత్తాంతము యర్జునునకు బో । ధించు సమయముననూ
 సాత్యకి హరితో నూతనందనుడు । శక్తి నిన్నినాళ్ళూ
 కవ్వని మేన ప్రయోగింపమికిని । కారణ మేమనినా
 కర్ణునకును తమ వార లీ పనిని । గరపుచుందు రెవుడూ
 ఆమాటల కాతడు శక్తిని వే । యగ బూనినయవుడూ
 మరుపు వచ్చుచుండగ నొనరింతును । దురమున యతనికిని
 అర్జును గావగ నట్లనర్తు నే । ననిశము సమరమునా
 అని పలికియు ధృష్టద్యుమ్నాదుల । నందరి గనుగొనియూ
 సాత్యకి మీరందరు నా ప్రాణము । సాటివాకు సుమ్మా
 శక్తి భయము దీరెను యీ రాతిరి । చక్కగ నిద్రింతూ
 అర్జును చావును దప్పె నేటి కిక । హాయిగ నుండెదనూ
 అని గృష్ణుం డిటు దెల్పుచుండగా । నచ్చట ధర్మజుడూ.

వ చ న ము—

ఘటోత్కచుని చావునకు కనులవెంట భాష్పాంబుధార లడర
 తనువు వణంకుచు వివశుండై తేరిపైం జతికిలబడుటయు దామో
 దరుండు వచ్చి కరంబులం బొదివి యతని నాలోకించి యిట్లనియె.

శ్లోక — ఆదికాళం

సర్వమెరింగిన మహనీయుడ విటు - జనునె ధర్మతనయా ।
 నుర్వీశుడ వీవే యిటువగచుట-యొప్పునె భీముం-డేమనుకొనవలె॥స॥
 పామరజనునట్టల శోకించుట - భావ్యమే కాంతేయా ।
 నీ మానస మెవ్వరెకగజాలరు-యీమహి నీసములెవ్వరు స్మృతులలో॥

ధరను నల్పపురి గౌరీసుని స - త్కరుణ వలన నీకూ
నిరయము దప్పెను శక్తి భీమజుని - దొరగించియు జన - పార్థుడు
బ్రతికెను ||స||

వ చ న ము—

శ్రీకృష్ణుం డిట్లు దుఃఖోపశమన వాక్యంబులు బలుక విని ధర్మ
జాండు కన్నీరు కరతలంబుల నొత్తుకొని మెత్తని మాటల ఘటోత్క
చుని గుణంబులు నుగ్గడించుచు నిట్లనియె.

ర గ డ

ఆ ఘటోత్కచుడు బాలుండైనను | యతని బొగడ తరమా
కావ్యకవనమున నుండు నాడు మా | కతి మేలొసరించే
మరియు గంధమాదన యాత్రను నట | మాకు జేయు మేలూ
యింక ననేక సహాయము లొనరించి | సంకటములు బాపే
వాడు నాకు ప్రియ భక్తుండగుటను | వాని మరువ జాలా
యిక్కుమారు జంపిన దుర్జాతుని | విడువజాల కృష్ణా
అభిమన్యుని బద్మవ్యూహంబున | నతి చిక్కుల బరచి
పలుపురచే జంపించె నప్పుడ | బాబులుని బాలిశుడూ
చనటి క్రూరకర్ముని రాధేయుని | జంపునంతవరకూ
శాంతి బొందగా నేరదు నామన | మితయేల కృష్ణా
అని బలుకుచు దిగ్గన లేచియు ధ | ర్మజు డుగ్రాకృతితో
బలికె నిన్న మొన్న రాధజనకు | కలనికి దోట్టుడివా
శరగురునిం దెగటార్చిగ భీముం | డరుగగలడు నటకూ
నూతనందనుం దెన్నెడకు నే | జొచ్చెద నిక్కముగా
అనుచు శంఖ నినదం బొనరించియు | ధనువుకేలనందీ
రథము నడప నూతుని నియమించియు | రయమున జనుచుండా
పద్మాక్షుడు తన తేరికి వచ్చియు | ఘల్లును వీక్షించి
పార్థా కర్ణుని జంపెదననుచును | పాండవాగ్రజుండా
మిక్కిలి యలుకను రయమున జనియెడు | నక్కయ్యంబునకూ

గావున ధర్మజనూరక జూచుట । గాదు సవ్యసాచీ
 అనుచుండగ క్రోధంబున రథమా । జనవరుండు నడుపా
 అట్టి సమయమున వ్యాసమునిండు । డతి కరుణాన్వితుడై
 ధర్మజాతేరికి సమ్మఖంబుగా । దగ నరుదెంచియునూ
 ఆదరించ నాహూనికి ప్రణతుండైనను దీవించీ ।
 కరుణారస హృదయుండై యిట్లనె । కాంతేయాగ్రజుతో
 సురనాథుం డాకర్ణున కొసగిన । సురుచిర మాశక్తి
 అర్జును జంపగ దాచియుంచి నా । డమ్మ హస్త్రమతడూ
 దానివలన యాపద వాటిల్లిన । దప్పింపగ వశమా
 దైవము నీవాడై యుండుట యది । దప్పె నర్జునునకూ
 ఆఘటోత్కచున కంత్యగాలమై । నతనిగొనియె శక్తి
 దానివలన భయమెంతయు లేదిక । ధర్మరాజ నీహ
 మనుజపతుల దమ్ముల సైన్యంబుల । మరి సుహృజ్ఞనములూ
 గూర్చుక రణమొనరింపుము విడువక । కురుసైన్యంబులతో
 అని యుధిష్ఠిరుని మనమునగల కల । తను మాన్పించియునూ
 యేవలనను ధర్మంబు నిలుచునో । నావలజయ మగునూ
 అని హితవును బోధించి వ్యాసముని । యనియె నిట్టులనుచూ
 మనుజనాథ యిక నేను నాశ్చకును । అనుమానము లేకా
 రాజ్యలక్ష్మి నిను బొందగలడు ధీ । రాగ్రగణ్య వినుమా
 నావాక్యంబులు నిశ్చయమని మది । నమ్ముము కాంతేయా
 అని యిటు దెల్పియు సాత్యవతేయుం । డరిగిన పిమ్మటనూ
 శాంతచిత్తుడై ధర్మజుండు ధృ । ష్టద్యుమ్నని గనియూ
 ద్రుపదనంద నా రధిక వీరులగు । దొరలను గూడుకొని
 ద్రోణునిజంపగ జనుము నీవు యా । ద్రోణుని జంపుటకై
 అగ్నిని జనియించినవాడవు నీ । కనుమానంబేలా
 పోమ్మని దెల్పిన సర్వసేన నొ । క్కుమ్మడిగా గొనియూ
 పొయిన గని ద్రోణాచార్యుం డతి । భూరి సైన్యములతో
 కదిసినంత నిరువాగులు దలపడి । కయ్యం బొనరింపా

అప్పుడు మూడవ యామంబాటను । యా వాహిను తెల్లా
 నిద్రాభరమున దూలగ జొచ్చిన । నీ సైనికు లపుడూ
 దప్పిగూరి నిద్దురకు భరింపక । తనువు లలసియుండి
 డెందలమందున గొందల మందిరి । యందరు నారాత్రీ
 అట్టైనను నిజధర్మము విడువక । నడరి బేనగుచుండా
 తీవ్రంబగుని ద్రావరవశతను । దివియ లావలేకా
 దివియలు జల్లుకుటచే ననిలో తిమిరమెక్కువయ్యె
 అలనట జెందియు తమచే నాయుధ । ములను విడుచువారూ
 పోవుచుండు వాహనముల నట్లే । బోనిచ్చెడివారూ
 చొక్కి నిద్ర భరమున తా నిలిచిన । చోట నిలుచు వారూ
 తమవారిని తామే నెదిరించియు । దగ బొడిచెడివారూ
 కలనిలోన నెల్లెడలను దిరుగుచు । గాసిజెందువాతూ
 యిట్లనేక కష్టములకు పాల్పడు । నిరుబలముల గాంచీ
 గాండివి పెద్ద యెలుంగున నిట్లనె । కలని డస్సినారూ
 గావున నుభయబలంబులు నొక తృటి । కను గూరకవలయూ
 నొడ లాయాసము దీరెడి చంద్రుడు । బొడిచి వచ్చువాడూ
 తదుపరి బోరగ వచ్చును మీరలు । తగనిద్రచు గొనుడూ
 అన విని మనవారలు మేల్ మేలని । యధిపుల యనుమతిసీ
 విశ్రమించి రా పాండవసేనలు । విశ్రాంతిని బొందే
 అప్పుడు గాండివి ధర్మపథమునకు । నమరగణము బొగడా
 అనిలో సేనలు కరుణబూని మ । మృతి గారవముననూ
 జూచి సుఖాన్వితులను జేసితి వో । సురనాయక తనయా
 ధర్మమూర్తివగుటను నీ కమరులు । తగు వరములు నొసగీ
 నీ మనోరథంబును నెరవేర్చియు । నిను జయింపజేయూ
 నని కౌరవసైన్యంబులెల్ల దీ । వన లొసగియు నరుసీ
 కొనియాడుచు నిడించి రగదరట । కురుభూపా రేయీ
 వ చ న ము—

అంత చంద్రుండు తూర్పు దిక్కుఖంబున నలంకరించి వచ్చుచు

న్నంత కౌరవ పాండవులు మేలుకని యాలంబునకుం దొడంగె
నప్పుడు కురురాజు గురునికడకుం జని యతని యస్త్రవీర్య శౌర్యం
బుల నుగ్గడించి యిట్లనియె.

ముఖారి — ఆటతాళం

తలపనే నీదూ - కలనైనా మా మేలు ||త||
కలశజా ముల్లోకములు నిను - కయ్యమున నోడించగలరా ||త||
భండనమున నే - పాటివారలు నీకూ |
పాండవుల కడు బెద్దజేసి య - ఖండముగ నగ్గించుచుందువు ||త||
పోటునకు నరుతో - భోరజాలవటంచూ |
మాటిమాటికి బల్కెదవు యి - ప్పాటునా దౌర్భాగ్యమేమొ ||త||
భారద్వాజ శిష్య - భావముతో నతని |
గారవింతువుగాని వగతుర - తీరు జూపవు కవటవృత్తిని ||త||
యిల నుల్చిపురమునా - వెలయు ఫాలాక్షునీ |
గెలిచెనని నీ మానసంబున - దలచి పిరికి జనించెనేమో ||త||

ప చ న ము—

సుయోధనుండు నిష్ఠురంబులాడుచు యేమి సేయవచ్చు ననవుడు
నయ్యాచార్యుండు గవలి నతని కిట్లనియె.

ర గ డ

నరనాథా నను మాటికి దూరుడ | జనునె రాజరాజా
వనజసంభవు డెటులవ్రాసె నటు | లనుభవించవలదా
నా శిష్యుండనిగాదే నిర్జర | నాథుడు మన్నించీ
కూరిమి మీరగ ఖాండవవనమును | గోలుపోయె నాడూ
చిత్రసేన గంధర్వులు నిను విడి | చెదరి బారె నాడూ
కాలకేయ నివాత కవచు లట | గూలరె యానాడూ
వలవని మాటలతో బనియేమని | కలశజుండు బలుకా
ఆగ్రహమున నక్కుంభవున | కనియె సుయోధనుడూ

సవ్యసాచి నోవగ లేకుండిన । జాలు నిలుపు మిచటా
 తగిన బలంబులతో నీ యోషిన । మగల బెనగు మేనూ
 దుశ్శాసన సౌబల కర్ణుల నిట । దోడుగ గూర్చుకొని
 పార్థుని జంపెద మన విని ద్రోణుడు । ఘక్కున నవ్వియునూ
 అవ్వీరుని నవ్విధమున జేయుట । నది కర్ణముగానా
 గెలుతురు గావున పొండని పలికియు । కలశసంభవుండూ
 పాంచాల సైన్యము లుండెడి దెన । కంచితముగ నడచే
 అప్పుడు కౌరవపతి దుశ్శాను । లా కర్ణాదులతో
 పాండవ సైన్యము లున్న దెనకు జనె । బహు తీవ్రంబుగనూ
 వేకువరూమున కయ్య మొనర్చిరి । యా కవ్వని గదిసీ
 అంతట దూర్పున నూర్యబింబ మ । త్యంతకాంతు లడరా
 వచ్చుచుండగా శ్రీ కృష్ణుడు వి । వ్యచ్చుని వీక్షించీ
 రెండుదెరంగుల సైన్యము లిప్పుడు - గండువిగిలిపోరే
 గావున యీ మూకలన్నింటిని । కడకుద్రోచి పార్థా
 తరుమవలయునని దెల్పిన విని యా । తం డొడబడి యపుడూ
 తన యరదంబును బరపుచుండగా । గని శీముం డపుడూ
 బరవసంపుమాటల భీభత్సుని । బురికొల్పిన యంతా
 గడగిన గాండివి గని దుర్యోధన । కర్ణ సౌబలులునూ
 జుట్టుచుట్టి పెల్లెసినంత నరు । డట్టహాసముననూ
 యేచియు నందరి కన్నిరూపులై । యేట్లాడగ నపుడూ
 యిరువాగులు మార్కొని వెనుదీయక । దురము సల్పుచుండ
 ద్రోణాచార్యుండూ సమరమునకు । దోర్బలమును జనగా
 పులినిగన్న హరిణముల తెరంగున । జోయిరంత దిశలా
 అదిగని ద్రుపదవిరాట కేకయులు । నాచార్యుని గదిసీ
 జుట్టు ముట్ట నక్కుంభసంభవుడు । జరిజర జూచుచునూ
 అచ్చటి ప్రజల నెల్లర దునుమాడియు । సమిత యుగ్రముఖుడై
 క్రొవ్వడరిన పాంచాలుని మనుమల మువ్వర దునిమియునూ
 భీకరాకృతిని కూరాస్త్రబుల । కేకయులను ద్రుంచీ

దొడ్డనారసంబుల మత్స్వధిపు । ద్రుపదుని ధరగూల్పా
 గనుగొని ధృష్టద్యుమ్నుడు రాద్రా । కారత నిట్లనియే
 యీ ద్రోణుని జంపకనే విడిచితి । నేని నిశ్చయముగా
 వరలు నా కులాచారము విడిచిన । వాడ నగుదు నేనూ
 అని పలువురు వినబాసయిచ్చి తా । నాహవ వేడుకనూ
 పాంచాల సేనలగూడియు గురు । పై గవిసినయంతా
 కురుపతి కర్ణాదులు నడ్డముజని । గూడి పెనగుచుండా
 వృథయ బలంబులు బురికొని బోరిరి । నిభముల చందమునా
 సంకుల సమరంబై చెల్లెను యా । సర్వసేనలకునూ
 ఆయెడ నూక్యుండు దయాచలమున । నరుణాంశులతోడ
 వచ్చినంత లోకములు వెలింగెను । వసుమతీశ వినుమా
 అస్పిడు రెండు దెరంగుల వారలు । నాహవమున దొంగి
 కాలోచిత కృత్యంబులు దీర్చుక । కయ్యమునకు గడిగి
 పోరుచుండిరే యండతాకునకు । నోరువలేకపుడూ
 తనువులు డస్సియు మొగములు వాడియు । జనములు వెనుదియకా
 పోరువములతో బోరుచుండి రా । యిరువాగుల బలమూ
 అట్టియడను ద్రోణార్జును లిచ్చురు । నని భూమిని విడకా
 బోరుచునుండిరి శస్త్రాస్త్రంబుల । పూర్ణరోషములనూ
 దుర్యోధన దుశ్శాసను లాయెడ । దోర్బలమున గడగి
 కవలను దాకిన భీమసేనుపై । కర్ణుడు మార్కొనియే
 అంత వారలకు ఘోరంబగు క । య్యబయ్యెను భూపా
 నకులుడు దుర్యోధనుని నొంచె త । త్ప్రేకలశరంబులచే
 సహదేవుడు దుశ్శాసను నూతుని । సమయించిన నతడూ
 సూతకృత్యమొనరించుచు శరమాల । జొనుపుచుండు నంతా
 సహదేవుడు యాతని తురంగముల । సాయకముల గొట్టా
 భయమున రధ్యము లారథ మీడ్చుక । బరలినంతలోనా
 భీమ కర్ణులట బోరుచుండనతి భీమంబై దోచే
 గదలచేత బోరాడుచుండిరా । కర్ణభీము లచటా

అప్పుడు రాధాత్మజుడా భీముని । యశ్వంబుల దునిమే
 అంతవాయుజుండా నకులుని రథ । మల్లన నెక్కగనూ
 విసువక బోరిరి నరగురు లిరువురు । వివిధశరాహతులూ
 సమర విహారము సల్పుచుండిరా । సవ్యసాచి గురులూ
 గురుశిష్యుల పోరాటముగని యం । బరమున సురలెల్లా
 తమ హృదయంబులలోన వింతగా । దలచుచుండి రధిపా
 ఆచార్యుం డప్పుడు బ్రహ్మాస్త్రం । బరి బోసియు నతడూ
 భక్తి సమంత్రక పూర్వకంబుగా । బ్రహ్మాస్త్రము విడువా
 క్షితిశైలంబులు గడగడ వడకెను । దిశల వెలిగెనగ్ని
 గలగబారె సంభోనిధులెల్లను । కడుభీతియు గల్గె
 దేవ సంఘములు సంక్షోభించెను । దివిభూయన మ్రోసే
 అంతరంగమున సుంతయైన భయ । మెంతలేక నరుడూ
 వినయ విధేయుండై బ్రహ్మాస్త్రము । విడిచినంతలోనా
 భారద్వాజుని బ్రహ్మాస్త్రంబును । వారించిన యంతా
 గెలుపొటమిలే కా యిర్బు రణ । కేళి నలుపుచుండా
 సందడి కయ్యంబయ్యె నట్టి తరి । శరగురుపార్థులనూ
 కయ్యము మానియు ద్రుపదు సైన్యములు । కౌరవ సేనలపై
 దాకి రంతలో దుశ్శాసను డతి । దిర్బంబున వెడలి
 ధృష్టద్యుమ్నునిదాకి యోర్వకను । ధృతిజెడి నటు దొలగే
 ఆ వాంచాల సుతుండు ద్రోణుపై । నడరి సంతలోనా
 మాదికుమారులు దోడ్పడ కృత వ । ర్మయు నడ్డము సాచే
 పెనుగుచుండ కురువతి సాత్యకి మా । ర్మొనిన నిర్వరకునూ
 పోరు ఘోరమై జరుగుచుండగా । భూవరు విలుదునిమీ
 మేను నొవ్వనేసిన సుయోధనుడు । దాని కోహటించీ
 దప్పి దీర్చుకొని మరల సాత్యకిని । దాకి బెనగుచుండా
 యోర్వక మరల దొలంగజూచు । దుర్యోధనునిం గాంచీ
 ఆ సాత్యకి దెన కరుగుచుండ గని । యా బకాంతకుండా
 దోర్బలమువ జని రాధేయునిపై । తూపులు నడరింపా

అవి ఖండించియు భీము సారధిని । నవియసేసినంతా
 కోదండము నిరుతుంటలుజేయ వృ । కోదరు డల్లియునూ
 గదగొని తివ్వచు విసరివైవగా । కర్ణుని సారధియూ
 అరదముతో పొడిపొడియైనను దల । కక నా కర్ణుండా
 శరవ్రాతం బడరింపగ బలములు । పెరచి బారుచున్నా
 ధగ్గజుండు మాత్యాది బలంబుల । దరలించుకవేగా
 ఆచార్యుని దెస కరుగువేళ మ । ధ్యాహ్నుంబై వచ్చే॥
 ప చ స ము—

ఆ సమయంబున నకుల సహదేవ సమీర నందనులు నర్జును
 నుద్దేసించి యెలుంగైత్తి యిట్లవిరి.

మధ్యమావతి - ఆదితాళము

అమరేశనందనా-యర్జునా-శ్రమల బెట్టుచుండె-శరగురుండురావే॥అ॥
 సమరమందు వెనుకముందు జూడక ।
 సకలావని నాధుల తత్సేవల ।
 సమితఘోర మొనరించుచుండె శర ।
 సమితి బరపి నెదురులేక గూల్చె న॥
 గోలుమనగి పాంచాల బలంబుల-నేలకు గోలకు దెచ్చుచుండె గురు ।
 డేలకొ దెలియగజాలము ద్రుపదుల-పాలశమనుడిటువచ్చేనేమొ॥య॥
 నీవు గడగి యీ కారవబలముల । జేవజేడగ జేసియు మమ్మందర ।
 గావుము నుల్చి పురిశుండొ శివ । దేవునిసాక్షిగ బ్రదుకజాల ॥మ॥
 ప చ స ము—

ఇట్లు నుని కేకలు వేయచు బలంబులు గుములై యాచార్యునిపై
 గ్రమ్మిగగని పట్టుప్రదరజాలంబుల పొడిసేయ నమ్మహాత్మునాలోకించి
 ధర్మ తనయ భీమసేన మాద్రీ తనయులు గూడుకొని తమలో.

ర గ డ

సామజముల దేవల నురుమాడుచు । సారధులను సరికే
 తురగంబుల దొరలను భటజనులను । దొరగజేసె భువిని

నెత్తుట దేల్చెను సర్వబలంబుల । నిత్తరి కుంభజుడూ
 మన మాతనిపై నేగిన నందిరి । మర్ధించగగలడూ
 ఆచార్యుని నిట నిలువరింపగా । నలవియగునె మనకూ
 నరుడు ధర్మపరుడై యూరక నట । నరయుచున్న వాడూ
 కయ్యమునకు తెంపున జొరడనుచును । కలవరపడుచుండా
 వారి తెరంగు గనుంగొని యప్పుడు । వారిజనాభిండా
 రథము దోలుకొని వారల కడకును । రయమున నేతెంచీ
 కవ్యనితో నిట్లని వివరించెను । కంసమర్దనుండా
 దేవదానవులకైన నలవిగా దీ । మహాత్ముననిలో
 గెలుచుట కెవ్వరు బూనుకొందురీ । కలశజ మార్కొనియూ
 దీనికి తగు నౌషధము దెల్పెదను । బూనవలయు మీరూ
 యేమన నశ్వద్ధామ జచ్చెనని । యెరిగించిన యంతా
 వినినయంతనే యాయుధములు దిగ । విడనాడియు గురుడూ
 నిశ్చేష్టుండైయుండగ జంపుట । కిదియే నుపాయంబూ
 యింతకన్న వేరే సదుపాయం । బెందుగానరాదూ
 మీలో నెవరైనను నట్లాడిన । మేలొదవును మీకూ
 అచ్చటనుండిన జనులందరు స । మృతమున మేలనిరీ
 పార్థం ఊడబడ డాయను దానికి । పాండవాగ్రజుండా
 కడువిపాదమున బలుకుట యెట్లని । నడలుచున్న యంతా
 అంతకుమున్నుగ భీమునిచేతను । నశ్వద్ధామ యనెడూ
 భద్రదంతి బడిపోయిన నెవమున । బక విరోధివేగా
 ధనురాచార్యునితో ననె యశ్వ । ధామ జచ్చె ననుచూ
 ఆవార్తను విని గుండె ర్పుల్లుమన । నాచార్యుడు బెదరీ
 కొడుకు యశ్రు వీర్యాది గుణంబుల । కును ధైర్యము నొందీ
 ఆ వార్తను పెడచెవిని బెట్టి తా । నని విడువక నవుడూ
 ధృష్టద్యుమ్నుని నారసముల నతి । ధృతిని గొట్టుచుండా
 అంతలోన పాంచాల బలంబులు । నతిని కడ్డపడినా
 యిరువదివేపురు రథికుల గూల్చియు । శరగురుండు వడిగా

మాత్స్యబలంబుల కురికి విశిఖముల । మద్దించుచు మరియూ
అయిదు నూర్లయరదంబుల పదివేల్ । మదమాతంగములా
అన్ని తురగములగూల్చి రాజలో । కంబులపై కురకా ॥
వ చ న ము —

రాజుల గుములం జొచ్చు నవ్వుడు విశ్వామిత్ర జమదగ్ని భర
ద్వాజగౌతమ కశ్యపవశిష్టాది ప్రభృతియునివర్గం బాతనిపాలి కేతెంచి
యిట్లనిరి.

బిల్వరి — చతురశ్రగతి

ఆగుమాగు మాచార్యా - ఆలముసేయుట తగదిక ॥ఆ॥
ఆగమ పారాయణుడవు - నవని బ్రాహ్మణుడ వైతివి ॥ఆ॥
కర్మరహితఘోరంబా - కయ్యం బీలాగు సేయ ।
ధర్మమనుచు దోచెనేమొ - తమ రెయంగనిది గతదే ॥ఆ॥
యంతకుమును సంగరమం - దెట్టెల జేసీతివో ।
పంతుముడుగు మీ కాలము - పరిపూర్ణంబయ్యె నేడు ॥ఆ॥
మామాటలు చెవినిడుకొని - మార్గణపంక్తులు జాపము ।
భూమిపైన నిడి శాంతిని - బొందుము మేమేగెదమిక ॥ఆ॥
నిరతము శ్రీవుల్చి పురిని - నెలకొని భక్తులగాచెడి ।
పరశివుడభవుడు గంగా - ధనునిలోన గలియగలవు ॥ఆ॥
వ చ న ము—

ద్రోణాచార్యున కిట్లు బోధించి యమ్మునీంద్రులరిగిన నాబ్రాహ్మ
ణుండా మౌనుల వాక్యంబు లాకర్ణించి భీమసేను మాటలు దలంచి
యగ్రభాగంబునకు వచ్చియున్న ధృష్టద్యుమ్నునిం గనుంగొని వికల
చిత్తుండును శోకాయత్తుండును నగుచు నిజపుత్రుండు జచ్చుట బ్రతు
కట యజాత శత్రువలన దెలియువాడై యతని నడిగె. నయ్యవసరం
బున వాసుదేవుండు ధర్మజున కిట్లనియె.

ర గ డ

శరగురుడియ పరాహ్లా సమరమును । నల్పిన యట్లైనా
భండనమున చావక బ్రతుకుదురే । పాండవు లితరులునూ

గావున మమ్మీతరి నొప్పింపక । గాచికొనుము రాజా
 ప్రాణరక్షణోపాయమునందు న । బద్ధమాడి లేసి
 యేయసత్యదోషము రానేరదు । యెటులనైన నీవూ
 అతని కొడుకు మరణించె నటంచును । యనుము ధర్మరాజా
 అని పనిచినయడ భీమసేను డ । య్యగ్రజతోననియె
 మాళవాధిపతి యింద్రవర్మయను । మానవేళునకునూ
 అశ్వధామను కుంజర మొక్కటి । యతని కడనయున్నా
 అది నాచే యుద్ధంబున జచ్చిన । యట్టి నెపంబుననూ
 అశ్వధామ హతంబని జెప్పితి । నానుడి నమ్మకనూ
 యోచన జేయుచునుండె కొంతదడ । వోర్పున శరగురుడూ
 నీజయంబు మదిగోరిగాదె యీ । నీరజనాభుండూ
 వునదేశించిన పచనంబులు నీ । వుల్లంఘించకనూ
 అట్లాడిన నీమాటలు డిమ్మియు । ననిసేయం నకనూ
 అన విని నయ్యిరువురు దెల్పిన । వాక్యమ్ము లాలకించీ
 యేది యెల్లు గానున్నదో నట్లగు । నేమిసేతు ననుచూ
 సమ్మతించి ధర్మజుడు కుంబజని । సామీప్యము జేరీ
 ఆయన వినగా పెద్దయెలుంగున । సరిచె ధర్మజుండూ
 అశ్వధామ హతాయని బలికియు । నటు పిమ్మట మరియూ
 ఆయన చెవికిని వినరాకుండగ । నటకుంజర మనియే
 ధర్మజు డీవిధి బలికినంత విని । ధనురాచార్యుండూ
 పాండు తనయులకు ద్రోహుడ నైతిని । భండనంబులోనా
 అని మనమున యోజించుచు నుండగ । నక్కాలములోనా
 రథ చక్రంబులు శిలరూపంబున । పృథివి నిల్చిపోయే
 మునులు జెప్పిపోయిన వాక్యంబులు । ముఖ్యంబని దలచీ
 చేష్టలుడిగి నిక్షిప్తాంగుండై । జ్యేష్ఠుని వగనుండా
 అతని వధింపగ నగ్ని జనించిన । నస్పార్శతు డపుడూ
 సమయ జనితమగు నుత్సాహంబున । శరగురుపై గవిసీ
 శరముల మితముగ వేసిన యంతను । చాపాచార్యుండూ

ఉల్లమునందున సమరకాంక్ష నిడి | యున్న కుంభజండా
 పగతుని యుల్లాసమును సహింపక | బహురోషాన్వితృజై
 ధృష్టద్యుమ్నుని బాణములన్నియు | త్రుంచివైచి మరియూ
 మానసబలమున ప్రకృతి బాణములు | పూనిక సంధించి
 సూతకేతు రధరథ్య జాపముల | చూరుజేసి సంతా
 గదగొని ధృష్టద్యుమ్నుడు వినరిన | కడిమి మెరయనరుకా
 శరగురుండు యాతని కరవాలము | శకలంబులుజేసి
 తనువు ఛండకాండముల నొవ్వ నే | సిన పాంచాలండా
 శరగురు కోల్తల కోర్వలేక స | త్వర కృపకర్ణులతో
 బెనగుచు సునిశితశరములు గురుపై | జొనుపుచుండు సంతా
 పరుగున భీముడువచ్చి కుంభజుని | బారికి దప్పించి
 గొనిపోవుచు నుండగ పోపొమ్మని | కుంభజుడా యెడనూ
 ముందురీతి నిశ్చల భావంబున | మునివలె గూర్చుండే
 ఆ రీతిని నాలుగు దివసంబులు | సరయ నొక్కరాత్రీ
 ఐదు దినములలో నామహాత్ము డిరు | వది గడియలలోనా
 యిరువదివేల రథంబుల సేనల | నిలను డొల్లనేసి
 కాననమును దహించుచు వహ్నిగతి | కాంతేయుల బలమూ
 భండనమున శరకీలల చేతను | భస్మము గావించే
 అట్లానర్చితుడ కామహనీయుం | డస్త్రంబులు విడిచే
 శాంతింబొందిన చిత్తము తోడుత | సైన్యంబుల జూచి
 ఓహో కర్ణా! వోసుయోధనా! | ఓ కృపాదులారా!
 పోరిలోన నన్నెప్పు డొత్తి ప | ల్కుదురు మీరల్లె
 గావున నాచే నైనంతకు నిట | కయ్య మొనర్చితిని
 యింక నేను నిశ్చింత వృత్తి నీ | యిహము విడుచువాడా
 సుగతికిజేర దలంచితి మీరలు | మగటిమి వీడకనూ
 బాణములను బాణాసముల నెడ | బాయక మనుడనుచు
 పలికి శరశరాసములు వీడియు | పరము జేరదలచి

తన రథమున గూర్చుండి యోగ ని । ప్రను బూనుక నతడూ
తేజోమయుడై యుండె నపుడు కురు । రాజా శరగురుడూ ॥

వ చ న మ—

అట్టియడ ధృష్టద్యుమ్నుండు గృహణ పాణియు పాదచారియునై
భారద్వాజు దేసకుం గలియుటయు నుభయ సైన్యంబుల నాహ
కారంబు లెసగెనంతా.

శ్రీరాగం — ఆదితాళం

కంటినయ్యా - కౌరవ భూపాలానే ॥గం॥

గంటినయ్యగురు-హొంటిరథముపై-బంటు తనముమాని మానవత్తుడై ।
యుంటజేసి చిరకాలముగా తను-పంటి యున్న తేజ మెడలగనే ॥గం॥
ఎరమపావనంబౌ యాతేజము-ప్రకటజ్యోతి రూపంబున నెగసియు ।
ఎరమ స్తానంబునకుజేరి యా - పరశివులో నైక్యమైన కన్నుల ॥గం॥
శౌరి నరుడు కృపుడా ధర్మాత్ముడు - లురుతరశీల పవిత్రులగుట త ।
ద్గురు దేహమునుండి వెడలుజ్యోతిని-దరిశించిరి పుణ్యమతులునల్లురు ॥
గానరాదు తక్కిన బలములకును - గానరాదు కౌరవపాండవులకు ।
స్థానిరూపుడై నుల్చిని వెలసిన-శంకరులో గలిసిన వెలుగునునే ॥గం॥

వ చ న మ—

అప్పుడు సురసంఘంబులుజూచి సంతసంబులం బొదలిరి నట్టియెడ
ధృష్టద్యుమ్నుండు.

ర గ డ

కఠిన మనంబున ధృష్టద్యుమ్నుడు । కరవాలము గొనియూ
ద్రోణాచార్యుని రథముపైకి తా । దోర్బలమున ధుమికి
చచ్చిన శవకేశంబులు కరమున । సరగబట్టుకొనియూ
ఖడ్గంబున మెడద్రుంచివైవనట । గను వారందరునూ
మానుమానుమని పెద్ద వెలుంగున । బూనికేకలేయా
అర్జునుండు నటు వచ్చి వలదు వ । బ్రహ్మచ సరచుచుండ

కౌంతేయుడు దివిముట్టు నటుల కే । కలు వేయుచునుండా
 వినకా ధృష్టద్యుమ్నుడు ద్రోణుని । తను మస్తకములనూ
 కాలదన్ని ధర గూలద్రోసె పాం । చాల నందనుండా
 శతవృద్ధుం డగు ద్రోణాచార్యుడు । హతహాటను గనియూ
 పాండవ బలములుపై కొనగని నీ । బలములు వెరచరచీ
 కని గనకుండగ బరతెంచిరి నలు । గడలను మనవారూ
 అప్పుడు నీ కొడుకులు దిజ్ఞానల । నడరి ఖన్నులైరి
 ఆయెడ దుర్యోధన దుశ్శాసను । డా కర్ణుడు కృపుడూ
 మద్రేశ్వర కృతవర్మలు మొదలగు । మహిపతు లందరునూ
 కరితండంబుల తురగగుముల ముం । దరగా నిడుకొనియూ
 కటకట యిదియే మన్యాయంబని । కలవరపడువారూ
 యింతవైపరీత్యంబు బుట్టెనిది । యెందుక నెడివారూ
 శతవృద్ధుండిట మడిసె నింక మన । గతి యేమనువారూ
 యీ పుణ్యంజేగెను చిక్కెవరని । వాపోయెడివారూ
 యేమిసేయ గలవారము మన కిం । కేమి యనెడివారూ
 మరలిమరలి చూచుచు జనువారలు । తెరువు నడుచువారూ
 తలచీరలు నవరించుచు నిలువక । దొలగి బోవువారూ
 ఒకరి నొకరు నిలునిలుమని బలుకుచూ నొయ్యన జనువారూ
 కాలునిలువకను దూలుచుండి పలు । గడల కరుగువారూ
 సైన్యము లీవిధి గోడుజెందుచును । జనుచుండెడివేళ
 మరియొక మూకతో బెనగుచునుండెడి । శరగురు నందనుడూ
 నీ సేనలు నిట్లుగుట నెరింగియు । నీ కొడుకునుజేరి
 దుర్యోధన మన సైన్యము లనికిని । దొలగి బారుచుండే
 కృపకర్ణులు మొదలైన యోధు । లిట్లేపు దరిగియుండే
 లేటమొగంబుల నున్నవారు నీ । వేటికి యిటులుండా
 అనియిటు లడిగిన యశ్వద్ధామకు । జననాథుం డపుడూ
 ఆచార్యుడు మరణించిన వార్తను । యతడు జెప్పబోయీ
 నోరురాక డగ్గుత్తికతో విభు । డూరకున్నయంతా

కృపు డట వెలవెలబాగుచు కురుపతి । కిట్లనె దుఃఖమునా
అపరిమితంబుగ పాండవ పాంచా । లాదుల ద్రుంచుటయూ
గని పాండవబలములు సైరింపక । గని కనకనుబర్వా
భీముడు యశ్వధామ జచ్చెనని । బిగ్గరగా బల్కా
ఆమాటలు విని కుంభజుండు తా । నాత్మను నమ్మకనూ
ధర్మజు నడిగిన భీమునిచేతను । ధరను గూలియున్నా
కుంజర నెపమున యశ్వధామ హత । కుంజరమని బలుకా
ఆమాటలువిని యాయుధంబులను । నవనికి దిగవిడిచి
ఆచార్యుడు నట యోగనిష్ఠ ను । స్నంత నటకువచ్చి
ధృష్టద్యుమ్నుడు గురుని రథముపై । ధీరత నెగసియునూ
తఱ్ఱిరోజములు బట్టి ఖడ్గమున । తరిగివైచె శిరమూ
ధర్మాస్తును లిరువురు వారింపగ । తప్పకటులొనర్చే॥
న చ న ము—

ఇట్లైరింగించి కుంభజుండు బడినతరి మన బలంబులు విరిగె మేము
నిరుత్సాహులమైతిమి యేనుంగు పేర నెపంబుగా నట్టి మాట
బుట్టుట కృష్ణకృత్యంబగు కపటోపాయంబు గానోపునని కృపుం
డంతయు నేర్పడం బలికెననుటయు ధృతరాష్ట్రుండు సంజయు దిక్కు
మొగంబై.

హాహన — ఆదితాళం

జనకు డాలమున దెగిన వార్తవిని - నూతా - నూతా ॥
మనసులోన నెటు శాంతి వహించెనో - నూతా - నూతా ॥జ॥
వరదివ్యాస్త్రవిదుండు బాహుబల । వర్ధనుండూ ।
పురుహూతుని సరి బోల్పగవచ్చూ - దురమునందు ॥జ॥
శ్రీరామునితో సరి సేయందగు - ధీరూ డతడూ ।
యేరితిని సైరించెనో తండ్రి - మరణం బిపుడూ ॥జ॥

న చ న ము—

సంజయా ధృష్టద్యుమ్నుం డట్లొనర్చిన నక్కొడు కెట్లుజేసెనో
వినవలతుం జెప్పు మనవుడు నమ్మహిపతి కతం డిట్లనియె.

ర గ డ

కృపుని వాక్యములు విని దన కన్నుల | గెంపు గదురుచుండా
 కన్నుల జలములు గ్రమ్ముడేరగా | కరతలమున నొత్తీ
 ద్రోణనందనుం డనియె సుయోధను | తోడ నిట్టులనుచూ
 నా దివ్యాస్త్రాబుల గల శక్తియు | నాదు బాహుబలమూ
 నాశౌర్యం బిక గాల్చగ నేటికి | నా తెలివదియేలా
 దిక్కుమాలి నా తండ్రి పగతుచే | నిక్కలనిం దెగియే
 నేను లేనిచో నట్లానర్చె వా | డేమి దలంచెనాశో
 యిందుకు మూలము ధర్మరాజు తా | నెల్లగునో గనుడి
 నేనొక బాస యొనర్చెద కౌరవ | భూనాయకనిమూ
 నా దివ్యాస్త్రాబుల పాండవులను | నారాయణుడాది
 నోహటించి శరకీల కొర్వక | నొదిగి యుండజేతూ
 తురగస్పందన వారణంబులను | ద్రుంగజేతు సుమ్మా
 సురసంఘంబులు దోడై వచ్చిన | దురమున విడిచెదనే
 జనకుని పరిభవమును విన్నంతినె | జనియి చెను కలతా
 యెటులైనను పగదీర్చుకొనెద న | న్నెంతని దలపకుమా
 హరివేడియు నా జనకుడు నొక్క మ | హాస్త్రాబును బడసే
 అదియు నా కొసగెను దివ్యాస్త్రం | బరుల జంపకున్నే
 ఆసాధనము బ్రయోగించెద జయ | మందజేతు రాజా
 లని యిటు గురునందనుడు దెల్ప విని | యద్భుతమోదమునా
 కౌరవపతి దమ్ములు సేనలు శం | ఖంబులు బూరించీ
 సింహనాదములుజేసి మరలిరని | జెప్పిన సంజయుడూ
 ధృతరాష్ట్రుండ నేమన బలములు న | ద్భుతముగ వెడలగనీ
 పాండుపుత్రు నెల్లెట్లానర్చి రా | భండనమున ననినా
 సంజయు డిట్లనె నుభయ సైన్యములు | సమరమునకు జొరగా
 ధర్మజు డట్లునుకో నిట్లనియెను | ద్రాణిబడిన పిదపా
 వెరపున జనుసేనలు సమరమునకు | మరలిపచ్చుటేమో
 అనవిని ధర్మజునకు నిట్లనియెను | సమరాధిపు సుతుడూ

తండ్రి సధర్మంబున తలద్రుంచిన | తద్వార్తను వినియూ
తనయుం డశ్వధామ యన్నాడై | యని యూరక యున్నే
అడ్భుత విక్రమ శాలియైన నా | యశ్వధామ నెదురా
యెవ్వరికైన దరలబె లోకమున | నితని బోరగెలువా
జన్మకాలము న నీతడు నుచ్చై | శ్రవణ భంగినరచే
పుడమి నెల్ల గంపించె నప్పడా | భూమి ప్రజలు వినగా
అశ్వధామను బేరున నరచెను | యాకాశవాణీ
గావున నాతడు వచ్చు రణమునకు | కారణమాతండు ||
వ చ న ము—

అని యిట్లుజెప్పి వెండియు.

కళ్యాణిరాగం - రూపకము

అన్నా యీలాటిమాట - లాడుదురే ధర్మాత్మలు |
నిన్నెంతో బ్రేమించెడి - నీతి కోవిదుండు గురుడు |
యెన్నగ శిష్యుండవు నీ - వెంతో భార్మికుడవనుచు |
పన్నుగ సత్యవ్రతుడని - నిన్నడిగె మహాదామున ||అ||
నీవు ధర్మహానికోర్చి - నెరిబల్కినవార్త వినయ
భావంబున నిజముగాగ - భారద్వాజుడు దలచెను |
భూవర యిట్లనృతముచే - బొందవతే నే రాజ్యంబును |
నేవిధముల బరికించిన - వెలితియైతి మీ జగమున ||అ||
పరమద్రోహ మొనరించెను - పాండవాగ్రజుం డందురు |
భరియింపగరాని నిందల - పాలెరీ పాండుసుతులు
ధరచప్పిడి పున్నయ చొ - దరిని నేలిన గారీశుని |
కరుణలేమి ననృతంబాడగ - గలిగెనేమొ యెరుగంగరాదు ||అ||

వ చ న ము—

అర్జునుం డిట్లనుచున్న విని భీమసేనుం డత్యాగహంబున నిట్లనియె||

ర గ డ

అడవులనుండెడి తపసులలాగున | నుడివెద వీ విపుడూ
పడతి ద్రుపదసుత నాటి సభను తా | బడిన పాట్లకెల్లా

యే న్యాయము ధర్మము గలిగుండెనో । నేరుగవె యింద్రసుతా
 అట్టివారి కెన్నెన్ని యొనర్చిన । నఘముగలదె మనకూ
 కురుకుమారు లందరు నన్నెరుగుదు । రరమకేమి లేకా
 కురుకుమారులందరిని నేను మరి । కొంత యెరుగుదునూ
 గాన వారి బాలియింపక విడుతు నె । కయ్యంబుననేడూ
 అని యనుచుండగ ధృష్టద్యుమ్నుం । డష్టనునకు ననియే
 శక్తిలేని సైన్యంబుల నెల్లను । జంపె శరగురుండు
 యేమి ధార్మికుండై యటు జంపెనో । యెరుగరాదు పార్థా
 అదియుగాక నే నగ్గురు జంపగ । నగ్నిబుట్టినాడా
 అది యెరుంగకను నన్నిట్టుల నెడ । నాడ న్యాయమానే
 పితృసఖుండగు భగదత్తుని జం । పితి వది ధర్మాబే
 కురువృద్ధుడు భీష్మాచార్యుని నని । గూల్పు బాడియానే
 పుణ్యకార్యమని దోచెనె నీమది । పురుహూతాత్మజుడా
 ప్రతివీరుని రణమందున జంపుట । పాపహేతువానే
 ధర్మజుండు బొంకడు నే నొతయు । ధర్మము దప్పనుగా
 గావున శిష్యుని వంచన జేసిన । కలశజుండు జచ్చే
 యింకనీవు సైన్యంబుల నెల్లను । శంకలేక గౌరమా
 అని యిటు దెల్పిన విధి ధృతరాష్ట్రుం । డనియె సంజయునితో
 మునికుల జాతుండైన ద్రోణు న । ట్లనిలో దెగటార్చి
 ఆరీతిని బల్కెడి దుర్మార్గుని । నచటివారలెల్లా
 కనలి యేమి యొనరించిరో చక్కగ । నినిపిపుము సూతా
 అనవిని సంజయు డా ధృతరాష్ట్రుని । కనియె నిట్టులనుచూ
 నిట్టూర్పును నిగిడించి కన్నులను । నీరునింపి నరుడూ
 రోతమాట లిటు బల్కటకును మన । నే తీరున యొప్పే
 నరుడిటు లాడిన మారు బల్కకను । హరి ధర్మాత్మజులూ
 తలలువంచుకొని బలుకకున్న సా । తృకి కోపంబుననూ
 ద్రువదాత్మజునిం గని నీ నాలుక । తునియలుగాదయ్యె
 నీశిరంబు బ్రద్దులు గాదయ్యెను' । నీచమానసుడవై

గురుని పరాభవ మొనరించియు నీ । తెరగున బల్కెదపూ
 మిగిలినపనికై జేయునదేమిక । మించె కాలమిపుడూ
 యీ రాజేంద్రుని సన్నిధి బ్రతికితి । విక మాట్లాడిననూ
 నోరు జీలికలుగా జేయించెద । మారుబల్కితేనీ
 గంగకొడుకు మారేయకున్న శి । ఖండి గూల్చె నతనీ
 తద్విధాన మిట్లొనరించుండని । తాతబనిచినంత
 తాతయాజ్ఞ మనుమం డొనరించెను । తగదె యర్జునునకూ
 నీవు శిఖండియు బుట్టితి రెల్లొ । నీచగుణంబులచే
 పాంచాలవంశంబును కీర్తికి । బాపితిరన వినియూ
 నవ్వుచు ధృష్టద్యుమ్నుం డవ్వడు । నతని విలోకించీ
 సైరించిన దెరుగవు సాత్యకి నీ । చారిత్రము దలపా
 అన్యశరంబున కరముందెగివడి । నట్టి భూరిశ్రవునీ
 జంపినట్టి యవివేకివి నిట్టుల । జనునెబల్క నీకూ
 అక్కడ భూరిశ్రవుడు నీదు రొ । మ్రొక్కి ద్రొక్కునపుడూ
 యేమిజేయగా జాలవైతివీ । వెందులకిటు బలుకా
 వలవని మాటలివేల బల్కినను । నలిగించెద విపుడూ
 కురుబలంబుల వెవచ్చుచున్న విటు । దురముసేయ రమ్మా
 అని పల్కిన ధృష్టద్యుమ్నుని గని । యాశైనేయుండా
 అరుణలోచనుండై కోదండం । బరదంబుననిడియూ
 గదచేగొని ధృష్టద్యుమ్నునిపై । కడువడి ధుమికియునూ
 నామాటల కెదురాడితేని నిను । నరికెద నిక్కముగా
 అని గద ద్రిప్పుచు గవిసినంతగని । వనజనాభుడవుడూ
 మారుతాత్మజుని బొమ్మన నాతడు । తేరుడిగ్గ నురికీ
 జని యారడుగుల దూరంబున నా । సాత్యకినిం బట్టా
 అంతలోన సహదేవుడు వచ్చియు । నతని కిట్టులనియే
 వలదు వలదు మీలో మీరిట్టుల । కలతజెందమేలే
 అలుకదక్కడని బలుకుచుండగా । నా ద్రుపదాత్మజుడూ
 వడముడితో నిట్లనియెను సాత్యకి । విడువుము కాగిటనూ

అడిచివడుచున్నాడు వీని నిట । మడియించెద సుమ్మా
యిరువురు వైరములాడుచుగడు తరి । విని హరి ధర్మజులూ
సయ్యిరువుర శాంతింపగ జేసిరి । నతి ప్రయత్నములనూ
అప్పుడు భేరిమృదంగ శంఖకా । హాళములు మ్రోయగనూ
పాండవ కౌరవబలములెల్ల నొం । ఊండుల దాకియునూ
పోరుచుండి రయ్యిరువాగులు సం । పూర్ణ క్రోధములతో
ఆయెడ నశ్వద్ధామ సుయోధను । కనియె నిట్టులనుచూ
అనృతము బల్కియు బ్రతుక దలంచిన । నా ధర్మజుమూకా
లన్నియు నేమైయని బడియెదరో । కన్నారగ గనుమా ॥

వ చ న ము—

అని దుర్యోధనునకుం జెప్పి నియతుండై నారాయణాస్త్రంబు
ప్రయోగించినంత ధరాతలంబు దిద్దిరం దిరిగె రవి కిరణంబులు సంకు
చితంబు లయ్యె దిశావితానంబు వడంకె మిన్నదిర్చె పాదప సంతా
నంబు గ్రక్కదలె యిట్లు భీకరాకారంబైన యద్వివ్యనాధనంబనే కాకా
రంబులై కాంతేయ సైన్యంబంతయు నొక్కపాయగా గలిసినం గని
తెంపున తడైని కనికరంబులు వివిధవిభింబుల ముగిడించిన నిలువక
నిగికిని నేలకును నడుమ నొక్కటియై యమృతోస్త్రంబు చతురంగం
బుల ద్రుంగించుచు పై గ్రమ్మిన సేనలు పరవం దొడంగిన యప్పుడు
నరుం డూరకున్న నారాయణుండును నతండు వినుచుండ ధర్మనూ
నుండు సాత్యకి ధృష్టద్యుమ్నుల నాలోకించి యిట్లనియె.

తోడి — ఆదితాళం

ఆసలేల ధర్మజుడు గెల్చునను-యాసలు మానుడి-యాత్మలలోపల ।
ఆసథలో పాంచాలిని బట్టుక-గాసిజేయజూచుచుండె నరుడట ॥అ॥
ఆవచ్చెడి యుజ్వలాస్త్రమెదుగుగ-నరిగెద సందియమించుకలేకను ।
మీవాహినులటుబారిపొండు యా-వా-నవాత్మజుని శోర్కెదీరునిక॥ఆ॥

వ చ న ము—

ధర్మజుం డిట్టన విని జనార్ధనండు సత్వయండై

ర గ డ

పెద్దయెలుంగున నెల్ల సైనికుల | బిలిచి యిట్టులనియే
 సామజములు హయములు రథంబులను | సరగున డిగ్గియనూ
 ఆయుధపయముల నట విడనాడియు | నందరొక్క మొగిసి
 అవనీగతులై యున్న నిరాయుధు | లకు మోసములేదూ
 అన్మహాస్త్ర మేమియు జేయదు మి | మృది యెల్లంటేనీ
 దీనికి ప్రతిఫల మింతెగాని దీ | నిని యొసగిన వారూ
 యీవిధాన మొనరించె నటంచును | శ్రీవరుండు దెలుపా
 ఆ మాటలకును సంతసించి వా | రట్లానర్పబూనా
 భీముడు వచ్చియు డిగకుడనుచు కడు | బిగ్గర నరవియునూ
 దివ్యాస్త్రాబుల శక్తిని మాన్చెద | తీవ్రశరంబులచే
 గద విహారమున సరి ప్రకరంబుల | మదమణగించెదనూ
 అని రథసంబాసరించుచు శంఖం | బల్లన నొత్తియునూ
 తామసమున గద చేకొని యశ్వ | ధామ నెదుర్కొనినా
 అవ్వీకుం డదలించుచు నారాయ | శాస్త్రము నిగిడింపా
 అగ్నిజ్వాలావృత ననేకబా | ణములై వాయుజునీ
 స్యందనంబుపై బొదివినంత గని | సైన్యము లెల్లరునూ
 వాహనములు దిగి యాయుధములు నిల | వదలిన మూకలనూ
 బాధింపక నట భీమసేను దెన | బరువిడుచుండగనూ
 నరుడు గనుంగొని సత్వరంబుగా | వరుణాస్త్రంబేయా
 అశ్వధామ ప్రయోగాస్త్రంబును | నడగజేయ నున్నా
 గనుగొని గురునందను డా యస్త్రము | కడు ప్రబలముసేయా
 అగ్నికీలం గ్రక్కుచు భీముని | యరదముపై జనియూ
 చుట్టుముట్ట యెటు జనుటకు లేకను | జూచుచున్నయంతా
 గని కృష్ణార్జును లిర్వురు తేరును | కడువేగమె డిగ్గి
 రిత్తచేతులను నిలిచియుండి వా | రిద్దరు గనుగొనుచూ
 వారుణాస్త్ర మహిమాతిశయంబున | వహ్నిగాలకున్నా
 భీముని యరదము మీదనుండకను | భూమిని ద్రోయగనూ

దిగకాతడు బీరంబున నుండగ । నగధరు డిట్లనియే
 కరువలి నందన యిమ్ముహోస్త్రమును మరలించుటకిలలో
 సాధ్యము గాదని దెలిసిగాదె యీ । న్యందనంబు దిగుటా
 శక్యమైన మేమూరకుందుమే । సమయించక దీసి
 గావున జెప్పెడి బుద్ధిని విని । గ్రక్కున దిగిరమ్మా
 అని యిటు బోధించియు నిరాయుధుని । గా నొసరించియునూ
 హరి నకులిడువురు దోడై భీముని । యరదము దిగద్రోయా
 అప్పుడు పాండవ సైనికులెల్లను । నతి దైన్యము నొందా
 శాంతి బొందె నారాయణాస్త్రమా । శౌరిగనుచునుండ
 అంత కమల నాభుండు వారి బల । మంతయు బురికొల్పి
 శస్త్రాస్త్రంబులు వాహనంబులును । సరగనాను మటంచూ
 దెల్పినంత వారట్లు సల్పి బురి । కొల్పుక సైన్యములూ
 కురుసేనలపై జొచ్చి తూర్వములు । ఘోషింపగజేయూ
 ఆ సంరంభము జూచి సుయోధను । డా ద్రాణికిననియే
 యింక నైన యద్దివ్యాస్త్రంబును । నింపుమట యనినా
 మరల ప్రయోగించిన యా యస్త్రము । మనల జంపు ననినా
 వినిదూర్యోధను డాత్మను గుండెను । జననాథాయనినా
 సంజయుమాటలు విని ధృతరాష్ట్రుడు । సం దేహించుచునూ
 విను నూతా నారాయణాస్త్రమట । వృధయైపోయిననూ
 ద్రాణి సుయోధను లెట్లానరించిరొ । తగ దెల్పుము నూతా
 అనవిని గురుసుతు డా పాంచాలను । తున్దిపై గలిసియునూ
 యిరువదేను మార్గణములు బరపిన । వెరువక నాతండా
 శరవరంపరల నొప్పించిన యా । చార్కుని తనయుండా
 ధృష్టద్యుమ్నుని కేతు హయంబుల । తేరు జాపములనూ
 సారధినిం ధరగూల్చినంత గని ! సాత్యకి యిటు రాగా
 ఒక్క-శరంబున మూర్ఖ బుచ్చి తా । నక్కటికములేకా
 ధృష్టద్యుమ్నుని ఫాలతలంబున । ధీరశరం బేయూ
 అరదముపై సోలిన గని వాయుజ । నరులు రోషముననూ

బాసటయై కురుబలముల నెల్లను । బారి సమరు చుండా
శంఖం బొత్తుచు గలగిపారు తన । సైన్యంబుల నిలిపి
నరుడా యశ్వధామను గనుగొని । సరగ నిట్టలనియే॥
వ చ న ము—

అర్జునుండు మరియు నిట్లనియె.

మోహన—చాపుతాళం

పారిపోక నిలునిలు మిట - బ్రాహ్మణోత్తమా ।
భారద్వాజ తనయ నీ య - పారశక్తిని జూపి ।
భండనము సేయక ॥పా॥
నీను బాహుబల సంపద - నీ శౌర్యమునూ ।
నీ దివ్యాస్త్రముల మహిమ - నీ దినము జూపక ।
నిట్లుంట రణమున ॥పా॥
కురువతిదెస నీకు గలుగు - కూర్చి జూపియూ ।
దురముసేయ కిటు దెరలుట - పురుషత్వమే యిది ।
శరగురునందన ॥పా॥

వ చ న ము—

అర్జునుం డిట్లనుచున్న విని గురునందనుండు.

ర గ డ

పావక శరము బ్రయోగించిన నది । పాండవబలములనూ
జట్టుముట్టి కాలాంతకు రీతిని । నెట్టన గూల్చుచునూ
యెట్టకేల కక్షోహిణి సేవల । ధిట్టతగూల్పగనూ
కురు సైన్యంబులు నుబ్బియూర్చుచును । హరినరు లీయడనూ
చచ్చెచ న్నెనని గేకలువేసిరి । సర్వకురు బలములూ
అప్పుడు పార్థుడు బ్రహ్మాస్త్రంబును । నభిమంత్రించియనూ
విడిచినంత యాగ్నే యాస్త్రంబును । విఫలత గావింపా
సంతననందుచు దేవదత్త మా । సవ్యసాచి బట్టె

పాంచజన్య మా । వెంటనె శ్రీహరి బహుశంబుగ మ్రోసే
 అది గని పాండవసేనలు సంతస । మొదవనొక్క మొగిసి
 సింహనాద భేరీరావంబులు । జేసి రద్భుతముగా
 దీనవదనులైయుండిరి కౌరవ । సేనలు దిశలా
 గుడునందను దివ్యాస్త్ర బలములే । కునికి సింగుమాలీ
 సమరమునకు నిక జొరవంచును త । న । చాపము బడనైచీ
 అరదంబును దిగి తొలగిపోవు నెడ । నాగమలేద్యుండూ
 వేదవ్యాసుడు నశ్వధామకు । వేగను పించగనూ
 భయసంభ్రమములతోడ వినతుడై । పాదములకు మ్రొక్కి
 డగ్గుత్తితో మానిరాయనా । సింగుబోయె నేడూ
 అరయనాదు యాగ్నేయాస్త్రము వృధ । యైచనియెను దేవా
 యేమి మాయయో యెరుగగరాడది । యేమి కాలమహిమో
 దేవాసురగంధర్వజాతులకు । దివ్యసాధనంబూ
 సాధ్యముగానిది మనుజుల నేలకొ । జంప బూనదయ్యె
 ననవుడు వ్యాసమునీంద్రుడు చెల్పెద । వినుమని యిట్లనియె
 అఖిలలోక రక్షణకై విష్ణువు । యవని నుద్భవించీ
 తపముజేసి మై నాకచలంబున । దర్పాంతకు గూర్చి
 ఆదిదేవు డొనరించు తపంబున । కాత్మ మెచ్చుకొనుచూ
 శంభుడు పొడనూపిన పద్మాక్షుడు । స్మరహరునిం గనియూ
 సాష్టాంగముగా మ్రొక్కి నిలిచి తా । సద్భక్తినిజూచీ
 ఫాలంబున కరములు జోడించియు । ప్రస్తుతి జేయుచునూ
 దేవాస్థావర జంగమాదులును । నీ వలనం గలిగే
 నిఖిలలోకములు నిఖిలజీవములు । నీవేగదదేవా
 నీమూలంబున ముల్లోకంబులు । నెగడుచుండె శంభో
 అని యనేక విధముల ప్రస్తుతిజే । సిన రుద్రుం డవుడూ
 కరుణారసమున నాలోకించియు । కంజాక్షుని కనియే
 నీవు సురాసురగంధర్వాదుల । నెల్ల గెలువగలవూ
 అస్త్రశస్త్రముల సన్నిజలంబుల । నశనినార్ద్రముననూ

స్థావరజంగమ శుష్కంబులచే | చావులేదు నీకూ
 అనిలో దొడరినయపుడు నీవు న | న్నైన జయించెదవూ
 అని వరమిచ్చిన కారణంబునను | హరిజయ మందెనుగా
 అతనియందు జనియించిన నరుడును | అట్టివాడుగానా
 వారలేగదా కృష్ణార్జునులకు | వేరుగలదె యెపుడూ
 నీవు తపో విద్యావిభవుండవు | నేదెత్పెద వినుమా
 అట్టి పూర్ణమానసుల జయింపగ | నెట్టులగును ద్రాణీ
 పూర్వజన్మ ఫలమర్చన ఫలములు | బొందవలయు భువిలో
 తారతమ్యముగ ననుభవింపగా | దగును మానవులకూ
 అని సాత్యవతేయుడు బోధించిన | విని పులకాంకితుడై
 అశ్వద్ధామ సమాహితుండునై | నమిత భక్తితోడ
 శివునకు తనలో వందనమిడి కే | శవుని గొనియాడి
 వ్యాసమునీంద్రున కభివందనములు | జేసిన సమ్మనియూ
 అంతర్ధానంబై జనినంతనె | యశ్వద్ధామ మరలీ
 వచ్చిరధారూఢుండై సేనల | నిచ్చ బారజూచీ
 భానుండస్త్రాదికి నేగుట కుకు | పతికడ కేతెంచి
 సాంధ్యాకాలంబగుట దెల్పి తమ | సైన్యంబుల నెల్లా
 దివియింపగ నియమింప సైన్యములు | దీనవదనములతో
 శిబిరంబుల కేగిరి కారపు లా | సేనతోడగూడి
 అంతట పాండవబలములు మనముల | సంతసములతోడ
 సింహనాదములు శూర్యనినదములు | జెలగనుల్లసిలుచూ
 సేనలమరలించుక శిబిరములకు | జేరిరి పాండవులూ
 తదుపరి వేదవ్యాసుడు నరునకు | దరిశన మిచ్చిననూ
 గనుగొని విషయ విధేయండ్లై పం | దన మొనరించియునూ
 అర్ఘ్యపాద్యపూజా విధానముల | నారాధించియునూ
 పారాశర్యుని సామీప్యంబున | భక్తితో గూర్చుండి
 ముక్తిసాధనండ్లొ యాతాపసి | మోమును వీక్షించీ
 అయ్యానా నొక సందియంబుగల | దది యెట్లంటేనీ

కయ్యమునకు జని పగతుర గొట్టెడి । కాలంబున నెవరో
 నాముందర నొకడై యాపుడమిని । నడుగులిడకయుండి
 అగ్నిజ్ఞాలలు వెల్లుశూల మొక । టరయచేత గొనియూ
 నను నెదిరించెడి వారి నెల్ల త । ధ్వున శూలముచేత
 తెగటార్చుచు నుండగ వెనుకను నే । దివ్యశరంబులచే
 చంపినాడనను కొందు జయంబుచు । సమకూరుట కొరకై
 అప్పురుషుండెవరో యని దలచెద । నాత్మగతంబుననూ
 గావున నా మహనీయుండెవరో । కరుణ దెల్పుమనినా॥

వ చ న ము —

అంత సాత్యవతేయుండా అర్జునున కిట్లనియె.

కాంభోజి — జంపెతాళం

అతడెవ్వరో యనుచు - నాత్మనెంచెదమేమొ ।
 హితవునను నినుబోచు - యీశ్వరుడు పార్థా ॥అ॥
 నిఖిల లోకంబులను - నిండియుండెడివాడు ।
 అఖిలాంతరాత్మకుడు । న భవుడో పార్థా ॥అ॥
 పరమయోగుల హృదయ - పంకజాదిత్యుండు ।
 పరమేశ్వరుడు గౌరి - పతి యతడు పార్థా ॥అ॥
 పాపభూషణు డట్టి - రూపమున నీ ముందు ।
 జూపట్టె నీజన్మ సా - ఫల్యమయ్యె ॥అ॥
 యిలనుల్పి పురమందు - వెలసి పున్నయనేలు ।
 నలిమలల్లుని కరుణ - గలదయ్యె పార్థా ॥అ॥

వ చ న ము —

సాత్యవతేయుం డిట్లు దెల్పి యక్కరుణా కరుండు శరణాగతుల
 రక్షించి సకలైశ్వర్యంబు లొసంగునని దెల్పినవిని.

ర గ డ

వ్యాసమాని దెల్పిన వాక్యములకు । తా సంగ్రహముననూ
 చరణములకు సాష్టాంగ వందనము ॥ నల్పి యర్జునుండు

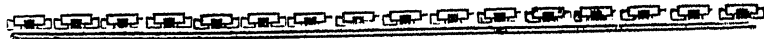
పూజించిన గని వ్యాససమాని సం । పూర్ణహృదయుడగుచూ
 ఆశీర్వాదముజేసి జనియె నపు । డా మాసింద్రుండా
 అనుచు సంజయుడు ద్రోణయుద్ధ క్రమ । మంతయు కరుపతికి
 జెప్పినటుల జనమే జయస్థపునకు । జెప్పె మానివరుడూ
 ఆవైశంపాయనుని వలన వినె । నతడు సాంగముగనూ
 అట్టి ద్రోణచరితంబు వ్రాసి విని । నట్టి పుణ్యులకునూ
 యిట్టి చరిత్రము నంకితమును గొను । నట్టి ధన్యుడైనా
 పాలుపుగ చప్పిడి వంశసంభవుడు । పున్నయచాదరికీ
 ధరనునుల్చి పురి నెలసిన గౌరీ । ధవుడు చంద్రధరుడూ
 సకలశుభంబుల నొసగుచుండు నా । చంద్రతారకముగా ॥

న చ న ము —

యివ్విధంబున జనమేజయ భూవరుండు శ్రీమదాంధ్రమహాభార
 తంబున గల ద్రోణయుద్ధ క్రమంబంతయు సాంగముగా వైశంపాయన
 ముసీంద్రుని వలన విని తదుపరి సుఖాసీనుండై యుండె.

(సంపూర్ణము)

మ ద్ర ణ

శి వా జి ప్రె స్, తె నా లి.

